

Fredagen den 12 december

Kl. 09.00

*Trafikskadelag
m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motion

1975/76:167 till lagutskottet

§ 3 Föredrogs men bordlades åter

skatteutskottets betänkanden 1975/76:20 och 23

näringsutskottets betänkanden 1975/76:16 och 18

§ 4 Trafikskadelag m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande 1975/76:3 med anledning av propositionen 1975/76:15 med förslag till trafikskadelag m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975/76:15 hade regeringen (justitiedepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att

dels anta i propositionen framlagda förslag till

1. trafikskadelag,
2. lag om ändring i lagen (1916:312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik,
3. lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207),
4. lag om ändring i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor,
5. lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift,
6. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),

dels i enlighet med vad närmare förordats i propositionen bemyndiga regeringen att besluta om utvidgning av statens ersättningsansvar när det gällde skador på förare och passagerares personliga tillhörigheter och om underlåtenhet för statens vidkommande att påkalla jämkning av trafikskadeersättning för sakskada.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås nya regler om trafikförsäkring och om ersättning vid trafikskada. Reglerna tas in i en trafikskadelag, som ersätter de nuvarande bestämmelserna i bilansvarighetslagen och trafikförsäkringslagen.

Liksom nu skall varje motorfordonsägare ha trafikförsäkring för sitt fordon. Ersättning betalas ur trafikförsäkringen, så snart någon i fordonet skadas. Både förare och passagerare har alltså rätt till ersättning. Dessutom utgår ersättning ur trafikförsäkringen till utomstående, t. ex. cyklister

Fredagen den
12 december 1975

Trafikskadelag
m. m.

och fotgängare, som skadas i följd av trafik med fordonet.

Full ersättning utgår för alla personskador, oberoende av om någon har skuld till olyckan eller inte. I princip skall det också vara utan betydelse om den skadade själv har medverkat till skadan. Bara om den skadade har medverkat uppsåttligen eller genom grov vårdslöshet kan ersättningen jämkas. I övrigt skall inga undantag göras från rätten till ersättning.

Ersättning till förare och passagerare betalas ur det egna fordonets trafikförsäkring även om skadorna skulle ha uppkommit vid kollision med annat fordon. Förare och passagerare skall alltså vända sig till det egna försäkringsbolaget och behöver inte ta reda på var det andra fordonet var försäkrat. Om skadorna har orsakats genom vållande i samband med förandet av ett annat fordon, kan emellertid det försäkringsbolag som har betalat ut ersättningen kräva den tillbaka från försäkringen för det andra fordonet. I sista hand kommer alltså ersättningen att belasta försäkringen för fordon som har förts oaktsamt.

Om ett motorfordon eller egendom som befordras med sådant fordon skadas vid en singelolycka, utgår ingen ersättning från fordonets egen trafikförsäkring. Om skadorna däremot har vållats genom ett annat fordon i samband med kollision, ersätts skadorna från det andra fordonets trafikförsäkring. Dessa regler innebär att den som vill ha full täckning för vagnskador o. d. även i fortsättningen får teckna en frivillig försäkring.

Uppstår skador på egendom som tillhör utomstående person och som inte befordras med motorfordon utgår ersättning från försäkringen för det fordon varigenom skadorna har orsakats. Ersättningen utgår oavsett om fordonet har förts oaktsamt eller ej.

Den nya trafikskadelagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1976.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:8 av fru Kristensson m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade sådan ändring i 12 § förslaget till trafikskadelag att trafikskadeersättning med anledning av personskada kunde jämkas även när den skadelidande genom straffbar påverkan av alkohol eller annat berusningsmedel medverkat till skadan,

1975/76:22 av herr Boo m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade uttala att med grov vårdslöshet i 12 § förslaget till trafikskadelag avsågs även rattfylleri,

1975/76:23 av herr Jadestig m. fl. (s),

1975/76:24 av herr Jonsson i Alingsås (fp), vari hemställs att ”områdesfordon” liksom nu undantogs från tillämpningsområdet för det i propositionen föreslagna försäkringssystemet,

1975/76:25 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (c, fp, m, vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade sådana ändringar i förslaget till trafikskadelag att kravet om bibehållen prevention mot rattfylleri och annan illegal

körning tillgodosågs,

1975/76:26 av herr Torwald (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att trafikskadelagen ej skulle gälla för fordon som endast användes vid motortävlingar inom inhägnat område,

1975/76:27 av herr Träff (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att trafikskadelagen inte skulle omfatta fordon som uteslutande användes inom inhägnat tävlingsområde,

dels den under allmänna motionstiden vid 1975 års riksmöte väckta motionen 1975:1135 av herr Hörberg (fp).

Utskottet hemställde

1. beträffande tävlingsfordon att riksdagen skulle
 - a. med anledning av propositionen 1975/76:15 och motionen 1975/76:24 samt med bifall till motionerna 1975/76:26 och 1975/76:27 anta 1 § i det genom propositionen framlagda förslaget till trafikskadelag med av utskottet föreslagen lydelse, innebärande i huvudsak undantag från lagens tillämpning för motorfordon som användes uteslutande inom inhägnat tävlingsområde,
 - b. ge regeringen till känna vad utskottet anfört om behovet av skadestånds- och försäkringsskydd för tredje man vid träning och tävling med motordrivet fordon inom inhägnat tävlingsområde samt om förbättrad olycksfallsförsäkring för tävlingsförare,
2. beträffande undantag från eller begränsning i rätten till ersättning att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1975/76:8, 1975/76:22 och 1975/76:25, såvitt nu var i fråga, skulle
 - a. anta 12 § förslaget till trafikskadelag med av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att jämkning av trafikskadeersättning med anledning av personskada kunde ske när skadelidande förare själv genom vårdslöshet medverkat till skadan i samband med straffbar påverkan av alkohol eller annat berusningsmedel,
 - b. anta av utskottet föreslagen lag om ändring i lagen (1975:404) om ändring i skadeståndslagen (1972:207), innebärande införande av en jämkningsregel av samma innehåll som den av utskottet föreslagna bestämmelsen i 12 § förslaget till trafikskadelag,
3. beträffande trafikförsäkringsgivares återkravs rätt att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1975/76:25, såvitt nu var i fråga, skulle anta 20 § förslaget till trafikskadelag med av utskottet föreslagen lydelse, innebärande återkravs rätt för försäkringsanstalten även mot förare som genom vårdslöshet vållat skadan i förening med straffbar påverkan av alkohol eller annat berusningsmedel,
4. beträffande ikraftträdande att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:23 skulle anta den till förslaget till trafikskadelag fogade ikraftträdandebestämmelsen,
5. att riksdagen skulle anta förslaget till trafikskadelag i vad det ej omfattades av utskottets hemställan under 1-4,

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Trafikskadelag
m. m.

Fredagen den
12 december 1975

Trafikskadelag
m. m.

6. att riksdagen skulle anta övriga genom propositionen framlagda lagförslag.

7. beträffande fördelning av sjukvårdskostnader m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1135,

8. att riksdagen i enlighet med vad som förordats i propositionen be- myndigade regeringen att besluta om utvidgning av statens ersättnings- ansvar, när det gällde skador på förare och passagerares personliga till- hörigheter, och om underlåtenhet för statens vidkommande att påkalla jämkning av trafikskadeersättning för sakskada.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande undantag från eller inskränkning i rätten till ersättning av herrar Hammarberg och Sundelin samt fru Åsbrink, fru Nilsson i Sunne, fru Hjalmarsson och fru Johansson i Hovmantorp (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:8, 1975/76:22 och 1975/76:25, såvitt nu var i fråga, skulle anta 12 § förslaget till trafik- skadelag,

2. beträffande trafikförsäkringsgivares återkravs rätt av herrar Ham- marberg och Sundelin samt fru Åsbrink, fru Nilsson i Sunne, fru Hjal- marsson och fru Johansson i Hovmantorp (samtliga s) som – under för- utsättning av bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:25, såvitt nu var i fråga, skulle anta 20 § förslaget till trafikskadelag.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande jämkning av ersättning och rätt till återkrav av herr Henmark (fp),

2. beträffande fördelning av sjukvårdskostnader m. m. av herrar Bör- jesson i Falköping (c), Torwald (c) och Henmark (fp),

3. beträffande trafikförsäkringspremier för motorcykel och moped av herr Torwald (c).

Herr ANDERSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Gällande regler om ansvarighet för skada till följd av biltrafik och därmed sammanhängande äldre författningar har sedan lång tid tillbaka varit i behov av modernisering för att därigenom bättre svara mot dagens krav.

Det förslag till trafikskadelag som riksdagen nu har att ta ställning till tillgodoser de krav som i olika sammanhang framförts beträffande utformningen av ett tidsenligt ersättningsystem för trafikskador.

Under utskottsbehandlingen av proposition 1975/76:15 har de s. k. om- rådesfordonen, och då särskilt tävlingsfordonen, tilldragit sig särskilt in- tresse. I överläggningarna har den dominerande frågeställningen varit: Skall trafikskadelagen omfatta även tävlingsfordonen eller ej? Att övriga

områdesfordon skall omfattas av lagen har utskottet i ett tidigt skede av sitt arbete helt accepterat. Jag skall här något utveckla vår syn på tävlingsfordonen i relation till föreslagen trafikskadelag. Senare kommer mina kolleger i utskottet, Elvy Nilsson och Birgit Hjalmarsson, att tala för de socialdemokratiska reservationerna och därmed redogöra för gruppens syn på ytterligare en av ärendets huvudfrågor.

Flera skäl talar för propositionens lösning att trafikskadelagen görs tillämplig även på tävlingsfordonen. För det första måste naturligtvis åskådare som skadas vid motortävlingar ha samma skydd som andra trafikoffrer. Visserligen brukar arrangörerna av motortävlingar hålla sig med ansvarsförsäkringar som täcker skador på åskådarna, men någon laglig skyldighet att teckna sådan försäkring finns inte. Vidare kan vid en motortävling så många åskådare skadas att skadesummorna sammanlagt uppgår till mycket höga belopp. Den begränsning av försäkringsbeloppen som f. n. gäller enligt dessa ansvarsförsäkringar är därför klart otillfredsställande.

För det andra är det naturligtvis också viktigt att förare och funktionärer har ett fullgott skydd om de skadas vid tävlingskörning. De olycksfallsförsäkringar som f. n. tecknas för dem ger inte på långt när samma skydd som trafikskadelagen skulle ge.

Att försäkringskostnaderna skulle kunna öka kraftigt för tävlingsfordonen, om de förs in under trafikskadelagen, är inte något skäl för att ge åskådare ett sämre skydd än de skulle kunna få enligt den lagen. Inte heller när det gäller förare och funktionärer får kostnadsfrågan ges alltför stor betydelse.

Emellertid uppkommer vissa tekniska svårigheter, om trafikskadelagen görs tillämplig på tävlingsfordon. Trafikskadelagen utgår från att det finns en individuell trafikförsäkring för varje fordon, och försäkringsplikten skall fullgöras av fordonsägaren. Enligt vad man numera har uppgett från försäkringshåll är det svårt att tillämpa en sådan ordning på tävlingsfordonen, som inte utgör några specificerade maskiner utan under en tävling kan få i stort sett vilka delar som helst utbytta. En kollektiv ansvarsförsäkring för dessa fordon är därför lättare att administrera och kontrollera än individuellt tecknade trafikförsäkringar.

Med hänsyn till dessa förhållanden, som blivit klarlagda genom uppgifter från försäkringsbolag och motororganisationer under ett relativt sent skede av utskottsbehandlingen, kan det trots allt finnas skäl att ta undan tävlingsfordonen från trafikskadelagen och i stället reglera skadeståndsansvaret och försäkringsskyddet beträffande dessa fordon i en särskild lag.

Till ståndpunkten att ta undan tävlingsfordonen från trafikskadelagen medverkar också att enligt undersökningar som försäkringsbolagen gjort innevarande höst svårigheter föreligger att återförsäkra skador på förare och fordon.

Den särskilda lagen bör i första hand gälla åskådare vid motortävlingar. Det kan emellertid ifrågasättas om det inte behövs lagregler också för

förare och funktionärer. Den frågan är beroende av om de nuvarande olycksfallsförsäkringarna för dem som medverkar i en motortävling kan förbättras så att de ger ett fullgott skydd. I annat fall bör det undersökas om inte den särskilda lagen om tävlingsfordon kan göras tillämplig även på denna kategori.

Jag har här särskilt framhållit människans situation och säkerhet i samband med motortävlingar. Det är en grunduppfattning som redovisats, och den uppfattningen är orubbad. Men med hänsyn till de tekniska svårigheter som såväl försäkringsbolag som motororganisationer anmält i samband med att trafikskadelagen skulle tillämpas på tävlingsfordon har vi i den socialdemokratiska gruppen i utskottet ansett att vi nu bör medverka till att ge tid för fortsatt bearbetning av detta avsnitt. Vi förutsätter att riksdagen redan under första halvåret 1976 får tillfälle att behandla ett nytt förslag.

Mot denna bakgrund föreslår utskottet en ändring i lagförslaget 1 § samt att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anfört om behovet av skadestånds- och försäkringsskydd för tredje man vid träning och tävling med motordrivet fordon inom inhägnat tävlingsområde samt om förbättrad olycksfallsförsäkring för tävlingsförare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2 och i övrigt till vad utskottet föreslår.

Fru NILSSON i Sunne (s):

Herr talman! Skall en person som har skadats i trafiken undantas från rätten till trafikskadeersättning därför att han gjort sig skyldig till rattfylleri eller till olovlig körning? Om detta avsnitt i förslaget till ny trafikskadelag har lagutskottet inte kunnat enas, utan de socialdemokratiska ledamöterna har i två bifogade reservationer utvecklat sina synpunkter på dessa frågor. Utskottsmajoriteten, bakom vilken i det här fallet döljer sig de borgerliga ledamöterna i utskottet jämte vpk:s representant, har här lagt nykterhetspolitiska värderingar på frågan, medan vi på socialdemokratiskt håll helt har följt propositionens linje och i likhet med vad som skedde när det gällde den nya skadeståndslagen, som riksdagen f. ö. enhälligt antog så sent som i våras, har satt de sociala och humanitära skälen i förgrunden. Vi menar att en person som skadats – det må vara vid trafikolycka eller i någon annan form av olycka – och därvid själv varit medvällande till olyckan genom att exempelvis ha varit onycter, ofta är i behov av social rehabilitering.

En begränsning i rätten till trafikskadeersättning skulle, menar vi, försvåra denna rehabilitering förutom att den därutöver skulle kunna få allvarliga konsekvenser för de anhöriga. I stället bör, som vi också framhåller i reservationen, påföljder för brottsliga förfaranden i trafiken ske genom straffrättsliga sanktioner inom samhällets kriminalpolitik, där man också har större möjligheter att välja den påföljd som i det särskilda fallet kan vara mest lämplig från rehabiliteringssynpunkt.

Vi tror inte heller på att en jämningsregel som den utskottet förordar,

dvs. att ett skadestånd skall kunna reduceras, om den skadelidande har varit onycter, har någon som helst brottspreventiv verkan. Redan risken för att bli skadad torde, som vi också framhåller i reservationen, i allmänhet vara en mer avhållande faktor än risken för att, om en skada har inträffat, gå miste om hela ersättningen för skadan. Denna uppfattning sammanfaller också helt med vad riksåklagaren och rikspolisstyrelsen har anfört i sina remissvar över trafikskadeutredningens förslag. Dessa instanser har ju särskilt att beakta behovet av brottsförebyggande åtgärder.

Däremot tror vi mera på sanktioner i form av exempelvis körkortsindragningar. Vi reserverar hälsar därför med tillfredsställelse den utökning av försöksverksamheten med s. k. alkotester, som nu gjorts, till att gälla för hela landet fram till den 1 juli nästa år, och vi förutsätter att denna verksamhet därefter kommer att bli permanent.

Risken för att stoppas i en rutinmässig poliskontroll och därvid få genomgå utandningsprov torde, menar vi, ha en betydligt större preventiv verkan och torde avhålla betydligt fler människor från att dricka sprit före eller i samband med bilkörning än risken för att inte få ut ett fullt skadestånd för den händelse en olycka med personskador som följd skulle inträffa.

Vad jag hittills har talat om gäller dock inte i de fall när en straffbart alkoholpåverkad förare har gjort sig skyldig till allvarlig överträdelse av trafikreglerna och därvid har visat uppenbar hänsynslöshet och likgiltighet för andra trafikanters säkerhet. Även om det kanske är svårt att mäta hur stort det allmänna rättsmedvetandet är på denna punkt torde dock många kunna anse det stötande om i sådana fall full ersättning skulle utgå. Vi föreslår därför att en jämkning av skadeståndet skall kunna göras i de fall då föraren har framfört fordonet på ett sådant sätt att det kan anses att han har vållat skadorna genom grov vårdslöshet. I likhet med vad föredragande statsrådet säger i propositionen vill vi dock understryka att vårdslösheten måste vara av mycket allvarligt slag för att kunna betecknas som grov liksom att jämkning inte heller ovillkorligen måste ske i sådana fall. I varje särskild situation måste prövas huruvida det är skäligt att jämkning sker.

I utskottsmajoritetens motivering, som är initierad av en del motioner, har man bl. a. som skäl för att undanta alkoholpåverkade förare från rätten till ersättning åberopat den s. k. trygghetsförsäkringen, som sedan hösten 1974 berett ett flertal arbetstagare här i landet skydd vid yrkesskador. Enligt denna försäkring utgår nämligen inte ersättning när den skadelidande har vållat skadan i alkoholpåverkat tillstånd. Här är dock att märka att trygghetsförsäkringen har tillkommit genom avtal mellan arbetsmarknadens parter – alltså en förhandling – och följaktligen utgör den en kompromiss mellan olika ståndpunkter. Enligt vad som erfarits har f. ö. undantagsbestämmelsen hittills knappast kommit till användning. Dessutom ingicks detta avtal mer än ett år innan riksdagen beslutade om den nya skadeståndslagen, som alltså innehåller inskränkning i möjlig-

Fredagen den
12 december 1975

Trafikskadelag
m. m.

heterna till jämkning av ersättning vid personskada. De stora löntagarorganisationerna har f. ö. i sin remissbehandling av förslagen till skadeståndslag och ny trafikskadelag gått ännu längre än vad propositionen och även vi reservanter har gjort, nämligen till att jämkning inte heller borde få ske vid grov vårdslöshet. Därmed finns det all anledning att förmoda att det här undantaget från rätt till ersättning från trygghetsförsäkringen vid skada tillkommen under alkoholpåverkan kommer att utmötas ur avtalet, och det finns alltså, anser vi, inga skäl att dra paralleller mellan denna försäkring och trafikskadelagen. Tvärtom strider detta synsätt enligt löntagarorganisationerna mot de principer som bör ligga till grund för all skadeståndslagstiftning.

Som jag tidigare erinrade om återfinns samma synsätt i vad gäller medvållande vid personskada i den nya skadeståndslagen, som riksdagen enhälligt antog så sent som i maj månad i år och som träder i kraft först den 1 januari 1976. Skulle vi nu då det gäller trafikskadelagen besluta i enlighet med utskottsmajoritetens förslag – att jämkning av skadeståndet skall kunna ske då det gäller medvållande på grund av onykterhet – måste detta föranleda en motsvarande ändring i skadeståndslagen. Det måste onekligen synas som något märkligt att nu gå in och ändra bestämmelser, som en enig riksdag så nyligen har beslutat om och som ännu inte ens har trätt i kraft. Från principiell synpunkt skulle det emellertid te sig än märkligare – och det framhåller vi också i reservationen – om i skadeståndslagen, som ju avser de mest skiftande typer av skadefall på snart sagt alla livets områden, skulle göras en begränsning i ersättningsrätten endast i fråga om personskador som har skett i trafiken, skador för vilka man ju i stället har sökt öka den skadelidandes skydd genom särskild lagstiftning som ger ersättning på rent objektiv grund.

Vi kan från reservanternas sida inte heller acceptera resonemanget att en vårdslöshet, som i sig själv inte framstår som grov, skall bedömas som grov när den har begåtts av en alkoholpåverkad eller körkortslös förare eller av en biltjuv. Detta syftar i så fall till att utvidga själva tillämpningsområdet för grov vårdslöshet i trafik, och det skulle i sin tur innebära att det, vid sidan av det straffrättsliga begreppet grov vårdslöshet i trafik, skulle tillskapas ett civilrättsligt begrepp med samma benämning men med en annan innebörd. Detta anser vi reservanter inte böra komma i fråga.

Låt mig till sist, herr talman – för att inga missförstånd skall råda – poängtera att de socialdemokratiska reservanterna är fullt eniga med utskottsmajoriteten då det gäller det oförenliga mellan spritförtäring och bilkörning. Rattfylleri, på alla nivåer, måste med alla medel bekämpas. Men vad vi inte är överens om är vilka metoder som har den bästa preventiva effekten. Vi tror inte att jämkning av skadestånd vid personskada avhåller någon från att dricka sprit i samband med bilkörning. Vi tror inte att någon enda person avstår från en snaps till middagen på hotellet av den anledningen att vederbörande, om han eller hon på hemväg i den egna bilen skulle krocka och bli skadad, då inte skulle

få ut fullt skadestånd. Vi menar i stället att om en person har skadats, skall allt göras för att han eller hon skall rehabiliteras så snart som möjligt, både fysiskt och socialt. En minskning av ersättningen skulle försvåra denna rehabilitering.

Däremot – och det poängterar vi kraftigt – skall givetvis samhället ingripa med straffrättsliga instrument och vidta de sanktioner som kan anses erforderliga med hänsyn till brottets art, exempelvis indragning av körkort, dagsböter, kanske också fängelse om det rör sig om svårare former. Om inte dessa straffrättsliga sanktioner kan avhålla vederbörande från spriten, då tror vi näppeligen att den jämkning av skadeståndet som utskottsmajoriteten förordar kan göra det.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 1 med herr Hammarberg som första namn.

Jag ber i detta sammanhang att få yrka bifall även till reservationen 2, som är direkt villkorad till reservationen 1. Det gäller möjligheterna att begära regress mot den som, utan att uppsåt eller grov vårdslöshet föreligger, har gjort sig skyldig till rattfylleri eller liknande förseelse. Reservanterna anser inte att det finns någon anledning att under sådana omständigheter möjliggöra regressrätt. Däremot vill jag återigen påpeka vad jag tidigare framhållit i mitt anförande, nämligen att om föraren i samband med rattfylleribrottet också har fört fordonet på ett sådant sätt att han måste anses ha vållat skadorna genom grov vårdslöshet, kan regress inträda.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Lagutskottets betänkande nr 3, som vi nu behandlar, är det första betänkande från lagutskottet som ser ut att kunna väcka någon debatt i denna kammare. Jag vill gärna som utskottets ordförande deklarera att det förhållande att vi icke tidigare har kunnat presentera ett för debatt lämpligt betänkande ingalunda innebär att vi under hösten har legat på latsidan i lagutskottet. Tvärtom har lagutskottet haft en av de arbetsammaste höstarna under vår femåriga historia. Jag vet att det kan vara svårt – och jag anser inte att det är nödvändigt – att leda detta påstående i bevis. Den statistik som vi har fört över antal sammanträden och antal sammanträdestimmar tyder emellertid på att det förhållande som jag har anført är överensstämmande med verkligheten.

Trafikskadelagen, som behandlas i detta betänkande, och aktiebolagslagen, som är nästa ärende på föredragningslistan, samt slutligen bokföringslagen har gett utskottet mycket arbete. I fråga om bokföringslagen blev det inte möjligt, trots de föresatser som vi hade när utskottsarbetet började i höstas, att samtidigt med aktiebolagslagen presentera detta lagförslag för kammaren. Det beror på att det i lagutskottet har uppstått ett önskemål att bokföringslagen skall remitteras till skatteutskottet.

Det gäller här tre svåra, komplicerade och i vissa hänseenden kontroversiella lagärenden.

Den nya trafikskadelagen innebär, som här förut har anført av herr

*Trafikskadelag
m. m.*

Lennart Andersson, betydande förbättringar. Dessa förbättringar gäller i varje fall tre punkter. För det första inkluderas föraren i trafikförsäkringen, medan det i dag endast finns möjlighet till frivillig förarplatsförsäkring. För det andra kan jämkning av ersättning vid personskada på grund av medvållande ske endast undantagsvis, medan jämkning i dag är ganska vanlig. För det tredje skall ersättning utgå på rent objektiv grund, dvs. oberoende av om någon varit vållande. Därmed förenklas handläggningen av ersättningsärendena, vilket medför en snabbare skadereglering.

Vid utskottsbehandlingen av propositionen 15 är det två huvudfrågor som varit av stort allmänt intresse:

1. Skall tävlingsfordonen omfattas av trafikskadelagen?
2. Skall rattfyllerister, biltjuvar m. fl. ha full ersättning om de skadar sig eller skall deras ersättning jämkas?

Frågan huruvida tävlingsfordon skulle in i detta sammanhang eller ej har åstadkommit en betydande aktivitet som resulterat i att till utskottet har inkommit synpunkter från 14 000 enskilda intresserade motorcyklister. Det har ju i varje fall främjat postens verksamhet, vilket inte hindrar att vi snart får en portohöjning!

Beträffande tävlingsfordon föreligger det, som herr Andersson i Södertälje nyss anmält, ett enhälligt förslag om ändring av propositionen. Under utskottsbehandlingen har det nämligen visat sig att förslaget i propositionen att låta tävlingsfordonen gå in under trafikskadelagen tyvärr – åtminstone som jag uppfattar det – varit något av en skrivbordsprodukt. Med tävlingsfordon avser jag inom parentes sagt endast fordon som används inom inhägnat tävlingsområde. Fordon som används vid rallytävlingar på landsväg skall självfallet omfattas av de allmänna bestämmelserna.

Utskottet har haft en hearing med de stora motorsportorganisationerna och företrädare för försäkringsbranschen. Vidare har det under ärendets gång varit intensiva kontakter på kansliplanet med försäkringsssidan. Härunder har det bl. a. framkommit att det inte synes gå att utomlands återförsäkra en trafikförsäkring som täcker skada på tävlingsförare och deras fordon. En sådan utebliven återförsäkring skulle ofelbart leda till kraftigt höjda försäkringskostnader. Då tror vi att motionärerna och motororganisationerna haft rätt när de uttryckt farhågor för att sporten och den viktiga ungdomsverksamheten med dess fostran till goda och omdömesgilla förare skulle kunna drabbas hårt.

Vi har även frågat oss: Går det att administrativt klara en sådan här trafikförsäkring med dess anknytning till fordon och förare? Det är ju fråga om fordon som under en tävling kan få i stort sett vilka delar som helst utbytta. Inom parentes sagt är det en ram och några hjul samt naturligtvis alltid en motor som kan kombineras. Vi anser att en kollektiv försäkring är nödvändig i detta hänseende.

Mot den bakgrund som jag nu tecknat har utskottet funnit att en generell trafikskadelag inte passar för den speciella verksamhet som äger

rum på en tävlingsbana. Därför har utskottet tillstyrkt motionsyrkandena om att tävlingsfordon skall undantas från lagens tillämpning.

Jag vill här anknyta till de reflexioner som de föregående talarna har gjort beträffande vikten av att tredje man, dvs. åskådarna, icke får ett försämrat skydd. Vi föreslår riksdagen att göra en beställning på en ny ansvarighetslag för tävlingsfordon med därtill knuten obligatorisk ansvarighetsförsäkring. Hur denna skall se ut får den fortsatta utredningen inom justitiedepartementet visa. En proposition i ärendet måste dock föreläggas riksdagen redan under våren 1976. Departementet har under hand förklarat att det är möjligt att hinna framlägga ett lagförslag i ärendet inom den förutsatta tiden.

Vidare anser utskottet att den nuvarande förarolycksfallsförsäkringen har för låga maximibelopp. 100 000 vid fullständig invaliditet – en invaliditet som i allmänhet drabbar ungdomar – utgör onekligen en blygsam kompensation för förlorad arbetsförtjänst under måhända ett helt liv. Vi har därför kraftigt understrukit kravet på att motororganisationerna ser till att de av dem tecknade försäkringarna får betydligt höjda ersättningsbelopp.

Utskottet har också sagt att om det inte blir en väsentlig förbättring, så får man senare överväga att ingripa med lagstiftning. Herr Andersson i Södertälje var inne på den frågan tidigare, och det är ett enhälligt utskott som energiskt understryker angelägenheten av en förbättring av den frivilliga verksamheten på området. Utskottet anser också att det är självklart att regeringen måste följa utvecklingen här med största uppmärksamhet.

Sammanfattningsvis anser jag – och då hoppas jag att vad jag säger inte tas som någon form av självförhåvelse – att behandlingen av denna proposition, med de intensiva kontakter som tagits mellan utskott, försäkringsbolag, försäkringsorganisationer och vederbörande departement, är ett gott exempel på en verkligt konstruktiv utskottsbehandling.

När det så gäller frågan om jämkning av ersättning till straffbart alkohelpåverkade förare har vi inte, som fru Elvy Nilsson i Sunne nyss underströk, uppnått full enighet i utskottet, men utskottsmajoritetens beslut och slutledningar på den punkten kommer att närmare behandlas av andra ledamöter i utskottet. Därför vill jag bara understryka att jag tror det är olämpligt att helt ta bort de nuvarande möjligheterna till ekonomiska sanktioner mot rattfulla förare. Jag är övertygad om att rattfylleri av den stora allmänheten uppfattas som mindre tilltalande. Och, som utskottet påpekar, ett borttagande av ekonomiska sanktioner kan onekligen uppfattas som en nedtoning av samhällets åtgärder mot trafikolyckor. En sådan följd skulle onekligen vara olycklig med tanke på vikten av att samhället klart visar att bilkörning och sprit inte hör ihop.

I motionerna har lagts fram olika förslag till lösningar. Utskottsmajoriteten har stannat för att tillåta jämkning utom vid uppsåtligt medvållande och vid grov vårdslöshet i trafik – alltså det som föreslås i

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Trafikskadelag
m. m.

propositionen – samt vid rattfylleri och rattonykterhet i förening med "enkel" vårdslöshet. En rattfyllerist som är helt utan skuld till en olycka, t. ex. om han har blivit påkörd bakifrån, behöver sålunda inte få sin skadeersättning jämkad.

Majoritetens förslag kan enligt min mening inte anses strida mot de sociala trygghetssynpunkter som ligger bakom de nya reglerna om ersättning vid personskada. Dels får den alkoholpåverkade en väsentligt bättre ställning än i dag – nu får han över huvud taget inte någon ersättning från sin trafikförsäkring för egna skador – dels är bestämmelsen fakultativ, vilket innebär att domstolarna kan ta hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet och följaktligen undvika att den skadade och hans anhöriga drabbas på ett från social synpunkt olyckligt sätt.

Jag vill emellertid tillägga att denna fråga är lagtekniskt komplicerad med hänsyn till sambandet mellan trafikskadelagen och skadeståndslagen. För att undgå obilliga konsekvenser har utskottet sålunda tvingats föreslå en särskild lag om ändring i de bestämmelser om ersättning för personskada som riksdagen fattade beslut om i våras och som träder i kraft den 1 januari 1976.

Reservanterna anser att detta ställningstagande är märkligt. Jag vill emellertid påpeka att utskottet vid sin behandling i våras av personskadereglererna uppmärksammade att en trafikskadelag skulle komma att läggas fram så sent att den inte skulle kunna träda i kraft förrän den 1 juni 1976. Som framgår av lagutskottets betänkande 1975:16 övervägde utskottet att ta initiativ till en särskild reglering av frågan, vilken inverkan den skadelidandes medvållande borde ha på skadestånd vid trafikolycksfall. Emellertid stannade utskottet då för att inte föreslå några lagändringar.

När vi nu har fått förslaget till trafikskadelag har det därför varit naturligt att ta slutlig ställning till frågan, vilken inverkan medvållande vid trafikolycksfall skall ha på effekterna av reglerna i skadeståndslagen. För att få likhet mellan trafikskadelagen och skadeståndslagens regler om jämkning har vi därför föreslagit ändringar även i skadeståndslagen.

Herr talman! Jag skulle också vilja göra några kommentarer till anförandet av fru Elvy Nilsson i Sunne. Hon talade för de bägge reservationerna. Utöver vad jag tidigare har anfört vill jag påpeka att det enligt utskottsmajoritetens uppfattning inte råder någon oenighet mellan oss och reservanterna i fråga om vikten av att sociala hänsyn tas i dessa sammanhang. Det råder inte heller någon tvekan om att vi är ense om att samhällets åtgärder mot alkoholmissbruk av olika slag bör ges en sådan utformning att vårdssynpunkterna accentueras mer än vad som är fallet.

Men som jag här har anfört anser vi att samhällets kampinsatser mot den i trafiksammanhang helt orimliga spritförtäringen måste samordnas. Jag lade märke till att fru Nilsson sade att det förhållandet att det kan bli fråga om en jämkning av skadeståndet icke kommer att få – jag hoppas jag minns det ordagrant – en enda förare att avstå från en snaps på

hotellet. Det finns ju inom parentes också andra ställen där man kan ta sig ett järn. Jag är övertygad om, fru Nilsson, att det är att vara litet för säker när man påstår detta. Jämkningsen av skadeståndet är en liten och enligt vår mening en angelägen detalj i ett större sammanhang, där man med alla åtgärder bör sträva åt samma håll.

Herr talman! Som jag förut sagt kommer dessa frågor ytterligare att utvecklas av andra företrädare för utskottsmajoriteten. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i detta ärende.

Fru NILSSON i Sunne (s) kort genmäle:

Herr talman! Som herr Svanström sade råder det inga delade meningar i själva sakfrågan. Det är bara om de preventiva effekterna av de föreslagna åtgärderna som vi har delade meningar.

Det är nog inte en enda förare som avstår från en snaps på hotellet av den anledningen att han kan bli skadad när han åker hem. Han avstår snarare från snapsen därför att det finns risk för att han råkar ut för en poliskontroll. Han kan då mista körkortet, och han kan i svårare fall råka ut för påföljd i form av fängelse eller böter. Den som sätter sig i en bil efter att ha druckit en snaps tror säkert inte att han skall krocka och bli skadad.

Det är endast i den delen av frågan som vi har delade meningar. Men jag kan avstå från ytterligare argumentation, eftersom andra representanter från utskottet kommer att beröra denna fråga.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi är, som fru Nilsson i Sunne säger, inte oense utom på denna speciella punkt. Personligen har jag den uppfattningen – och jag tror att övriga utskottsledamöter delar den – att samhället kan tillgripa andra korrektningsmedel som kan vara mera verkningsfulla. Fru Nilsson nämner indragning av körkortet, och det är helt klart att risken för att något sådant kan inträffa har en återhållande effekt. Att observera är emellertid att om riksdagen antar propositionens förslag om jämkning blir det en väsentlig förändring i förhållande till nuläget. Det är denna förändring som vi uppfattar som negativ från preventiv synpunkt.

Fru NILSSON i Sunne (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag sade om de preventiva effekterna sammanfaller med de principer som vi har tagit när det gäller skadeståndslagen och som vi var eniga om så sent som för ett halvår sedan.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att vi var eniga på den punkten beträffande skadeståndslagen. Men som jag sade i mitt huvudanförande observerade vi i utskottet redan vid behandlingen i våras att det skulle bli nödvändigt

Fredagen den
12 december 1975

*Trafikskadelag
m. m.*

att göra en ändring i trafikskadelagen. Det är den ändringen som utskottsmajoriteten i dag föreslår.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Utskottets värderade ordförande och herr Andersson i Södertälje har redan utförligt redovisat de överväganden inom lagutskottet som har lett fram till förslaget att motordrivet fordon som uteslutande används inom inhägnat tävlingsområde ej skall omfattas av trafikskadelagens bestämmelser. Det är därför överflödigt att jag upprepar dem, och de är dessutom utförligt behandlade i betänkandet. Jag har i stället begärt ordet för att något redovisa varför denna fråga över huvud taget kom upp till så ingående behandling i utskottet.

Det finns bl. a. i mina hemtrakter i Västsverige ett ganska stort antal motorklubbar som sysslar med motorsport av olika slag och som har gjort ett bra arbete när det gäller att ta hand om den motorintresserade ungdomen. Man har också fått fram skickliga tävlingsförare, och jag undrar var den motorintresserade tonåring finns som inte har hört talas om exempelvis världsmästaren Kent Andersson i Lerum. Företrädare för dessa klubbar tog kontakt med mig när propositionen hade lagts i riksdagen och frågade mig, om jag var medveten om att om bestämmelserna beträffande vissa tävlingsfordon antogs skulle försäkringskostnaderna bli så höga att all tävlingsverksamhet sannolikt skulle bli omöjlig. Jag försökte på olika sätt att kontrollera om deras uppgifter var riktiga och kom fram till att så var fallet, varför jag väckte en motion.

Utskottet fick också på annat sätt besked om vad dessa ungdomar tyckte. Till utskottet kom – vilket torde vara unikt – över 14 000 postkort på vilka personer ur berörda ungdomsgrupper framförde protester mot att dessa fordon skulle tas med i försäkringen. De var naturligtvis inte medvetna om de lagtekniska problem som låg bakom.

Utskottet har lagt ned ett mycket ingående arbete på denna fråga. Det är alltför ofta som vi får höra, inte minst från ungdomars sida, att vi riksdagsmän lagstiftar över deras huvuden och inte alls bryr oss om vad de säger. Behandlingen av det här ärendet visar att det inte finns fog för det påståendet. I stället är det så att vi riksdagsmän, om vi bara får reda på vilka problem som förekommer, är beredda att lyssna på sakliga argument och vidta de justeringar i lagar och annat som kan vara tekniskt möjliga. Lagutskottets agerande i det här fallet är ett gott exempel på detta.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan under punkten 1.

Herr ANDERSSON i Södertälje (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Torwald tillmäter sin motion ett mycket stort värde, och det är helt naturligt att varje motionär vill göra det. Men till grund för utskottets ställningstagande ligger också en hel del andra saker som kommit fram. Bl. a. har försäkringsbolagen nu fått klart för sig att de är omöjligt att återförsäkra så här höga belopp. Likaså har vi ingående

diskuterat sambandet mellan registrering av fordon och försäkring. Det återstår att diskutera om det är absolut nödvändigt att det skall finnas ett samband mellan registrering och ett fullgott försäkringsskydd.

Jag är också mycket intresserad av att ungdomen ägnar sig åt verksamheter som kan stimulera. Men vi måste också som lagstiftare se till att det finns ett fullgott skydd om det skulle inträffa en skada.

Herr Torwald talade om den kraftiga opinion som kommit från olika motororganisationer och om de 14 000 korten. Det är naturligtvis ett imponerande antal. Men när det, som i detta fall, är fråga om färdigtryckta kort som spritts bland medlemmarna, är det inte så svårt att komma upp i så här höga tal. Jag har bara velat göra den nyanseringen för att man rätt skall kunna bedöma denna opinionsyttring. Jag vill därmed inte alls förringa herr Torwalds motion, men det bör påpekas att det även är andra faktorer som varit avgörande vid utskottets ställningstagande och att vi nu tar ett mer samlat grepp på hela detta problem.

Herr TORWALD (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Södertälje har helt missförstått syftet med mitt inlägg. Avsikten var ingalunda att framhäva att det var min motion som lett fram till utskottets ställningstagande. Jag ville bara ge ett uttryck för att det är värdefullt för oss riksdagsmän att få kontakt med de människor på fältet som direkt berörs av en lagstiftning. Vad jag i detta fall tyckte var så positivt var att man tog kontakt med oss.

Jag är medveten om att min motion var ganska ofullständig och att vi naturligtvis behövde allt detta ytterligare material som vi fick fram i samband med hearing med motororganisationer, försäkringsbolag och andra.

Herr Andersson i Södertälje säger vidare att det är en bagatell att få in 14 000 kort när de är färdigtryckta. Det var väl att ta till! Korten var visserligen tryckta, men det krävdes en underskrift, och det krävdes en viss markering. Jag har gått igenom en del av korten och kontrollerat att man inte markerat på samma sätt på alla kort. Jag har också funnit att det inte tycks förekomma dubbla kort. Dessutom fick dessa ynglingar betala ett porto för att kunna skicka in kortet.

Jag tycker i stället att detta verkligen är ett bevis för att vi har en levande demokrati i Sverige, och jag tycker att det är ett gott bevis på att den demokratin fungerar också i lagutskottet. Det skall vi vara tack-samma för.

Herr ANDERSSON i Södertälje (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade inte att 14 000 kort var en bagatell. Jag ville bara nyansera bilden genom att tala om hur man drivit den här opinionsyttringen.

Riksdagsmännens kontakter med allmänheten är självfallet viktiga i alla frågor. Jag förutsätter att vi allesammans i den här kammaren anstränger oss för att hålla kontakt med människor. Det gäller inte bara

som i det här fallet motorcykelungdomen och trafikskadela-
gen, utan vi har många andra lagstiftningsärenden och andra frågor där det är viktigt
att vi har kontakt med allmänheten.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag tycker gott, herr Lennart Andersson, att vi kan erkänna
att den fråga som senast diskuterades inte hade blivit så ingående de-
batterad om vi inte haft herrar Torwalds och Träffs motioner. Vi vet
alla vilket enormt arbete herr Torwald lagt ned på just den här saken
i utskottet. Jag tycker det hör till en rättvis beskrivning av herr Torwalds
insatser, att erkänna detta.

Jag vill ett ögonblick anknyta till det som utskottets ordförande in-
ledningsvis sade när han redovisade att vi haft kontakter med ett stort
antal organisationer som var intresserade av den här lagstiftningens ut-
formning. Jag vill gärna säga att jag upplevt det som någonting utom-
ordentligt positivt att vi fått tillfälle till detta meningsutbyte, och vi har
nog i utskottet lärt oss mycket av det.

Men jag skulle också vilja passa på att säga att det var utomordentligt
värdefullt att justitiedepartementet ställde upp på ett så fint och trevligt
sätt som man gjorde. Vi har haft en dialog inför utskottet som verkligen
 varit berikande, inte bara i detta ärende utan även i de andra som vi
kommer att behandla. Det har visats en objektivitet och brist på egen
prestige som fört ärendena framåt. Vi är verkligen mycket tacksamma
för detta.

Sedan skulle jag än en gång vilja understryka att det som skiljer ma-
joritet och minoritet åt inte är olika uppfattning om hur rattfylleri skall
bedömas utan mer onycterhetens inverkan i det här sammanhanget. Fru
Nilsson i Sunne sade i sitt anförande att vi från majoriteten lagt nyk-
terhetspolitiska aspekter på lagstiftningens utformning. Det är naturligt-
vis inte något förklenande uttalande från fru Nilssons sida, det förstår
jag så väl, men jag skulle nog vilja säga att jag inte riktigt upplever
det som nykterhetspolitiska aspekter utan fastmer som ett trafikpolitiskt
övervägande. Vi vet av erfarenhet att en förare är en större säkerhetsrisk
på vägarna när han är påverkad av alkohol eller något annat gift än
när han är opåverkad. Sitter man – som fru Nilsson sade – på hotellet
och tar sig en snaps så tycker jag att man i det ögonblick man sätter
sig vid ratten visar just den hänsynslöshet för andra människor som
fru Nilsson talade om då hon beskrev grov värdslöshet. Jag tycker det
är grovt hänsynslöst att sätta sig vid ratten och köra bil när man är
berusad; det må vara en eller två snapsar eller vad som helst annat.
Detta har varit min inställning vid behandlingen av det här ärendet.
Fru Nilsson sade själv att rattfylleri måste bekämpas på alla nivåer. Jag
upplever detta som en sådan nivå där man måste bekämpa rattfylleri.
Jag vill understryka vad herr Svanström sade, nämligen att kampen mot
rattfylleriet via skadeståndsjämkning naturligtvis inte kan bedrivas på
det sätt som reservanterna utmålar i sin reservation: jämkning får enligt

vår uppfattning inte leda till orimliga konsekvenser för bilförarens framtid och för hans familj. Jag tror att vi här i kammaren har talat så mycket om skadestånd och om jämkning av skadestånd, att det blivit allmänt vedertaget att skadestånd ej får utdömas eller jämkning utföras så att betalaren bringas till ruinens brant. Här vill jag påminna om att det inte står i lagen att skadeståndet *skall* jämkas, det står att det *kan* jämkas. Vi lägger i domstolens hand att med bedömning av alla delar i ärendet ta hänsyn även till bilförarens ekonomiska situation och utforma jämkningen på rimligt sätt. Jag tror inte man behöver hysa några större bekymmer på den punkten.

Reservanterna är bekymrade för att vi ändrar i en lagstiftning som är så ny och som man tidigare varit överens om. Men är det så farligt? Lagstiftningen har inte trätt i kraft än. Människor har inte hunnit behandlas på ett sätt före denna ändring som leder till att de kommer att behandlas på ett annat sätt efter denna ändring, utan vi får en enhetlig tillämpning från det att lagen träder i kraft. Ingen människas rätt träds för när, och då kan det inte vara så farligt att göra en ändring.

En sådan här ändring är inte så unik som man har försökt göra gällande. Jag kunde på rak arm räkna upp tre eller fyra sådana situationer, t. o. m. ett fall där en nyantagen lag varit i kraft bara något halvår innan den ändrades.

Det stora exemplet gäller jordabalken, där justitiedepartementet var inblandat. Vi tog ett beslut 1970, tror jag, och lagen skulle träda i kraft 1972, men så kom en stor tilläggsproposition 1971 därför att det under resans gång upptäcktes en del besvärligheter och onöjaktigheter i lagstiftningen som man var tvungen att rätta till. Skulle vi inte gjort detta bara därför att lagen var så nyantagen? Det faller på sin egen orimlighet att argumentera så.

När vi behandlade den här skadeståndslagen beklagade somliga av oss att vi inte kunde behandla den nu aktuella lagen samtidigt. Hade vi gjort det, hade en olycka som denna inte inträffat. Den hade kanske inte heller inträffat om inte justitiedepartementet ansett sig böra ändra litet i de sakkunnigas förslag till skadeståndslag. Hade man lagt fram förslaget från de sakkunniga, hade vi i dag inte behövt gå in i skadeståndslagen.

Herr talman! Jag vill med det sagda understryka att det egentligen är liten skillnad mellan reservanterna och majoriteten. På ett sätt är det tråkigt att den har behövt ta sig uttryck i olika lagtexter. Det gör skillnaden större mellan oss än vad den är. Vi är alldeles uppenbart helt ense om att alkohol inte passar samman med bilkörning.

Fru NILSSON i Sunne (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sista vill jag helt instämma i. Skillnaden ligger i att vi inte tror på den preventiva effekten av jämkningen. Vi tror inte att någon avstår ifrån snapsen på hotellet därför att han skulle kunna råka ut för jämkat skadestånd när han tar bilen och kör därifrån. Han

tror nämligen inte att han skall krocka och bli skadad. Däremot är han rädd för att eventuellt råka ut för en poliskontroll. Om inte detta avhåller vederbörande från att ta en snaps, tror vi inte heller att jämkningsreglerna skulle ha den effekten. Det är detta vi tvistar om. Vi anser att fördelen med en lag som sammanfaller med skadeståndsregler vi har i övrigt är påfallande.

Herr LIDGARD (m) kort genmäle:

Herr talman! Man kan ju tro vad som helst om vilka faktorer som avhåller folk från att dricka sprit. Fru Nilsson i Sunne har inget särskilt bevis för sitt påstående att den ena saken avhåller mer än den andra. Jag har inte heller något särskilt starkt bevis för att risken för att få ett jämkat skadestånd skulle avhålla någon från rattfylleri. Men fru Nilsson kan inte bevisa motsatsen – att jag har fel. Och eftersom ni själv håller med om att rattfylleri skall bekämpas på alla nivåer, säger jag: Detta är en av de nivåer där ni kan vara med om att bekämpa alkoholförtäring i samband med bilkörning.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Jag har vid detta betänkande ett särskilt yttrande och är inblandad i ett annat särskilt yttrande. Det första gäller det förhållandet att en biltjuv i dagens läge kommer att få ett oreducerat skadestånd. Det innebär givetvis social trygghet, och jag är fullt medveten om att alla skall ha social trygghet. Vad jag däremot tycker är obilligt och stridande mot det allmänna rättsmedvetenadet, såsom jag upplever det, är att den som stjälar en bil, krockar med den och skadas skall ha full ersättning och att den ersättningen skall betalas av bilägaren, dvs. det skall gå på bilägarens försäkring. Det verkar på något sätt stötande att en bilägare skall vara skyldig att betala försäkring inte bara för dem som är legitima förare och legitima passagerare utan även för den tjuv som tar hans bil.

För att få så bred enighet i utskottet som möjligt har jag emellertid inte reserverat mig på denna punkt. Jag vill bara ge uttryck för att den här ordningen är stötande.

Det andra yttrandet handlar om hur kostnaderna för sjukvården skall betalas. Det är herr Hörberg från mitt eget parti som har ansett att man borde utreda huruvida inte "skadevållaren" bör ta alla konsekvenserna av en olycka. I dagens läge bestrids sjukvårdskostnaderna av landstingen. Dessa har ekonomiska bekymmer, det vet vi. Åtminstone i mitt eget län går ungefär 85 % av hela budgeten till sjukvården, och inom sjukvården upptar trafikolyckorna en ganska väsentlig sektor.

Herr Hörberg har i sin motion uppgivit att enligt 1970 års priser vållade trafikolyckorna sjukvården kostnader på 425 milj. kr. Det är klart att man kan ifrågasätta om det är riktigt att de som är i sådant ekonomiskt läge att de inte har råd att ha bil skall vara med och betala sjukvårdskostnaderna för dem som har råd att ha bil och som åstadkommer skador

i trafiken.

Jag är inte heller i detta fall beredd att ställa något yrkande därför att jag inser att man måste få en helt ny syn på dessa frågor, och det kräver kanske en mycket stor utredning. Men jag vill säga att jag är öppen för tanken att en skadevällande också kan få delta i kostnaderna.

Här har framförts alkoholpolitiska och trafikskadepolitiska synpunkter på denna fråga. Beträffande den preventiva effekten av den omständigheten att det kan bli jämkning av skadeståndet till den som har sprit i sig i sådan mängd att han har nått straffbarhet, så tror jag för min del också att skadeståndsjämknings kan få sådan preventiv effekt bara man informerar ordentligt om det så att var och en vet att om han kör bil rattonykter eller rattfull så medför det i första hand de vanliga straffrättssanktionerna, men också att han kan få nedsatt skadestånd. Jag tror att det också kan ha en preventiv effekt.

Sedan är det alldeles självfallet att majoritetens grundsyn har varit att man så kraftigt som möjligt skall markera den tes som jag tror att vi alla är ense om, nämligen att alkohol och trafik inte hör samman. Egentligen skulle man önska att det beslut som tas här blev en appell utöver hela vårt land: Alkohol och trafik hör inte samman. Om man kör skall man vara fri från det bedövningsmedel som kan förorsaka sociala vådor för föraren själv, hans närmaste och andra människor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru NILSSON i Sunne (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara helt kort kommentera det första avsnittet i herr Henmarks inlägg, som gällde det eventuellt stötande i att från försäkringen betala ut skadestånd till en som vållat skadan. Jag vill bara göra riksdagen uppmärksam på att trafikförsäkringsföreningen poängterat att det ur trafikförsäkringskollektivets synpunkt inte har någon som helst ekonomisk betydelse. Vi kan alltså inte ange ekonomiska hänsyn som skäl.

Herr HENMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag lade inte heller någon större vikt vid de ekonomiska synpunkterna, utan jag sade endast att det är stötande för rättsmedvetandet att en bilägare skall, så att säga, trafikförsäkra till full skadeståndsnivå den som stjal hans bil.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Det finns ett antal frågor där de politiska partierna inte har låst sig i bestämda partiståndpunkter och där följaktligen också rösteringar i riksdagen skär genom partigränserna. Sådana frågor är t. ex. religiösa frågor och nykterhetsfrågor. Då vi nu i dag behandlar en ny trafikskadelag finns i denna också invävd en nykterhetspolitisk fråga. Det är således bäddat för skilda meningar mellan dem som står på nykterhetsrörelsens linje och dem som företräder en i det hänseendet mer liberal linje.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Trafikskadelag
m. m.

Det torde stå helt klart, att frågan om onykterhet i trafik inte alls är okontroversiell. Även människor som har en fördragsam inställning till alkoholbruk vänder sig bestämt mot kombinationen alkoholförtäring och framförande av motorfordon. Om sådana ändringar företas i gällande lagstiftning att denna destruktiva kombination indirekt gynnas i förhållande till nuläget kan det inte uteslutas att detta kommer att verka stötande på detta rättsmedvetande. Om man utgår från att lagar som berör många människor också bör vara förankrade i dessa människors allmänna rättsmedvetande, bör även någon form av ekonomisk prevention finnas kvar mot straffbar onykterhet vid framförande av motorfordon på sådant sätt att det vållar andra människor skada.

Utskottsmajoriteten, vilken jag stödjer, är av den meningen att en sådan sanktion bör finnas kvar. På den punkten går vi således mot propositionen. Skillnaden mellan utskottets förslag och reservanternas, som bygger på propositionen, är emellertid inte så stor då det gäller de sociala hänsynen. Det är ju domstol som jämkar ersättningen vid trafikskada, och det är inte så att domstolen *skall* jämka utan bara så att den *kan* göra det, om den finner skäl tala härför. Sociala hänsyn, särskilt då till anhöriga, kan alltid tas. Men alla som framför motorfordon med straffbar alkoholhalt i blodet tillhör inte låginkomsttagarna i samhället. Därför bör möjligheten att också sätta in ekonomiska sanktioner finnas, och den möjligheten bör kunna användas med omdöme och urskiljning av domstolarna. Det behöver inte alls, som sägs i reservationen 1, bli så att en ekonomisk sanktion slår blint och slumpmässigt utan hänsynstagande till förseelsens svårighetsgrad.

Utskottet har ju inte heller i sitt ställningstagande gått särskilt långt, i varje fall inte så långt att straffbar onykterhet vid framförande av motorfordon jämförts med grov vårdslöshet. Hade så skett, hade frågan kunnat få en lagtekniskt mycket enklare lösning. Nu kan det emellertid antagas att i många fall grov vårdslöshet också sammanfaller med straffbar alkoholpåverkan. I sådana fall kan det ifrågasättas om det verkligen handlar om ett medvetet risktagande av det slag som reservanterna anför. I det fallet är verklighetsuppfattningen förvänd genom påverkan från alkohol.

Herr talman! Man kan tveka inför hur man skall väga de sociala hänsynen, då det gäller ekonomiska sanktioner, mot straffbart onyktra motorfordonsförare. Men med den moderation som domstolarna har möjlighet göra vid tillämpningen har jag ansett mig kunna stödja utskottets linje i den här frågan och yrkar således för min del bifall till utskottets hemställan.

Fru NILSSON i Sunne (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att herr Israelsson har sällat sig till de borgerliga i den här frågan. Jag vill poängtera att han också går emot det stora löntagarkollektivet, dvs. LO, TCO och SACO, som alla har tillstyrkt förslagen. TCO hälsar lagförslaget med stor tillfredsställelse

och konstaterar bl. a., att den skadelidandes intresse är satt i centrum samt att ersättning utgår oavsett vem som har vållat skadan. SACO har angivit liknande synpunkter och anser, att ersättning för personskada skall utgå på rent objektiva grunder oavsett om föraren är presumtionsansvarig. Det här att beklaga att inte herr Israelsson har tagit intryck av dessa synpunkter vid remissbehandlingen.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Trafikskadelag
m. m.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fru Nilsson i Sunne säger att jag gått samman med borgarna, och formellt är det väl riktigt. Men det kan i många fall också anföras samma argument beträffande regeringspartiet. Det har med borgerligt stöd genomfört många förslag här i riksdagen, som vi för vår del har gått emot. Det tycker jag alltså inte är något tungt vägande argument i det här sammanhanget.

F. ö. är det, som jag sade i mitt första inlägg, så att inställningen i nykterhetspolitiska frågor inte är strängt partipolitiskt bunden. Det finns också i fru Nilssons parti meningar av det slag som jag företräder, även om de tog sig något andra uttryck i den sista motionsomgången i denna fråga. Den inställning som jag har intagit sammanfaller i huvudsak med den som nykterhetsrörelsen företräder. Jag känner mig någorlunda tillfreds med mitt ställningstagande med tanke på den moderation domstolarna, som jag redan sagt, kan iaktta i tillämpningen och med tanke på att sociala hänsyn kan tas.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Jag vill inskränka mig till att rikta ett tack till lagutskottet för dess ställningstagande att på det sätt som har skett undanta tävlingsfordonen från trafikskadelagens tillämpning. Jag är också tacksam mot min partikamrat herr Torwald, som i tid observerade de svårigheter för motorsporten som propositionen innebar. Herr Torwalds motion och ytterligare den andra motionen bör således ha varit en tillgång för utskottet och utgjort grunden för utskottets ställningstagande.

Att jag känner mig tacksam beror också på att jag från motororganisationer och enskilda hemma i Hälsingland fått brev och telefonsamtal och en del material som visat att man har varit bekymrad – och även förvånad och arg – över propositionens innehåll. Motorsporten har, inte minst i Hälsingland, en omfattande verksamhet: det finns många motorsportklubbar där man utfört ett mycket fint arbete. Jag har en världsmästare, Bengt Åberg, till granne, och även Arne Kring kommer från våra bygder. Dessa opinionsyttringar kom på ett relativt sent stadium. Jag finner det egendomligt och är förvånad över att motororganisationerna inte getts möjlighet att avge remissvar i större omfattning än som har skett. Det måste vara ett ovillkorligt krav att berörda organisationer vilkas verksamhet är föremål för utredning och lagstiftning får tillfälle att avge yttrande. Det måste ingå i vårt demokratiska system att berörda organisationer får ge sina synpunkter till känna. Nu har lagutskottet gett

dem möjlighet till detta, men det borde ju ha skett redan före propositionsskrivandet.

Med den inblick jag fått i dessa frågor hemma i Hälsingland har jag fått klart för mig att motorsporten har en stor social betydelse, som jag vill understryka. Skyddet för tredje man vid motortävlingar måste vara fullgott, och förarna av tävlingsfordonen måste också ha ett fullgott försäkringsskydd. Jag ansluter mig helt till utskottets synpunkter på dessa frågor och jag vill således än en gång tacka utskottet. Jag yrkar bifall till betänkandet.

Fru HJALMARSSON (s):

Herr talman! En stark opinion finns i dag i samhället för en liberalisering av de straffrättsliga påföljderna vid rattfylleri och rattonykterhet. Det är uppenbart att ett fängelsestraff har en mycket liten förebyggande effekt då det gäller alkoholförtäring i samband med bilkörning.

De borgerliga ledamöterna i utskottet vill skärpa de civilrättsliga påföljderna för rattfylleri och rattonykterhet. De anser att en ekonomisk sanktion kommer att ha förebyggande effekt. Men när det visat sig att fängelsestraff ej förhindrar alkoholkonsumtion i samband med bilkörning och när vi vet att fängelsestraff är något som den stora allmänheten anser vara socialt oacceptabelt och att rattfylleristen därmed utsätts för ett socialt tryck, hur kan man då tro att en ekonomisk sanktion skall kunna förhindra "alkohol vid ratten", när ytterst få i den rattfulles omgivning kommer att få kännedom om hans försämrade ekonomiska ersättning från försäkringsbolaget, och detta dessutom ur social synpunkt endast är intressant för honom själv och hans familj? Dessutom skulle brott och straff komma att ligga ändå längre ifrån varandra i tiden än den straffrättsliga påföljden. Vi vet alla att ett brott och påföljden på det bör ligga så nära varandra som möjligt i tiden för att få den psykologiska effekt som gör att den blir förebyggande och effektiv.

I debatten har man när det gäller liberaliseringen av den straffrättsliga påföljden ansett att den rattfulle har alkoholproblem och behöver vård i stället för fängelsestraff. I undersökningar som gjorts har det visat sig att av de rattfyllerister som har en alkoholkoncentration av mer än 1,5 promille i blod och 2,5 promille i urin redan två tredjedelar är kända av nykterhetsvårdande organ. Detta betyder att de har onormala alkoholvanor och är alkoholproblematiker. Av dem som har en alkoholkoncentration av 1 promille i blod och 2 promille i urin är hälften kända av nykterhetsvårdande organ. Det är många unga människor bland rattfylleristerna, och det har visat sig att de konsumerar stora mängder alkohol under kort tid. Fortsätter de med denna kraftiga alkoholkonsumtion, är de mycket snart alkoholproblematiker.

De för nykterhetsorganen okända rattfylleristerna är ofta sådana människor som är i psykisk obalans t. ex. efter en skilsmässa eller därför att de blivit utslagna på arbetsplatsen genom rationaliseringar. För att

döva sin ångest och oro tar de alkohol och visar sedan upp ett för dem onormalt beteende genom att sätta sig bakom ratten. Skall man då utöver de straffrättsliga påföljderna ytterligare straffa dessa människor, som har problem med sig själva och med sitt sociala liv och som genom en bilolycka blivit skadade och behöver både psykisk och fysisk rehabilitering, genom att ej ge dem full trafikskadeersättning?

Vi skall ha klart för oss att denna ekonomiska sanktion oftast drabbar dem som redan är i ekonomiskt underläge. De ekonomiskt välsituerade utnyttjar i relativt stor omfattning taxi då de är alkoholpåverkade.

Herr Lidgards och hans partikamraters reaktionära inställning till liberalisering av civil- och straffrättsliga påföljder är känd. Nu säger han att det inte skiljer mycket mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, men det är en väsentlig skillnad mellan ekonomisk sanktion och ej ekonomisk sanktion. Det är emellertid skrämmande att center- och folkpartister, och då speciellt folkpartister, som i denna kammare så ofta värnar om människor med problem och vill förbättra deras sociala situation, i denna fråga uppträder så reaktionärt och vill skärpa de civilrättsliga påföljderna för människor som redan tidigare ej klarar av sin sociala situation.

Alla är vi väl överens om att vi vill ha alkoholfria bilförare, men då måste vi ta till förebyggande åtgärder som ger effekt. Indragning av körkort är fortfarande en bra förebyggande åtgärd, och alkoholesterna har även visat sig ha en mycket god effekt. Vi måste också fortsätta med information och nykterhetspolitiska åtgärder. För att lagstifta om en förebyggande åtgärd måste man ha ordentligt dokumenterat om den har någon effekt. I detta fall kan man fastslå att påföljden med all sannolikhet är helt utan sådan. Däremot drabbar den en redan psykiskt och fysiskt skadad människa. En sådan form av lagstiftning kan vi från socialdemokratiskt håll ej medverka till.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr LIDGARD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be fru Hjalmarsson att inför kammaren utveckla hur det kan vara reaktionärt att tycka att den vårdslöshet som tar sig uttryck i förande av bil i samband med alkoholförtäring motiverar en ekonomisk sanktion, när fru Hjalmarsson, som förmodligen känner sig radikal, själv accepterar grov vårdslöshet som grund för sådan sanktion. Vad är skillnaden mellan det fall som vi anser vara jämningsgrundande och det som ni själv accepterar som jämningsgrund? Det skulle vi gärna vilja veta här i kammaren.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber fru Hjalmarsson uppmärksamma s. 29 i utskottets betänkande. Där står det: "Utskottet har därför kommit till den uppfattningen att i varje fall straffbart alkoholförvärdade förare bör i någon form särbehandlas när det gäller rätten till ersättning vid personskada.

Fredagen den
12 december 1975

*Trafikskadelag
m. m.*

Att en sådan bedömning torde omfattas av en bred opinion framgår bl. a. av att vid en SIFO-undersökning 71 procent av de svarande ansett förslaget att inte undanta den som kör onyktert m. m. från rätten till ersättning vara ett dåligt förslag. Utskottet vill även hänvisa till att i trafiksäkerhetsfrågor så viktiga remissinstanser som statens trafiksäkerhetsverk samt de tre stora motororganisationerna MHF, M och KAK har funnit det angeläget att samhällets negativa syn på trafikonykterheten kommer till uttryck även i trafikskadelagen.”

Beträffande ekonomiska sanktioner har både fru Hjalmarsson och fru Nilsson i Sunne ansett att t. ex. körkortsindragning är en mer effektiv åtgärd, och jag har instämt i detta. Men förvisso kan körkortsindragningen också bli en ekonomisk sanktion för många som är beroende av innehav av körkort.

Jag vill till sist, herr talman, understryka att värdet av denna jämningsmöjlighet ur preventiv synpunkt självfallet ökar om den blir särskilt uppmärksam i körkortsutbildningen och i den allmänna informationsverksamheten.

Herr HENMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka för den eloge som fru Hjalmarsson gav folkpartiet. Det är alldeles riktigt att vi har kämpat hårt för de utstötta, för att omgärda dem med en mur av trygghet. I den kampen är vi alltså lika energiska som förut.

Men jag trodde inte att hon ville påminna om den inkonsekvens som faktiskt reservationen innebär. Om en person har gjort sig skyldig till grov vårdslöshet eller om uppsåt förelegat, då talar man inte om den sociala tryggheten. Det är ju brott som medför längre frihetsstraff. Men så fort som alkohol kommer med i bilden talas det om att man skall vara litet mer eftergiven och mjuk. Jag tycker att det är en väldig inkonsekvens. Jag hade inte tänkt påminna om det, men fru Hjalmarssons inbrott här tvingar fram att jag påtalar denna inkonsekvens. Vi vill ha trygghet, men vi vill att den skall skapas på annat sätt än genom att man ger efter i fråga om principen att alkohol och trafik icke hör samman.

Fru HJALMARSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herrar Lidgard och Henmark vill jag säga att vi i vår reservation har sagt att det råder en viss tveksamhet i fråga om jämkning vid grov vårdslöshet i trafik. Men ett enhälligt utskott har redan tagit skadeståndslagen, och vi kan därför inte gå emot den. Att vi sedan fortfarande håller fast beträffande vårdslösheten och anser att rattonyktra ej skall inlemmas där beror ju på att dessa är människor med alkoholproblem, människor med psykiska problem. Man måste i första hand se till att de får vård och inte ekonomiska sanktioner.

Till herr Svanström vill jag säga: Hur kan man tro att en ekonomisk sanktion skall få en preventiv effekt när inte fängelsestraff har fått det? Fängelsestraffet är ändå socialt oacceptabelt, medan en reduktion av en

ersättning aldrig kommer att bli socialt oacceptabel. Därför har en sådan reduktion sannolikt ingen som helst preventiv effekt.

Herr LIDGARD (m) kort genmäle:

Herr talman! Alla rattfyllerister är väl inte alkoholskadade eller i behov av rehabilitering, fru Hjalmarsson. Det finns en hel del rattfyllerister på slarv så att säga, och det är dem som jag har tänkt på. Jag tror inte att medvetandet om att skadeståndet kan jämkas har någon större betydelse i det enskilda fallet när man sätter sig vid ratten. Men riksdagens markering av att man inte gillar alkohol vid ratten har en fostrande verkan på längre sikt och den preventiva effekten tror jag på.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande skadeståndslagen har jag förut redogjort för utskottets tidigare skrivning i det sammanhanget. Jag minns inte om fru Hjalmarsson var med om den eller ej, men i varje fall signalerade vi i våras möjligheten av att en förändring skulle företas.

När det gäller att tro eller inte tro på den preventiva verkan av olika ingrepp från samhällets sida, så vet jag från ett helt annat verksamhetsområde att fängelsestraffet som sådant inte alltid har någon särskilt preventiv verkan. Jag har heller icke på något sätt pläderat för en hårdare behandling av alkoholpåverkade eller – som fru Hjalmarsson vill göra det till – alkoholskadade bilförare. Men jag tror ändå att de ekonomiska sanktionerna har en betydande preventiv verkan.

Här står alltså, herr talman, den ena åsikten mot den andra, och ingen kan väl bevisa att den ena eller den andra har helt rätt eller fel.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Jag skall gå ganska snabbt förbi utskottets behandling av tävlingsfordonen. Jag kan heller inte berömma mig av att vara i världs- mästares omedelbara närhet, men jag vill stryka under det erkännande som bl. a. herr Torwald gav uttryck åt i sitt inlägg – en mening som utskottet i sak delar och som också fru Jonäng säger sig ha kommit fram till.

De motioner som lett till utskottets enhälliga ståndpunkt när det gäller tävlingsfordonen har medfört en förändring och en förbättring av propositionsförslaget. Jag vill bara till Lennart Andersson säga att jag tycker att han ödslar väl mycket energi på att nyansera de opinionsbildande insatser som motorungdomen har gjort. Jag tror ändå det är riktigt att konstatera det positiva i att de här spontana meningsyttringarna har kommit och medverkat till en bättre lag än om propositionen hade antagits oförändrad.

En av huvudpunkterna i lagutskottets betänkande nr 3 är jämkningen vid personskada. Hela utskottsbetänkandet bygger ju på den proposition

som lades fram med anledning av trafikskadeutredningens betänkande. – Redan mot utredningen riktades mycket stark kritik, inte minst från motororganisationerna. Jag tänker på KAK, Motormännens riksförbund och MHF, som gick till hård attack mot väsentliga avsnitt i utredningens betänkande.

I förhållande till utredningens förslag innehåller propositionen flera förbättringar. Bl. a. ges det regressmöjlighet mellan olika försäkringsbolag, och vissa uttalanden görs om att bonusbestämmelsen skall vara kvar, låt vara att det är ganska vagt uttryckt. Däremot sker det en uppluckring av samhällets möjlighet till korrigerings mot rattfyllerister, biltjuvar och körkortslösa förare. Vi kan säga att om propositionen skulle antas i oförändrat skick kan den medverka till en sämre trafiksäkerhet. Det måste anses mycket betänkligt att man inte ser lika allvarligt som tidigare på trafikonykterheten, trots att den numera förefaller att vara av mycket stor omfattning. Det ger bl. a. de nu införda alkotesten besked om. Trots att det finns en bred opinion som har en positiv inställning till att samhället ser allvarligt på trafikonykterhetsbrotten förbigår propositionen detta.

Statsrådet Lidbom säger att man inte tror att undantagsregler i försäkringshänseende för de rattonyktra förarna skulle ha någon som helst effekt ur preventiv synpunkt, och därför underkänner han sådana motiv – detta utan att på något som helst sätt försöka styrka sin ståndpunkt.

Flera motioner riktar också stark kritik mot bl. a. den delen av propositionen. I flerpartimotionen 1975/76:25 säger vi att det är otillfredsställande att man inte skall kunna jämka i ersättningar när det är fråga om rattonyktra, biltjuvar och körkortslösa. Vi menar att det inte kan vara rätt att ersättningar till rattfyllerister skall drabba lojala försäkringsstagare. Det är en uppfattning som ligger i linje med vad t. ex. statens trafiksäkerhetsverk framhåller och vad justitiekanslern och Försäkringsjuridiska föreningen anser. Vi motionärer säger att vi inte har övertygats av statsrådets summariska uttalande om att undantagsregler i försäkringshänseende för de illegala förarna inte skulle ha någon som helst preventiv effekt när det gäller trafiksäkerhet.

På två samhällsområden har ett nyktert uppträdande ansetts särskilt viktigt: i arbetslivet och inom trafiken. Alkoholpolitiska utredningen, APU, har också uppställt detta som ett delmål. Jag tror också att vi här i denna kammare är ganska eniga om ett sådant mål. När det gäller arbetslivet finns det ett förbehåll beträffande ersättning vid personskada. Det har stadgats i ett avtal mellan LO och SAF i den s. k. trygghetsförsäkringen från 1974. Det gäller samtliga arbetstagare i landet som omfattas av kollektivavtal, där parterna är medlemmar av LO och SAF. Och motsvarande gäller numera också de anställda i statlig och kommunal tjänst.

I trygghetsförsäkringen finns alltså det förbehållet att ersättning inte utgår när skadan föranleds av alkoholpåverkan. Det är ganska anmärkningsvärt att statsrådet helt har förbigått denna avvikelse, trots att flera

remissinstanser har påpekat denna egendomliga skevhet mellan trafikförsäkring och trygghetsförsäkring. Om propositionen bifalls, innebär det att den rattfulle som drabbas av personskada premieras framför den skadade jobbaren genom att rattfylleristen *utöver* socialförsäkringens grundskydd får skadeersättning enligt den högsta skadeståndsnivån.

Utskottet ansluter sig i denna del till vad vi motionärer har invänt mot propositionens förslag och säger att i kampen mot denna typ av brottslighet kan inte den ena lagen behandla de straffrättsliga sanktionerna och en annan lag de ekonomiska påföljderna i ett försäkringssystem. I stället säger utskottet att man måste ta alla medel i anspråk som kan tjäna trafiknykterhetens intressen, oavsett om de faller inom straffrättens, skadeståndsrättens eller försäkringsrättens område. Och man säger sig ha stöd av justitiekanslern i den frågan.

Fru Hjalmarsson tyckte att utskottet är reaktionärt, och det får stå för hennes räkning. Men det intressanta är att de socialdemokratiska reservanterna också är beredda att medge reaktioner, även om de inte förespråkar precis samma metoder.

I (s)-reservationen sägs att man inte bör ta för stor hänsyn till trygghetsförsäkringen, eftersom den har tillkommit genom avtal mellan arbetsmarknadens parter och därför är en kompromiss mellan olika ståndpunkter. Till detta kan sägas: Skulle det vara felaktigt om man tog hänsyn till olika ståndpunkter i avgörandet av en för stora medborgargrupper väsentlig fråga? Tvärtom är det väl rimligt att olika ståndpunkter vägs in, när frågor av denna art skall behandlas. Att det finns sådana här undantagsregler på arbetslivets område när det gäller onykterheten måste närmast vara ett skäl *för* att de också finns på trafikskadeområdet, *inte ett skäl emot*. Dessutom kan tilläggas att även om vi saknade sådana här undantagsregler i arbetslivet – vilket fru Nilsson i Sunne trodde kommer att bli fallet i framtiden – så är det ändå väsentligt att dylika regler finns på trafikens område, där en rattonykter förare på ett helt annat sätt utgör en fara för sina medmänniskor. Och att vi skall försöka hålla antalet trafikskador och trafikolyckor nere är vi väl alla ense om. Många och svåra skador vållas ju genom att rattfyllerister uppträder på våra vägar, trots att de är förbjudna att delta i motortrafiken.

Hur kan det då gå ihop att vi å ena sidan hotar sådana förare med frihetsstraff och samtidigt, å andra sidan, utformar den obligatoriska trafikförsäkringen så att man säger till samma förare: Men för all del, om ni genom illegal körning skulle råka vålla någon personskada, så skall staten se till att ni genom bilförsäkringstagarnas premier ersätts enligt högsta skadeståndsnivå? Ersättningen skall alltså inte ske på statens bekostnad – då skulle vi alla solidariskt bära kostnaderna – utan på bilförsäkringskollektivets bekostnad. Det går knappast ihop lagstiftningsmässigt, och det stämmer definitivt inte med den allmänna rättskänslan.

Det är riktigt att ta ansvar för dem som blir skadade. Men det är inte heller något fel att med olika medel söka hålla dem som löper stor risk att råka ut för olyckor borta från motortrafiken. I den mån man

ådrar sig skador t. ex. genom rattonykterhet har man det socialförsäkringsskydd som gäller för alla medborgare vid olycksfall. Utskottet har sålunda stannat för att enbart tillåta jämkning vid trafikonykterhet, medan man följt propositionens linje när det gäller biltjuvarna och de körkortslösa.

För egen del vill jag göra anmärkningen – den återfinns också i särskilt yttrande till betänkandet – att det inte är bra att man inte låter jämkningen omfatta också biltjuvarna. Ett exempel kan belysa detta: En bilägare har sin bil inlåst i garaget. En inbrottstjuv bryter sig in och stjälar bilen. Han kör av vägen och skadar sig. Då skall bilägaren betala hans skador genom sin bilförsäkring.

Det är inget tvivel om att en sådan regel kommer i konflikt med den allmänna rättskänslan. Det har styrkts av opinionsundersökningar. Därför hade det funnits anledning för utskottet att också låta den gruppen omfattas av jämkningsregeln, såsom vi föreslår i motionen.

När det gäller jämkningsförfarandet nöjer sig utskottet emellertid med de trafikonyktra, och det är också den viktigaste gruppen i detta sammanhang. Man säger att man vill ge utrymme för ett hänsynstagande till de sociala trygghetssynpunkterna, och det är en helt riktig ståndpunkt – jag vill understryka det.

Utskottet slår vidare fast att den föreslagna jämkningsregeln är fakultativ; det ger alltså domstolarna möjlighet att ta stor hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Därmed faller reservanternas invändning att det skulle finnas starka sociala skäl mot utskottets förslag. Genom den utformning lagtexten får enligt utskottets förslag eftersätts inte den rattonyktra förarens sociala trygghet.

Utskottet påpekar också den logiska kullerbytta som statsrådet Lidbom gör då han säger sig inte tillåta jämkning vid trafikonykterhet och sedan åberopar samma skäl för att tillåta jämkning vid grov vårdslöshet – det har också tidigare påtalats vid replikskiftena i dag. Man frågar sig: Vart tog statsrådets sociala patos vägen i det senare fallet?

Bara ett par ord om propositionens hänvisning till den norska och finska lagstiftningen, eftersom den inte berörts här tidigare i diskussionen. Det sägs i propositionen att våra grannländer infört trafikskadelagar av väsentligen samma innebörd som de lagförslag statsrådet Lidbom lagt fram.

Enligt den norska lagen stadgas regressrätt bl. a. mot alkoholpåverkade förare, även om inte egentlig berusning förelegat och oavsett om påverkan varit stark eller ringa. Detsamma gäller om man brottsligt tillgripit fordonet.

Den finska lagen har likartade, preventivt inriktade regler, även om den inte på alla punkter är lika sträng som den norska.

Det finns enligt min uppfattning starka skäl för att grannländer om möjligt har likartad trafiklagstiftning. Det är inget tvivel om att utskottets förslag mycket mer överensstämmer med lagstiftningen på detta område i Norge och Finland.

Det finns alla skäl att utforma samhällets trafikregler så att vi får en god trafiksäkerhet. Detta sker t. ex. genom att hålla tillbaka rattfyllerierna. Därom är vi, som flera talare sagt, överens.

Utskottet har redovisat många skäl för att man också på trafikskadelagens område skall ha regler som främjar en sådan trafiksäkerhet. Utskottet har tagit stor hänsyn till de sociala skäl som kan anföras, vilket bl. a. innebär att den skadelidandes, även den rattonyktres, situation blir klart bättre än den är enligt dagens lagstiftning. Det tycker jag är värt att notera.

Utskottet har vidare framlagt ett förslag som bättre stämmer överens med den norska och finska lagstiftningen än förslaget i propositionen. Jag tror dessutom, herr talman, att det majoritetsförslag som nu presenterats har ett mycket starkt stöd i det allmänna rättsmedvetandet. Därför ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan i betänkandet nr 3.

Fru NILSSON i Sunne (s) kort genmäle:

Herr talman! En kort kommentar till herr Jonssons i Alingsås parallell när det gäller trygghetsförsäkringen.

Som jag sade i mitt huvudanförande har trygghetsförsäkringen tillkommit genom ett avtal mellan arbetsmarknadens parter. Det är inte felaktigt, herr Jonsson, att hänsyn tas till den ena parten. Men det är att märka att avtalet skrevs innan bestämmelserna i den nya skadeståndslagen tillkom, och löntagarorganisationerna hade alltså inte detta bakom ryggen. Nu har de tre stora löntagarorganisationerna ställt sig bakom propositionens förslag i dessa frågor, och därför finns det all anledning att förmoda att i en kommande förhandling trygghetsförsäkringen kommer att synkroniseras med de allmänna skadestandsreglerna.

Fru HJALMARSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill slå fast att vi från socialdemokratisk sida naturligtvis kämpar för nykterhet i trafik och på arbetsplats. Men vi tror att det sociala trycket och preventiva åtgärder och icke en jämkning av medvällande är den rätta metoden.

Sedan berörde herr Jonsson i Alingsås alkotesten och den försöksverksamhet som har pågått och sade att den klart har visat att många alkoholpåverkade människor är ute och kör. En sak ver vi: alkotesten har haft en klart hämmande effekt i fråga om alkoholförtäring i samband med bilkörning. De utvärderingar som har gjorts i försökslänen visar att endast 3 promille av alla dem som kör på vägarna har druckit alkohol.

Sedan säger herr Jonsson att de ordentliga bilförarna inte skall behöva betala de rattonyktras trafikskador. Om herr Jonsson inte känner någon solidaritet med de rattonyktra kanske han kunde känna litet solidaritet med deras familjer. Som jag har sagt tidigare är de allra flesta rattonyktra alkoholproblematiker. Deras familjer har det svårt redan i dag, och de får det ännu svårare om de skall utsättas för ekonomisk sanktion. Folk-

partiet brukar ju tala om solidaritet. Visa då nu att det finns solidaritet även med dessa utslagna människor på det sociala planet och ge dem ej ekonomiska sanktioner.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Nilsson i Sunne hänger upp sitt resonemang på att avtalet mellan arbetsmarknadens parter – det gäller också för statligt och kommunalt anställda, vilket fru Nilsson bör observera – hade tillkommit innan lagförslaget fanns. Detta är riktigt, men en spekulering i en förändring av ett avtal framöver kan knappast tas till intäkt för att vi skall ändra utskottsförslaget. Jag upplever det i stället positivt att man i ett avtal har vägt samman olika ståndpunkter och kommit fram till det avtal som nu gäller. Och varför hänvisar fru Nilsson inte till de remissinstanser som stöder utskottets tankegång i det förslag som nu presenteras för riksdagen?

Fru Hjalmarsson upprepar att det råder stor enighet om att trafiknykterheten skall bekämpas. Men det är väl litet tomhänt att inte kunna presentera säkra ståndpunkter i fråga om hur den skall kunna hållas tillbaka, när man inte kan säga att de metoder som vi hittills har tillämpat varit negativa? Alkotesten har varit en utomordentligt god tillgång när det gällt att visa att vi har alltför många rattonyktra i trafiken.

Och så detta med solidariteten. Självfallet skall vi visa solidaritet med alla som råkar illa ut och behöver samhällets stöd och hjälp. Men fru Hjalmarsson är inte konsekvent; hon är inte beredd att ta hänsyn till familjerna till dem som har begått brott genom grov vårdslöshet. Om vi skall ge t. ex. rattfylleristerna speciella premieringar borde det väl varit rimligt att säga att vi alla solidariskt skall bära kostnaderna via skattsedeln och inte låta försäkringstagarna göra det.

Herr JADESTIG (s):

Efter att ha lyssnat på den här debatten tycker jag att det verkar som bäddat för en positiv behandling av den till våren väntade propositionen med anledning av den alkoholpolitiska utredningens förslag angående den framtida nykterhetspolitiken.

Vi har i motionen 23 hemställt att trafikskadelagen skulle träda i kraft först då rutinmässiga utandningsprov för bilförare, s. k. alkotest, blivit riksomfattande.

I den diskussion som föregått propositionen har stor enighet rått om behovet av ändringar, främst när det gäller ersättning för personskador. Det har emellertid varit delade meningar huruvida undantaget för rätt till ersättning skall bibehållas när det gäller förare som gjort sig skyldiga till rattfylleri, rattonykterhet, olovlig körning etc. – det har även den här debatten visat.

Man kan givetvis ha olika utgångspunkter för sitt ställningstagande i sådana fall. Vi har i vår motion hävdat att man inte får bortse från de förebyggande effekterna av sådana undantag. Om dessa undantag inte

bibehålles måste andra åtgärder vidtas för att öka trafiksäkerheten och för att förebygga rattfylleri och rattonykterhet. Det utvidgade försök med s. k. alkotest som pågår har uppenbart haft – det har framgått av debatten – en god preventiv effekt. Vi tror att det, i samband med att man avskaffar undantagen för ersättning till onyktra förare, är nödvändigt att permanenta de rutinmässiga utandningsproven och att göra dem riksomfattande. Vi är medvetna om att det härför krävs ökade personalresurser. Kontrollerna behöver utökas, och det bör göras på de platser i närheten av näringsställen där man vet att sådana farligheter kan uppstå.

Uppskattningsvis förekommer det omkring 1 miljon trafiknykterhetsbrott om året i vårt land. Det är skrämmande även med tanke på de risker som andra människor utsätts för.

Som utskottet mycket riktigt anför har regeringen så sent som den 27 november i år beslutat att den här försöksverksamheten fr. o. m. den 1 januari 1976 skall omfatta hela riket. Sedan vår motion väcktes har såväl rikspolisstyrelsen som motororganisationerna krävt att alkotesten skall permanentas och bli riksomfattande. Vi har sålunda fått ett kraftfullt stöd för våra krav.

Jag vill notera att utskottet förutsätter att det rutinmässiga tagandet av utandningsprov kommer att fortsätta även efter den sista juni 1976 då försöksperioden utlöper. Jag hälsar utskottets skrivning i denna fråga med tillfredsställelse. Jag har uppfattat den som en direkt beställning att alkotesterna skall lagstiftningsmässigt permanentas. Därmed har motionens anda och mening vunnit gehör.

Det finns därför i dag ingen anledning att yrka bifall till vår motion, men vi kommer att följa utvecklingen på det här centrala området. Vi får ju i vår en, som jag hoppas, positiv nykterhetspolitisk debatt, som kommer att gälla dessa frågor i ett långsiktigt perspektiv.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt för att närmare kommentera det till lagutskottets betänkande nr 3 fogade särskilda yttrandet nr 2 rörande fördelning av sjukvårdskostnader m. m. Men innan dess vill jag helt kort instämma i de yttranden som framförts i debatten från utskottsmajoritetens sida. Jag må erkänna att jag blev ganska illa berörd när det gjordes gällande att de som stod för reservationen skulle vara reaktionära. Jag känner mig i varje fall inte reaktionär. Jag vet att man inte löser nykterhetsproblematiken genom en trafikskadelag, men en trafikskadelag kan i preventivt syfte medverka till en förbättring så till vida att den kan avhålla vissa personer från att använda alkohol i samband med bilkörning. Bara detta är ju ett led i en ökad trafiksäkerhet och en ökad nykterhet.

Rent allmänt, herr talman, skulle jag vilja beklaga, att denna så viktiga trafikskadelag, som berör huvuddelen av det svenska folket, skall behöva beslutas under en så stark tidspress som det nu är fråga om. Detta är enligt min mening inte tillfredsställande. Vad jag däremot kan vitsorda

är att utskottsbehandlingen varit ytterst grundlig med bl. a. hearing med försäkringsbolag, motororganisationer och motorsportens företrädare, vilka fått tillfälle att inför utskottet framföra sina synpunkter. I vad det gäller behandlingen i utskottet av föreliggande betänkande så har den skett med största möjliga noggrannhet och grundlighet. Detta skulle jag, herr talman, vilja ha sagt i sammanhanget.

Så till det särskilda yttrandet. Utskottsbetänkandet behandlar jämväl en motion av herrar Hörberg och Jonsson i Alingsås där motionärerna hemställer om ändring i kommunallagarna så att kommun får rätt till differentierad avgiftsdebitering för sjukvård med hänsyn till att hela kostnaden för sjukvården, som har samband med vägtrafikolyckor, skall belastas av trafikförsäkringen. Motionärerna hänvisar till de betydande kostnader, som åvilar sjukvården, inte minst de kostnader som trafikolyckorna vållar. De hänvisar i sin motion till en av Landstingsförbundet gjord undersökning, där man kommit fram till att trafikolyckorna belastar sjukvårdskostnaderna i 1970 års-priser med ca 425 milj. kr. årligen. Med hänsynstagande till detta – inte minst ur rättvisesynpunkt – anser motionärerna att det borde vara möjligt att låta trafikförsäkringen stå för de sjukpennings- och sjukvårdskostnader samt pensionsutgifter som uppkommer till följd av trafikolycksfall.

Motionärernas förslag innebär, som utskottet anför, en genomgripande ändring av hela det nuvarande socialförsäkringssystemet. Utskottet anser därför att underlag saknas att av regeringen begära förslag till en sådan ändring. Därmed avstyrks bifall till motionen. Utskottet vill dock i detta sammanhang hänvisa till att trafikpolitiska utredningen fått tilläggsdirektiv som innebär att det fortsatta utredningsarbetet rörande vägtrafikens kostnadsansvar skall ske inom den trafikpolitiska utredningens ram. Även om utredningen har att behandla en rad problem rörande vägtrafiken kommer knappast frågan om trafikförsäkringen även skall svara för den del av sjukvården och socialvården som är betingad av trafikolyckorna att bli föremål för utredningens överväganden.

Jag anser, herr talman, att motionärerna berört ett väsentligt problemkomplex som kräver en mera ingående analys och utredning, eftersom det är fråga om ett nytänkande. Det torde vara ostridigt att trafikolyckorna medför betydande kostnader för vår hälso- och sjukvård, kostnader som borde täckas av de skadevällande, dvs. via trafikförsäkringen. Det är dock inte möjligt att utan en mera ingående utredning ta ställning till frågan om en utvidgning av den obligatoriska trafikförsäkringen, så att den skulle ikläda sig ersättning för sjukvård och socialkostnader. Det räcker inte med ett tyckande i denna fråga. Här måste till en ingående analys av frågan i hela dess vidd på grund av detta nytänkande när det gäller kostnadsansvaret.

I vårt särskilda yttrande har vi velat markera och därmed ge till känna vår mening att vi inte är främmande för tanken att den obligatoriska sjukförsäkringen skall helt eller delvis svara för de kostnader som åvilar samhället för sjukvården vid trafikolyckorna. Men vi anser att ett sådant

beslut måste grundas på en noggrann utredning innan ställningstagande kan ske.

Jag vill, herr talman, anmäla att jag kommer att motionsvägen följa denna fråga fortsättningsvis.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Trafikskadelag
m. m.

Herr HAMMARBERG (s):

Herr talman! Några talare har i debatten tagit upp följande passus i vår reservation: "Att nu ändra bestämmelser, som en enig riksdag nyligen beslutat om och som ännu inte trätt i kraft, skulle enligt utskottets mening i och för sig synas något märkligt."

Herr Lidgard har med en viss triumf i rösten påpekat att riksdagen vid andra tillfällen har måst tillgripa åtgärder att ändra på en nyantagen lag.

Ja, det är helt riktigt. Men det är en mycket väsentlig skillnad i det här fallet. Här har nämligen utskottsmajoriteten bytt fot. Man har intagit en annan principiell inställning än den man hade när vi enhälligt antog skadeståndslagen i våras.

Skadeståndslagen bygger på principen att grund för jämkning skall vara uppsåt och grov vårdslöshet. Den principen var vi helt eniga om. Den föreliggande propositionen om trafikskadeersättning bygger på samma princip, att jämkningsmöjligheten skall finnas vid uppsåt och grov vårdslöshet. Som redan påpekats har vissa remissinstanser, bl. a. TCO, påpekat att det kanske skulle ha varit nödvändigt att ta bort detta med grov vårdslöshet.

De borgerliga och vänsterpartiet kommunisterna vill nu införa en ny princip i trafikskadeersättningslagen, nämligen att vårdslöshet i samband med onykterhet i trafiken också skall vara en motivering för jämkning. För att klara detta utan att komma i kollision med den skadeståndslag som riksdagen tog i våras har man från utskottsmajoritetens sida också måst gå in med ett förslag om att ändra på skadeståndslagen så till vida att utöver uppsåt och grov vårdslöshet skall också vårdslöshet i samband med alkoholförtäring utgöra grund för jämkning. Något annat skall enligt förslaget inte föranleda ändring i skadeståndslagen.

Vi reserverar oss finner det märkligt att man bytt fot i denna viktiga principiella inställning sedan i våras. Det är det som vi har velat påpeka i vår reservation.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! För herr Hammarberg skall jag be att få citera ur utskottets betänkande, s. 32: Utskottet vill erinra om att föredragande statsrådet anförde i propositionen med förslag till nya bestämmelser om personskada att frågan om jämkning på grund av medvållande till personsador i trafiken inte borde behandlas då utan fick anstå till ett senare sammanhang.

Vi är nu i detta senare sammanhang. Jag kan inte se att vi har bytt

fot, och även om vi skulle ha gjort det, vill jag säga till herr Hammarberg att jag tycker inte det är något fel att ändra sig, om man har blivit klokare.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Det var kanske inte nödvändigt att herr vice ordföranden i lagutskottet gick in i detta sena skede av debatten, eftersom reservationerna enligt min uppfattning har varit väl företrädna tidigare. Men med anledning av vad herr Hammarberg har anfört ber jag än en gång få påminna om vad jag sade i mitt huvudanförande, nämligen att vi i utskottet, i samband med det enhälliga förslaget i fråga om ändring i skadeståndslagen, också uttalade – detta återfinns i lagutskottets betänkande 1975:16 – att utskottet övervägde om inte utskottet borde ta initiativ till särskild reglering av frågan om vilken inverkan den skadelidandes medvållande borde ha på rätt till skadestånd vid trafikolycksfall.

Jag vill alltså upprepa, herr talman, att vi redan har varit förutseende nog i utskottet att inse att det kunde bli nödvändigt att göra denna ändring. I det beslutet har även herr Hammarberg deltagit. Det är alltså från vår sida inte fråga om att byta fot.

Herr HAMMARBERG (s):

Herr talman! Låt mig först till herr Svanström få säga att jag skall be att få avgöra själv om det är nödvändigt att jag går in i debatten. Det tycker jag inte herr Svanström skall mästra mig för.

Visst kan jag hålla med herr Lidgard om att man kan byta fot av sakskal, men jag har all anledning tycka att det är märkligt att byta fot i en viktig och betydelsefull social principfråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hammarberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nilsson i Sunne begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 3 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hammarberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 156
Avstår - 3

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Mom. 3-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 5 Ny aktiebolagslag, m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande 1975/76:4 med anledning av propositionen 1975:103 med förslag till ny aktiebolagslag, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975:103 hade regeringen (justitiedepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. aktiebolagslag,
2. lag om införande av aktiebolagslagen,
3. lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.,
4. lag om ändring i lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering,
5. lag om ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.,
6. lag om ändring i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar,
7. lag om ändring i aktiefondslagen (1974:931),
8. lag om ändring i lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,
9. lag om ändring i lagen (1974:990) om den skattemässiga behandlingen med anledning av övergång från aktiebolag till annan företagsform, m. m.

I den till riksdagen den 31 oktober 1975 överlämnade propositionen 1975/76:12 med förslag till lag om ändring i förmånsrättslagen (1970:979) m. m., vilken hänvisats till lagutskottet, hade regeringen lagt fram ytterligare förslag till ändring i lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag. För att möjliggöra en samlad behandling av förekommande frågor om ändring i nämnda lag hade utskottet överflyttat behandlingen av de ovan vid punkterna 8 och 9 angivna lagförslagen till sitt med anledning av propositionen 1975/76:12 avgivna betänkande LU 1975/76:5.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975:103 anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till ny aktiebolagslag. Den nya lagen, som tillkommit efter samnordiskt utredningsarbete, innebär en genomgripande teknisk översyn av aktiebolagsrätten i syfte att förenkla denna. Särskilt har reglerna om bolagsbildning och ökning av aktiekapitalet förenklats men genomgående har gällande lags formalitets- och publicitetsföreskrifter beskurits kraftigt. Vidare har lagen om konvertibla skuldebrev samt i huvudsak bestämmelserna om aktiebolag i lagen om förenklad aktiehantering arbetats in i den nya aktiebolagslagen.

Den nya lagen innebär skärpt kontroll av att aktiekapitalet betalas in till bolaget i samband med bolagsbildning. Kontant betalning för tecknade aktier måste sålunda ske på särskild bankräkning och bankintyg skall förete i samband med bolagets registrering. Betalas aktierna med apportegendom, skall i registreringsärendet förete särskilt intyg utfärdat av en auktoriserad eller godkänd revisor. Av intyget skall framgå att all apportegendom tillförts bolaget, att egendomen inte har övervärderats samt att egendomen är eller kan antas bli till nytta för bolaget. Motsvarande gäller vid nyemission. Vid kontantemission i större bolag kan dock inbetalning göras till bolaget direkt. Auktoriserad eller godkänd revisor skall i så fall intyga att inbetalningen har ägt rum.

Styrelsens ställning stärks i förhållande till bolagsstämman. Stämman får sålunda inte besluta om högre vinstutdelning än styrelsen godkänner.

Plikten att ha kvalificerad revisor utvidgas. Alla bolag som har ett bundet eget kapital på 1 milj. kr. eller mer måste ha auktoriserad eller godkänd revisor. Har bolaget tillgångar enligt balansräkningen motsvarande 1 000 basbelopp (f. n. 9 milj. kr.), mer än 200 anställda eller aktier eller skuldebrev noterade på fondbörs, skall bolaget ha auktoriserad revisor.

Redovisningsbestämmelserna har samordnats med den föreslagna nya bokföringslagen. I den nya aktiebolagslagen har upptagits endast bestämmelser som uteslutande är tillämpliga på aktiebolag. I sak innebär den nya lagstiftningen krav på en väsentligt öppnare redovisning. Omsättningssumman skall sålunda i princip redovisas öppet och i större bolag skall lagerreserven och förändringar i denna anges. Finansieringsanalys blir obligatorisk för större bolag. Koncernredovisning skall alltid upprättas av moderbolaget och blir offentlig. För större bolag uppställs krav på delårsrapporter.

Vidare kan nämnas att den nya lagen kräver emissionsprospekt när större bolag erbjuder allmänheten att teckna aktier eller obligationer till ett sammanlagt belopp av 1 milj. kr. eller mer.

I nya lagen avskaffas nuvarande regler om att bolag med omfattande upplåning måste avsätta viss del av vinsten till skuldregleringsfond. Där emot behålls bestämmelserna om obligatorisk avsättning till reservfond intill dess denna uppgår till 20 % av aktiekapitalet.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1977.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975:2161 av herr Sivert Andersson i Stockholm m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade att 8 kap. 8 § förslaget till aktiebolagslag skulle ha av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande krav på att styrelsens förhandlingar skulle föras på svenska och att skriftliga handlingar, som låg till grund för styrelsens beslut, skulle vara avfattade på svenska, såvida inte styrelsen var enig om att använda annat språk, samt att styrelsens sammanträdesprotokoll alltid borde vara avfattade på svenska,

1975:2163 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Börjesson i Glömminge (c), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. besluta att det i 12 kap. 7 § förslaget till aktiebolagslag intagna förbudet för aktiebolag att utge penninglån till den som ägde aktier i bolaget inte skulle gälla nära anhöriga som vid arvskifte behövde ta lån ur bolaget för att klara arvskifte,

2. besluta att – om ovanstående yrkande skulle avslås – nära anhöriga vid arvskifte skulle få överta lån som den tidigare ägaren tagit i bolaget,

3. uttala att alla anställda med styrelseuppdrag borde behandlas lika i ärenden om dispens från låneförbudet,

1975:2164 av herr Boo m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att 1 § förslaget till aktiebolagslag skulle ha av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att minimigränsen för aktiekapital skulle vara 20 000 kr.,

2. att hos regeringen begära förslag till ändringar i aktiebolagslagen i syfte att säkerställa ett ökat inflytande för de anställda i sådana företag som drevs i aktiebolagsform,

1975:2165 av herr Carlström m. fl. (fp, c, m),

1975:2166 av herr Hovhammar m. fl. (m, c, fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att det i 12 kap. 7 § förslaget till aktiebolagslag intagna förbudet för aktiebolag att utge penninglån till den som ägde aktier i bolaget ej skulle gälla nära anhöriga som vid arvskifte behövde ta lån ur bolaget för att klara arvskifte,

2. att i 12 kap. 7 § förslaget till aktiebolagslag intogs regler som gav möjlighet för nära anhöriga att vid arvsskiften få överta lån som den tidigare ägaren tagit i bolaget,

1975:2167 av fru Jacobsson (m) och herr Winberg (m), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. besluta att emission till underkurs fick äga rum vid kontant inbetalning,

2. besluta att i dotterbolag som hade minst två revisorer en fick vara

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

tjänsteman i moderbolaget,

3. uttala att alla anställda med styrelseuppdrag – vare sig de var arbetstagarledamöter eller styrelseuppdraget följde av tjänst – borde behandlas lika i ärenden som dispens från låneförbudet,

4. uttala att regeringen vid det fortsatta reformarbetet beaktade vad i motionen anförts angående det nordiska samarbetet på aktiebolagsrättsens område och angående vikten av att skilja mellan aktiebolagsrättsliga regler och regler för s. k. företagsdemokrati,

1975:2168 av herr Mundebo m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen begärde att en parlamentarisk utredning med representation även för arbetsmarknadens parter tillsattes för att utarbeta ett förslag till bolagslagstiftning, vilket byggde på principen om lagfäst medbestämmanderätt för de anställda,

dels de under allmänna motionstiden vid 1975 års riksmöte väckta motionerna

1975:23 av herr Sjöholm (fp),

1975:142 av herr Fridolfsson (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att minimigränsen för aktiekapitalet i aktiebolag skulle vara 20 000 kr.,

1975:143 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen begärde att regeringen skulle tillsätta en parlamentarisk utredning med uppgift att utarbeta förslag till ny aktiebolagslag i syfte att ge de anställda en med kapitalägarna likvärdig ställning, och

1975:1133 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag angående tillägg i lagen (1944:705) om aktiebolag med en ny paragraf, 177 a §, av innebörd att utländsk medborgare eller utländsk juridisk person fick förvärva aktier i svenska aktiebolag endast efter tillstånd av regeringen eller myndighet som den bestämde.

Utskottet hemställde

1. beträffande ökat inflytande för de anställda att riksdagen skulle

a) avslå motionerna 1975:143, 1975:2164, yrkandet 2, och 1975:2168,

b) avslå motionen 1975:2167, yrkandet 4, såvitt nu var i fråga,

2. beträffande den nordiska rättslikheten att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2167, yrkandet 4, såvitt nu var i fråga,

3. beträffande minimigränsen för aktiekapital att riksdagen med avslag på motionerna 1975:142 och 1975:2164, yrkandet 1, skulle anta 1 kap. 1 § i det genom propositionen 1975:103 framlagda förslaget till aktiebolagslag,

4. beträffande nyemission till underkurs att riksdagen med avslag på motionen 1975:2167, yrkandet 1, skulle anta 4 kap. 1 § och 12 kap. 4 § förslaget till aktiebolagslag,

5. beträffande ansvaret för bokföringens och medelsförvaltningens organisation att riksdagen skulle – med förklaring att propositionen i denna

del inte kunnat oförändrad godtas – anta 8 kap. 6 § förslaget till aktiebolagslag med den lydelse som utskottet föreslagit, innebärande att till bestämmelsen skulle fogas ett nytt andra stycke med innehåll att styrelsen skulle se till att organisationen beträffande bokföringen och medelsförvaltningen även innefattade en tillfredsställande kontroll samt att verkställande direktören skulle sörja för att bolagets bokföring och medelsförvaltning sköttes på ett betryggande sätt,

6. beträffande användande av främmande språk i styrelsearbetet att riksdagen med anledning av motionen 1975:2161 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande skyldigheten att utse auktoriserad revisor att riksdagen med avslag på motionen 1975:2165, yrkandena 1 och 2, skulle anta 10 kap. 3 § förslaget till aktiebolagslag,

8. beträffande revisorsjämvärde att riksdagen skulle

a) med avslag på motionen 1975:2167, yrkandet 2, anta 10 kap. 4 § första och andra styckena i förslaget till aktiebolagslag,

b) med förklaring att propositionen, såvitt nu var i fråga, inte kunnat oförändrad godtas anta 10 kap. 4 § tredje stycket i förslaget till aktiebolagslag med den lydelse som utskottet föreslagit, innebärande att även sådan internrevisor som var anställd i moderbolaget kunde anlitas som revisorsmedhjälpare vid den externa revisionen,

9. beträffande koncernredovisningens innehåll att riksdagen skulle – med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad godtas – anta 11 kap. 11 § förslaget till aktiebolagslag med den lydelse som utskottet föreslagit, innebärande att undantag från reglerna om koncernredovisningens obligatoriska innehåll skulle kunna medges om det var förenat med synnerliga svårigheter att tillämpa angivna regler,

10. beträffande undantag från låneförbudet att riksdagen med avslag på motionerna 1975:2163, yrkandena 1 och 2, samt 1975:2166, yrkandena 1 och 2, skulle anta 12 kap. 7 § förslaget till aktiebolagslag,

11. beträffande dispens från låneförbudet

dels att riksdagen godkände vad utskottet i denna del anfört,

dels att motionerna 1975:2163, yrkandet 3, och 1975:2167, yrkandet 3, i vad de ej omfattades av vad utskottet sålunda anfört och hemställt, inte föranledde någon riksdagens vidare åtgärd,

12. beträffande närståendebegreppet att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om att den s. k. släktkatalogen i låneförbudsreglerna borde omfatta äktenskapsliknande samlevnad,

13. beträffande likvidation m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:23,

14. beträffande inskränkning i utlånnings rätt att förvärva aktier att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1133,

15. beträffande avvecklingen av skuldregleringsfond att riksdagen skulle – med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad godtas – anta 18 § förslaget till lag om införande av aktiebolagslagen med den lydelse utskottet föreslagit, innebärande att sådan

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

skuldsättning som var tryggad genom vissa värdesäkra tillgångar fick frånräknas vid beräkningen av den skuldsumma som skulle jämföras med bolagets bundna kapital.

16. beträffande påföljden av olaglig utbetalning till aktieägare att riksdagen skulle – med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad godtas – anta 12 kap. 5 § förslaget till aktiebolagslag med den lydelse utskottet föreslagit, innebärande utformning av lagtexten med hänsyn till den av riksdagen vid 1975 års riksmöte antagna räntelagen,

17. att riksdagen skulle – med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad godtas – anta 11 kap. 1, 4 och 8 §§ förslaget till aktiebolagslag med den lydelse som utskottet föreslagit, innebärande redaktionella jämkningar till följd av samordning mellan aktiebolagslagen och den genom propositionen 1975:104 föreslagna nya bokföringslagen,

18. att riksdagen skulle anta förslaget till aktiebolagslag i vad förslaget ej omfattades av utskottets hemställan under 3–5, 7–10, 16 och 17,

19. att riksdagen skulle anta förslaget till lag om införande av aktiebolagslagen i vad förslaget ej omfattades av utskottets hemställan under 15,

20. att riksdagen skulle anta övriga i propositionen framlagda lagförslag vilka behandlades i detta betänkande.

Reservationer har avgivits

beträffande ökat inflytande för de anställda

1. av herrar Svanström (c), Torwald (c) och Olsson i Sundsvall (c), fru Fredgardh (c) och fru Tillander (c) samt herr Henmark (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av motionerna 1975:143, 1975:2164, yrkandet 2, och 1975:2168 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanternas anförda om nödvändigheten av att aktiebolagslagen genom successiva reformer kompletterades med bestämmelser som tillgodosåg de anställdas krav på ökat inflytande och vidgad medbestämmanderätt i aktiebolagen,

b) avslå motionen 1975:2167, yrkandet 4, såvitt nu var i fråga.

2. av herr Winberg (m) och fru Lindquist (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) avslå motionerna 1975:143, 1975:2164, yrkandet 2, och 1975:2168,

b) med anledning av motionen 1975:2167, yrkandet 4 i motsvarande del, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanternas anförda angående vikten av att man i det fortsatta reformarbetet beaktade den lagtekniskt motiverade skillnaden mellan aktiebolagsrättsliga regler och regler angående företagsdemokrati.

3. beträffande minimigränsen för aktiekapital av herrar Svanström (c),

Torwald (c), Winberg (m) och Olsson i Sundsvall (c) samt fru Fredgardh (c), fru Tillander (c) och fru Lindquist (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975:142 och 1975:2164, yrkandet 1, skulle anta 1 kap. 1 § i det genom propositionen 1975:103 framlagda förslaget till aktiebolagslag med av reservanterna föreslagen lydelse,

4. beträffande nyemission till underkurs av herr Winberg (m) och fru Lindquist (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2167, yrkandet 1, skulle anta 4 kap. 1 § och 12 kap. 4 § förslaget till aktiebolagslag med av reservanterna föreslagen lydelse.

5. beträffande användande av främmande språk i styrelsearbetet av herr Winberg (m) och fru Lindquist (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2161,

6. beträffande revisorsjäva av herrar Svanström (c), Lidgard (m), Torwald (c) och Olsson i Sundsvall (c) samt fru Tillander (c), fru Lindquist (m) och fru Karlsson (c) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa
att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975:2167, yrkandet 2 – och med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad antas – anta 10 kap. 4 § första och andra styckena i förslaget till aktiebolagslag med av reservanterna föreslagen lydelse,

b) med förklaring att propositionen, såvitt nu var i fråga, inte kunnat oförändrad godtas anta 10 kap. 4 § tredje stycket i förslaget till aktiebolagslag med av utskottet föreslagen lydelse,

7. beträffande undantag från låneförbudet av fru Lindquist (m) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975:2163, yrkandena 1 och 2, samt 1975:2166, yrkandena 1 och 2, skulle anta 12 kap. 7 § förslaget till aktiebolagslag med av reservanten föreslagen lydelse,

8. beträffande inskränkning i utlånnings rätt att förvärva aktier av herr Israelsson (vpk) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1133 hos regeringen begärde att regeringen under innevarande riksmöte framlade förslag till sådant tillägg i aktiebolagslagen att utländsk medborgare eller utländsk juridisk person fick förvärva aktier i svenska aktiebolag endast efter tillstånd av regeringen eller myndighet som regeringen bestämde.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Winberg (m) och fru Lindquist (m).

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Det ärende som vi nu skall behandla gäller en ny aktiebolagslag. Om lagförslaget antas av kammaren kommer vi att få vår femte aktiebolagslag genom tiderna, om jag nu har räknat rätt. Den första svenska aktiebolagslagen tillkom år 1848 och den nu gällande lagen är från 1944.

Jag vill redan nu understryka att det här lagförslaget har stor betydelse för det svenska näringslivet. Aktiebolagsformen är som bekant den helt dominerande organisationsformen inom svensk industri och svenskt näringsliv. Antalet i aktiebolag sysselsatta arbetare uppgår till drygt 1,6 miljoner personer, vilket motsvarar drygt 42 % av samtliga förvärvsarbete i landet.

Det lagförslag som nu ligger på kammarens bord utgör resultatet av ett nära 15 år långt utrednings- och förberedelsearbete. I och för sig borgar detta för att det från juridiskt-tekniska synpunkter är en gedigen lagstiftningsprodukt som riksdagen nu har att ta ställning till. Men samtidigt vill jag framhålla att det inte är enbart positivt med ett sådant långvarigt och grundligt utredningsarbete. Det föreligger alltid en fara för att tiden och samhällsutvecklingen arbetar emot utredningen, så att när utredningsförslaget väl läggs till grund för lagstiftning det redan kan ge ett föråldrat intryck i vissa stycken. Det nu föreliggande förslaget till ny aktiebolagslag utgör ett utmärkt exempel på detta, nämligen när det gäller inställningen till den under senare år så livligt debatterade frågan om ökat inflytande för de anställda. Jag återkommer, herr talman, senare i mitt anförande till de brister förslaget enligt min mening har beträffande denna viktiga fråga.

Att utredningsarbetet tagit lång tid har olika orsaker. Framst skall man kanske peka på att förslaget tillkommit i nordiskt lagstiftningsarbete. Vi vet erfarenhetsmässigt att man vid en sådan uppläggnings av ett lagstiftningsprojekt får räkna med en viss extra tidsutdräkt. Men en sådan förskjutning i tidsprogrammet, som beror på att man försöker nå fram till nordisk rättslikhet, bör man enligt min mening alltid vara beredd att ta. Jag är personligen mycket glad över att vi nu i Sverige, Danmark, Finland och Norge kommer att få i stort sett likadana aktiebolagslagar. Detta kommer givetvis att underlätta ett internordiskt företagssamarbete i framtiden.

Så mycket mer välkommen är den nu uppnådda nordiska rättslikheten på aktiebolagsrättens område med tanke på att de hittills gällande aktiebolagslagarna i de olika nordiska länderna inte utgör resultat av något tidigare samarbete. Man hade således att utgå från i åtminstone formellt avseende rätt olika aktiebolagslagar i de berörda länderna. Ja, herr talman, jag skulle kunna dröja mig kvar ytterligare en stund vid denna fråga, men med tanke på att kammarens ledamöter önskar att även våra frågor skall behandlas så snabbt som möjligt skall jag inte göra det. Jag vill bara hänvisa till s. 80 f. i utskottets betänkande, vilka utskottet enhälligt ställt sig bakom.

En annan orsak till att utredningsarbetet dragit ut på tiden är givetvis att det är fråga om ett komplicerat och variationsrikt rättsområde. Aktiebolagslagen måste utformas så att den kan tillämpas på mycket olika verksamheter, från enmansbolaget till de stora börsregistrerade bolagen med tiotusentals aktieägare. Med hänsyn till att aktiebolagsformen innebär att delägarna icke har något personligt betalningsansvar för de skulder som uppkommer i rörelsen måste också aktiebolagslagen underkastas en ingående kontroll från det allmännas sida. Detta föder bl. a. krav på noggranna regler om redovisning o. d. av bolagens förhållanden och om särskild granskning, s. k. revision, av denna redovisning. Detta är givetvis också ägnat att ytterligare komplicera lagen.

Utredningen lade fram sitt förslag till ny aktiebolagslag 1971. Av olika skäl kom man i det fortsatta lagstiftningsarbetet att slå in på de partiella reformernas väg. Viktiga delar av aktiebolagsutredningens förslag gjordes sålunda år 1973 till föremål för en provisorisk lagstiftning.

I arbetet med aktiebolagsrättens modernisering har turen nu kommit till ett genomförande av resterande delar av aktiebolagsutredningens förslag. Förslaget följer i dessa delar samma grundlinjer som nu gällande aktiebolagslag. Med hänsyn härtill kan den nu aktuella andra etappen av lagstiftningsprojektet betecknas som en reform som i mycket har teknisk karaktär. Formellt sett framträder dock propositionens förslag som en totalreform av aktiebolagsrätten genom att 1944 års aktiebolagslag ersätts med en helt ny lag. I formellt hänseende har den nya aktiebolagslagen enligt mitt förmenande stora förtjänster. Genomgående har man strävat efter att förenkla den nuvarande aktiebolagslagens överflöd på detaljbestämmelser. Man har också kraftigt beskurit de vidlyftiga formaliteter som enligt gällande lag måste iaktas i olika sammanhang och som i praktiken ofta visat sig inte ha någon rimlig funktion att fylla.

Jag vill erinra om att den nuvarande lagens strävan att uttömmade och detaljerat reglera samtliga frågor som kan tänkas komma upp i ett aktiebolag måste ses mot bakgrunden av Krüger-tidens erfarenheter. Man gick emellertid alltför långt i sin strävan att få ett uttömmade och fullständigt lagsystem. Denna upplägning av lagstiftningen har nämligen lett till stora svårigheter i den praktiska tillämpningen både för företagen själva och för myndigheterna, främst då för patent- och registreringsverket. Vid den hearing vi haft i utskottet med bl. a. företrädare för näringslivet har det också omvittnats att man från företagshåll är mycket nöjd med att 1944 års lag nu ersätts med en mera tidsenlig lagstiftning.

Jag vill här emellertid också betona att även det nu framlagda förslaget rymmer åtskilliga nyheter av sakligt betydelsefull karaktär. Man kan särskilt peka på de föreslagna bestämmelserna om vidgad redovisningsskyldighet, om en skärpt kontroll av inbetalningar av aktiekapitalet och om utvidgning av den krets av bolag som åläggs att anlita auktoriserad eller godkänd revisor samt om avskaffande av reglerna för obligatorisk avsättning till skuldregleringsfond.

Herr talman! Efter detta lilla försök från min sida att placera in det

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

framlagda lagförslaget i ett större sammanhang vill jag nu övergå till att kortfattat redogöra för de frågor i förslaget där delade meningar framkommit under utskottsbehandlingen.

Till betänkandet har fogats 8 reservationer. I tre fall tillhör jag själv reservanterna, och jag skall något beröra mitt ställningstagande i det sammanhanget. Andra reservanter kommer senare att närmare utveckla vår ståndpunkt i dessa frågor.

Först gäller det då frågan om hur man skall tillgodose de anställdas krav på ökat inflytande i aktiebolagen. Propositionens lagförslag förbigår denna viktiga fråga med fullständig tystnad. Förslaget konserverar alltså den nuvarande maktstrukturen i företagen och håller fast vid det traditionella juridiska synsättet, att endast aktieägarna är intressenter i bolaget. Lagen reglerar därför bara aktieägarnas inbördes mellanhavanden och deras förhållande till borgenärerna. Detta har från centerpartiets och folkpartiets sida inte kunnat accepteras. I reservationen 1 framhåller vi att man successivt måste komplettera den nya aktiebolagslagen med bestämmelser som tillgodoser de anställdas krav på ökat inflytande och vidgad medbestämmanderätt i aktiebolagen.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservationen 1.

I reservationen 2 har ledamöterna från moderata samlingspartiet gett uttryck för en rakt motsatt uppfattning i denna fråga. Enligt deras mening bör riksdagen i stället ge regeringen till känna att bestämmelser som ger de anställda rätt till insyn och medbestämmanderätt i princip inte hör hemma i aktiebolagslagen och att man således i det fortsatta lagstiftningsarbetet i möjligaste mån bör undvika att införa sådana bestämmelser i denna lag.

Herr talman! Av vad jag redan sagt framgår att centern inte kan ansluta sig till det synsätt som kommer till uttryck i den reservationen. Jag yrkar därför avslag på reservationen 2.

Vad beträffar reservationen 3 gäller denna reservation frågan om minimigränsen för aktiekapital. Den frågan har flera gånger behandlats av riksdagen. Centerpartiet har hela tiden hävdats att den år 1973 införda minimigränsen på 50 000 kr. är för hög och att gränsen i stället bör bestämmas till 20 000 kr. Det är framför allt de små rörelsedrivande företagen som vi tänker på. Till följd av övergångsbestämmelserna är de tvungna att planera för en kapitalhöjning till 50 000 kr. senast den 1 januari 1979, om de vill fortsätta att bedriva sin rörelse i aktiebolagsform.

För småföretagens del har läget ljusnat en aning genom att riksdagen 1974 beställde en utredning om huruvida man i svensk rätt skall införa en särskild företagsform för de mindre företagen. Det finns flera exempel på en sådan för de mindre företagen särskilt anpassad företagsform i andra länder, bl. a. i Danmark och Västtyskland. Kravet på kapitalinsats i denna bolagsform är genomgående lägre än i de egentliga aktiebolagen och brukar motsvara ca 20 000 svenska kronor. Det är min förhoppning att utredningen verkligen kommer fram med förslag till en sådan mellanform, lämplig för mindre och medelstora företag.

I avbidan på att detta utredningsarbete blir färdigt vill emellertid vi som står bakom reservation nr 3 att minimigränsen för kapital sänks till 20 000 kr. Detta skulle avsevärt underlätta de små företagens planering för de närmaste åren. Liknande krav har, som sagt, tidigare framförts här i kammaren av bl. a. centerpartiet. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservation nr 3.

I reservation nr 6 hemställs att propositionens förslag ändras så, att bestämmelserna om jäv för revisor icke skall hindra att den ene revisorn i ett dotterbolag, som har två revisorer, kan vara anställd som tjänsteman i moderbolaget. Reservanternas krav är inte mer uppseendeväckande än att vi vill att den nuvarande lagens bestämmelser på denna punkt behålls oförändrade även i fortsättningen. Vid den hearing som jag nämnde tidigare vitsordade företrädare för regeringens kansli att man inte känner till några konkreta fall där den nuvarande regeln har gett upphov till missförhållanden. Företrädare för såväl det privata näringslivet som de statliga affärsverken framhöll å sin sida att den nuvarande regeln ger moderbolaget en värdefull kontrollmöjlighet beträffande koncernens förhållanden och att man var angelägen om att regeln skulle behållas. Under dessa omständigheter har vi som ställt oss bakom reservation nr 6 ansett att det inte f. n. föreligger något behov av att företa lagändringar på denna punkt. Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

Till utskottets betänkande i övrigt har fogats tre separata reservationer av de utskottsledamöter som företräder moderata samlingspartiet. Reservation nr 4 gäller nyemission till underkurs, nr 5 frågan om användande av främmande språk i styrelsearbetet och nr 7, slutligen, undantag från låneförbudet. Utskottets övriga ledamöter har inte kunnat biträda de synpunkter som reservanterna här för fram. Detsamma gäller om reservation nr 8, som har avlämnats av herr Israelsson och som berör utlännings rätt att förvärva aktier i svenska företag.

Herr talman! Jag vill sluta med att än en gång yrka bifall till reservationerna nr 1, 3 och 6. På övriga punkter yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Den nu gällande aktiebolagslagen kom till för mer än 30 år sedan. Sedan dess har näringslivet och de former i vilka det verkar undergått betydande förändringar. Visserligen har aktiebolagslagstiftningen lidit efter annan blivit föremål för översyn, men den kan inte anses motsvara de krav som ur samhälls- eller synpunkt bör ställas på en för näringslivet och samhället så väsentlig lagstiftning. De senaste årtiondenas förändringar i olika avseenden i samhället har också haft betydelse för aktiebolagsväsendet.

En modern aktiebolagslagstiftning är av stor betydelse bl. a. ur social synpunkt för dem som arbetar i bolagen liksom för samhället i dess helhet. Det nu framlagda förslaget syftar till att på ett effektivare sätt

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

utforma normer för aktiebolagen som svarar mot nutida förhållanden. Lagrådet har om förslaget uttalat att en lagstiftning byggd på förslagets principer är ändamålsenlig.

Herr talman! Vad jag nu har anfört är ett kortfattat referat av de allmänna synpunkter som riksdagens första särskilda utskott anförde i utlåtande nr 1 till 1944 års riksdag. Utlåtandet gällde det förslag till ny aktiebolagslagstiftning som sedermera blev 1944 års aktiebolagslag. På kammarens bord ligger nu det förslag som innebär att 1944 års aktiebolagslag i sin tur ersätts av en ny lag. I allt väsentligt tycker jag att man kan överföra vad jag har refererat från 1944 års utskott – när 1910 års aktiebolagslag skulle upphöra – till dagens debatt och behovet av att nu ersätta 1944 års aktiebolagslag. Det råder i dag enighet i lagutskottet och sannolikt också i kammaren om att det är angeläget att anta den nya aktiebolagslagen. Jag tror att det är en mening som också omfattas av näringslivet och arbetsmarknadsorganisationerna, som i så stor utsträckning kommer att vara beroende av lagens utformning.

En av flera riktlinjer för lagstiftningen måste vara att få till stånd sådana lagar att de är enkla att hantera och lätt förståeliga i den praktiska tillämpningen. Detta skall gälla både för enskilda och för myndigheter. Vi möts ofta av den kritiken från många medborgare att lagarna är svår-förståeliga. Många människor anser att lagarna är alltför komplicerade i sin tekniska utformning och att de byts alltför ofta. Många anser sig bli utsatta för en alltför långt gående lagstiftning på åtskilliga områden. Jag tror, herr talman, att vi gör rätt om vi tar den kritiken på allvar. Men det förslag till aktiebolagslag som vi nu diskuterar behöver kanske inte ta åt sig så mycket av den kritiken. Förslaget innebär åtskillig förenkling i förhållande till nu gällande regler, men det är en komplicerad materia det behandlar.

En hel del av lagutskottets betänkande gäller frågan var gränsen skall dras i fråga om innehållet i aktiebolagslagen. Närmare bestämt gäller det om man i aktiebolagslagen skall införa frågor som kan sammanfattas under begreppet vidgad företagsdemokrati. Utskottets ordförande herr Svanström berörde de frågorna.

Även om den nu föreslagna lagen innebär en förenkling i förhållande till den hittills gällande går det knappast att komma ifrån att även den nya aktiebolagslagen måste anses vara en ganska komplicerad lag. Den upptar i första hand regler om det inbördes förhållandet mellan delägarna i ett bolag och om förhållandet mellan delägarna och tredje man. Vi har inte kunnat enas i utskottet huruvida regler som gäller ytterligare medbestämmanderätt för anställda i företagen skall tas in i aktiebolagslagen eller om de som hittills skall bli föremål för speciallagstiftning. Utskottsmajoriteten hävdar att det i dag inte är möjligt att ge svar på en så elementär fråga som om den väsentliga basen för företagsdemokratiska förändringar i beslutsprocessen i företagen bör vara förhandlingslagstiftningen eller om sådana förändringar kan komma förhandlingsvägen, eller om det i stället skall bli fråga om att tillskapa nya organ

direkt via den associationsrättsliga lagstiftningen. Man bör inte, säger utskottsmajoriteten, från riksdagens sida nu söka slå fast i vilken utsträckning de framtida reglerna om arbetstagarinflytande i företagsorganen bör intas i själva aktiebolagslagen eller om man bör behålla den nuvarande ordningen med speciallagstiftning eller avtal mellan arbetsmarknadens parter.

Jag kan gärna skriva under på vad utskottsmajoriteten säger – att det ingalunda är självklart att alla frågor rörande löntagarinflytande måste kunna utläsas av själva aktiebolagslagen. Jag vill i själva verket gå ett steg längre. Vi menar nämligen från moderat håll att det är logiskt att även i framtiden den associationsrättsliga lagstiftning, som aktiebolagslagen utgör, i första hand skall reglera ägarnas inbördes mellanhavanden och deras förhållande till tredje man. Vi hävdar det inte minst av praktiska skäl, därför att den, som vi menar, redan tillräckligt omfattande och invecklade aktiebolagslagen, trots de förenklingar den nya lagen innebär, blir än mer komplicerad och svårtillgänglig om man dessutom skall ta in regleringar av många och ofta svåra företagsdemokratiska problem som kan bli aktuella. Men detta innebär inte, herr talman, och jag vill gärna stryka under det, att vi skulle ställa oss vid sidan när det gäller krav på ökat inflytande och vidgad medbestämmanderätt åt anställda i företagen. Jag vill betona vad vi säger i reservationen 2, att om det önskvärda i en sådan utveckling torde det råda enighet i vårt land. Där emot tycker jag att utskottsmajoriteten kanske gör sig skyldig till en logisk kullerbytta om man samtidigt ifrågasätter om reglerna rörande löntagarinflytande måste kunna utläsas ur själva aktiebolagslagen och säger – med hänvisning till den från moderat håll framförda synen att man skall skilja på associationsrättsliga regler och arbetsrättsliga regler – att den synen på aktiebolagens funktionella roll gör ett verklighetsfrämmande och föråldrat intryck.

Herr talman! Vad det här gäller är ju att skapa ett lagverk som på bästa möjliga sätt kan fungera i det praktiska arbetet och som också kan vara så lättillgängligt som möjligt för dem som skall tillämpa det och som berörs av det. Till dess att vi blivit överbevisade om motsatsen, så har vi den meningen att det sker bäst genom att de associationsrättsliga reglerna tas upp i aktiebolagslagen och att de arbetsrättsliga reglerna – de som här gäller vad vi kallar utvidgad företagsdemokrati och ökad medbestämmanderätt för de anställda – tas upp i speciallagstiftningen som har skett hittills. Inriktningen bör, som vi moderata ledamöter säger i reservationen 2, vara att man i det fortsatta reformarbetet behåller den nuvarande gränsdragningen mellan de här båda rättsområdena. Det är vår övertygelse att det är det bästa, när det här lagverket skall hanteras i praktiken. Men skulle det visa sig, i speciella fall, att det finns särskilda skäl som talar för att man skall ha vissa företagsdemokratiska bestämmelser i aktiebolagslagen, så motsätter vi oss inte det.

Herr talman! Önskemålet om nordisk rättslikhet på olika områden av lagstiftningen har vi då och då diskuterat i kammaren. I motionen 2167,

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

som är avlämnad av fru Jacobsson och mig, har vi tagit upp den frågan när det gäller aktiebolagslagstiftningen. Vi menar där att det är ett intresse att skapa regler som möjliggör ett så långtgående samarbete som möjligt i en nära framtid med övriga nordiska länder. Utskottet påpekar att en del problem har uppstått i det arbetet och hänvisar bl. a. till att det har blivit ett nytt läge i och med att Danmark har kommit in i EG. Vi motionärer menar att utvecklingen inom Norden och inom EG kan i ett något längre framtidsperspektiv ge anledning till närmanden också till EG-länderna. Men det finns anledning att stryka under vad utskottet enhälligt säger, nämligen att man nu bör inrikta sig i första hand på de områden av aktiebolagsrätten där behovet av en nordisk samordning är särskilt påtagligt och söka nå lösningar där, även om det skulle medföra uppoffrande av vissa nationella särintressen. Formuleringen "även om detta skulle medföra uppoffrande av vissa nationella särintressen" tycker jag är viktig, eftersom uttalanden från regeringshåll ibland kan ge intryck av att man inte är så intresserad av nordiskt samarbete när det betyder att man från svensk sida nödgas ta hänsyn till inriktningar och åsikter ifrån de andra nordiska länderna som inte stämmer med den svenska regeringens.

Frågan om minimigränsen för aktiekapital behandlas i reservationen 3. Frågan har diskuterats vid flera tillfällen efter det att riksdagen fattade sitt första beslut 1973 om höjning av minimigränsen från 5 000 till 50 000 kr. För att spara kammarens tid kan jag hänvisa till den motivering som herr Swanström nyss har anfört från denna talarstol.

Herr talman! Ett så komplicerat lagstiftningsverk som aktiebolagslagen innehåller naturligtvis en hel del juridiskt-ekonomiskt-tekniskt invecklade problem. Ett av dem – där har vi kommit till olika meningar inom lagutskottet, och jag är nu inne på reservationen 4 – gäller frågan om det skall vara möjligt att göra nyemission till underkurs i ett aktiebolag. Det kan bolaget inte göra f. n. och inte heller enligt lagförslaget. Och det medför att ett börsregistrerat aktiebolag vars aktier tillfälligtvis kanske noterats omkring eller under pari inte kan genomföra en nyemission. Bolaget kan behöva ett tillskott av kapital, och om det skall kunna få det i ett sådant läge måste det skriva ner sina aktier. Jag tror alla är överens om att det innebär stora praktiska svårigheter. Skulle man införa den möjligheten – och man har från näringslivets sida starkt betonat att man önskar få den – så öppnar det vägen för aktiebolag att i vissa situationer på ett bättre sätt än f. n. kunna ombesörja sin kapitalförsörjning. Även om det inte är aktuellt i så många fall menar vi reserverar att aktiebolagslagen inte genom formella hinder bör stoppa denna möjlighet för bolagen att klara en lämplig finansiering. Ett företag som vill utnyttja detta och vars aktier vi kan anta ligger i en kurs omkring eller något under pari skulle med den här typen av nyemission kunna få nytt kapital. Frågan gäller ju endast nyemission vid kontant betalning. Det skulle då kanske lättare än annars kunna klara en tillfälligt besvärande situation.

Alternativet till detta är – om man inte väljer den komplicerade vägen att skriva ner aktierna, dvs. sätter ner aktiekapitalet – att företaget kanske måste gå i konkurs eller att det köps upp av andra företag. Det skulle innebära en förstärkning av koncentrationstendenserna inom näringslivet, vilket inte alltid är så önskvärt. Den tekniska lösning som vi föreslår i reservationen 4 är att den högsta tillåtna procentuella gränsen för underkurs skall sättas till 20 %, och att den minuspost som uppkommer när emissionen sker till underkurs skall utjämnas mot eget kapital eller mot reservfond inom två år från övergångsbeslutet.

När det gäller låneförbudsreglernas utformning och undantag från dem, kommer de frågorna senare att beröras av fru Lindquist. Jag vill endast här ta upp det som gäller den s. k. släktkatalogen rörande förbud för lån. Riksdagen uttalade 1973 att också s. k. äktenskapsliknande samlevnad borde omfattas av släktkatalogen. Statsrådet har i propositionen funnit att det skulle medföra större nackdelar än fördelar att införa sådana regler och lämnar inget förslag till lösning. Nu vidhåller emellertid lagutskottet riksdagens tidigare uttalande och hävdar att det är otillfredsställande att låneförbudet skall kunna kringgås, t. ex. genom en formell ändring av civilståndet. Eftersom äktenskapsliknande sammanlevnad i så många andra fall jämföras med äktenskap talar mycket starka skäl för att så skall ske även när det gäller släktkatalogen för låneförbud enligt aktiebolagslagen.

Herr talman! Det är en mängd frågor som har varit föremål för utskottets bedömande under arbetet med denna lag. Naturligtvis är det frågor som har berörts i propositionen och i motionerna men också sådana som har kommit upp under de s. k. hearings utskottet har haft med företrädare för olika intressegrupper och även frågor som framförts i skrivelse till utskottet. I några fall har utskottet föreslagit ändringar i propositionen, i andra fall har utskottet inte – i varje fall inte f. n. – ansett sig ha tillräckliga skäl att i det nu förevarande betänkandet behandla frågorna. Åtminstone två av frågorna bör dock enligt min mening bli föremål för ytterligare överväganden, och det har de moderata ledamöterna omnämnt i det särskilda yttrande som vi har fogat till betänkandet. Det gäller där frågan om redovisning av vissa hälftenägda bolag i koncernredovisningen och behörigheten för revisor att inge ansökan om bolags försättande i likvidation. Jag har den uppfattningen att i dessa två frågor ganska starka skäl talar för att man inom en inte alltför avlägsen framtid bör tänka sig en förändrad utformning av lagtexten.

Herr talman! Utöver några allmänna frågor har jag i detta anförande särskilt berört vissa av de reservationer som vi moderater i lagutskottet har ställt oss bakom. De övriga reservationerna kommer fru Lindquist senare att motivera. Jag kan därför stanna vid att yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 4.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag skall inte hålla någon längre föreläsning i det här

ämnet. Dels är tiden knapp, dels tycker jag rent allmänt att det inte tillhör riksdagsarbetet. Jag skall bara ta upp två reservationer.

Reservation nr 1 berör frågan, om företagsdemokratien skall komma till uttryck i aktiebolagslagen. Det tycker jag är så självklart att jag inte kan förstå det motstånd som har rests mot det. Om man nu antar en ny aktiebolagslag, så skall det väl av den – och inte av någon annan lag – framgå om de anställda har medbestämmanderätt. Det räcker alltså att kort konstatera att det borde vara självklart att de regler vi successivt får fram för medinflytande för de anställda skall föras in i aktiebolagslagen.

Jag förstår inte det socialdemokratiska motståndet mot detta; departementschefen synes ju vara av samma uppfattning som reservanterna. Det ligger något av Motvalls käring över detta motstånd, och vad sådant skall tjäna till förstår jag inte.

Reservation 3 gäller minimigränsen för aktiekapitalet. År 1973 höjdes den från 5 000 till 50 000, vilket var nödvändigt och synnerligen angeläget med hänsyn till allt det skoj som förekom i de små 5 000-kronorsbolagen, inte minst i form av skatteflykt och skattefusk. Förslaget att nu gå tillbaka till ett lägre belopp är egendomligt, allra helst som en utredning har tillsatts för att utarbeta en ny associationsrättslig form för mindre och medelstora företag. Frågan är väl snarare om inte 50 000 är en för lågt satt gräns och om man inte borde höja den. Om jag inte är felunderrättad ligger den i Danmark på 100 000 kr.

Om vi får en ny associationsform, lämplig för mindre och medelstora företag, finns det inte minsta anledning att sänka minimigränsen för aktiebolagen. Vi skulle alltså hoppa från 5 000 till 50 000 och sedan tillbaka till 20 000! Det får väl vara någon ordning på det här området också!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Låt mig bara tillägga några ord. Jag har själv väckt en motion om likvidation av aktiebolag. Den nuvarande ordningen fungerar inte väl. Bolag som för länge sedan upphört med sin verksamhet blir år efter år påförda både skatt och numera i synnerhet förseningsavgift, vilket vållar många myndigheter mycket arbete till ingen som helst nytta. Det kostar samhället stora pengar, och det är totalt meningslöst arbete. Man borde kunna få fram ett system som gjorde att bolagen mycket snabbare försvann ur inkomstlängderna. Jag skulle vilja vädja till regeringen att ägna intresse åt detta. Det kostar som sagt samhället mycket pengar till ingen som helst nytta.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I det betänkande från lagutskottet som vi nu behandlar föreslås en ny aktiebolagslag. I anslutning till behandlingen av detta lagförslag behandlas också vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1975:1133, vari krävs att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag angående tillägg i lagen om aktiebolag av innebörd att utländsk med-

borgare eller utländsk juridisk person får förvärva aktier i svenska aktiebolag endast efter tillstånd av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Utskottet avstyrker motionsyrkandet med hänvisning till att en pågående utredning har sådana direktiv att önskemål om ett system med tillståndsprövning som motionärerna framför torde komma att bli tillgodosatt i utredningens kommande förslag.

Motionen 1975:1133 bygger på den motivering som anförs i motionen 1975:1627. I denna motion behandlas de utländska, multinationella företagen i Sverige. Det står helt klart att dessa företags verksamhet här har förorsakat problem och kommer att förorsaka än större problem, om inte deras verksamhet snarast bringas under kontroll från samhällets sida. Dessa utländska multiföretag utgör visserligen ännu en liten del av det svenska näringslivet, men denna del befinner sig i snabbare expansion än det svenskkontrollerade näringslivet. De utländska multiföretagen har också gjort djupa inbrytningar på vissa nyckelområden som kan ha avgörande betydelse för möjligheterna att föra en självständig nationell ekonomisk politik. I de länder där dessa stora multiföretag skaffat sig ett avgörande inflytande kan de t. ex. genom kapitalhandel förstärka eller dämpa en valutakris efter dessa företags behov eller t. o. m. inverka styrande på den ekonomiska politiken i ett visst land. Man kan inte utesluta att multiföretag kan motverka en av den svenska statsmakten förd ekonomisk politik.

De anställda i de utlandsägda och fjärrstyrda multiföretagen befinner sig i ett klart underläge till sin motpart jämfört med anställda i svenskägda företag. Genom sin multinationella struktur kan denna typ av företag uppträda på ett hänsynslöst sätt mot sina anställda och undandra sig socialt ansvar för den bygd där företagen ligger. Viktiga beslut om t. ex. nedläggning av företag fattas utomlands utan att de anställda och deras organisationer har möjlighet att utöva något reellt inflytande på beslutsfattandet. Genom hot om nedläggning i Sverige och överflyttning av produktionen till låglöneländer, eller till länder som tolererar en sämre arbetsmiljö, kan multiföretagen öva utpressning vid fackliga förhandlingar om de anställdas villkor. Dessa företag bedriver också en hänsynslösare nedläggningspolitik än vad svenska företag kan göra. Praktiska exempel på nedläggningshot saknas inte just nu. Både Good Year vid Norrköping och Littons Sweda i Solna riskerar nedläggning. Det är osannolikt att multiföretagen medverkar vid lösningen av frågan om de friställdes fortsatta sysselsättning. Den får nog samhället svara för sedan dessa företag under många år bedrivit en vinstgivande verksamhet här i landet.

Avancerad grund- och framtidsforskning är av avgörande betydelse för utvecklingen inom industrin. Vad gäller de utlandsägda multiföretagen i Sverige är denna forskning som regel förlagd utomlands och utanför svensk kontroll. För ett litet neutralt land som Sverige måste det vara viktigt att söka bygga upp en sådan forsknings- och utvecklings-

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

potential inom landet.

De utlandsägda multiföretagen har också haft betydande möjligheter att undandra sig beskattning i Sverige. Genom ekonomiska transaktioner som är interna för företagen men externa för värdlandet har dessa företag möjlighet att ta fram vinsterna i det land där det är skattemässigt fördelaktigast.

Det följer således ett flertal olägenheter för Sverige av de utlandsägda multiföretagens verksamhet här. Skyndsamma åtgärder måste vidtas av samhället för att bringa deras verksamhet under en godtagbar samhällelig kontroll.

Den statliga utredningen om internationella koncerner i industriländer säger på s. 35: "Tvärtemot ofta framförda synpunkter är det kanske den industripolitiskt aktiva nationalstaten som hör framtiden till medan de internationella koncernerna kanske är slutstegen i en epok." Utredningen liknar denna typ av företag vid "jätteödlor dömda till tillbakagång i ett nytt klimat för vilket de inte är anpassade".

Herr talman! Motionärerna är av den meningen att den av utredningen påtalade klimatförändringen måste komma så fort som möjligt. Därför anser vi att pågående utredning angående dessa multiföretag inte behöver avvaktas vad det gäller kontrollen av utländska aktieköp i svenska företag.

Jag yrkar därför bifall till reservationen 8 i lagutskottets betänkande nr 4.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAMMARBERG (s):

Herr talman! Min avsikt är att med några ord beröra det föreliggande lagförslaget i stort samt att ta upp reservationerna 3, 6 och 8. Herr Gustafsson i Stockholm kommer sedan att ta upp reservationerna 1, 2 och 5.

Låt mig då till att börja med konstatera att förslaget till ny aktiebolagslag innebär en mycket genomgripande och framför allt betydelsefull reformering av ett lagstiftningsområde som i hög grad berör vår näringspolitiska och ekonomiska verksamhet. Reformen är självfallet av mycket stor betydelse för stora löntagargrupper, eftersom ett mycket stort antal av löntagarna är anställda just i företag som bedrivs i aktiebolagsform. Jag tror mig också våga konstatera att den modernisering av aktiebolagslagstiftningen som vi nu är beredda att genomföra är efterlängtat av näringslivet i stort.

Redan vid 1973 års riksdag gjordes vissa ändringar i 1944 års aktiebolagslag. Då infördes förbud för aktiebolag att lämna lån till aktieägare, och samtidigt höjdes minimigränsen för aktiekapitalet till 50 000 kr. Denna höjning skall väl också ses mot bakgrunden av att gränsen legat oförändrad vid 5 000 kr. ända sedan 1895.

Under 1960-talet och under de första åren av 1970-talet ökade antalet aktiebolag mycket kraftigt, nämligen från 44 000 år 1960 till 133 000 år 1972. Det kan inom parentes också sägas att år 1972 bildades över 18 000 nya aktiebolag.

En av anledningarna till den stora nybildningen av aktiebolag var säkerligen de generösa återlåningsregler som fanns före 1973 i kombination med det mycket låga minimibeloppet, 5 000 kr., för aktiekapitalet. Möjligheten att bilda aktiebolag och utnyttja detta för skatteflyktstransaktioner var således mycket stor.

Det finns i det här sammanhanget anledning att erinra om att aktiebolaget är en företagsform där ägarna själva inte svarar personligen för bolagets åtaganden och förpliktelser. Med hänsyn härtill är det självfallet mycket viktigt att aktiebolagslagen innehåller regler för att skydda borgenärer och de anställda. De nya trygghetslagar till de anställdas skydd som vi fått under de senaste åren gör att kravet på kapital är mycket större i dag än tidigare.

I reservationen 3 framhålles att kravet på ett minimikapital på 50 000 kr. skapar svårigheter för nyetablering av mindre företag. Det kan kanske ligga något i ett sådant resonemang, även om reservanterna inte kunnat anföra ett enda exempel på en nyetablering som inte kommit till stånd på grund av att gränsen för aktiekapitalet satts till 50 000 kr.

Riksdagen beslutade 1974 att frågan om en företagsform för mindre och medelstora företag förutsättningslöst borde utredas och att utredningen borde ske så skyndsamt att förslaget skulle kunna framläggas och träda i kraft innan övergångstiden för äldre bolag med krav på höjning av aktiekapitalet löper ut år 1978. Detta utredningsuppdrag har givits åt 1974 års bolagskommitté. Trots att regeringens begäran om utredning har verkställts, trots att utredningen kommit i gång och hunnit en bra bit på väg i arbetet har reservanterna återkommit med krav på sänkning av aktiekapitalsgränsen till 20 000 kr. redan nu. Jag tycker nog att man kunnat lugna sig och invänta resultatet av den pågående utredningen.

Från utskottets sida vill vi också framhålla vikten av att man inte genom ett temporärt beslut om en sänkning av minimigränsen i onödan komplicerar de invecklade problem av civilrättslig, skatterättslig och lagteknisk art som övergångsregleringen för de äldre aktiebolagen redan nu ger upphov till.

Jag vill sedan övergå till att säga några ord om reservationen 6 som rör frågan om revisorsjäva. Där framhåller reservanterna att enligt nuvarande regler kan i dotterföretag som har två revisorer en av dem vara tjänsteman i moderbolaget. Reservanterna understryker att de finner det anmärkningsvärt att enligt propositionens förslag denna regel slopas. Som motiv för denna inställning har de i utskottsdiskussionen påpekat att om man har två revisorer så kan man pruta litet på jävskravet när det gäller en av revisorerna.

Jag vill hänvisa till en mening i reservationen där man säger följande:

”Förslaget i propositionen om att den nu gällande regeln bör slopas,

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

synes enbart ha förestavats av principiella skäl.”

Detta är nog riktigt, men låt mig i så fall också få understryka att det skälet är förestavat av en mycket betydelsefull och viktig princip, nämligen principen om att en revisor skall ha en självständig och helt oberoende ställning. Vid den hearing som utskottet hade underströks också den positiva inställningen till självständighet och obundenhet. Men det framfördes ändå från något håll att man kunde göra en avvikelse om praktiska skäl förelåg. Reservanterna framhåller att det har gått bra hittills och att man från näringslivet påpekat att den nuvarande regeln gett en värdefull kontrollmöjlighet. Låt så vara att det gått bra hittills. Men varför skall man då göra avsteg från en princip som man – åtminstone jag personligen – betraktar som så väldigt betydelsefull och viktig?

När det gäller de praktiska skäl som åberopats så gäller enligt vad jag kan förstå att det enligt den nu föreliggande propositionen är möjligt för de fristående revisorerna att rådfråga och anlita internrevisorer för medhjälp och ändå bibehålla sin egen självständiga och fria ställning. De fristående revisorerna skall naturligtvis också ha ansvaret. Det bör således vara möjligt att med bibehållande av revisorernas ojäviga ställning lösa de praktiska frågor som dragits upp vid denna hearing och i andra sammanhang i utskottsdiskussionen och även i någon av det flertal skrivelser som utskottet har fått.

Herr talman! Med understrykande av betydelsen av att revisorer i dotterföretag intar en fri och obunden ställning gentemot företaget biträder jag propositionen på denna punkt liksom i övrigt.

Låt mig sedan till slut säga några ord om reservationen 8, som är den sista i raden av reservationer av herr Israelsson och som han här också nyss lagt några synpunkter på.

Herr Israelsson framhåller att ett flertal olägenheter uppstår genom att företag i Sverige styrs av multinationella företag utan en tillräcklig nationell svensk kontroll. Jag delar i långa stycken herr Israelssons synpunkter, och jag anser att det är önskvärt med åtgärder för ökad kontroll av det utländska inflytandet i det svenska näringslivet. Jag tror också jag vågar påstå att det är den uppfattningen som tagit sig uttryck i att det sedan 1973 finns, som herr Israelsson påpekat, en utredning som i sina direktiv har att ifrån här berörda synpunkter överse 1916 års lag om inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom. Det är min förhoppning att denna utredning dels skall jobba mycket snabbt, dels komma fram till förslag som innebär en effektivisering av kontrollen över de multinationella företagen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan innebärande avslag på de nämnda reservationerna.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Sjöholms och herr Hammarbergs uttalanden beträffande den reservation som tar upp frågan om en sänkning av minimiaktiekapitalet vill jag påpeka, att det finns anledning att

verkligen se allvarligt på de svårigheter för legitima företagare som har inträtt.

Herr Hammarberg ville påstå att vi inte hade kunnat redovisa ett enda exempel på den saken. Men han är också medveten om att i den hearing utskottet hade framfördes fortfarande önskemål i den här riktningen.

Herr Hammarberg själv sitter i den utredning som enligt vad jag kan förstå skulle ha till uppgift att föreslå någon mellanform av bolag av den typ som finns i andra länder. Men tyvärr tycker jag mig ha hört att man inte med säkerhet kan påräkna att en sådan särskild företagsform kommer att föreslås. Det får vi ju se så småningom.

I varje fall vill jag påpeka att jag personligen i det tidigare sammanhang, när vi behandlade frågan, har sagt att jag inte finner det uteslutet att minimikapital för aktiebolag kan komma att höjas från 50 000 kr. om man samtidigt får en mellanform där kapitalinsatsen stannar omkring 20 000 kr.

Sedan vill jag, herr talman, understryka att vi ifrån vår sida också är angelägna att se till att bolagsformen eller andra former av företagsredovisning inte utnyttjas för skatteflykt och liknande. Vi inom centern är lika angelägna som man är på varje annat håll att sådan verksamhet skall stävjas.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hammarberg och jag är nästan överens i sakfrågan. Det enda som skiljer oss åt är tidpunkten när man skall vidta åtgärder emot dessa multiföretag. Jag anser att när det gäller inköp av aktier i svenska företag borde man redan nu kunna göra en beställning av lagregler, medan herr Hammarberg menar att utredningen bör avvaktas.

Skilnaderna är så små att vi väl inte har anledning att tvista vidare om dem i dag.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Reservationerna 2 och 3 har berörts här i några inlägg. Om jag först håller mig till reservationen 3 rörande minimigräns för aktiekapital så är ett väsentligt skäl till att vi ställt oss bakom reservationen att det inom näringslivet som helhet i dag är för litet nyföretagande. Vi anser att den höjning av aktiekapitalet, som enligt vår mening kom till sånd alltför hastigt, blev för stor och har förhindrat en önskvärd nyetablering av seriösa företag. Vi anser också att den har motverkat syftet med reformen, som var att trygga både anställdas, samhällets och borgenärernas krav på tillräckligt ekonomiskt underlag för verksamheten. Det kan medföra ekonomiska svårigheter för de företag som redan finns.

Nu säger herr Hammarberg att man bör avvakta bolagskommitténs förslag, innan man företar en sänkning av minimigränsen. Jag tycker det är ett egendomligt resonemang. Vi kan väl ändå räkna med att den nya bolagsform, som lär komma till, knappast har en minimigräns för kapitalinsats som ligger så högt som vid 50 000 kr.

Jag hävdar fortfarande att det, när riksdagen fattade beslutet 1973, var fel att ta den stora höjning av aktiekapital som då skedde.

Beträffande reservationen 2 vänder jag mig närmast till herr Sjöholm, som tycker det är självklart att dessa regler om ökat inflytande för de anställda skall finnas i aktiebolagslagen. Det var egentligen det enda argument som herr Sjöholm hade att anföra. Men låt oss då beakta att regler om företagsdemokrati och medbestämmanderätt i arbetslivet kan vara likartade för olika företagsformer. Vi har också lag om ekonomiska föreningar och lag om handelsbolag. Vi kanske får en särskild lagstiftning för den bolagsform som herr Hammarberg utreder i sin bolagskommitté. Är det då lämpligt och praktiskt att likartade regler skall finnas i alla de här lagarna, tynga dem och göra dem mer svårhanterliga?

En annan sak: Det är inte bara de anställdas intresse som kommer in i bilden. Det förs också diskussion om att det allmännas intresse skall beröras. Då blir det inte bara en sammanblandning av associationsrättsliga frågor och arbetsrättsliga frågor, utan då kommer den allmänna förvaltningsrätten in i bilden och kommunalrätten som en del av förvaltningsrätten.

Allt detta tycker jag talar för att man, så länge det inte är speciella skäl som har anförts, skall hålla isär lagstiftningen beträffande i första hand associationsrätten och arbetsrätten.

Herr HAMMARBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Svanström påpekar, att vid den hearing som utskottet hade underströks de synpunkter som reservanterna har fört fram om svårigheterna att med den här höga aktiekapitalsgränsen bilda små företag. Men fortfarande kvarstår vad jag anmärkte gentemot reservanterna, nämligen att representanterna för organisationerna inte gav ett enda exempel som visade att det skulle ha blivit mer nyetablering om gränsen hade varit lägre.

Låt mig sedan ta upp resonemanget om att man skall företa en sänkning av gränsen nu, innan utredningen har kommit fram med sitt förslag. Om man sänker gränsen till 20 000 kr. får man med all säkerhet en del nybildade bolag som, när sedan den nya lagen kommer, måste höja sitt aktiekapital därför att det inte faller inom ramen för de bestämmelser som kan finnas i den nya lagen.

Vi skapar sålunda, som jag tidigare påpekat på olika områden ytterligare svårigheter att klara alla mycket svårlösta tekniska problem. Vi får en ny grupp av bolag som kommer att beröras av övergångsbestämmelserna. Det är det som jag tycker är helt onödigt, när utredningen ändå har till uppgift att arbeta fram sitt material så snabbt att ett förslag kan läggas fram innan övergångstiden är till ända.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att också herr Hammarberg har observerat det starka önskemål om lägre minimigräns för aktiekapital som före-

tagsamheten har. Lagutskottet har självfallet hört representanter för den seriösa företagsamheten.

Men om det räcker med 20 000 kr. i aktiekapital för nyetablerade aktiebolag och den kommitté som herr Hammarberg sitter i lägger fram ett förslag om en mellanform för företag med ett minimikapital kring 20 000 kr., vilket förslag sedan blir lag, så hoppas jag att det skall vara möjligt att föra över såsom aktiebolag till den nya företagsformen. Då blir det inte särskilt besvärligt med de varierande beloppen i aktiekapital.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Herr HAMMARBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Svanström så starkt poängterar att även jag har uppmärksammat småföretagens problem efter hearingen i utskottet, vill jag för jämviktens skull tala om att bolagskommittén också har haft en hearing med representanter för näringslivet och olika myndigheter. Där framfördes liknande synpunkter, men jag vågar påstå att det övervägande intrycket var att dessa representanter ställde sig mycket frågande och undrade: Varför diskuteras den här sänkningen nu? Ett företag med någorlunda självaktning vill ju ha en egen bil, och bara värdet på den ligger omkring den lägre gräns som har ifrågasatts.

Jag skall inte blanda in kommitténs arbete i diskussionen, men när herr Svanström säger att jag har upptäckt småföretagens problem vill jag hävda att jag även har upptäckt andra saker.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! I lagutskottets betänkande 1975/76:4 behandlas propositionen 1975:103 med förslag till ny aktiebolagslag.

Propositionens förslag innebär att 1944 års aktiebolagslag skall ersättas av en helt ny, reviderad lag. Det är ett mångårigt utrednings- och förberedelsearbete som därmed fullbordas. Utredningen tillsattes redan 1960, och det har med andra ord tagit 17 år innan arbetet fullföljts och lagen kan träda i kraft. Det är en alltför lång tid enligt min uppfattning.

Frågorna om ett ökat inflytande för de anställda har under senare tid aktualiserats i allt högre grad. Arbetslivets demokratisering är den logiska påbyggnaden på den politiska och sociala utveckling som ägt rum i vårt land under de senaste årtiondena. Denna utveckling har inneburit en fortgående förbättring av arbetstagarnas situation. Lönerna har stigit och den sociala tryggheten byggts ut. Strävandena mot ökad jämlikhet har fått kraftigt gensvar. Fördjupad demokrati och vidgade möjligheter att påverka de egna levnadsvillkoren är i dag för de flesta självklara krav.

Som en följd av dessa krav har också genomgripande förändringar skett på senare tid, bl. a. i lagstiftningen. Sålunda har styrelsrepresentation för de anställda genomförts i form av särskild lagstiftning – en styrelsrepresentation som bl. a. omfattar aktiebolag och ekonomiska föreningar. Ett omfattande utredningsarbete som rör de s. k. § 32-frågorna har nyligen avslutats, och en proposition med anledning av detta arbete förväntas i början av nästa år. Även i samband med tillkomsten av den

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

nya aktiebolagslagen har frågan om ett ökat inflytande för de anställda tagits upp.

Redan i utredningen, som avgav sitt betänkande 1971, reserverade sig LO:s och TCO:s representanter och framhöll att frågan om ett ökat inflytande för de anställda även i aktiebolagen måste lösas. Denna uppfattning stöddes av LO och TCO i de remissvar som organisationerna avgav över utredningen. Året efter – 1972 – tillgodosågs också organisationernas krav genom tillkomsten av den särskilda lagen om styrelserepresentation för de anställda i bl. a. större aktiebolag. Denna lagstiftning, som är provisorisk och löper t. o. m. utgången av juni 1976, är f. n. föremål för en utvärdering. Industriverket har i en särskild utredning lagt fram förslag till förändringar av lagstiftningen, och den utredningen är föremål för remissbehandling.

Fyra motioner som har väckts i anledning av den aktuella propositionen tar upp frågan om vidgad företagsdemokrati i aktiebolagen. Två folktoparter innehåller yrkanden av innebörd att riksdagen hos regeringen skall begära att en parlamentarisk utredning tillsätts med representanter även för arbetsmarknadens parter och med uppdrag att utarbeta förslag till en ny bolagslagstiftning som ger de anställda en med kapitalägarna likvärdig ställning.

I en centerpartimotion hemställs "att riksdagen beslutar --- att hos regeringen begära förslag till ändringar av aktiebolagslagen i syfte att säkerställa ett ökat inflytande för de anställda i sådana företag som drivs i aktiebolagsform".

I en moderatmotion tas den lagtekniska sidan av den problematik som nu har aktualiserats av det pågående och planerade reformarbetet för demokratisering av arbetslivet upp. I denna motion framhålls det angelägna i "att man i en framtida lagstiftning, liksom hittills, håller isär frågor om det allmännas och de anställdas intressen i bolagen från de juridiskt-tekniska frågorna, vilka behandlas i aktiebolagslagen". I motionen hemställs "att riksdagen --- uttalar att regeringen vid det fortsatta reformarbetet beaktar vad i motionen anförts --- angående vikten att skilja mellan aktiebolagsrättsliga regler och regler för s. k. företagsdemokrati".

Utskottet har avstyrkt bifall till de motioner som jag här redogjort för och anser sammanfattningsvis att riksdagen inte nu bör ta initiativ till en översyn av aktiebolagslagen i syfte att säkerställa en lagfäst medbestämmanderätt för de anställda.

I reservationen 1 till lagutskottets betänkande framhålls beträffande de tre förstnämnda motionerna att utskottet bort hemställa "att riksdagen --- som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför om nödvändigheten av att aktiebolagslagen genom successiva reformer kompletteras med bestämmelser som tillgodoser de anställdas krav på ökat inflytande och vidgad medbestämmanderätt i aktiebolagen". I reservationen 2 följs moderatmotionen upp på det sättet att där anförts att utskottet bort hemställa "att riksdagen --- som sin mening ger regeringen

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

till känna vad utskottet anfört angående vikten av att man i det fortsatta reformarbetet beaktar den lagtekniskt motiverade skillnaden mellan aktiebolagsrättsliga regler och regler angående företagsdemokrati”.

Folkparti- och centerpartimotionerna följer i stort sett samma linje i sin argumentering. Där påpekas bl. a. att man inom ramen för aktiebolagslagen bör vidareutveckla systemet med styrelsrepresentation för de anställda och på sikt ge dem en med kapitalägarna likvärdig ställning inom företaget. När man nu skall ta ställning till den viktiga frågan om ökat inflytande för de anställda i aktiebolagen måste man beakta inte bara de reformer som redan genomförts i form av lagstiftning och på annat sätt utan också de reformer som planeras på området för medbestämmanderätt och företagsdemokrati.

Att redan nu besluta om en genomgripande översyn av den nya aktiebolagslagen för att åstadkomma företagsdemokratiskt tillfredsställande maktstrukturer i bolagen är mindre lämpligt mot bakgrund av det arbete som pågår på detta område. Sålunda måste man enligt utskottets mening avvakta det arbete som f. n. pågår med en översyn av lagen om styrelsrepresentation för de anställda.

Än viktigare är naturligtvis den kommande propositionen i anledning av § 32-utredningens betänkande om medbestämmanderätt. Den lagstiftningen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1977. Parterna på arbetsmarknaden känner i dag inte till annat än huvuddragen i den kommande propositionen. När den lagen har antagits av riksdagen måste arbetsmarknadens parter få tid på sig att ta ställning till hur det nya systemet med medbestämmande skall utformas.

Först när den nya lagstiftningen har trätt i kraft och verkat en tid, torde organisationerna ha möjlighet att mot bakgrund av de erfarenheter som man då vunnit ta en slutgiltig ställning till utformningen även av det associationsrättsliga systemet. Det är t. ex. ingalunda självklart att det, som det framhålls i motionerna, skall vara fråga om att inom aktiebolagsramen ge de anställda en representation, som på sikt skall ge dem en med kapitalägarna likvärdig ställning inom företaget. Här kan man mycket väl tänka sig andra system. Jag vill bara erinra om att det f. n. pågår en debatt om samhällets möjligheter till inflytande i vissa aktiebolag. Direktiven till den av regeringen tillkallade utredning som skall överväga frågan om s. k. löntagarfonder pekar återigen på andra framgångsvägar.

Allt detta bekräftar att det nu är för tidigt att säga var tyngdpunkten skall läggas när det gäller att skapa en företagsdemokratisk ordning i företagen. Om frågan om ändringar i den nya aktiebolagslagen i syfte att ge de anställda rätt till medbestämmande och insyn nu skulle tas upp, finns det i stället risk för att den utveckling mot fördjupad företagsdemokrati som f. n. pågår på bred front och längs olika utvecklingslinjer kommer att stoppas upp och försenas. I dag är det inte ens möjligt – det framhålls av utskottet – att ge svar på en så pass grundläggande fråga som huruvida tyngdpunkten i ett nytt medbestämman-

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

desystem skall ligga på avtal eller om det blir fråga om att tillskapa nya organ direkt via lagstiftningen. Innan man kan lämna svar på dessa frågor, är det inte möjligt att ange direktiv för en ny aktiebolagsutredning.

Mot bakgrund av de krav som ställs i folkparti- och centerpartimotionerna är reservationen 1 ett magert aktstycke. I reservationen talas det inte längre om någon parlamentarisk utredning. Det talas om "delreformer" och inarbetande i aktiebolagslagen av annan särlagstiftning på arbetslivets område. Vad man i folkparti- och centerpartireservationen främst kräver är att de nuvarande reglerna om arbetstagarledamöter i styrelser skall inarbetas i aktiebolagslagen i samband med att den nuvarande försöksverksamheten upphör den 30 juni 1976.

Här bör dock observeras att den nya aktiebolagslagen inte är avsedd att träda i kraft förrän den 1 januari 1977. Reservationen innebär med andra ord att antingen skall arbetstagarna inte ha något inflytande alls i aktiebolagen under det senare halvåret 1976 eller också skall man för att tillfredsställa en viss klåfingrighet börja ändra i en lag som befinner sig i dödsryckningar. Något praktiskt ändamål tjänar inte ändringen. Jag tycker inte att någon av dessa vägar bör beträdas. Vi bör avvakta den vidare utvecklingen på detta område.

En annan sak som reservationen inte har beaktat är att styrelserepresentationslagen, som ju förutsätts upphöra den 30 juni 1976, inte gäller enbart aktiebolag utan även ekonomiska föreningars styrelser. Även där skulle då arbetstagarnas representation och inflytande bortfalla.

Jag vill emellertid framhålla att det i ett längre tidsperspektiv är självklart att den allmänna associationsrättsliga lagstiftningen inte kan med tystnad förbigå de anställdas intresse i företagen. Där har jag samma uppfattning som föredragande statsrådet, som i propositionen har framhållit att en översyn av denna lagstiftning kommer att företas så snart huvudlinjerna för en företagsdemokratisk ordning har klarnat. Utskottet har också i sin skrivning understrukit att det för sin del anser det angeläget att denna planering fullföljs. I avvaktan härpå bör riksdagen inte göra några uttalanden angående riktlinjerna för det i propositionen aviserade översynsarbetet. Först när man har gått igenom de krav som har förts fram om ändring i associationsrätten och stämt av dessa krav mot de förändringar som kommer att ske på arbetsrättens område, är det möjligt att närmare ta ställning.

Till herr Sjöholm vill jag bara säga att jag – som även har framgått av vad jag redan har sagt – inte är så säker som han på att reglerna om arbetstagarinflytande nu skall inarbetas i aktiebolagslagen. Det är ju detta diskussionen handlar om, inte om den principiella frågan huruvida reglerna skall vara med i en aktiebolagslag eller ej. Med ställningstagandet i den frågan anser jag att man bör vänta. Den är för tidigt väckt.

Yrkandet 4 i moderatmotionen 2167 samt reservationen 2 har utskottets ordförande redan behandlat. Jag vill bara kort understryka vad utskottet har anfört, nämligen att en sådan syn på aktiebolagslagens funk-

tionella roll som den motionen ger uttryck för numera gör ett verklighetsfrämmande och föråldrat intryck. Det är självklart och naturligt att även de anställda är att anse såsom intressenter i bolagen.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan under mom. 1, innebärande avslag på reservationerna 1 och 2.

En fråga, som har mycket stor betydelse när det gäller möjligheterna för de anställda att reellt utöva det inflytande som stadgas i styrelse-representationslagen, har tagits upp i motionen 1975:2161 av herr Sivert Andersson i Stockholm m. fl. Där berörs frågan om användande av främmande språk på styrelsesammanträden. I motionen föreslås att aktiebolagslagen skall innehålla krav på att styrelsens förhandlingar skall föras på svenska och att skriftliga handlingar, som ligger till grund för styrelsens beslut, skall vara avfattade på svenska.

I den utvärdering som statens industriverk har gjort med anledning av den pågående försöksverksamheten med styrelserepresentation för de anställda har verket tagit upp just denna fråga. Av denna utredning framgår att främmande språk används i samband med styrelsearbetet i ca 11 % av de berörda företagen. Industriverket föreslår att styrelsesammanträdenas innehåll bör regleras med hjälp av en allmänt hållen paragraf av innebörd, att arbetstagarrepresentant har rätt att påfordra att styrelsearbete bedrivs på sådant sätt att de anställda ges möjlighet till insyn och inflytande på beslut av väsentlig betydelse för företagets utveckling.

Utskottet, som har en mycket positiv skrivning när det gäller denna motion, hänvisar också till att frågan får bli föremål för övervägande i samband med att man tar ställning till hur styrelserepresentationen för anställda skall vara anordnad efter försöksperiodens slut den 30 juni 1976. Utskottet har också pekat på att språkfrågan kan ha en annan allvarlig konsekvens, nämligen att de anställdas val av arbetstagarledamöter i styrelsen kan komma att styras av språkproblemet. Därför är det angeläget att de problem som har berörts i motionen tas upp till ingående överväganden under förberedelsearbetet med den permanentning av lagstiftningen om styrelserepresentation som nu är omedelbart förestående. Att såsom anförs i reservationen 5 tro att de problem som vi här diskuterar skall kunna lösas avtalsvägen är verklighetsfrämmande. Om denna väg hade varit framkomlig, hade det säkert redan funnits avtal. Lagstiftning är den enda framkomliga vägen.

Herr talman! Därmed ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under mom. 6, innebärande avslag på reservationen 5.

Till sist vill jag ta upp en helt annan sak. Det har nämligen påpekats för mig att det finns ett korrekturfel på s. 14 i lagsutskottets betänkande nr 4. I 4 kap. 12 §, p. 5 andra stycket, finns ett "ej" för mycket. I den mening som börjar "Vid kontantemission i bolag vars bundna egna kapital före emissionen ej understiger en miljon kronor" skall "ej" tas bort. Jag vill härmed anmäla detta för att det skall komma in i kammarens protokoll.

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nog är det ganska uppseendeväckande att herr Gustafsson som representant för regeringspartiet kallar det klåfingrighet att vilja lagfästa de anställdas rätt till inflytande i aktiebolagen. Det är fantastiskt egentligen.

Vad vi vill är ju att systemet med de anställdas rätt till medinflytande efter hand som det utvecklas skall skrivas in i denna lag. Nu anmärker både herr Gustafsson och herr Winberg på att jag tycker att det är självklart att göra det. Jag tycker det är fullständigt självklart att det i en lag om aktiebolag skall stå i vilken utsträckning de anställda har inflytande på hur aktiebolaget skall skötas.

Att det över huvud taget kan bli en debatt om detta finner jag egendomligt.

Så bara ett par ord om aktiekapitalet. Att folkpartiet gick med på att höja gränsen till 50 000 kr. berodde till mycket stor del på att det då redan fanns planer på den utredning som sedermera tillsatts om skapande av former för mindre och medelstora företag. Den utredningen är, som vi har hört av herr Hammarberg, i gång med sitt arbete, och vi hyser väl goda förhoppningar om att den skall ge ett gott resultat. Frågan är väl närmast om man inte borde höja beloppet ytterligare i stället för att sänka det. Att lagstiftaren hoppar fram och tillbaka kan ju inte inge någon respekt bland företagen.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! När jag hört herr Gustafssons argumentation beträffande den fråga som tas upp i reservationerna 1 och 2, kan jag inte komma ifrån att utskottets majoritet har satt sig mellan två stolar.

I reservationen 2, den moderata reservationen, menar vi att inriktningen skall vara att behålla gränsdragningen mellan de olika rättsområdena, associationsrätten, arbetsrätten och möjligen också förvaltningsrätten. I reservationen 1 uttrycks en annan mening, nämligen att i princip skall regler angående de anställdas inflytande in i aktiebolagslagen. Det talas där om vissa konkreta frågor, även om det inte anges några speciella sådana. Den åsikten kan jag i och för sig respektera, även om jag inte delar den.

Utskottsmajoriteten säger att det inte är självklart att aktiebolagslagen skall ta upp medinflytandefrågorna och att det är för tidigt att säga var tyngdpunkten skall ligga. Vad är det då som gör att man inte kan ställa sig bakom vår mening när vi hävdar att inriktningen skall vara att hålla dessa områden isär? Vi går t. o. m. så långt att vi säger att skulle det så småningom visa sig att det finns speciella skäl för det så kan vi tänka oss att vissa regler tas in i aktiebolagslagen.

Det verkar som om herr Gustafsson i Stockholm inte vågar ta steget fullt ut och säga att det i praktiken är betydligt bättre att skilja på de olika rättsområdena och få en lagstiftning där vi har associationsrätten för sig och arbetsrätten för sig. Det verkar som om herr Gustafsson vill

hålla dörren öppen på något sätt och möjligen efter några år föra in regler om de anställdas medinflytande i aktiebolagslagen, vilket han inte är beredd att göra nu.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig till herr Sjöholm bara säga det att de anställdas rätt till inflytande i aktiebolagen redan är lagfäst. Jag finner därför i likhet med herr Sjöholm att en debatt i denna fråga är onödig.

Till herr Winberg skulle jag vilja säga följande. För det första vet vi inte i dag vad propositionen på § 32-utredningens förslag innebär. För det andra vet vi inte heller hur det kommer att gå med frågan om samhällets inflytande i aktiebolagen. För det tredje: Vi vet inte vad utredningen om löntagarfonder kommer att leda till.

Allt detta talar enligt min mening för att vi i dag inte skall förhastad oss genom att fatta beslut i sådan riktning som reservanterna förordar, innan vi har svaret på en sådan elementär fråga – jag tror att jag var inne på det redan i mitt huvudanförande – som hur de nya organ i företagen som blir en följd av medbestämmanderätten kommer att se ut. Blir de baserade på avtal eller skall de utformas i lagstiftning?

Låt LO och TCO tillsammans med sina motparter klara ut den frågan först, innan vi härifrån kommer med några pekpinnar. Först när vi vet hur löntagarna skall göra sitt inflytande gällande i företagens organ på olika nivåer är det dags att komma med förslag till ändringar till lagstiftningen.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Frågan om medinflytande är intressant från politisk synpunkt därför att här har moderatér och socialdemokrater från skilda håll kommit varandra nära, och det är man litet orolig för på ömse håll, det märks här i debatten. Det märktes även i utskottet på det sättet att moderaterna ett slag var benägna att skriva sig samman med mittenpartierna. Det hade inneburit ett lappkast, men så var faktiskt förhållandet.

Socialdemokraterna är oroliga för att hamna på samma linje som moderaterna, och det är därför herr Gustafsson i Stockholm inte vågar säga någonting klart ut. Eventuellt kommer man i framtiden att gå med på vad som står i reservation 1, men man kan inte göra det nu. I dag säger herr Gustafsson att det vore klåfingrigt att skriva in de anställdas rätt till inflytande i lagen om aktiebolag, men han ställer i utsikt att det kan bli sådana förhållanden att man gör det senare. Varför inte säga det som jag fortfarande kallar självklart, nämligen att det som gäller för aktiebolag skall stå i lagen om aktiebolag? Om de anställda har medinflytande i aktiebolagen, skall det stå i den lagen. Det är inte klåfingrighet, utan det är en självklarhet.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! När herr Gustafsson i Stockholm gör en mängd reservationer för vad som kan komma att hända i framtiden, tycker jag att det är litet egendomligt att han i dag vågar säga gentemot dem som förfäktar att vi skall skilja på de båda rättsområdena att det gör "ett verklighetsfrämmande och föråldrat intryck" att hävda den meningen.

Den diskussion som fördes i utskottet, herr Sjöholm, gällde huruvida vi skulle kunna enas om en förutsättningslös utredning som skulle titta på var de här frågorna i framtiden skulle komma att hamna. Det var vi i och för sig intresserade av, inte minst av det skälet att vi var ganska övertygade om att den utredningen skulle ge oss rätt.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga att vi socialdemokrater inte är "ororliga" för att moderaterna och vi skall komma överens i dessa frågor. Jag är övertygad om att moderaterna och vi har tillräckligt olika uppfattningar i själva huvudfrågan för att vi inte skall komma överens när det gäller arbetstagarnas inflytande i företagen.

Sedan vill jag bara återigen framhålla att det är en väsentlig skillnad mellan reservanternas uppfattning och utskottsmajoritetens. Tiden är inte inne för att nu, som jag uttryckte det, med klåfingrighet börja göra ändringar i en lag som när ändringen skulle träda i kraft har ett halvt år kvar att leva.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Sjöholm anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Lagutskottets ordförande herr Svanström uppehöll sig i sitt anförande något vid de tre reservationer som centerns ledamöter i utskottet står bakom – reservationen 1 som gäller nödvändigheten av att bestämmelser om de anställdas inflytande successivt förs in i aktiebolagslagen, reservationen 3 angående minimigräns för aktiekapital och reservationen 6 om revisorsjäv. Jag hade tänkt något kommentera värderingarna bakom reservationen 1, som vi har avgivit tillsammans med folkpartiets representant. På grund av den ändring av talarordningen som genomfördes strax före debattens början har frågan om de anställdas medinflytande hunnit diskuteras en lång stund med åtskilliga inlägg.

Den traditionella inställningen har ju varit att aktieägarna ensamma skulle ha bestämmanderätten inom ett aktiebolag. Den nu gällande 1944 års lag präglas helt av detta. Under 1960- och 1970-talen har dock värderingarna ändrats, och från olika håll har det framförts krav på att de anställda skall ha medinflytande. Centern har på olika sätt aktualiserat dessa krav.

1972 infördes lagen som ger anställda rätt att utse styrelseledamöter i aktiebolag och ekonomiska föreningar med mer än 100 anställda. Men

i aktiebolagsutredningens betänkande, som avlämnades 1971 och som propositionens förslag grundar sig på, tas de anställdas inflytande inte upp, eftersom dessa frågor ej ingick i utredningsuppdraget. Jag vill erinra om att några remissinstanser kritiserade utredningens förslag till aktiebolagslag därför att bestämmelser om de anställdas inflytande saknades. LO beklagade exempelvis att ett förslag till aktiebolagslag framlagts utan att det innehöll några väsentliga framsteg motsvarande de utbredda kraven på ett företags funktionssätt i fråga om insyn och medinflytande för de anställda. Enligt TCO skulle förslaget, om det genomfördes, komma att bidra till att konservera ett från löntagarsynpunkt otillfredsställande förhållande för avsevärd tid framåt.

Trots remisskritiken innehåller propositionens förslag till aktiebolagslag inga egentliga regler om de anställdas inflytande.

Med anledning av propositionen väcktes bl. a. motionen 2164 av herr Boo m. fl. (c), som begärde att i aktiebolagslagen skulle införas regler som ger lagfäst medbestämmanderätt för de anställda. Även i två folkpartimotioner, som behandlas i samma betänkande, framförs liknande krav, kanske något mer långtgående.

Reservationen 1 bygger på dessa tre motioner och den innebär krav på att aktiebolagslagen genom successiva reformer skall kompletteras med bestämmelser som tillgodoser de anställdas krav på ökat inflytande och vidgad medbestämmanderätt i aktiebolagen. Herr Gustafsson i Stockholm betygsatte reservationen och hänvisade till att de mer långtgående kraven i de båda folkpartimotionerna inte återfinns i reservationen. Det är riktigt att reservationen inte är så långtgående, utan den bygger i högre grad på de synpunkter som framförts i centerns, alltså herr Boos, motion.

Vi reservanter anser att sedan viss försöksverksamhet med vidgad företagsdemokrati genomförts och utvärderingar gjorts borde det vara naturligt att bestämmelserna införas i aktiebolagslagen, så att denna inte enbart reglerar ägarnas inbördes förhållande utan även anger de anställdas inflytande.

Föredragande statsrådet medger att utredningsförslaget liksom gällande aktiebolagslag gör ett verklighetsfrämmande och föråldrat intryck.

Vi reservanter vill att aktiebolagslagen efter hand skall få en sådan utformning att den avspeglar de reella makt- och inflytandeförhållandena i aktiebolagen och inte i framtiden gör ett verklighetsfrämmande intryck.

Om vi exempelvis ser på 8 kap. i förslaget till lag med rubriken Bolagets ledning anges där i 1 § att aktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Vidare anges: "Styrelsen väljes av bolagsstämman, om ej i bolagsordningen föreskrives att en eller flera styrelseledamöter skall utses på annat sätt." Om de anställdas rätt till styrelserepresentation nämns ej något i förslaget till aktiebolagslag, bortsett från en hänvisning i 2 §, som behandlar frågan när styrelseledamöts uppdrag upphör i förtid.

En punkt har jag funnit i lagförslaget som kanske anger ett medinflytande, nämligen 9 kap. 2 §, där det talas om att för aktier tillhörande fjärde AP-fonden kan rösträtt utövas av anställda i bolaget.

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Vi anser det alltså lämpligt att bestämmelserna om arbetstagarledamöter i styrelsen inarbetas i aktiebolagslagen sedan den nuvarande försöksverksamheten utvärderats. Det har framhållits att den nuvarande lagen utgår den 30 juni 1976 men att den nya aktiebolagslagen skulle träda i kraft ett halvår senare. Jag kan inte förstå att det skall medföra några svårigheter att förlänga en lags giltighetstid ett halvt år för att få det hela att korrespondera. Det gör vi många gånger. Utskottet ändrar som bekant ibland tidpunkten för ikraftträdandet av en lag.

Även annan särslagstiftning på arbetslivets område bör, efter hand som man kommer fram till permanenta lösningar av de anställdas rätt till insyn och inflytande, inarbetas i aktiebolagslagen. En sådan successivt kompletterad aktiebolagslag skulle komma att ange och reglera de verkliga makt- och inflytandeförhållandena och inte enbart de associationsrättsliga frågorna.

Varför har då utskottsmajoriteten motsatt sig våra krav? Jo, enligt utskottsbetänkandet bör man "från riksdagens sida inte nu söka slå fast t. ex. i vilken utsträckning de framtida reglerna om arbetstagarinflytande i företagsorgan bör intas i själva aktiebolagslagen". Det är ungefär vad som framhållits här i debatten. Vidare betonar utskottet att "det ingalunda är självklart att alla regler rörande löntagarinflytande måste kunna utläsas av själva aktiebolagslagen".

Varken som motionärer eller reservanter har vi fastslagit att alla bestämmelser som kan gälla någon form av medinflytande skall flyta in i aktiebolagslagen. Däremot bör aktiebolagslagen i framtiden otvetydigt vara utformad så, att de anställdas rätt till inflytande och medbestämmande anges.

Moderaterna i utskottet har i reservationen 2 i anledning av sin motion 2167 yrkat att riksdagen skall uttala sig om vikten av att beakta av den lagtekniskt motiverade skillnaden mellan aktiebolagsrättsliga regler och regler angående företagsdemokrati.

Detta yrkande kunde vi centerpartister inte bifalla, eftersom vi hävdar den rakt motsatta uppfattningen. Men även socialdemokraterna går emot moderatkravet – trots att man avstyrkt vårt förslag – och gör det med en motivering som närmast talar för ett bifall till vårt yrkande, nämligen följande: "Utskottet finner därför att även de anställdas roll som intressenter i företaget bör avspeglas i aktiebolagslagen." Det är ju det samma som vi från vårt håll har framhållit och även har uttalat oss för i reservationen 1.

Jag tror att det var herr Winberg som sade att herr Gustafsson i Stockholm i detta fall har satt sig på två stolar. Det förhållandet att man avstyrker båda yrkandena är kanske en illustration till detta. Det är måhända så att mittenpartiernas förslag kommer från fel håll och därför inte lämpligen kan biträdas. Hur som helst – den motivering med vilken man avstyrker moderaternas krav skulle lämpligen kunnat anföras som argument för att tillmötesgå centerns och folkpartiets yrkande.

Det har påpekats att inte bara aktiebolag utan också ekonomiska för-

eningar och i viss utsträckning andra företagsformer berörs av denna lagstiftning. Ja, det är självklart att vi även får införa motsvarande bestämmelser om de anställdas inflytande i ekonomiska föreningar i den lag som behandlar dessa. Det framgår av utskottsbetänkandet att det föreligger ett förslag till ändring av lagen om ekonomiska föreningar med hänsyn till de föreslagna ändringarna av aktiebolagslagen.

Herr talman! De anställdas inflytande är en betydelsefull fråga för utvecklingen av bl. a. demokrati, jämlikhet, rättvisa, trivsel och medansvar. Det viktigaste är att inflytandefrågorna löses på ett tillfredsställande sätt. Det kanske inte är lika viktigt var bestämmelserna återfinns. Men riksdagen skall i dag fatta beslut om en helt ny aktiebolagslag. Det är då naturligt att inflytandefrågorna, som har så stor aktualitet och betyder så mycket för hur ett aktiebolag skall fungera i framtiden, efter hand införs i den nya aktiebolagslagen. Vi reserverar oss anser att en aktiebolagslag bör avspegla de verkliga maktförhållandena och inte de som rådde före innevarande årtionde.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Som jag sade redan i mitt huvudanförande och i en tidigare replikväxling sitter vi socialdemokrater inte alls på två stolar i denna fråga. Vi har klart sagt ifrån att de anställdas inflytande också skall avspeglas i lagstiftningen. Vad vi är oense om är frågan när bestämmelserna härom skall tas in. Vi anser det vara högst olämpligt att i dag börja göra ändringar i aktiebolagslagstiftningen samtidigt som hela problemkomplexet om medbestämmandefrågorna diskuteras och något slutgiltigt avgörande ännu inte har träffats beträffande dessa frågor.

Herr OLSSON i Sundsvall (c) kort genmäle:

Herr talman! Yrkandet i reservationen I innebär att lagen successivt skall kompletteras allteftersom vi når permanenta lösningar i dessa frågor. Jag har svårt att förstå den socialdemokratiska inställningen. Vad skulle det vara för fel i att riksdagen uttalar sig för att bestämmelserna på detta sätt successivt skall införas, så att lagen visar den verkliga maktstrukturen?

Låt mig ta ett exempel. Ibland framförs det krav på att en bolagsstyrelse skall bestå av lika många representanter för de anställda och för aktieägarna. Jag tror att detta krav finns i folkpartiets motioner också. Om bestämmelser skulle införas i någon lag om att bolagsstyrelserna skall vara sammansatta på det sättet, skulle det då vara skäligt att det även fortsättningsvis i aktiebolagslagen skulle stå, att styrelsen väljs av bolagsstämman, som består av aktieägarna? Då blir ju skrivningen helt vilseledande för den som enbart läser aktiebolagslagen. Vi hävdar att den som studerar aktiebolagslagen där skall kunna avläsa de verkliga maktförhållandena i aktiebolagen.

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Yrkandet i reservationen är inte bara att det skall ske successiva förändringar i aktiebolagslagen, utan också att styrelserepresentationen nu skall upphöra och att dess bestämmelser i stället skall inarbetas i aktiebolagslagen.

Herr OLSSON i Sundsvall (c) kort genmäle:

Herr talman! I vad gäller styrelserepresentationen har den frågan prövats under några år, och det är en fråga som håller på att utvärderas. Allt talar väl för en permanentning av den styrelserepresentation som har varit rådande sedan 1973. Har utvärderingen enligt olika parter visat att denna lagstiftning bör permanentas, tycker vi att det finns skäl till att den delen av inflytandebestämmelserna förs in i aktiebolagslagen. På liknande sätt är det i andra frågor som gäller de anställdas inflytande och som har prövats så länge att man nu är beredd för en permanent lagstiftning. Då kan det vara lämpligt att föra in bestämmelserna i aktiebolagslagen.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Gustafsson i Stockholm anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! I anledning av motionen 1975:2161 har utskottet tagit upp frågan om användande av främmande språk i styrelsearbetet. Motionen går ut på att i aktiebolagslagen skall införas bestämmelser om att styrelsesammanträde *i regel* skall hållas på svenska och att protokoll från sammanträden *alltid* skall vara avfattade på svenska.

Utskottet har funnit frågeställningen vara av sådan vikt att utskottet velat ge regeringen till känna angelägenheten av att dessa problem blir föremål för ingående överväganden. Utskottet slår därigenom i viss mån in öppna dörrar. Dessa frågor är redan föremål för uppmärksamhet. Av den rapport, som vi redan tidigare talat om här, från statens industriverk angående erfarenheter från försöksperioden beträffande styrelserepresentation för anställda framgår att den nuvarande lagen om styrelserepresentation enligt verkets uppfattning bör kompletteras med en allmänt hållen paragraf av det innehåll som herr Gustafsson antydde, nämligen att arbetstagarrepresentant äger rätt att påfordra att styrelsearbetet bedrivs på ett sådant sätt att de anställda ges möjlighet till insyn och inflytande på beslut av väsentlig betydelse för företagets utveckling. Verket har i samband därmed föreslagit att i motiven skall göras vissa påpekanden, bl. a. just om användandet av främmande språk i samband med styrelsearbetet. Frågan är alltså under övervägande.

Det kan också anmärkas att verkets utredning tyder på att språksvårigheter i de här sammanhangen inte varit särskilt framträdande. Till de fall där arbetstagarrepresentanterna angett att främmande språk an-

vänts har också hänförs fall då endast utländska termer eller fackuttryck har förekommit i diskussionerna. Gör man en sådan tolkning av begreppet "användande av främmande språk", förmodar jag att man skulle kunna påstå att de flesta riksdagsdebatter också sker på ett annat språk än svenska.

Jag menar vidare att frågan är av just en sådan beskaffenhet att den bör lösas vid överläggningar inom företagen eller genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Jag delar industriverkets uppfattning om de risker för byråkratisering och handlingsförklammning som en detaljreglering av företagens arbetsformer skulle innebära. Anses det således för dagen inte lämpligt att ens i en kommande lag om styrelserepresentation ta in en bestämmelse som reglerar användandet av främmande språk i styrelsearbetet, bör sådana regler uppenbarligen inte återfinnas i aktiebolagslagen.

För att undvika missförstånd vill jag emellertid allvarligt understryka att jag finner det vara helt självklart att den som deltar i styrelsesammanträde inte av språksvårigheter skall vara förhindrad att följa sammanträdet, delta i överläggningarna och påverka besluten. Här som i andra sammanhang får tolk och översättningar användas, och man kan fortsätta på den inslagna vägen att ge arbetstagarledamöterna språkutbildning.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 5, vilket innebär avslag på motion 1975:2161.

I reservation nr 6 har vi från moderata samlingspartiet tillsammans med utskottets centerpartister föreslagit att tjänsteman i moderbolag utan hinder av jävsregel kan få vara revisor i dotterbolag, om där utses minst två revisorer.

Denna regel finns i nuvarande aktiebolagslag och har utnyttjats i ganska stor omfattning, särskilt inom större koncerner. Regeln har medfört stora fördelar och ett slopande av den skulle innebära betydande nackdelar i många avseenden när det gäller kontrollen av och säkerheten i koncerntransaktioner.

Det har inte ens påståtts att den nuvarande bestämmelsen i 1944 års aktiebolagslag under den tid den tillämpats har medfört några olägenheter eller lett till missförhållanden. Skälet för att nu plötsligt sätta stopp för den tidigare ordningen förefaller vara av rent principiell natur – vilket herr Hammarberg också nyss vitsordat – nämligen att slå vakt kring principen om revisors oberoende och självständighet. Man har uppenbarligen förbigått att den regel vi föreslår innebär en förstärkning av revisorskravet genom att vi i dessa fall utgår från att det skall finnas minst två revisorer. Den nya lagen kräver i övrigt endast en revisor, oberoende av aktiekapitalets storlek. Nog måste väl två revisorer, som båda är skyldiga att utföra sitt uppdrag i enlighet med vad god revisorssed kräver, vara en starkare garanti än endast en revisor. Utskottets tanke förefaller därför grumlig. Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

Reservation nr 7 tar upp ett problem som är ytterst påtagligt för fa-

miljöföretagen. Före en lagändring 1973 fanns det möjligheter för aktieägare att låna från eget bolag. Då infördes ett låneförbud, från vilket länsstyrelse emellertid kan medge undantag men endast då synnerliga skäl därtill föreligger. Dispensbestämmelsen skall alltså tillämpas mycket restriktivt.

De allvarliga problem som uppstår vid generationsväxling i familjeföretagen har påtalats och belysts i motionerna 1975:2163 och 1975:2166. De ekonomiska följderna vid en generationsväxling har betydande återverkningar för såväl de anställda som borgenärerna. Deras gemensamma intresse av att företaget kan bestå och expandera till gagn för sysselsättning och produktion sammanfaller således med arvingarnas önskan att i framtiden driva företaget.

Dessa företag befinner sig i en sådan undantagssituation att det bör vara möjligt att i de fallen generellt frångå förbudet för delägare att få penninglån från bolaget. För att inte göra en sådan regel alltför vittomfattande har jag t. v. och i avbidan på att generationsskiftesproblematiken får sin slutliga lösning föreslagit att fåmansbolag vid huvudarvinges död har rätt att lämna penninglån till den som i samband med arvskifte förvärvar minst hälften av aktierna i bolaget.

En generell regel har den inte oväsentliga fördelen framför ett dispensförfarande att regeln ger den stadga och rättssäkerhet som behövs för att företag skall kunna planera på lång sikt utan att vara beroende av ovisa myndighetsbeslut.

Med detta, herr talman, yrkar jag också bifall till reservation nr 7.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindquist säger att utskottet slår in öppna dörrar. Man har redan uppmärksammat frågan, säger hon. Ja, industriverket har uppmärksammat den, men vi vänder oss i utskottsbetänkandet direkt till regeringen med vårt tillkännagivande.

Det är helt självklart, anser fru Lindquist, att språksvårigheter inte skall behöva stå hindrande i vägen. Det enda man då frågar sig är naturligtvis varför hon har reserverat sig vid den punkt det här gäller.

Herr HAMMARBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindquist tycker att det är anmärkningsvärt att man enligt den nya lagstiftningen bara är skyldig att ha en revisor oavsett bolagets storlek. Jag skall personligen erkänna att jag hade haft större förståelse om fru Linquist hade haft den inställningen att man borde införa en bestämmelse om att bolag av en viss storlek skall ha två revisorer men att båda skall vara helt obundna av moderföretaget.

Låt mig sedan säga bara några ord om låneförbudet. Reservanterna stryker under att de är angelägna att konsekvent och effektivt beivra skatteflykt och skattefusk. Några rader längre ned säger man att detta skall ske inom ramen för skattelagstiftning och skatteadministration. Mot bakgrund av vad reservanterna här själva skriver har jag mycket svårt

att förstå varför man då i bolagslagen vill införa en bestämmelse som skall försvåra för den skatteadministrativa organisationen att utöva denna kontroll mot skattefusk – som man själv säger sig vara så angelägen att beivra.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Fru LINDQUIST (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm säger att denna fråga har uppmärksamats av industriverket. Men det är väl ändå inte så att inte regeringen skulle ha uppmärksammat frågan. Regeringen har ju uppenbarligen ansett att den inte skall tas upp i detta sammanhang. Ur herr Gustafssons synpunkt måste jag väl vara i mycket gott sällskap om jag nu intar samma ståndpunkt som regeringen.

Herr Hammarberg anför att jag sade att det var anmärkningsvärt att man hade föreslagit en regel om att det bara skulle vara en revisor. Det har jag inte sagt, utan jag har sagt att om det nu är så att det bara behövs en revisor, så har vi så att säga förstärkt kravet genom att säga att vi i dessa bolag vill ha två revisorer, medan det egentligen räcker med en revisor.

Sedan tycker herr Hammarberg att det är anmärkningsvärt att vi säger att vi vill beivra skatteflykten. Men vi har väl alltid framhållit att vi vill göra det. Att vi anser att det skall vara ett undantag från låneförbudet i dessa fall beror på att de familjeföretag det här gäller är i en sådan situation att man måste vidta speciella åtgärder. Jag tror att herr Hovhammar senare kommer att ytterligare utveckla den ståndpunkten.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! I motionen 1975:2166 har representanter för de tre icke-socialistiska partierna pekat på en tendens i svenskt näringsliv som blir mer och mer märkbar, nämligen den ökande koncentrationen.

Vi har sagt att i en del fall är koncentrationen av teknisk natur, i andra fall är den en direkt följd av den socialdemokratiska skattepolitiken. Det svenska näringslivet börjar få utseendet av ett timglas. I toppen finns de stora jättarna som blir allt mäktigare. Sedan har vi en krympande skara medelstora företag och längst nere i botten en hel mängd småföretag som kämpar utomordentligt hårt för att över huvud taget kunna överleva.

De svårigheter som i dag uppkommer vid generationsskiften i familjeföretag – som bl. a. fru Lindquist har talat om här och i en reservation noga motiverat – har i mycket sin grund i de alltför höga kapitalskatterna. Dessa skatter har blivit föremål för viss uppmärksamhet från regeringens sida, men det har inte varit till fyllest. Enligt beslut av riksdagen under 1974 skall ju hela generationsskiftesproblematiken i familjeföretagen utredas av företagsskatteberedningen, och det är väl bra. Detta kan emellertid ta lång tid – man får väl räkna med flera år – och under den tiden kommer de nuvarande svårigheterna att tendera att öka. Det är inget som tyder på att företagsskatteberedningen behandlar generationsskiftesproblematiken med förtur. Man kanske t. o. m. kan säga att det

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

snarare förhåller sig tvärtom att döma av en del andra exempel som kunde anföras i sammanhanget.

Herr talman! Den nuvarande kapitalbeskattningen av familjeföretagen innebär med nödvändighet att de medelstora och större familjeföretagen alltmer kommer att försvinna, med en ökad ägarkoncentration som följd. Vi kan knappast öppna en tidning eller lyssna på en rapport i radio eller TV utan att uppleva att det och det familjeföretaget har överlåtits, oftast till de större koncernerna och ibland till multiföretagen. Den stora försäljning som f. n. sker och har skett under detta år saknar faktiskt motstycke. Det här beror till mycket stor del på den osäkerhet som ägarna känner inför ett framtida skattesystem. Jag har fått bestyrkt vid ett flertal sammankomster som jag har haft med företagare under det senaste halvåret, att det är just denna osäkerhet som många gånger ligger i botten och som får mycket svåra konsekvenser.

I den motion som jag inledningsvis refererade till föreslår vi mot denna bakgrund att den under 1973 beslutade lagändringen, som förbjuder aktieägare att låna ur eget bolag, t. v. skall upphävas vad gäller förbudet för aktiebolag att utge penninglån till aktieägares nära anhöriga som vid arvsskifte behöver ta lån ur bolaget för att klara arvsskiftet. Vidare föreslår vi att regler införs som ger möjlighet för nära anhöriga till aktieägare att vid arvsskiften få överta lån som den tidigare ägaren tagit i bolaget. Visserligen äger länsstyrelse efter ansökan medge undantag från dessa förbud om, som det heter, synnerliga skäl därtill föreligger, men enligt propositionen 1973:93 är avsikten att dispensbestämmelsen skall tillämpas mycket restriktivt, och så har även skett.

Jag tror man kan säga att utvecklingen visat att det här låneförbudet verkar mycket hämmande, ja, rent av bromsar de medelstora familjeföretagens expansionsmöjligheter. Den nuvarande dispensmöjligheten ger inte den stadga och den rättsäkerhet som behövs för att företagarna skall våga expandera till gagn för både företag och samhälle. Att man inte heller i utskottet är säker på att de nuvarande dispensmöjligheterna ger den stadga som behövs från rättslig synpunkt tycker jag att utskottets skrivning ger belägg för, när utskottet understryker vikten av att länsstyrelserna håller kontakt med varandra angående förekommande praxisfrågor i syfte att främja en enhetlig rättstillämpning.

Herr talman! Jag skulle kunna gå djupare in i denna svåra problematik, men jag nöjer mig med att mot bakgrund av vad jag här har anfört yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen 7.

I detta anförande instämde herr Fridolfsson (m).

Herr SIVERT ÅNDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! I motionen 2161 har jag och mina medmotionärer tagit upp den enligt vår uppfattning mycket viktiga frågan att arbetet i bolagsstyrelserna måste ske i former som gör det möjligt för de anställda att verkligen följa förhandlingarna under styrelsemötena. Industriverkets

utredning rörande styrelserepresentation visar att främmande språk används i styrelsearbetet, och verket konstaterar att det är uppenbart att detta måste försvåra såväl arbetstagarledamöternas möjligheter att sätta sig in i de aktuella problemställningarna som deras möjligheter att argumentera för sin sak.

Lagen om styrelserepresentation är endast en del, och jag vill säga en liten del, av det komplex av reformer som krävs för att de anställda skall få verkligt inflytande i företagen. Självfallet måste också en rad förändringar genomföras i svensk lagstiftning, förändringar som gör det möjligt att säkra och fördjupa demokratin i företagen och i det ekonomiska livet. Därför måste givetvis anpassningar göras i den nuvarande aktiebolagslagen.

I moderatreservationen 5 sägs inledningsvis följande:

”Resultatet av en enkätundersökning bland arbetstagarrepresentanter i 113 företag ger därvid vid handen, att främmande språk använts i samband med styrelsearbetet i ca 11 % av de berörda företagen. Med främmande språk har därvid i vissa fall endast avsetts att utländska termer och fackuttryck använts i diskussionen.” Det där sista grundar sig på en rundringning till 20 av de 113 företagen, och man får därför i det avseendet ta undersökningen för vad den kan vara värd.

Däremot konstaterar utredningen själv att i en del fall har arbetstagarledamöterna på enkätformuläret noterat att deras ja-svar symboliserar att främmande språk använts i underlagsmaterialet och/eller ett utbrett användande av utländska termer och fackuttryck i diskussionen.

Jag har velat återge detta av det skälet att det av kammarens handlingar framgår att detta med språket sannerligen inte är någon liten fråga. Tvärtom är den i vissa styrelser en avgörande faktor, som förhindrar meningsfulla diskussioner och tar bort möjligheterna för de anställda att öva inflytande via styrelsearbete. Jag menar att en rundringning till 20 bolagsstyrelserepresentanter för att höra om de har haft några olägenheter i detta sammanhang är ett alltför tunt underlag för att argumentera mot det självklara att rätten till inflytande grundar sig på att man kan både göra sig förstådd och förstå vad som sker under ett styrelsesammanträde.

Rätten till information är av avgörande betydelse för möjligheterna att utöva ett inflytande. Den saken råder det tydligen också enighet om. Men i reservationen 5 anser man att språkfrågan inte lämpar sig för lagstiftning. Reservanterna hänvisar till att man får vidta erforderliga åtgärder genom tolkning eller översättning.

Vad är nu detta? Jag har personliga erfarenheter av vad överläggningar via tolk och översättningar leder till. Överläggningarna försvåras och argumenten förlorar kraft. Så länge inflytandet i våra bolagsstyrelser bygger enbart på argumentationskraften hos de anställda upplever jag det som en allvarlig reducering av de anställdas arbetsmöjligheter i bolagsstyrelserna.

Skall frågan då lösas genom förhandlingar? Ja, gärna för mig. Men självfallet bör lagstiftningen då utgå från att förhandlingarna skall hållas

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

på svenska, på underlag av handlingar skrivna på svenska, samt att avsteg härifrån får göras endast om överenskommelser därom har träffats. Rätten till information måste framgå direkt i lagstiftningen, eftersom detta utgör den fasta grunden för all verksamhet av detta slag. Utan denna grund kan vi självfallet inte få ett lagstadgat stöd för en argumentation och riktiga förhandlingsmöjligheter i våra organ ute i företagen.

Nu framgår det av utskottsmajoritetens skrivning att en lagstiftning av ungefär den innebörd som jag här förordar är att förvänta, men jag kan inte se vad det finns för anledning att, som moderaterna, gör, i en reservation framföra den åsikten att det är onödigt att riksdagen ger till känna vad den anser i denna fråga. Jag skulle bra gärna vilja ha reda på vad det är för syfte bakom moderaternas reservation 5.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sivert Andersson sade i slutet av sitt anförande att utskottsmajoriteten är mycket positiv i dessa frågor. Han sade sig inte heller ha någonting att invända mot att arbetsmarknadens parter får tillfälle att påverka utformningen av reglerna, och det är just det vi har skrivit i utskottsbetänkandet. Vi vill av den anledningen inte direkt och nu tillstyrka motionärernas förslag.

Däremot vill vi ge regeringen till känna att användandet av främmande språk i styrelsearbetet, såsom motionärerna framhållit, måste innebära en allvarlig begränsning i arbetstagarledamöternas möjlighet att noga sätta sig in i ärendena. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning. Jag vill bara uttala förhoppningen att det skall bli möjligt att komma fram till lagfästa eller andra regler som verkligen slår fast att förhandlingarna i styrelsen skall ske på sådant sätt att det är möjligt för samtliga parter att delta i dem.

Fru LINDQUIST (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sivert Andersson efterlyste syftet med reservationen. Det framgick av vad jag tidigare sade. Syftet är alltså att vi anser det onödigt att ge regeringen denna sak till känna.

Jag håller med herr Andersson om att den undersökning vi refererar till är ett tunt underlag, men det är såvitt jag vet den enda undersökning som finns att hänvisa till.

Vi säger i reservationen endast att de regler som herr Andersson vill ha i aktiebolagslagen inte passar i denna lag. Det är vi inte ensamma om att tycka, det tycker också herr Anderssons partikamrater.

Sedan säger herr Sivert Andersson att det tynger så väldigt om man måste ha tolk. Men, herr Andersson, vi kan väl inte begära att alla människor som deltar i ett styrelsesammanträde skall lära sig svenska? Situationen är väl den att om någon inte kan språket kommer man inte undan detta med tolksvårigheterna genom att säga att sammanträdena skall vara på svenska. Jag deltar ofta i sammanträden där det måste

finnas tolk, och jag tycker att det går alldeles utmärkt.

För att verkligen poängtera vad jag har sagt vill jag sluta med att läsa upp vad som sägs i reservationen: "Det är enligt utskottets mening självklart att ingen av dem, som deltar i styrelsesammanträde, på grund av språksvårighet skall vara förhindrad att följa sammanträdet, delta i överläggningar och påverka besluten. Om sammanträdet förs på språk som inte alla i sammanträdet deltagande personer behärskar eller företes handlingar på sådant språk måste givetvis erforderliga åtgärder genom tolkning eller översättning vidtas."

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller språkfrågan och styrelsearbetet är det den svagare parten som lider av att överläggningarna och handlingarna måste översättas till det språk denna behärskar. Mot den bakgrunden har jag full förståelse för att fru Lindquist inte har haft några problem vid sina erfarenheter av tolkning. Men jag har helt andra erfarenheter och en annan syn på detta. Jag menar att de fackliga representanterna, framför allt de som sitter i en bolagsstyrelse, måste få en möjlighet att avgöra om de kan acceptera att förhandlingarna förs på ett annat språk. En lagstiftning bör införas som gör det möjligt att driva igenom detta. Det har jag hävdad i mitt första inlägg, och jag frågar fortfarande: Vad syftar egentligen den moderata reservationen till? Det har sannerligen inte framkommit här.

Fru LINDQUIST (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte att herr Sivert Andersson visar ett sådant misstroende mot tolkningar och översättningar. När jag talar om min erfarenhet talar jag om min domstolserfarenhet, där vi ofta är tvungna att anlita tolk. Nog översätter väl tolkarna riktigt? Menar herr Andersson att en arbetstagarrepresentant inte skulle få en riktig översättning eller få veta vad som händer vid ett sammanträde om man anlitar tolk? Det är i så fall en mycket säregen uppfattning.

Sedan förundrar det mig litet att herr Andersson påstår att dessa representanter inte skulle kunna driva igenom sin vilja. Nog är det väl alldeles uppenbart att de har rätt till förstklassiga tolkar?

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill än en gång understryka att det är en missuppfattning att tro att man vid en överläggning kan argumentera mot en starkare motpart med samma kraft när man talar genom en tolk som när man talar sitt eget språk. Jag trodde att det var en självklarhet, men det är det tydligen inte.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru Lindquist anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag förstår att kammaren tycker att det är egendomligt att man anmäler sig sedan talarlistan en gång är avverkad. Jag har emellertid funnit det nödvändigt att som representant för folkpartiet säga några ord med anledning av vad som framförts av representanter för centern och moderata samlingspartiet i reservationen 3 angående nedläggning av aktiekapitalets minimigräns från 50 000 kr. till 20 000 kr.

Jag vill starkt understryka att folkpartiet varit lyhört för de allvarliga erinringar som framförts beträffande den högre minimigränsens inverkan, särskilt på nyetableringar. Under medverkan från folkpartiet fick vi också ett beslut om en utredning av dessa förhållanden. Jag är ledamot av 1974 års bolagsutredning, och jag kan försäkra att jag där strävar efter att uppnå lösningar som positivt gagnar de intressen som man i reservationen 3 säger sig vilja bevaka. Helt naturligt kan jag på utredningens nuvarande stadium inte ge några upplysningar av särskilt stort intresse. Så mycket kan jag i alla fall säga att reservationen 3 enligt min bedömning inte anvisar någon utväg som i dag bör stödjas.

Jag kan alltså inte ansluta mig till reservationen 3 utan väljer att i utredningen på annat sätt söka tillvarata det angelägna intresset att underlätta nyetablering inom svensk företagsamhet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herr Svanström m. fl. samt 3:o) reservationen nr 2 av herr Winberg och fru Lindquist, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Olsson i Sundsvall begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Winberg begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående lagutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 1 antar reservationen nr 1 av herr Svanström m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herr Winberg och fru Lindquist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Winberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 111
Nej - 50
Avstår - 155

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svanström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Sundsvall begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 111
Avstår - 47

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Svanström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Svanström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Winberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 184
Nej - 131
Avstår - 1

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Herr Eriksson i Ulfsbyn (c) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Winberg och fru Lindquist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Winberg och fru Lindquist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Winberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 48
Avstår - 1

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Winberg och fru Lindquist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lindquist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Winberg och fru Lindquist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lindquist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 45
Avstår - 4

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Svanström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Svanström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 184
Nej - 131
Avstår - 2

Mom. 9

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Lindquist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lindquist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fru Lindquist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lindquist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 48
Avstår - 2

Mom. 11-13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ny aktiebolagslag,
m. m.*

Fredagen den
12 december 1975

*Kontant arbets-
marknadsstöd*

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Israelsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 14 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 298
Nej – 16
Avstår – 3

Mom. 15–20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 6 Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1975/76:5 med anledning av propositionen 1975/76:12 med förslag till ändring i förmånsrättslagen m. m. samt del av propositionen 1975:103
1975/76:6 med anledning av propositionen 1975/76:54 med förslag till lag om ändring i luftfartslagen (1957:297)

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 Kontant arbetsmarknadsstöd

Föredrogs inrikesutskottets betänkande 1975/76:22 med anledning av propositionen 1975/76:59 om ändringar i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd jämte motioner.

I propositionen 1975/76:59 (arbetsmarknadsdepartementet) hade regeringen efter föredragning av arbetsmarknadsministern Bengtsson föreslagit att riksdagen skulle anta ett förslag till lag om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd. Detta förslag innebar bl. a. att det kontanta arbetsmarknadsstödet skulle höjas från nuvarande 35 till 45 kr. per dag fr. o. m. den 1 januari 1976.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propo-

sitionen väckta motionerna

1975/76:89 av herr Ekinge (fp) och Jonsson i Alingsås (fp), vari yrkats att riksdagen upphävde 21 § lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd, innebärande att prövningen mot makes inkomst skulle avskaffas, samt

1975/76:90 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade av motionärerna föreslagna avvikelser från propositionen 1975/76:59 i 18 resp. 21 §, innebärande dels att arbetsmarknadsstödet skulle höjas till 75 kr. per dag, dels att vissa ändringar av inkomstprövningsreglerna skulle genomföras.

Utskottet hemställde

1. beträffande höjning av det kontanta arbetsmarknadsstödet att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:90 i motsvarande del skulle bifalla propositionen 1975/76:59 i fråga om förslaget till ändring i 18 § lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd.

2. att riksdagen med bifall till propositionen skulle anta lagförslaget beträffande 7 och 30 §§.

3. beträffande avskaffande av inkomstprövning mot makes inkomst att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:89 samt med avslag på propositionen och motionen 1975/76:90 i motsvarande delar skulle upphäva 21 § lagen om kontant arbetsmarknadsstöd och till följd härav anta ingressen till lagförslaget i den lydelse som utskottet föreslagit.

Reservation hade avgivits beträffande höjning av det kontanta arbetsmarknadsstödet av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:90 i denna del och med avslag på propositionen 1975/76:59 i motsvarande del skulle anta 18 § lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd i den lydelse som reservanten föreslagit.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! I propositionen 1975/76:59 föreslås att det kontanta arbetsmarknadsstödet höjes från nuvarande 35 till 45 kr. för hel dag och från 18 till 23 kr. för halv dag.

Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 1975/76:90 yrkat att beloppet höjs till 75 resp. 38 kr. Vårt parti påtalade redan vid införandet av lagen om kontant arbetsmarknadsstöd att beloppen var alldeles för låga. Vi återkom med motion till 1974 års riksdag, då vi krävde att dagsersättningen skulle höjas till minst 60 kr.

Inrikesutskottet har även i år avstyrkt vårt krav på en rimlig ersättning till dem som blir arbetslösa och inte är försäkrade. Motiveringarna för avslag är inte obekanta. Man hänvisar till att det f. n. pågår utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Kostnadsskäl är en annan motivering. Vidare anføres att beloppen för kontant arbetsmarknadsstöd inte

Fredagen den
12 december 1975

*Kontant arbets-
marknadsstöd*

bör sättas högre än de ersättningar som arbetslöshetskassorna betalar ut.

Huruvida det är möjligt att leva på 45 kr. om dagen berörs inte i utskottsbetänkandet. Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen just pekat på det förhållandet att man inte kan leva på 45 kr. om dagen – ett belopp som dessutom inte utgår för mer än fem dagar i veckan. Det blir 225 kr. i veckan, och på det beloppet skall dessutom dras skatt. Kvar blir 175–185 kr. att leva på.

Den som drabbas av arbetslöshet och är hänvisad till att leva på det nu föreslagna stödet måste gå till socialvården och tigga mer pengar för sitt uppehälle. Enligt vår mening är detta en helt felaktig politik.

På så vis blir det kommunerna som får bistå med stora delar av försörjningen. Kommunerna har – som vi alla vet – stora ekonomiska problem att brottas med redan nu. Det måste vara riktigare att kostnaderna till största delen läggs på arbetsköparna. Fördelningen av kostnaderna för den nu gällande ersättningen är ju den att statsverket står för en tredjedel och resten tas ut av arbetsköparna genom särskilda avgifter.

I betänkandet sägs att vpk:s förslag skulle kosta 70–80 miljoner. Slo-pandet av inkomstprövningen skulle kosta mellan 8 och 10 miljoner. Kostnadsökningen skulle då – enligt utskottsmajoritetens mening – bli 26–30 milj. kr. för statsverket. Det är förmodligen en matematiskt riktig beräkning.

Men om man tar i beaktande regeringens deklaration om att satsa väsentligt hårdare på att skaffa arbete till ungdomen – och regeringen verkligen lyckas med det – så måste det betyda att många som nu hänvisas till det kontanta arbetsmarknadsstödet i stället erhåller arbete eller vidareutbildning. Då kan också de framräknade kostnadsökningarna starkt ifrågasättas. Kanske nedbringas dessa till halva beloppet. Dessutom går – om ersättningen höjs till 75 kr. per dag – en stor del tillbaka till statskassa och kommuner i form av skatt.

Att åberopa kostnadsskäl är inte något starkt argument för avslag. Kan människorna inte erhålla arbete måste de ju ha sin försörjning på annat sätt. Det är då inte rimligt att de endast skall erhålla en liten del i form av kontant arbetsmarknadsstöd och sedan resterande i form av socialbidrag.

Att det pågår en utredning är heller inget starkt motiv för att avvisa ett förslag om en någorlunda rimlig ersättning vid arbetslöshet, vare sig det gäller ungdomar som inte kommit med i arbetslöshetskassor eller arbetare som redan är utstämplade.

Slutligen: utskottsmajoritetens hänvisning till att beloppen inte bör vara högre vid kontant arbetsmarknadsstöd än de som utgår från arbetslöshetskassorna är – enligt vår mening – en egendomlig motivering. Om det fortfarande finns kassor som betalar ut så låga belopp är det ett missförhållande som med det snaraste måste rättas till. Vi anser det vara en helt felaktig argumentering att bidrags- och understödsformer som inte på något sätt tillgodoser behovet skall utgöra rämärken för fast-

ställande av andra bidrag. Vi kan inte finna något rimligt i denna argumentering.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den kommunistiska reservationen.

Fru EKHOLM-FRANK (s):

Herr talman! För ett par år sedan behandlades här i kammaren ett regeringsförslag som innebar allmänt grundskydd för alla som fyller vissa krav på anknytning till arbetsmarknaden.

Propositionen innehöll bl. a. ett förslag till lag om kontant arbetsmarknadsstöd. Denna lag trädde i kraft den 1 januari 1974. Den innebär att personer som inte är försäkrade i arbetslöshetskassa eller som inte uppfyller villkoren för ersättning från arbetslöshetsförsäkringen har rätt till ersättning med 35 kr. per dag för helt stöd och 18 kr. för halvt. Stödet kan också i vissa fall utgå om rätt till ersättning från arbetslöshetskassa har upphört.

Bidragen är skattepliktiga. För gift bidragstagare reduceras ersättningen med hänsyn till makens inkomst. Nedsättning sker då med 1 kr. per 1 000 kr. av makens årsinkomst mellan 23 000 och 48 000 kr. Uppgår makens inkomst till högst 23 000 kr. per år sker ingen nedsättning. Även egen eller makens förmögenhet eller egen pension medför nedsättning av stödet. Kostnaden för stödet täcks till två tredjedelar av avgifter från arbetsgivaren och till en tredjedel av staten.

Regeringen föreslår nu vissa ändringar i lagen. Sålunda innehåller propositionen förslag om en höjning av det kontanta stödet med 10 kr. per dag för helt stöd och med 5 kr. per dag för halvt. Som följd härav föreslås även jämkning i reglerna för reduktion på grund av makes inkomst.

Vad gäller det sistnämnda har i en motion från herrar Ekinge och Jonsson i Alingsås föreslagits att reglerna om inkomstprövning mot makes inkomst skall avskaffas. Jag vill påminna om att man i utskottet var mycket tveksam till denna bestämmelse redan då den infördes för ett par år sedan. Som framgår av betänkandet föreslår nu också ett enigt utskott att dessa regler upphävs.

Vi har funnit att detta är konsekvent, bl. a. mot den bakgrunden att riksdagen i våras avskaffade prövningen mot makes inkomst när det gällde bidrag vid arbetsmarknadsutbildning. Kostnaden för statskassan med anledning härav har beräknats till endast 2–3 milj. kr.

Så övergår jag till herr Olssons i Stockholm yrkande om bifall till den reservation som är fogad vid betänkandet. Utskottet har i likhet med vad som förordas i propositionen ansett det berättigat att höja det kontanta arbetsmarknadsstödet. I reservationen från vänsterpartiet kommunisterna yrkas – som herr Olsson anför – en höjning med 40 kr. per dag för helt stöd och 20 kr. för halvt. Utskottsmajoriteten har anslutit sig till regeringens förslag till höjning och avstyrker därför vpk-motionen som ligger till grund för reservationen.

Detta gör vi trots att vi är medvetna om att 45 kr. per dag är ett

förhållandevis lågt belopp att leva på i dagens läge. Men storleken på det kontanta arbetsmarknadsstödet är en fråga om resurser. Den av vänsterpartiet kommunisterna föreslagna höjningen skulle öka kostnaderna med 70–80 milj. kr., varav statsverket svarar för en-tredjedel, dvs. 25–30 milj. kr.

Förutom till kostnadsskäl hänvisas i betänkandet även till att det pågår utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring och till att det kontanta arbetsmarknadsstödet inte bör sättas så högt att det överstiger de ersättningsbelopp som utgår från den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen.

Mot propositionens förslag i övrigt har utskottet inte något att erinra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i samtliga punkter.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Fru Ekholm-Frank säger att utskottet är medvetet om att 45 kr. om dagen är för litet att leva på. Jag får väl hälsa det med tillfredsställelse. Men när hon går vidare och upprepar utskottets hänvisning i betänkandet till att utredning pågår ställer jag mig ändå frågande. Det ger nämligen inte de arbetslösa mer att leva på.

Jag sitter själv med i utredningen i fråga, och jag kan inte förstå att vårt arbete skulle utgöra något hinder för att dagens arbetslösa eller utförsäkrade kassamedlemmar skulle få en förbättrad dagsersättning. I själva verket är det så, att utredningen arbetar med förslag till en allmän försäkring, som kommer att innebära att grundbeloppen väsentligt skall höjas. Det vore inget fel, sett ur utredningens synvinkel, om man redan nu bestämde sig för att det skall finnas ett ordentligt tilltaget grundbelopp i botten.

För att sedan återgå till argumentet, att stödet inte bör överstiga vad arbetslöshetskassorna ger, vill jag säga att jag inte riktigt förstår det. Jag vet inte vilka kassor det är som betalar ut mindre än 75 kr. om dagen. Jag har sett på statistiken några gånger, men jag har inte funnit att det kan ha någon betydelse. Jag menar alltså att de argument som nu har anförts emot en rimlig höjning – och rimligheten är vi tydligen överens om – inte håller. Vi borde alltså alla rösta för bifall till vpk-reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hallgren.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Bidrag till arbetsmarknadsutbildning, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 17
Avstår - 2

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 8 Bidrag till arbetsmarknadsutbildning, m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande 1975/76:23 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76, såvitt propositionen hänvisats till inrikesutskottet, jämte motioner.

I detta betänkande behandlades propositionen 1975/76:25 bil. 5 i fråga om anslaget Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. och bil. 9 i fråga om anslagen till Arbetsmarknad och Arbetsmiljö.

I bil. 9 *punkten B 2. Bidrag till arbetsmarknadsutbildning* hade regeringen, efter föredragning av statsrådet Leijon, föreslagit riksdagen att

1. godkänna de grunder för stöd till företag som utbildade personal resp. utbildade och anställda ersättare som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att fastställa ram för stöd till företag som anordnade utbildning av anställda kombinerat med anställning av ersättare.

Under *punkten B 3. Sysselsättningskapande åtgärder* hade regeringen, efter föredragning av arbetsmarknadsministern Bengtsson, föreslagit riksdagen att till Sysselsättningskapande åtgärder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 585 000 000 kr., varav förslagsvis 70 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1975:1 bil. 1, FiU 1975:1, rskr 1975:30) beslutade regeringen den 23 oktober 1975 att AMS från reservationsanslaget Sysselsättningskapande åtgärder fick - utöver vad regeringen i annat sammanhang föreskrivit - bestrida utgifter med högst

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

585 milj. kr.

300 milj. kr. hade avsatts för att bereda ca 25 000 personer arbete i beredskapsarbeten under vintern. Ytterligare 30 milj. kr. hade avsatts för vissa väg- och broprojekt.

Regeringen hade bemyndigat AMS att under tiden den 1 november 1975—den 30 juni 1976 utge förhöjt statsbidrag med 50 % till särskilt anordnade kommunala beredskapsarbeten vilka gav sysselsättning för i första hand arbetslösa ungdomar under 25 år. Kostnaderna för denna höjning av statsbidraget hade beräknats till 20 milj. kr.

Regeringen hade vidare beslutat utvidga verksamheten med arbetsmarknadsutbildning i kombination med beredskapsarbete inom den kommunala sektorn till att omfatta inte enbart vårdområdet och barnstugeverksamheten utan hela det kommunala och landstingskommunala verksamhetsområdet. Sammanlagt väntades inemot 10 000 personer kunna få utbildning eller arbete på detta sätt. Kostnaderna hade beräknats till 15 milj. kr.

Ramen för bidrag till projektering av kommunala anläggnings- och husbyggnadsarbeten hade vidgats från 20 milj. kr. till 30 milj. kr. Regeringen hade slutligen bemyndigat AMS att i samråd med berörda myndigheter och verk lägga ut beställningar och handla upp förnödenheter intill ett belopp av högst 210 milj. kr., varav 10 milj. kr. avsåg industribeställningar inom beklädnadssektorn.

Under *punkten B 4. Stöd till lageruppbyggnad* hade regeringen, efter föredragning av arbetsmarknadsministern Bengtsson, föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen redovisade grunderna för förskott på statsbidrag till lagerökning,
2. bemyndiga regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att besluta om statlig garanti för förluster i samband med lån till lageruppbyggnad,
3. bemyndiga regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att efterge statens rätt på grund av garantiåtagande för förluster i samband med lån till lageruppbyggnad.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:103 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts

1. att riksdagen godkände de grunder (8 kr./timme) för stöd till företag som anställde och under sex månader utbildade ungdomar och kvinnor i enlighet med vad i motionen anförts samt bemyndigade regeringen att fastställa härför erforderlig ekonomisk ram,

2. att riksdagen beslutade höja statsbidraget till kommuner för särskilda beredskapsarbeten för ungdom till 75 % samt anvisade erforderlig ökning på anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder,

1975/76:114 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle avslå regeringens hemställan under bil. 9 punkten B 4. "Stöd till lagerupbyggnad", och

1975/76:115 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen vid behandlingen av proposition 1975/76:25, punkten B 3. Sysselsättningsskapande åtgärder, beslutade att förhöjt statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten skulle utgå med minst 75 % av kostnaderna med möjlighet till jämkning uppåt under tiden 1 november 1975–30 juni 1976.

Bidrag till arbetsmarknadsutbildning, m. m.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:25, bil. 5, E 17, bemyndigade regeringen att från anslaget till täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. – efter prövning i varje särskilt fall – få anvisa de medel som behövdes utöver anvisade reservationsanslag eller obetecknade anslag och för de affärsdrivande verken på grund av utgifter för personliga tjänster för tjänstemän med NOM-garanti,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:25, bil. 9, B 2 Bidrag till arbetsmarknadsutbildning, skulle

dels godkänna i propositionen förordade grunder för stöd till företag som utbildade personal resp. utbildade och anställda ersättare,

dels bemyndiga regeringen att fastställa ram för stöd till företag som anordnade utbildning av anställda kombinerat med anställning av ersättare,

3. beträffande bidrag till företag som anställda och under sex månader utbildade ungdomar och kvinnor att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:103, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande bidragsprocenten till kommunala beredskapsarbeten för ungdom att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:103, yrkandet 2, och 1975/76:115,

5. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:25, bil. 9, B 3, till Sysselsättningsskapande åtgärder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 585 000 000 kr., varav förslagsvis 70 000 000 kr. att avräknas mot automobilskatte-medlen,

6. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:25, bil. 9, B 4 Stöd till lagerupbyggnad och med avslag på motionen 1975/76:114 skulle

dels godkänna de i propositionen redovisade grunderna för förskott på statsbidrag till lagcrökning,

dels bemyndiga regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att besluta om ställig garanti för förluster i samband med lån till lagerupbyggnad i enlighet med vad utskottet anfört,

dels bemyndiga regeringen eller myndighet som regeringen bestämde

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

att efterge statens rätt på grund av garantiåtagande för förluster i samband med lån till lageruppbyggnad,

7. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:25, bil. 9, C 5, till Arbetsmiljöinsatser inom statliga affärsverk m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande bidrag till företag som anställde och under sex månader utbildade ungdomar och kvinnor av herr Fagerlund (s), fru Hörnlund (s), fru Ludvigsson (s) och fru Berglund (s), herr Andréasson i Falckenberg (s), fru Ekholm-Frank (s) samt herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:103, yrkandet 1,

2. beträffande bidragsprocenten till kommunala beredskapsarbeten för ungdom av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Stridsman (c), fru Jonäng (c) samt herrar Jonsson i Mora (fp) och Granstedt (c) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:103, yrkandet 2, och 1975/76:115 gav regeringen till känna vad reservanternas anför,

3. beträffande stöd till lageruppbyggnad av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:114 skulle avslå propositionen 1975/76:25, bil. 9, B 4 Stöd till lageruppbyggnad.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande arbetsmarknadsutbildning av herr Nordgren (m) och fru af Ugglas (m).

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! I inrikesutskottets betänkande nr 23 behandlas dels de till utskottet hänvisade förslagen i proposition 1975/76:25, dels tre motioner som väckts i anledning av propositionen.

I propositionen föreslås ökat stöd till företagsutbildning av längre karaktär. Riksdagen har förut beslutat att nuvarande belopp på 5 kr. fr. o. m. den 1 januari 1976 skall ökas till 8 kr. Nu föreslås att vid utbildning som omfattar lägst 160 timmar och högst 960 timmar skall beloppet höjas till 12 kr. per timme. Utskottet tillstyrker detta mot bakgrunden av den konjunkturavmattning som nu kan konstateras. Man kan verkligen säga att utbildning är någonting som vi behöver. Enligt en uppgift i arbetsmarknadsverkets tidning har nära hälften av dem som i dag står i arbetskraften en kortare utbildning än nio år, och många saknar yrkesutbildning, särskilt bland ungdomarna.

Dessutom föreslås i propositionen ett nytt utbildningsbidrag, som skall utgå med 15 kr. per timme. Det är en nykonstruktion. Bidraget skall

ges till företag som vidareutbildar någon eller några bland sin redan anställda personal och då anställer arbetslösa som ersättare och ger dessa fast anställning.

Jag vill understryka vad föredragande statsrådet säger i propositionen: "Den person som genomgår utbildning bör ha fyllt 25 år, eller ha minst fem års yrkeserfarenhet. Företräde till utbildning bör ges åt anställda som har kort grundutbildning och/eller saknar yrkesutbildning. Vid val av ersättare bör i första hand prövas möjligheten att anställa ungdom under 25 år."

Regeringen har bemyndigat AMS att från reservationsanslaget Sys-selsättningssskapande åtgärder bestrida utgifter med högst 585 milj. kr. Vidare får AMS under tiden den 1 november 1975–den 30 juni 1976 utge förhöjt statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten vilka i första hand ger ungdomar sysselsättning. Bidraget höjs från 33 % till 50 %. Därutöver har AMS möjlighet att bevilja högre bidrag med stöd av marknadskungörelsen, och det gör man. I vissa kommuner inom inre stöd-området och på Gotland utgår f. n. bidrag med upp till 70 %.

Enligt propositionens förslag införs även stöd till lageruppbyggnad, och AMS får ge förlustgarantier för lån till företag som i preliminärt beslut beviljats statsbidrag till lagerökning.

Därutöver föreslås i propositionen att till Arbetsmiljöinsatser inom statliga affärsverk m. m. skall anvisas ett reservationsanslag på 25 milj. kr.

Det belopp som sammanlagt anvisas på arbetsmarknadsdepartementets område uppgår till 610 milj. kr.

De socialdemokratiska ledamöterna i inrikesutskottet, liksom vpk-le-damoten, instämmer till fullo i vad finansutskottet föreslog och riksdagen så gott som enhälligt antog i onsdags, nämligen: "Insatsernas storlek och inriktning är enligt utskottets uppfattning väl avvägd. Att i nuvarande läge föra en ännu expansivare finanspolitik är med hänsyn till utrikes-balansen och prisstegringsriskerna ej tillrädligt. Detta sätter snäva gränser för riksdagens beslut om ytterligare statsutgifter. Skulle sådana beslut få större dimensioner och gå utöver vad som erfordras för energibespa-rande åtgärder krävs enligt utskottets mening att riksdagen samtidigt beslutar om kompenserande finansiering eller att kreditpolitiken skärps."

Ja, herr talman, detta var i onsdags. I dag är det ju redan fredag, och nu har man en annan uppfattning från borgerligt håll.

Den borgerliga majoriteten i inrikesutskottet föreslår bifall till motionen 103 om att man på nytt skall införa den s. k. femkronan men nu på åttakronorsnivån. Ledamöterna från socialdemokraterna och vänsterpar-tiet kommunisterna yrkar i reservationen i avslag på detta förslag, dels från kostnadssynpunkt, dels för att detta är en mycket sämre reform än de nya åtgärder som föreslås i propositionen – bidraget på 15 kr. per utbildningstimme och höjningen av beloppet i övrigt. Vem kan t. ex. kontrollera att rekryteringen går utöver den ordinära i ett företag? Facket skall ha ett inflytande. All right. Är det möjligt här? Jag undrar över huvud taget om det är förståndigt att använda pengar på detta sätt.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

Nu säger man att det inte kommer att kosta så mycket. Om det skulle bli 5 000 personer som man anställde på detta sätt, så skulle det i alla fall bli en kostnad på mellan 30 och 35 milj. kr. Vi har ju ökat med ungefär 100 000 varje år.

Jag vill fråga dem från de borgerliga partierna som skall tala här efter mig: Var skall vi ta pengarna? Moderata samlingspartiet säger i ett särskilt yttrande att man förutsätter att pengarna ryms inom ramen för beviljade anslag. Vilka andra åtgärder skall man då minska på? Vi måste ju spara dessa pengar på något håll.

Moderata samlingspartiet stannar vid denna utgiftsökning, men centern och folkpartiet går längre. De föreslår en ytterligare utgiftsökning på 30 milj. kr. genom att statsbidraget generellt till beredskapsarbeten för ungdomar skulle höjas till 75 %. Därutöver skulle ges möjligheter att öka beloppet. De säger i fråga om finansieringen, att den får man bestämma längre fram, om inte pengarna räcker till. Bara två kommentarer till denna reservation.

För det första skall man komma ihåg att på inkomster från beredskapsarbeten utgår kommunalskatt. Vi brukar f. n. räkna med lägst 25 %. Höjer man beloppet enligt denna reservation utöver 75 %, så blir det ett nytt inslag i skatteutjämningspolitiken som vi inte har diskuterat och som kanske borde debatteras inom kommunalekonomiska utredningen.

För det andra frågar man sig vilka inkomsthöjningar centerpartiet och folkpartiet vill föreslå för att finansiera utgifterna. Jag stod här i tisdags och talade om att ni hade förslag om 100 milj. kr. Nu har jag sett att folkpartiledaren herr Ahlmark har varit uppe i Norrland. Där kan det väl vara populärt att säga att det förslag som ni fick igenom kostade 148 milj. kr. plus 60 milj. kr. i dag vilket blir 208 milj. kr. Jag tror att det är fler än jag som är intresserade av att veta om det bara är ord, det som står i finansutskottets betänkande. I tisdags hade vi ju inte beslutat om detta i riksdagen. Men ni visste i alla fall om det, och vi visste om det när vi tog beslutet i utskottet. Var skall ni ta dessa 208 milj. kr.? Antingen är finansutskottets yttrande av noll och intet värde eller också måste ni ha någon tanke på var man skall ta in 208 milj. kr.

Herr talman! Av vad jag nu sagt framgår att jag yrkar bifall till reservationen I från socialdemokrater och vpk och i övrigt till utskottets förslag.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Så sent som i onsdags diskuterades här i riksdagen den svenska sysselsättningssituationen. Herr Fagerlund har talat om detta, och egentligen hade det kanske varit mest naturligt om det nu aktuella ärendet – åtgärder mot arbetslösheten – hade diskuterats i anslutning till onsdagsdebatten. Men när så inte blev fallet skall jag i huvudsak begränsa mitt inlägg till att gälla det aktuella läget och ett allvarligt inslag

i arbetsmarknadsbildningen, nämligen ungdomsarbetslösheten.

Ungdomsarbetslösheten har länge legat dubbelt så högt som genomsnittet av den totala arbetslösheten. Det värsta är att den inte har visat någon tendens att nämnvärt gå ned ens under den tid då konjunkturen var bättre. Om vi ser på den senaste månaden för vilken siffrorna föreligger – mellan oktober- och novemberräkningen – finner vi att den totala arbetslösheten i stort sett var oförändrad, 72 000 resp. 71 000, men under samma månad steg ungdomsarbetslösheten från 26 000 till 31 000, alltså en ökning med nära 20 %.

Mot denna bakgrund anser vi det värdefullt och riktigt att regeringen lägger fram förslag om ökat utbildningsstöd och ökat anslag till sysselsättningskapande åtgärder. Det är väl naturligt att vi särskilt med tillfredsställelse noterar att vårt gamla förslag om stöd till företagsutbildning vunnit så stark förståelse att regeringen också där föreslår en utbyggnad av verksamheten.

Det finns dock, som herr Fagerlund nyss antydde, några punkter där meningarna är delade i utskottet.

Vi har från centern och folkpartiet i motioner lagt fram förslag om ytterligare insatser för att förbättra sysselsättningsmöjligheterna för utsatta grupper på arbetsmarknaden – ungdom och kvinnor. Vi föreslår att man skall återuppliva det system som gällde vid den förra konjunkturedgången, då de företag som anställde och utbildade ungdom och kvinnor under en sexmånadersperiod fick bidrag med 5 kr. per timme. Som tidigare nämnts här förordar vi nu att bidraget skall vara 8 kr. per timme.

Vilken effekt hade då åtgärden förra gången? Jag har inte exakta siffror, men enligt de siffror jag fått del av rörde det sig om ca 12 000 personer totalt, varav inte mindre än 10 000 var ungdomar.

Ett annat sätt att skapa meningsfull sysselsättning för ungdom är att stimulera kommunerna att inrätta beredskapsarbeten speciellt för ungdomar. Vi som också är kommunalt engagerade vet att det är sådana arbeten på gång, och jag tror det är ytterst värdefullt att man här ger kommunerna ett ordentligt stimulansbidrag. Därför föreslår vi – för att det alltså skall bli en verklig stimulans – att bidragsprocenten skall höjas till 75. Jag skall inte närmare gå in på detta, eftersom herr Stridsman kommer att utveckla center- och folkpartireservationen på den här punkten.

Låt mig i stället redan nu, med anledning av att det finns en tredje reservation, säga något om utskottsmajoritetens ställningstagande när det gäller stödet till lageruppbyggnad.

Utskottets majoritet, som består av socialdemokraternas, centerns, moderata samlingspartiets och folkpartiets ledamöter, ställer sig bakom de förslag till förstärkning av stödet till lageruppbyggnad som framförs i propositionen. Många av oss har säkerligen på nära håll erfarit vilken stor betydelse denna typ av stöd haft. Jag har själv sett det när det gäller sågverken och också när det gäller företag inom andra näringar

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

i mitt eget hemlän, Värmlands län. Lagerstödet har där varit ett värdefullt medel att hålla produktionen uppe i besvärliga konjunkturlägen.

Med den här korta motiveringen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr Eriksson i Arvika sade, att det utgick bidrag till totalt 12 000, men hur många av dem hade fått arbete utan detta stöd? Det vet vi inte någonting om.

Sedan vill jag fråga, och det är det viktigaste: Anser herr Eriksson att denna utgift på 200 milj. kr. stod i samklang med finansutskottets uttalande att man samtidigt måste skaffa fram de pengarna?

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller den extra femkronan – som den då hette och som sedan blev 8 kr. – sade herr Fagerlund mycket riktigt att det bidraget skapade sysselsättning åt 12 000. Och jag är inte övertygad om att låt oss säga 10 000 av de ungdomarna hade kommit in i arbetslivet och i praktiskt arbete, om denna stimulans inte hade givits. Jag har från denna talarstol flera gånger, med instämmande av dåvarande inrikesministern, sagt att stimulansen hade stor betydelse. Jag har också konkreta exempel på det från företag i mitt hemlän som jag har varit i kontakt med. Likaså har det här omvitnats att man i Stockholmstrakten i stor utsträckning har utnyttjat det bidraget. Vi hade den gången enligt allas uppfattning god erfarenhet av bidraget, och det underströk också inrikesministern när han förlängde stödet. Och då menar jag att man i denna konjunktur nedgång skulle ha samma goda nytta av bidraget, om det återinfördes.

Vad sedan gäller ekonomin vet herr Fagerlund lika bra som jag att man sannerligen inte kan ha ungdomar gående arbetslösa utan att det kostar pengar. Enligt min mening är det tvärtom det mest okloka i dagens samhälle. Jag anser att vi både på kommunalt håll och här i riksdagen skall sträva efter att på allt sätt försöka få in ungdomen i arbetslivet, och det är en önskan som jag trodde fanns hos oss alla.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika gjorde gällande att vi inte hade intresse av att få in ungdomen i arbetslivet, men jag har ju redan förklarat att de framförda förslagen är av stort värde. Här skriver ni emellertid, med instämmande från centern, att bidraget är väl avvägt, och om utgifterna ökar ytterligare skall det skaffas fram mera pengar. Men var skall ni då ta de pengarna?

Att det är dålig ekonomi att ha människor gående arbetslösa är någonting som redan Wigforss sade 1932. Där råder det väl inga delade meningar. Men som jag sade redan i tisdagsdebatten gäller det här inte bara statens utan också kommunernas och landstingens ekonomi. Här

sitter vi som riksdagsmän och fattar beslut, och två dagar senare har vi glömt hela frågan. Det är där som jag efterlyser ett ställningstagande.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beskyller inte herr Fagerlund för att ha en annan mening än vi har när det gäller att häva ungdomsarbetslösheten. Tvärtom sade jag att jag förutsätter att vi är överens om att det oklokaste av allt är att ha ungdomar gående arbetslösa. Herr Wigforss, herr Fagerlund och Karl Erik Eriksson är helt överens på den punkten.

På s. 6 i utskottets betänkande skriver herr Fagerlund och herr Fagerlunds partikamrater:

”Utskottet utesluter inte att det längre fram kan visa sig nödvändigt med ökat statligt stöd till kommunala beredskapsarbeten.” Den skrivningen hälsar jag med tillfredsställelse. Och om vi finner att vi måste satsa ännu mer, så kostar det ju pengar även längre fram, och då utgår jag ifrån att om vi anser oss tvungna att satsa mer för att häva ungdomsarbetslösheten, så får vi ta de pengarna från ett ökat förslagsanslag. Jag är övertygad om att förslagen i inrikesutskottets betänkande mycket väl kan synkroniseras med den meningsyttring som kom till uttryck i den onsdagsdebatt vi här talat om. Jag understryker att det är värdefullt att vi i den här debatten – såväl herr Fagerlunds parti och vårt parti som andra partier – har deklarerat att det mest aktuella nu är att få in så många ungdomar som möjligt i praktik och arbete.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har vid upprepade tillfällen här i riksdagen lagt fram förslag till motverkande av arbetslösheten här i landet, både för de äldre och för de yngre. Vi har också vid upprepade tillfällen vänt oss emot den politik som i stor utsträckning går ut på att lämna gåvor och subventioner till kapitalet. Att man gör detta är ju ingen nyhet i svensk politik. T. ex. har skattefria investeringsfonder funnits och generösa avskrivningsbestämmelser gällt under många år. Men under senare år – under 1970-talet – har direkta gåvor i allt större utsträckning pumpats in i olika företag. Floran av åtgärder har faktiskt nått en sådan omfattning att en redovisning här skulle ta åtskillig tid. Eftersom vi tidigare gjort granskningar av de här förhållandena här i riksdagen skall jag nu inte i detalj gå in på dem. Jag vill bara visa på några av dessa åtgärder.

Investeringsfonderna byggs upp genom att kapitalisterna av sin vinst får sätta undan upp till 40 % skattefritt i riksbanken, för att sedan använda dessa medel efter tillstånd av regeringen.

1965 infördes det särskilda lokaliseringstödet – för att ytterligare söka motverka den regionala obalans som profithushållningen förorsakar.

1969 beslöts att naturvårdsverket skulle ge bidrag till företagen för åtgärder mot vatten- och luftföroreningar. Dessa bidrag skulle först täcka 25 % av företagens kostnader men detta höjdes 1971 av konjunktur-

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

politiska skäl till 75 %.

Sedan har vi då alla de bidrag som kan ges till företag för deras kostnader för arbetskraften. De får bidrag om de anställer ungdom. De får bidrag om de anställer äldre arbetskraft. De får bidrag om de anställer kvinnor. De kan få bidrag om de anställer s. k. handikappade. De kan få vissa av sina kostnader för utbildning täckta, osv.

En del siffror kan också vara av intresse, dels för att belysa omfattningen av åtgärderna, dels för att påvisa att det inte är småsummor det rör sig om. Det s. k. lokaliseringsstödet t. ex. har när det gäller bidrag och lån belöpt sig till inte mindre än 2 285 milj. kr. under budgetåren 1965/66–1973/74. Det senare tillkomna sysselsättningsstödet har givit 37 milj. kr. I utbildningsstödet har i landet utbetalats 332 milj. kr. fram till 1974. Ianspråktagande av medel ur investeringsfonder har under tiden 1960–1972 gett skattevinster för företagen på över 3,5 miljarder kr. De särskilda investeringsavdragen har gett minst en miljard under budgetåren 1971/72–1973/74. När det gäller direkta bidrag har sådana till åtgärder mot vatten- och luftföroreningar gått på 732 miljoner från budgetåret 1969/70 t. o. m. 1973/74. Till exportfrämjande åtgärder har företagen under två år fram till 1974 fått 112 miljoner, och genom styrelsen för teknisk utveckling 414 milj. kr.

Det här är inte på långt när alla posterna, men väl de mest penningkrävande. Ofantliga summor har också ställts till företagens förfogande i form av kreditstöd och garantigivning.

För bidrag till lageruppbyggnad har staten under budgetåren 1971/72–1973/74 gett ut 193 milj. kr.

I en jämförelse som gjorts av stödformer som existerat såväl budgetåret 1967/68 som 1972/73 visas att det statliga stödet till kapitalet ökat synnerligen kraftigt. Det gäller stöd via avdrag, vissa statliga bidrag och stöd till institutioner samt statlig långivning och garantigivning. En summering av dessa poster ger år 1968 en summa av 2 127 838 000 kr. medan den år 1973 uppgår till 4 860 304 000 kr. Det är alltså bra mycket mer än en fördubbling.

Till de bidrag, subventioner och avdragsrätter som kan redovisas som ett direkt stöd till företagen från statens sida kan föras andra stödåtgärder av mer eller mindre dold natur. Och utöver det centrala statliga stödet förekommer ett omfattande kommunalt stöd: kommunen ställer mark och lokaler extra billigt till förfogande för att locka till sig företag. I samma syfte kan olika förmåner beviljas. Man gör allt för att framstå som ett attraktivt alternativ för företagen. Slutsatsen är given – den risk kapitalägarna tar i dagens Sverige är när allt kommer omkring inte så förfärligt stor. Framför allt staten framstår som garanten för att deras väg inte skall bli alltför törnbeströdd.

I vpk-motionen och reservationen 3 vid utskottets betänkande pekas på att i den omfattande floran av statliga bidrag och subventioner till näringslivet – dvs. egentligen till dess ägare – spelar det s. k. lagerstödet en inte oviktig roll. Tanken med detta är att stimulera företagen att

upprätthålla inköp och produktion genom att de skall öka sina lager. Vi har tidigare framhållit att vi anser stimulans till lageruppbyggnad vara ett tveeggat svärd. Regeringens tanke att företagen när säljsvårigheter uppstår inte skall minska sin produktion utan uppehålla den genom produktion för lager bör i flera branscher vara en omöjlig politik, eftersom många varor har en kort lagerlivslängd. Tydligt är det också så att många företag redan bedömer sina råvaru- och färdigvarulager som för stora. På sikt är lagerstödet sysselsättningsneutralt, påverkar inte produktionstillväxten och minskar inte profitjakten som produktionens mål. Dess enda säkra effekt är att inkomster överförs till kapitalägarnas fickor.

I propositionen och betänkandet föreslås nu ytterligare åtgärder till stöd för lagerspekulation. De går ut på att lagerstödet skall kunna betalas i förskott och innebär en statlig garanti för lån som företagen tar för att finansiera lageruppbyggnad. I vpk-motionen framhålls att förskottsutbetalning kan tyckas vara en "formell" sak, men den ökar möjligheterna till spekulativ lagerhållning. Garantierna för bankernas förluster i samband med lån till lageruppbyggnad är ytterligare en metod att göra kapitalisternas spekulering riskfri.

I enlighet med vårt tidigare ställningstagande till den här frågan och den förda politiken gentemot kapitalägarna över huvud taget yrkade vi avslag på propositionen i detta stycke. Och nu, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 3. Samtidigt yrkar jag också bifall till reservationen 1.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! I likhet med utskottets ordförande anser jag att ett av de allra viktigaste problem vi har att lösa är att komma till rätta med den höga ungdomsarbetslösheten.

Den senaste arbetskraftsundersökningen pekar på en klart stigande arbetslöshetstrend. För kvinnor i gruppen 16–24 år är arbetslöshetsprocenten hela 6,7 %. Detta är en alldeles för hög arbetslöshetsciffr. Vad som nu behövs är åtgärder av snabbt verkande karaktär. Det innebär att kommunala beredskapsarbeten för ungdomen måste komma till stånd fortast möjligt på bred front över hela landet.

I utskottet är vi alla eniga om det lämpliga i att kommunerna aktiveras i kampen mot den höga ungdomsarbetslösheten. Då menar jag att man också måste se till att kommunerna får behövlig stimulans för att skapa denna sysselsättning åt ungdomen. I reservationen 2 har representanterna för centerpartiet och folkpartiet anvisat en väg som skulle stimulera landets kommuner att snabbt ordna arbete åt arbetslös ungdom. Vi har föreslagit att bidragsprocenten för kommunala beredskapsarbeten, avsedda för ungdom under 25 år, höjs till 75 %.

Som framgår av betänkandet har inte heller utskottsmajoriteten varit helt avvisande till en höjning utan intar tills vidare en avvaktande hållning. Detta har utskottets ordförande redan påpekat. Det måste innebära

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

att utskottsmajoriteten inte utesluter möjligheten att det längre fram kan visa sig nödvändigt med ett ökat statligt stöd till kommunala beredskapsarbeten. Men jag tror att det är här som utskottsmajoriteten gör en felbedömning.

Arbetsplatsundersökningarna i november visar att antalet arbetslösa ungdomar i landet är 33 000 – utskottets ordförande nämnde siffran 31 000 – eller nära 45 % av det totala antalet arbetslösa. Då anser jag att vi inte har råd att avvakta utvecklingen, såsom utskottsmajoriteten vill att vi skall göra. Jag vill här ta upp den kritik utskottets vice ordförande anförde som utskottsmajoritetens talesman på den här punkten. Frågan om att ge ungdomarna jobb och att tillförsäkra dem rätten till arbete tror jag inte vi bör göra till en stor statsfinansiell fråga. Det är en så viktig fråga att vi inte får vara passiva. Vi får inte tveka att satsa. Vi måste stimulera kommunerna till att göra något av en brandkårsuttryckning för att på kort sikt öka ungdomens sysselsättningsmöjligheter. Vi måste här handla kraftfullt under några månader framöver om vi skall lyckas.

Utskottets vice ordförande var också litet bekymrad för att en del kommuner kanske får för stora statsbidrag genom höjningen av bidragen till kommunala beredskapsarbeten för ungdom och att kommunerna kanske skulle tjäna på det här. Det finns sex kommuner, varav fyra i Norrbotten och två i Västerbotten, som i dag har möjlighet att få 70 % i statsbidrag. Vi har 23 kommuner – jag räknar då in Gotland – som kan få upp till 60 %. Men 249 kommuner ligger kvar på 50 %. Arbetslösheten är hög i många av de här 249 kommunerna. Därför vill jag än en gång poängtera att vi inte får tveka att göra en, som utskottets ordförande brukar säga, rejäl satsning för att uppnå ett snabbt resultat. Denna satsning har ett enda syfte, och det är att skaffa jobb åt ungdomen.

Beredskapsarbeten är inte det som ungdomarna väntar sig när de efter avslutad skolgång skall gå ut i arbetslivet. Vi måste åstadkomma en mer långsiktig lösning av problemet med ungdomsarbetslösheten. Det jag nu säger betyder inte att jag på något sätt skulle undervärdera betydelsen av beredskapsarbeten.

Jag lämnar därmed reservationen 2 för att se litet mer allmänt på problemet. Vi vet att ungefär 100 000 ungdomar varje år lämnar grundskolan. Av dessa genomgår bara 60 à 70 % en gymnasial utbildning. När riksdagen fattade sitt beslut om den nya gymnasieskolan angavs att 90 % av grundskoleeleverna skulle fortsätta i gymnasium. Jag tror i likhet med Centerns ungdomsförbund att vi på längre sikt måste förändra utbildningssystemet. Vi måste under gymnasieåren få en varvad utbildning. Om man under gymnasieåren varvar utbildningen i skolan med praktik i arbetslivet får många skoltrötta och utslagna elever en ny motivation för studier. Dessutom bör någon form av rätt antingen till arbete eller till fortsatt utbildning garanteras ungdomen.

Herr talman! Utskottets ordförande har före mig redogjort för utskottets ställningstagande på övriga punkter. Det finns ingen anledning för mig

att uppta kammarens tid med att upprepa vad som tidigare har sagts. Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte fråga om olika uppfattningar när det gäller att ge ungdomen arbete. Hela propositionen är ju förslag till att ge sådana möjligheter. Det är helt enkelt en fråga om stimulansens storlek för kommunerna.

I propositionen föreslår man en höjning av bidraget från 33 % till 50 % och jag har sagt – vilket herr Stridsman refererat – att det redan för vissa kommuner utgår med 60–70 %. Enligt arbetsmarknadskungörelsen kan ännu fler kommuner få ett förhöjt bidrag.

Herr Stridsman säger att vi inte skall göra detta till en statsfinansiell fråga. Nej, det tycker inte jag heller och det har jag heller inte gjort. Vi har ett enhälligt finansutskott när det gäller statens utgifter. Här gäller det bara om det är staten eller kommunerna som skall bidra med det belopp som överstiger 50 %, vilket i realiteten för kommunerna betyder att de bidrar med 25 %.

Tillåt mig när det gäller femkronan – enligt förslaget åttakronan – och dess effekt säga att jag är oerhört tveksam om den hade någon som helst effekt även om man redovisar att det utgick 12 000 sådana bidrag. Det beror på vissa erfarenheter från företag som fick detta bidrag. Några exempel kan jag inte ta upp här. Men nyttan av detta är mycket diskutabel. Det är mycket bättre med ett utbildningsbidrag på 15 kr. där man verkligen kan kontrollera effekten.

Beträffande utbildningsreformer, herr Stridsman, gymnasieutbildning och varvad utbildning tror jag inte det finns någon som helst skillnad i åsikterna, och vi behöver ständigt reformera utbildningen och försöka få in ungdomen i praktiskt arbete.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar utskottets vice ordförande för det sista han sade i sitt anförande, rörande utbildningen på längre sikt och angelägenheten av att vi får mer varvad utbildning. Därom är vi alltså eniga.

Däremot kvarstår min förundran över den, tycker jag, rätt märkliga tveksamhet som herr Fagerlund gör sig till talesman för – givetvis för sitt partis räkning men kanske också för utskottsmajoriteten – när det gäller att satsa på arbete åt ungdomen. Det är fel att åberopa statsfinansiella hänsyn då det gäller att få bukt med arbetslösheten på kort sikt.

Herr Fagerlund nämnde i sitt första anförande att vi måste få en mer expansiv finanspolitik, kanske även kreditpolitiken måste skärpas. Nog tycker jag det är att dra litet för stora växlar när man tar in ungdoms-

arbetslösheten i detta. Jag kan bara peka på vissa siffror. Om man tittar på arbetssökandestatistiken län för län och sammanför dem till de tre traditionellt sammanhållna områdena i landet, så fanns i storstadslänen vid utgången av november månad 7 347 ungdomar som sökte jobb, i skogslänen fanns 8 707 och i övriga län (mellansvenska län, sydsvenska län) 9 783 ungdomar. Det är just för dessa ungdomar, som står i arbetssökandekön och oftast inte har någon arbetslöshetsersättning, som vi på det här sättet vill aktivera kommunerna att snabbt gripa in och göra en insats med tanke på ungdomens bästa.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ännu en gång säga att det inte är jag som dragit in statsfinanserna. Det är ett enhälligt finansutskott som jag citerat. Jag begär inte längre något svar, för nu har både herr Stridsman och herr Eriksson i Arvika haft tillfälle att lämna det: Hur skall ni kunna leva upp till det ni skrev i onsdags?

Jag har inget ytterligare tillägg att göra.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att jag inte tror att finansutskottet har menat att det är de arbetslösa ungdomarna som skall stå för det statsfinansiella lägets förbättring.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Omkring en dryg tredjedel av dem som är arbetslösa i dag, eller ca 30 000, är under 25 år. Särskilt drabbas åldersgruppen 16–19 år, dvs. de ungdomar som ganska nyligen eller för första gången har sökt sig ut på arbetsmarknaden. I denna grupp är det kvinnorna som har de största problemen.

Vi vet att läget är värst i de traditionellt sysselsättningsvaga kommunerna, ofta i glesbygd och utflyttningsområden. Vi vet också att kommunerna tyvärr ofta visar en mycket dålig beredskap på detta område och att kommuner med ett ensidigt näringsliv drabbas hårdast av strukturomvandlingen.

Självklart krävs inom ramen för en aktiv närings- och arbetsmarknadspolitik en rad långsiktiga åtgärder. Det kan handla om mycket konkreta saker, som förbättrad personalplanering inom företagen eller ytterligare ökade resurser för arbetsförmedlingarna för att aktivt kunna följa upp unga arbetslösa. Det kan handla om att utbildningsmyndigheterna måste ta ett ökat ansvar för eleverna på så sätt att ansvaret får utsträckas till att omfatta en viss tid, t. ex. ett år, efter skolavslutningen.

Men det är också mycket viktigt att kommunerna själva går in med konkreta sysselsättningsplaner för denna unga grupp, och här brister det ofta.

Det socialdemokratiska ungdomsförbundet har gjort en undersökning bl. a. avseende den kommunala beredskapen. Även om sammanställ-

ningen av undersökningen inte är klar, så är det några fakta som man kan konstatera. Det brister i planeringen i kommunerna när det gäller beredskapsarbeten för unga människor. Ofta har man ingen planering över huvud taget. Man tar tag i problemen alltför sent och börjar jobba med dem först när lågkonjunkturen håller på att bli ett faktum. Det duger inte.

Jag kommer själv ifrån en kommun, som f. ö. inrikesutskottet hade tillfälle att besöka i höstas, som upplever allvarliga problem inte minst därför att den industrisektor som dominerar inom kommunen – den träbearbetande industrin – genomgår en omvandlingsprocess med nedläggningar och inskränkning av driften som följd.

Självklart drabbar detta de anställda i företagen allvarligt. Jag vill också påstå att det finns stora företag som visat häpnadsväckande brist på ansvar gentemot kommun och anställda. Detta drabbar inte bara de anställda i företagen, utan det drabbar också i hög grad de nytillträdande på arbetsmarknaden, dvs. de unga.

Därför är också ungdomsarbetslösheten i Nässjö kommun hög. Tyvärr finns det flera kommuner som är i motsvarande situation. Därför är det viktigt att arbetsmarknadsmyndigheterna systematiskt bearbetar kommunerna för att få fram en hög kommunal beredskapsplanering. Därför är det också viktigt att skolan intensifierar sin samverkan med arbetsmarknadsmyndigheterna och att man bedriver en aktiv, personlig uppföljning av de unga människor som lämnar skolan.

Jag tror också, herr talman, att man nu bör ställa frågan om det inte kan finnas skäl att inom kommunerna inrätta ett särskilt organ med företrädare för arbetsförmedlingen, skolan och de sociala myndigheterna ute i kommunerna, som enbart engagerar sig i de ungas situation. Först genom att samhället visar en bred aktivitet kan man nå resultat på detta område. Jag förväntar mig också att regeringen vidtar ytterligare åtgärder för att förbättra situationen för de unga arbetslösa.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Jag trodde faktiskt inte att det skulle bli så pass många inlägg i denna debatt så jag hade inte anmält mig i förväg, men herr talmannen har varit vänlig nog att släppa fram mig. Jag tackar för det.

Tyvärr är det inte så förfärligt stort intresse i kammaren, och inte heller på åhörarläktaren, för en så pass viktig fråga som den vi nu diskuterar. Bakom denna fråga ligger dock ungdomsarbetslösheten. Därför tyckte jag det var angeläget att vi även från moderat håll anför några ord i detta sammanhang.

Får jag då börja med att säga att vi i moderata samlingspartiet helt naturligt stöder förslaget om återupplivande av det system som tillämpades vid förra konjunkturnedgången och som innebar att företag som anställde och utbildade ungdomar och kvinnor fick bidrag under sex månader med visst belopp per timme. Då var det fem kronor, nu är det föreslaget åtta kronor i timmen. I utskottet är det borgerlig enighet

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

om detta och följaktligen utskottsmajoritet.

Varför föreslår vi detta nu och varför tycker vi det är så angeläget i dagens läge? För det första har vi en betydande ungdomsarbetslöshet i vårt land. Jag skall inte trötta kammaren med att återupprepa några siffror, de har redan redovisats här. Men det allvarligaste för ett samhälle är ju att ha alltför stor ungdomsarbetslöshet. Ungdomen vill ha utbildning som leder fram till arbete. Vi i moderata samlingspartiet har gång efter annan i olika motioner påpekat detta, men vi har inte nått något nämnvärt resultat.

För det andra har vi, trots ungdomsarbetslösheten, brist på kvalificerad yrkesutbildad ung arbetskraft.

I ett särskilt yttrande har fru af Ugglas och jag understrukit dessa synpunkter och konstaterar att kostnaderna för förslagets genomförande skulle bli mycket begränsade. I varje fall blir det betydligt billigare än att ha ungdomen gående arbetslös eller i andra former av utbildning. Dessutom blir utgiften ganska ringa i förhållande till de medel som totalt står till förfogande för arbetsmarknadsutbildning. Den borde därför kunna rymmas t. o. m. inom ramen för det stora anslaget.

Det förslag, herr talman, som föreligger nu löser naturligtvis inte vare sig ungdomsarbetslöshetsproblemen eller yrkesutbildningsproblemen. Men det är enligt vår uppfattning ett steg i rätt riktning. Därför tycker vi att det är mycket angeläget att ta det steget i dagens arbetsmarknadsläge.

Dessutom är det ett steg som – det kan jag mycket väl bevisa med siffror, men jag skall inte trötta kammaren med det – för samhället är ekonomiskt fördelaktigt.

För att lösa problemen med ungdomsarbetslösheten och yrkesutbildningen fordras ytterligare åtgärder. Jag hade inte tänkt uppehålla kammaren med det, men eftersom det för bara några dagar sedan här i huset hölls en mycket stor yrkesutbildningskonferens med ett hundratal deltagare från hela landet – det var företagare, yrkesskolerektorer och branschförbundsrepresentanter – och i närvaro av generaldirektör Orring samt representanter för utbildningsdepartementet tycker jag det är angeläget att påpeka något av vad som sades vid den konferensen och vad man var enig om, alldenstund det i allra högsta grad berör denna fråga.

Det ansågs nödvändigt med en översyn av gymnasieskolans yrkes- tekniska linjer och en ökad satsning på utbildning inom näringslivet – förslagsvis ett tredje år sådant som herr Stridsman nyligen talade om med en viss teori i skolan och praktisk utbildning i ett företag, ett utbildnings- eller ett fortbildningsår. Andra alternativ nämndes också.

Inför denna konferens hade Sveriges hantverks- och industriorganisation skickat ut frågeformulär till såväl branschförbund och företag som hantverks- och industridistrikt. Av svaren, som är ganska entydiga på en del punkter, framgår att gymnasieskolans tvååriga, yrkesinriktade del inte ger tillräckliga kunskaper för elevens omedelbara yrkesfunktion inom

ett företag.

Det ansågs att eleverna inte var kompetenta att ha självständiga arbeten inom ett företag. Dessa brister påpekades av praktiskt taget samtliga branschförbund. De menade att eleverna lämnar yrkeslinjerna i gymnasieskolan utan att kunna klara sådana uppgifter. Möjligen klarar de enstaka maskiner, där det bara behövs inskolning, men de har inte någon mera allround utbildning.

Detta är ingen kritik mot gymnasieskolan. Den är inriktad på att eleverna skall få en mera allmän utbildning både teoretiskt och för ett bredare yrkesfält. Mot det finns det ingenting att invända. Däremot är det inte bra att eleverna inte klarar ett självständigt jobb inom ett företag när de lämnar skolan och tror sig vara färdiga för ett sådant. Det gäller ett stort antal branscher, och undantagen brukar bekräfta regeln.

I framtiden ville man att det skulle finnas ett tredje utbildningsår, som skulle vara, som jag nyss nämnde, ett år med växling mellan teori och praktik, och helst också ett alternativ där i varje fall skoltrötta elever som inte gärna vill fortsätta hela gymnasieskolan ut skulle få yrkesutbildning i näringslivet på ett tidigare skede än som f. n. är möjligt.

Jag skall erkänna, herr talman, att detta ligger litet utanför ramen för det vi nu diskuterar, men eftersom förslaget omfattar en viss del yrkesutbildning ville jag påtala dessa förhållanden. Dessutom är de utbildningsresurser som finns ute i näringslivet både för samhället och för den ungdom som får del av dem mer ekonomiskt fördelaktiga än praktiskt taget all annan utbildning – även om företagen eller de som tar hand om ungdomen där får skäligen ersättning.

Riksdagen har i tisdags fattat beslut i en del frågor som berör yrkesutbildningen, och det skall tillsättas en utredning, som dessutom skall arbeta snabbt. Det är utmärkt. Men utredningen kommer att ta en viss tid. Därför är det förslag som vi stöder från borgerligt håll ett steg i rätt riktning.

Herr Fagerlund var orolig för att man inte skulle kunna ha tillräcklig kontroll över denna form av utbildning. Herr Fagerlund behöver nog inte vara så orolig för det. De lagar, bestämmelser och förordningar som riksdagen har skapat och alla statistikuppgifter om utbildningen m. m. som infortras är så talrika att det inte torde bli några svårigheter med kontrollen. Dessutom finns tillräcklig insyn från olika håll, både när det gäller att följa yrkesutbildningen i företagen och när det gäller insynen i företaget som sådant.

Herr Fagerlund var också orolig över pengarna. Det är vi naturligtvis allesammans med tanke på den överenskommelse som träffats i finansutskottet. Men detta är nog, herr Fagerlund, den billigaste vägen för samhället. Utbildningen borde kanske rent av, som jag sade tidigare, kunna rymmas inom ramen för det stora arbetsmarknadsanslaget.

Våra vänner i övriga borgerliga partier har undrat varför vi inte var beredda att gå med på förslaget om 75 % i statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten. Anledningen finns redovisad i utskottsbetänkandet.

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

Regeringen har redan möjlighet att gå upp till 60, 70 och 75 % i det inre stödområdet och på Gotland. Regeringen har även möjlighet att sätta in snabba åtgärder på annat håll. Med anledning av överenskommelsen i finansutskottet, där det rådde enighet, tyckte vi att man skulle följa det förslaget och inte öka på ytterligare.

Det finns ett motiv till, alldenstund det delvis gällde ungdomens yrkesutbildning. Jag tror inte att ungdomarna i första hand vill ha beredskapsarbeten. De vill ha en ordentlig yrkesutbildning, som leder fram till ett ordentligt jobb – inte bara för några månader utan för framtiden.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156
Nej – 157
Avstår – 2

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 202
Nej - 111
Avstår - 2

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Bidrag till arbets-
marknadsutbild-
ning, m. m.*

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 16
Avstår - 1

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Föredrogs

Inrikesutskottets betänkanden

1975/76:25 med anledning av propositionen 1975/76:19 om ändring i lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs m. m. jämte motion

1975/76:26 med anledning av propositionen 1975/76:13 med förslag till ändring i sjömanslagen (1973:282) jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i ut-
länningslagen*

Föredrogs

inrikesutskottets betänkande 1975/76:24 med anledning av propositionen 1975/76:18 om ändring i utlänningslagen (1954:193), m. m. jämte motioner och

justitieutskottets betänkande 1975/76:15 med anledning av propositionen 1975/76:18 om ändring i utlänningslagen (1954:193), m. m. såvitt avser förslag till lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall jämte motioner.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Inrikesutskottets betänkande nr 24 och justitieutskottets betänkande nr 15 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Inrikesutskottets betänkande nr 24

I propositionen 1975/76:18 hade regeringen (arbetsmarknadsdepartementet) föreslagit riksdagen att bl. a. anta förslag till

1. lag om ändring i utlänningslagen (1954:193),
2. lag om ändring i lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket,
3. lag om ändring i förordningen (1968:564) om tillfällig handel,
4. lag om ändring i lagen (1975:985) om tillfällighandel.

Regeringen hade inhämtat lagrådets yttrande över förslaget till lag om ändring i utlänningslagen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås omfattande ändringar i utlänningslagen. I anslutning till bestämmelserna om skydd för politiska flyktingar införs likartade regler om skydd för vissa andra utlänningar som är i särskilt behov av skydd. Det gäller utlänning som har övergett krigsskådeplats eller som har flytt från sitt hemland för att undgå förestående krigstjänstgöring (krigsvägrare). Det gäller också den som, utan att vara politisk flykting, inte vill återvända till hemlandet på grund av de politiska förhållandena där och som kan åberopa tungt vägande skäl. Utlänning som tillhör de nu nämnda grupperna skall inte utan särskilda skäl förvägras att stanna i vårt land. Skyddet förstärks även på annat sätt.

Viktiga nyheter föreslås beträffande besvärsrätten i utlänningsärenden. Rätt till besvär hos regeringen över statens invandrarverks beslut i ärenden om avvisning och förpassning samt i verkställighetsärenden finns nu endast om verket och någon av ledamöterna i utlänningsnämnden, som hörs i ärendet, har skilda meningar. En sådan ordning strider mot de principer som annars gäller beträffande besvärsmot myndighets beslut. Full besvärsmot föreslås bli införd i dessa ärenden. En annan

nyhet är att avvisnings-, förpassnings- eller utvisningsbeslut som inte har verkställts preskriberas efter två år. Bestämmelserna om förvarstaggande ändras. Förutsättningarna för att utlänning skall få tas i förvar skärps.

Det nuvarande bosättningstillståndet, som fås efter ansökan sedan utlänningen varit bosatt här under två år, ersätts av ett permanent uppehållstillstånd. Detta utfärdas i regel efter ett års vistelse och utan särskild ansökan.

Bland ändringarna i övrigt i utlänningslagen kan nämnas att straffet skärps för den som har utlänning anställd utan arbetstillstånd.

Vidare föreslås att bestämmelserna i den s. k. terroristlagen ändras på vissa punkter och förs in i utlänningslagen. De sakliga ändringarna innebär bl. a. att det för bestämmelsernas tillämpning på viss person uttryckligen förutsätts att det föreligger fara för att han medverkar till terroristhandlingar. Denna ändring innebär en anpassning av lagtexten till den praxis som har tillämpats.

I samband med integreringen av terroristlagstiftningen i utlänningslagen föreslås också att s. k. politisk utvisning enligt 34 § i utlänningslagen endast skall få tillgripas när det bedöms vara påkallat av hänsyn till rikets säkerhet. De bestämmelser som nu finns i terroristlagen om telefonavlyssning, brevkontroll m. m. behålls t. v. i avvaktan på det betänkande som inom kort kan väntas från telefonavlyssningsutredningen. De förs till en särskild tidsbegränsad lag.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1975 års riksmöte väckta motionen 1975:935 av fru Diesen m. fl. (m),

dels de med anledning av propositionen 1975/76:18 väckta motionerna 1975/76:71 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt nu var i fråga (yrkandena 1, 2 och 4),

1975/76:72 av herrar Lidgard (m) och Winberg (m),

1975/76:73 av herr Nyquist (fp), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade

3. att hos regeringen begära förslag till innevarande riksmöte till precisering av 20 § i utlänningslagen i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att hos regeringen begära förslag till innevarande riksmöte till sådan lagändring som innebar att systemet med en särskild förteckning över personer, som skulle avvisas enligt 20 § utlänningslagen, avvecklade, och

1975/76:74 av herr Nyquist m. fl.

Utskottet hemställde

1. beträffande tillsättande av utredning för utarbetande av ny utlänningslag att motionen 1975:935, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

2. beträffande uppdrag åt sakkunniga för översyn av utlänningslagstiftningen att överväga restriktivare användning av förvisningsinstitutet att motionen 1975/76:74 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

3. beträffande principfrågan om inarbetning av terroristlagen i utlänningslagen att riksdagen skulle bifalla propositionens förslag i denna del,

4. beträffande särskilt skydd för vissa utlänningar att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:71, yrkandena 1 och 2, och 1975/76:72, i motsvarande del, skulle anta 2 och 54 a §§ i det genom propositionen 1975/76:18 framlagda förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (1954:193),

5. beträffande förvisning av utlänning med permanent uppehållstillstånd att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:72, i motsvarande del, skulle anta 26 § förslaget till lag om ändring i utlänningslagen,

6. beträffande samarbetsorgan i flyktingfrågor att motionen 1975:935, yrkandet 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

7. beträffande terroristlagstiftningens tillämpningsområde att riksdagen skulle

dels med avslag på motionen 1975/76:72, i motsvarande del, anta 20 § förslaget till lag om ändring i utlänningslagen,

dels avslå motionen 1975/76:73, yrkandet 3,

8. beträffande förslag till avveckling av systemet med avvisning av utlänning på grundval av särskild förteckning att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:73, yrkandet 4,

9. beträffande uppgifter från utländsk polismakt att motionen 1975/76:71, yrkandet 4, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

10. beträffande politisk utvisning att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:72, i motsvarande del, skulle anta 34 § förslaget till lag om ändring i utlänningslagen,

11. att riksdagen skulle anta förslaget till lag om ändring i utlänningslagen i den mån förslaget ej behandlats i föregående punkter samt med de ändringarna att 69 a § utlänningslagen erhöll av utskottet föreslagen lydelse och att "69 a §" infördes i tredje dels-satsen i ingressen till lagförslaget, innebärande att ordet bosättningsstillstånd i lagtexten ersattes med permanent uppehållstillstånd och ordet uppehållstillstånd med tidsbegränsat uppehållstillstånd,

12. att riksdagen skulle anta propositionens förslag till lag om ändring i lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket,

13. att riksdagen skulle anta propositionens förslag till lag om ändring i förordningen (1968:564) om tillfällig handel,

14. att riksdagen skulle anta propositionens förslag till lag om ändring i lagen (1975:985) om tillfällig handel med de ändringarna att 5 § lagen om tillfällig handel skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse samt att "5 §" infördes i ingressen till lagförslaget, innebärande följdändring

med anledning av de föreslagna ändringarna i utlänningslagen, m. m.,

15. att riksdagen skulle anta av utskottet i redaktionellt syfte framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1975:582) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429).

Nr 44

**Fredagen den
12 december 1975**

*Ändring i ut-
länningslagen*

Reservationer hade avgivits

1. beträffande principfrågan om inarbetning av terroristlagen i utlänningslagen av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med godkännande av vad reservanten anfört skulle avslå propositionen 1975/76:18,

2. beträffande terroristlagstiftningens tillämpningsområde av herrar Jonsson i Mora (fp) och Carlström (fp) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen skulle

dels med avslag på motionen 1975/76:72, i motsvarande del, anta 20 § förslaget till lag om ändring i utlänningslagen,

dels med bifall till motionen 1975/76:73, yrkandet 3, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Justitieutskottets betänkande nr 15

I propositionen 1975/76:18 hade regeringen (arbetsmarknadsdepartementet) bl. a. föreslagit riksdagen att anta förslaget till lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall.

Över lagförslagen hade lagrådet hörts.

Förslagen i propositionen innebar bl. a. att de bestämmelser om användningen av vissa spanings- och tvångsåtgärder som f. n. fanns i terroristlagen i oförändrat skick fördes över till en särskild lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall samt att övriga bestämmelser i terroristlagen införlivades med utlänningslagen och i samband därmed ändrades på vissa punkter. Lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte hade föreslagits träda i kraft den 1 januari 1976 och gälla ett år.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:71 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts att förslaget till lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall skulle avslås (yrkande 3), och

1975/76:73 av herr Nyquist (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade dels att lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall endast skulle gälla t. o. m. den 30 juni 1976 (yrkande 1), dels att 2 § lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall gavs sådan lydelse, att lagen endast kunde tillämpas för att utröna huruvida

*Ändring i ut-
länningslagen*

berörd organisation eller grupplanlade eller förberedde användning av våld, hot eller tvång för politiska syften (yrkande 2).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande behovet av tvångsmedel skulle avslå motionen 1975/76:71 i denna del (yrkande 3),

2. att riksdagen beträffande giltighetstiden för lagstiftningen med avslag på motionen 1975/76:73 i denna del (yrkande 1) skulle anta den ikraftträdandebestämmelse som upptagits i det i propositionen 1975/76:18 framlagda förslaget till lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall,

3. att riksdagen beträffande förutsättningarna för användning av tvångsmedel med avslag på motionen 1975/76:73 i denna del (yrkande 2) skulle anta 2 § i det under 2 ovan angivna lagförslaget,

4. att riksdagen skulle anta det under 2 ovan angivna lagförslaget i den mån det inte omfattades av vad utskottet hemställt ovan,

5. att riksdagen skulle anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, innebärande viss ändring av redaktionell art.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Lövenborg (vpk) som beträffande behovet av tvångsmedel ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:71 i denna del (yrkande 3) skulle avslå det i propositionen 1975/76:18 framlagda förslaget till lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall,

2. av herr Nyquist (fp) som beträffande giltighetstiden för lagstiftningen ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:73 i denna del (yrkande 1) och med anledning av propositionen 1975/76:18 skulle anta den ikraftträdandebestämmelse som upptagits i det i propositionen framlagda förslaget till lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall med den ändringen att bestämmelsen skulle erhålla av reservanten föreslagen lydelse,

3. av herr Nyquist (fp) som beträffande förutsättningarna för användning av tvångsmedel ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:73 i denna del (yrkande 2) och med anledning av propositionen skulle anta 2 § i det i propositionen framlagda förslaget till lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall med den ändringen att lagrummet skulle erhålla av reservanten föreslagen lydelse,

4. av herr Lövenborg (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle anta av reservanten framlagt förslag till lag om

ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Ingen möda får sparas – inga rimliga åtgärder lämnas oprövade – i våra ansträngningar att förebygga och bekämpa terrordåd av vad slag de än må vara. För dagen är i första hand terrordåden med politiskt syfte föremål för behandling. Den typen av grov kriminalitet är också utomordentligt svår att komma åt genom det drag av politisk fanatism som ofta på ett skoningslöst sätt låter ändamålet helga medlen – med fruktansvärda konsekvenser för helt oskyldiga människor. Självfallet måste terrordåden – oavsett bevekelsegrunder och motiv – mötas med bestämda insatser från samhällets sida. Samtidigt måste det sägas, herr talman, att effektivitetskravet och den klart fördömande attityden inte får betyda ett avkall då det gäller de helt oskyldiga människornas rättssäkerhet. Med andra ord – det bästa får inte bli det godas fiende!

Ändring i utlänningslagen

Som politiskt förtroendevalda har vi säkerligen alla mött den oroliga frågan i utlänningskretsar: Kan terroristlagens bestämmelser drabba oss oförskyllt? Är garantierna för rättsövergrepp tillräckligt starka? Varför gäller bestämmelserna bara oss och inte svenska medborgare? Så långt det nu är möjligt måste man naturligtvis tillgodose rättssäkerhetskraven utan att på avgörande punkter äventyra brottspreventionen och den effektiva brottsbekämpningen.

Frågan om varför terroristbestämmelserna bara gäller utländska medborgare förtjänar att besvaras av oss alla – gång på gång. Bestämmelserna bygger ju på den klara principen att den politiske terroristen skall utvisas, och i den mån han på grund av beviljad politisk asyl inte kan utvisas skall han kunna noggrant övervakas här i landet. Svensk medborgare kan, som vi vet, grundlagsmässigt inte utvisas. Därför måste andra regler – dvs. våra reguljära brottsbalks- och rättegångsbalksregler – gälla för en svensk terrorist, medan specialregler måste gälla för utlänningarna. Därmed inte sagt att man i dessa regler skall avlägsna sig från i våra inhemska lagar vedertagna rättsprinciper. Tvärtom – samstämmighet bör så långt det nu är möjligt föreligga.

Mot den angivna bakgrunden vill vi i folkpartiet hälsa med viss tillfredsställelse att terroristbestämmelserna nu i vissa väsentliga avseenden revideras till det bättre ur rättssäkerhetssynpunkt och med den inriktning som vi under de senaste riksdagarna pläderat för. Vi är därför tacksamma för det resultat som nu ligger på kammarens bord.

Kvar står emellertid, som vi ser det, några mycket allvarliga erinringar då det gäller lagstiftningens utformning. Dessa erinringar återfinns i min motion nr 73.

Låt mig innan jag går närmare in på motionens förslag och behandling säga, att jag finner det rimligt att man för in terroristbestämmelserna i utlänningslagen. Man måste tyvärr konstatera att terrordåden knappast kan anses vara tillfälliga företeelser, utan man måste acceptera att vi fort-

löpande kommer att kunna drabbas av denna allvarliga internationella brottslighet. Därmed måste man också på lämpligt sätt permanenta bestämmelserna om förebyggande och bekämpande av denna svåra kriminalitet.

Man för alltså in i utlänningslagen definitioner och bestämmelser om åtgärder med avseende på uppdragade säkerhetsrisker. På samma sätt skulle man naturligtvis kunna baka in i rättegångsbalken de regler om tvångsåtgärder i spaningssyfte som – från att ha ingått i den nuvarande terroristlagen – nu föreslås, tills vidare omfattas av en särskild lag.

Det förefaller mig emellertid rimligt – som föredragande statsrådet angivit – att i dessa bestämmelser om tvångsmedel arbetas in det nya regelsystem för telefonavlyssning som kan bli resultatet av arbetet i den utredning i hithörande spörsmål som inom kort kommer att redovisa sitt betänkande. I samband med den operationen bör man också överväga frågan om bestämmelsernas integrering med rättegångsbalken. Det är, som jag ser det, inte utan vidare klart att en sådan inarbetning kan ske utan att rättegångsbalkens nuvarande systematik och rättspolitiska grund på några ganska väsentliga punkter måste ändras. Bl. a. måste man observera att tillämpningen av rättegångsbalkens regler förutsätter misstanke om visst brott eller viss brottslighet. Terrordåden låter sig på förhand inte så lätt preciseras i tid eller rum, och brottspreventionen kan kräva ett ingrepp i ett läge, som i varje fall den nuvarande rättegångsbalken kanske inte alltid medger. Man bör emellertid sträva efter en samordning och om möjligt bestämmelser inom samma lagkomplex. Vi får, som sagt, anledning att återkomma till denna fråga.

Låt mig så, herr talman, innan jag säger något ytterligare om den särskilda tvångsmedelslagen, gå tillbaka till utgångspunkten, dvs. frågan om vem som skall anses som terrorist.

Genom införandet av det s. k. personliga rekvisitet har lagstiftningen fått en nödvändig uppstramning. Det räcker inte längre med en anknytning till en terroristorganisation, det får inte räcka med "guilt by association", utan det måste dessutom i det konkreta fallet föreligga verklig fara för en terrorhandling. Jag medger gärna att det kan vara svårt att i en lagtext klart formulera alla de fall där vi anser det legitimt att ingripa. Erfarenheten visar ju att det är svårt att överblicka utvecklingen på ett visst rättsområde och att man inte alltid kan gardera sig vare sig mot tillfälligheternas spel eller mot mera raffinerade, sofistikerade brottsmetoder.

I andra sammanhang än det vi nu behandlar brukar det därför vara vanligt med något slag av legislativ säkerhetsventil i form av t. ex. det jag nu kritiserat i min motion, nämligen uttrycket "eller eljest", därmed möjliggörande ett ingripande som inte helt kunnat förutses av lagstiftaren. När det gäller terroristbestämmelserna har jag verkligen ingen misskund med de verkliga säkerhetsriskerna. Å andra sidan är jag på samma sätt som föredragande statsrådet i propositionen ytterst angelägen om "att den osäkerhet angående lagens räckvidd som finns hos utläningar som

inte berörs av lagstiftningen kan undvikas i framtiden”.

Jag finner emellertid att regeringsförslaget inte helt följt upp denna ambition. I den föreslagna lydelsen av 20 § utlänningslagen sägs alltså att en utlänningskan avvisas, om det finns grundad anledning antaga att han tillhör eller verkar för organisation eller grupp som, med hänsyn till vad som är känt om dess verksamhet, kan befaras utanför sitt hemland använda våld, hot eller tvång för politiska syften och därvid begå sådan gärning här i riket samt det utöver denna organisationstillhörighet tillika med hänsyn till vad som är känt om hans föregående verksamhet eller eljest föreligger fara att han här i riket medverkar till terrorhandling.

Förvisso kan det, som det anges i propositionen, finnas skäl för ingripande även om det inte är manifesterat på något sätt att vederbörande tidigare är känd för terrorverksamhet i politiskt syfte. Att ingripa i fall av till synes passivt medlemskap i en terroristorganisation kan naturligtvis ha fog för sig, om vederbörande har en sådan funktion att han i denna sin egenskap och med hänsyn till medlemskapets förpliktelser förr eller senare måste medverka i någon form av terrorhandling. Det behöver naturligtvis inte vara vederbörande själv som utför själva handlingen; det räcker med en hänvisning till de svenska medverkansreglerna för att åtgärd kan vidtagas inte bara mot den som utfört eller kan komma att utföra gärningen, utan jämväl mot den som främjat gärningen med råd eller dåd.

Men lika klart är att man inte utan vidare kan sluta sig till att *alla* relationer till en terroristorganisation skall kunna tas till intäkt för ett ingripande. Man kan fråga sig varför en person har kontakt med en sådan organisation. Måste det inte alltid i de här fallen ytterst finnas en politisk ambition, parad med klart militanta inslag? Däröf kan vi naturligtvis inte säga någonting generellt, även om mycket talar för att så är förhållandet.

Men det kan också, herr talman, röra sig om människor som av olika skäl *tvångats* in i terrororganisationens nät eller om människor som aningslöst – kanske av rena familjeskäl – deltar i organisationens allmänpolitiska verksamhet. Även om det här rör sig om undantagsfall, får lagstiftningen som jag ser det inte skära alla, låt mig säga kontakt- och relationsfall, öfver en kam! Uttrycket ”eller eljest” utan den närmare precisering av dess innebörd som jag begärt i min motion kan leda till just den osäkerhet om lagens räckvidd som vi alla är angelägna om att försöka undvika. Varken justitiekottet eller inrikesutskottet har emellertid funnit anledning att kräva den precisering av förhållandena som ryms i uttrycket ”eller eljest”, som jag begärt. Det finner jag otillfredsställande, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen 2 i inrikesutskottets betänkande i denna del.

Då det så gäller mina övriga yrkanden i anslutning till den särskilda tvångsmedelslagen, som ju ingår i justitiekottets betänkande, vill jag kort och gott framhålla det märkliga i att vi kommer att få olika uttryck för terrorgärningens innebörd och omfattning i utlänningslagen och i

tvångsmedelslagen, churu vi menar exakt samma sak. Det förefaller mig vara något av, om jag så får säga, den obotfärdiges förhinder när man i utskottet ger mig rätt i sak men menar att den här oformligheten får rättas till i ett senare skede. Till saken hör alltså att det i utlänningslagen talas om en utlänningslag, som kan befaras använda våld, hot eller tvång för politiska syften. Går vi över till motsvarande bestämmelse i tvångsmedelslagen, finner vi emellertid till vår häpnad att där talas om planläggande eller förberedande av åtgärd som "utgör hot mot allmän ordning och säkerhet"!

Självfallet avses samma sak i båda fallen, men medge, herr talman, att det här är en onödigt bristande överensstämmelse i de båda språkbruken. Det är en tröst för ett tigerhjärta att detta så småningom kommer att rättas till. Jag förstår inte varför vi inte kunde ha gjort det omgående. Det enligt ordalagen betydligt vidare gärningsområdet i tvångsmedelslagen kan inbjuda till viss osäkerhet i tillämpningen. Det medges att utskottsskrivningen är klar på den här punkten, men har man sagt A borde man också ha sagt B och rättat till lagtexten.

När så inte skett anser jag mig inte kunna avstå från att yrka bifall även till reservationen 3 i justitieutskottets betänkande. Samtidigt ber jag också att få yrka bifall till reservationen 2 i samma betänkande, innebärande en hemställan att tvångsmedelslagens tillämpning i tiden bör begränsas till ett halvt år, dvs. att lagen skall gälla t. o. m. den 30 juni 1976. Enligt uppgift i dag från sekreteraren i telefonavlyssningsutredningen kommer utredningens betänkande att avlämnas före årsskiftet, såvida inte tryckeritekniska hinder i sista stund uppkommer. Därmed förefaller det klart att den fortsatta översynen av tvångsmedelsreglerna i terroristisammanhang, som klart aviserats, kan komma till stånd utan onödig tidsutdräkt och att det arbetet borde kunna klaras av under våren 1976 på ett sådant sätt att slutlig ställning skall kunna tagas till frågan före halvårsskiftet nästa år.

Allra sist, herr talman, vill jag uttrycka min tillfredsställelse med att min motion 1975/76:74 angående förvisningsinstitutet i utlänningslagen kommer att behandlas i en beslutad utredning och att de problem jag har tagit upp i motionen återfinns i direktiven för denna översyn.

Jag ber alltså sammanfattningsvis att få yrka bifall till reservation nr 2 vid inrikesutskottets betänkande nr 24 och reservationerna 2 och 3 vid justitieutskottets betänkande nr 15.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Förslaget till ny utlänningslag innehåller flera anpassningar och kompletteringar som är av positiv natur från progressiv ståndpunkt. Det innehåller som bekant också bestämmelser vilka faller tillbaka på den s. k. terroristlagstiftningen. I den följande interpellationsdebatten

får jag om en stund tillfälle att i konkreta detaljer diskutera denna tillämpning. Med anledning därav – liksom med hänsyn till det pressade tidsschemat i kammaren – skall jag här inskränka mig till några kortfattade, allmänna synpunkter för vänsterpartiet kommunisternas räkning.

Vpk har konsekvent hävdad, att bestämmelser av den art som förekommer i den s. k. terroristlagen är främmande för rättsstatliga principer. De ger en lägre dignitet åt sådana begrepp som skuld, misstanke och bevis. De tillåter att för individens situation genomgripande beslut fattas på basis av rykten, oredovisade källor och påståenden från främmande länders polisagenter. De hör inte hemma i den svenska lagboken. Grundläggande rättsprinciper kan inte bli föremål för lämplighetsprövning eller köpslagan. De måste upprätthållas. Det är det enda konsekventa förhållningssättet, som vi ser det.

Det finns också många praktiska invändningar mot terroristlagstiftningen. Den är verkningslös mot terrorister som är svenska medborgare. Den hindrar inte inresa av personer som först efter inresan värvas för någon eventuell terroristisk grupp. Den har ju strängt taget heller inte åstadkommit någonting verkligt reellt för att motverka terrorism som inte hade kunnat åstadkommas i alla fall. Vi kan ju föreställa oss den situationen att vi i samband med de uppseendeväckande Ustasjadåden – flygplanskapningen och ambassadörmordet – hade haft en terroristlag. Inte hade denna på något som helst praktiskt sätt kunnat förhindra eller försvåra dessa dåd. Och när man väl fick terroristlagen hindrade den inte Baader-Mcinhof-ligan att göra sin attack mot den förbundstyska ambassaden. Den utvisning som fullföljdes efter detta dåd hade självfallet kunnat företagas i alla fall – terroristlag eller inte terroristlag. Man kan säga att terroristlagstiftningen egentligen är betydligt farligare för enstaka oskyldiga än för enstaka skyldiga.

Terroristlagens tillämpningsområde har blivit föremål för vissa politiska preciseringar sedan lagen infördes, detta som en direkt följd av kritiken och opinionen emot den. Dessa preciseringar har minskat den omedelbara risken för godtycke. De ger en stramare tillämpning än den ursprungliga utredningens svepande hopblandning av kriminell terrorism och politiska frihetsrörelser. Preciseringarna gäller emellertid bara i de nuvarande statsrådets tid och i det gällande politiska klimatet. De undanröjer inte den fara som ligger i att lagen innehåller en dold, passiv maktreserv, som under ändrade förhållanden kan tas fram.

Vissa osympatiska effekter av lagen gör sig också gällande i myndigheternas attityd. Som jag sade har terroristlagen dess bättre inte haft några vidsträckta praktiska verkningar i sig själv. Men dess anda, dess tänjbarhet, dess karaktär av undantagslag har haft en viss verkan på myndigheters attityder. I Sverige bosatta utlänningar vittnar ofta om detta. Utlänningar från vissa nationer eller utlänningar som är politiskt aktiva i progressiva sammanhang utsätts för ökad misstänksamhet.

Jag vill ställa en direkt fråga med relevans till myndigheters attityder och den verkan de har på utlänningspolitiken. I pressklipp, som har till-

ställt mig av Svenska flyktingrådet, förekommer uppgifter om att procenten avvisade eller förpassade är extremt hög bland araber. Vill utskottets talesman något kommentera detta förhållande? Är det en reflex av en fördom som har stimulerats av terroristlagens tänkande? Är det ett rekommendabelt inslag i svensk utlänningspolitik?

Med dessa med hänsyn till situationen starkt nedkortade och summariska synpunkter ber jag att få yrka bifall till vpk:s reservationer.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag avser att i mitt inlägg endast beröra inrikesutskottets betänkande såvitt det avser terroristbestämmelserna och justitieutskottets betänkande när det gäller lagen om tvångsåtgärder i spaningsssyfte.

När man skall diskutera frågan om effektiva bekämpningsåtgärder mot terrorism, tror jag att man inte skall glömma bort att det är mycket viktigt att se till att polisen har möjligheter att bedriva en effektiv spaning och att det polisiära samarbetet över gränserna främjas. Jag tror att vi från svensk sida kan glädja oss åt att polisen bedriver verksamheten på ett bra sätt, även om det är möjligt att man måste tänka över frågan om någon form av specialutbildning och kanske förbättrad organisation för att man på hemmaplan skall kunna agera mera effektivt för den händelse vi skulle drabbas av ytterligare terrordåd.

Frågan om terroristlagstiftningen rymmer i sig ett dilemma. Å ena sidan har ju medborgarna ett naturligt krav på effektivt skydd. Å andra sidan har medborgarna krav på att rättssäkerhetsgarantier skall ställas. Det är detta dilemma som man får arbeta med i dessa frågor. Jag vill gärna säga, herr talman, att jag tycker att statsrådet Leijon har löst detta dilemma på ett tillfredsställande sätt.

Det nya och principiellt viktiga är ju att statsrådet nu föreslår att den tidigare terroristlagen i tillämpliga delar skall inarbetas i utlänningslagstiftningen. Det kan naturligtvis finnas skäl både för och emot detta.

Ett skäl för är väl att man, som statsrådet själv säger, för överskådlig tid får räkna med att vi har behov av terroristbestämmelser och att lagen alltså kommer att få permanent karaktär. Då bör den ju bakas in i en permanent lagstiftning. Ett annat skäl för är att lagen endast avser utläningar och att den då har sin naturliga plats i utlänningslagstiftningen. Det är alltså systematiska skäl som talar för detta.

Mot förslaget kunde man säga att ett inarbetande av terroristbestämmelserna i utlänningslagen måhända skulle ofördelaktigt påverka de allmänna reglerna i utlänningslagen, som ju utgår från rättigheter och skyldigheter för utläningarna i allmänhet. Jag tror emellertid att fördelarna överväger nackdelarna. Justitieutskottet har också stannat för detta, och vi ställer oss alltså bakom statsrådets förslag till ett inarbetande av terroristbestämmelserna i utlänningslagstiftningen.

Men jag tycker det är viktigt att understryka att man i detta sammanhang inte får ge sken av att skyddet mot terrorister därmed har

försvagats. Det kanske är så att terroristlagen i sig inte har haft så väldigt stor effekt utom därigenom att lagen har verkat förebyggande. Skulle man genom inarbetandet ge sken av att nu skall bestämmelserna inte längre bli så ingripande, så kommer man kanske också att mista den viktigaste effekten av terroristlagen, nämligen just den förebyggande effekten. Men om man klargör hur det förhåller sig så tror jag inte att det egentligen finns några nackdelar med ett inarbetande.

När det gäller frågan om att man kommer att tillämpa det personliga rekvisitet i fortsättningen, så känner jag själv inte någon tvekan på den punkten. Jag tycker det är riktigt, i synnerhet som man i den praktiska tillämpningen hittills ju utgått just från ett personligt rekvisit.

I övrigt vill jag, herr talman, säga att jag är glad över att kunna notera att statsrådet Leijons proposition i vissa hänseenden innebär en uppstramning i förhållande till den departementspromemoria som presenterades i våras. Speciellt tänker jag då på att statsrådet nu menar att bestämmelserna i terroristlagen om tvångsmedel i spaningssyfte inte skall upphöra, som man hade avsett i promemorian, utan de skall bestå i avvaktan på resultatet av utredningen om telefonavlyssning.

Vidare tänker jag på den förändring som nu sker i lagstiftningen och som innebär att krav inte längre skall uppställas att resp. organisation redan tidigare skall ha varit känd för att utanför sitt hemland ha använt våld, hot eller tvång och därmed kan befaras även i vårt land använda sig av dylikt. Nu räcker det att organisationen kan befaras utanför sitt hemland använda våld, hot eller tvång för politiska syften och därvid begå sådan gärning även här i riket. Det tycker jag är en obestridd fördel.

Jag noterar också med tillfredsställelse att statsrådet i propositionen menar att lagen även bör kunna omfatta passiva medlemmar. Fall kan exempelvis tänkas, säger statsrådet, när medlemskapet ålägger medlemmen att medverka i sådana handlingar. I dessa fall medför naturligtvis redan det förhållandet, att utlänningen är medlem, att han bör betraktas som farlig, heter det vidare. Jag noterar att i det hänseendet innebär propositionen en viss uppstramning.

Får jag sedan, herr talman, ge ytterligare en liten blomma till statsrådet Leijon. Vi diskuterade terroristfrågorna i kammaren i våras, och då frågade jag om inte statsrådet var beredd till en omprövning när det gällde att inte låta verkställa utvisningsbeslutet beträffande de två japanska terroristerna. Statsrådet Leijon svarade att det fann hon inte anledning att göra. Nu har utvecklingen emellertid blivit sådan att statsrådet och regeringen har menat att beslutet måste omprövas, och vi kan konstatera att de båda japanska terroristerna har utvisats. Jag tycker alltså att detta är riktigt – det vill jag understryka.

I detta sammanhang vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på det som justitieutskottet yttrat och som inrikesutskottet ställer sig bakom, nämligen att man måste iaktta stor restriktivitet när det gäller att ge en terrorist fristad i vårt land. Vi menar alltså att reglerna om politisk

asyl inte bör få tillämpas fullt ut när det gäller terrorister utan att man måste vara mera restriktiv. Det har vi med skärpa velat understryka, och inrikesutskottet ställer sig som sagt bakom uttalandet.

Men jag skulle vilja rikta en fråga till inrikesutskottets talesman. Frågan avser vad inrikesutskottet egentligen menar med det tillägg som man har gjort efter instämmandet i justitieutskottets yttrande. Där säger man att inrikesutskottet instämmer i dessa uttalanden och vill för egen del endast tillägga att det vid terroristbestämmelsernas tillkomst år 1973 förutsattes att de inte skulle medföra någon inskränkning i asylrätten, varför utskottet avstyrker ett motionsyrkande i ärendet. Det kan hända att detta inte innebär något tillbakatagande av det som man tidigare sagt, men jag förstår inte riktigt det logiska i slutsatsen.

En fråga har jag också att ställa till statsrådet Leijon, och den gäller vad som händer med den konstitutionella nödrätten. Vi har i justitieutskottet, i anslutning till ett ärende som vi nyligen avhandlade om militärs medverkan vid stillande av upplopp i samband med arbetskonflikt m. m., notera att frågan om den konstitutionella nödrätten är föremål för regeringens prövning. Då skulle jag vilja fråga statsrådet Leijon: Hur ligger det ärendet till nu i regeringen? Vilka åtgärder har man konkret vidtagit för att lösa problematiken med den konstitutionella nödrätten?

Statsrådet säger i propositionen att Danmark, Finland, Norge och Sverige just har påbörjat en undersökning rörande behovet av ett vidgat nordiskt samarbete. Låt mig då erinra om att så tidigt som i oktober 1973 väcktes det ett förslag i Nordiska rådet om ett nordiskt samarbete till skydd mot terrordåd. Först i november 1974 tillsatte departementen en nordisk kommitté, som egendomligt nog höll sitt första sammanträde ett par dagar efter dramat på västtyska ambassaden. Och nu skriver man som sagt i propositionen att man just har påbörjat en undersökning rörande behovet av ett vidgat nordiskt samarbete. Jag vill då fråga statsrådet Leijon: Man menar väl ändå från regeringens sida att behov föreligger? Den saken borde man inte behöva undersöka. Men frågan är när man kan förvänta konkreta åtgärder. Jag anser att det är brådskande att de nordiska länderna uppträder likartat och försöker stärka skyddet för det nordiska området när det gäller terroraktioner.

Till slut ett par ord om justitieutskottets betänkande om tvångsmedelslagstiftningen. Jag tänker här inte ingå i någon diskussion med herr Svensson i Malmö rörande hans avslagsyrkande på propositionen. Det är kanske en sak som man från regeringspartiets sida kommer att ta upp. Men vad angår herr Nyquists inlägg har jag behov av att hålla med honom när han talar om den egendomliga formuleringen i 2 §. Det är riktigt att utskottet inte har tillstyrkt herr Nyquists motion, där det frågas varför man använder uttrycket hot mot allmän ordning och säkerhet, när man i stället borde använda uttrycket våld, hot eller tvång för politiska syften. Vi har emellertid menat, och vi har också skrivit det i betänkandet, att eftersom tvångsmedelslagstiftningen nu är föremål för översyn i samband med telefonavlyssningsutredningens arbete och

vi har att vänta ett förslag till våren – och vi dessutom inte känner till att den nuvarande lydelsen har medfört några olägenheter – så har utskottet stannat för att utredningen bör pröva en ändring av lagtexten. Det har vi också velat ge till känna.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till vad som hemställts i inrikesutskottets betänkande nr 24 och i justitieutskottets betänkande nr 15.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! I den proposition som vi nu behandlar föreslås omfattande ändringar i utlänningslagen, och i inrikesutskottets betänkande nr 24 har en bred majoritet ställt sig bakom propositionens förslag. Endast i tre fall har avvikande meningar anmälts. Också i motionerna är ändringsförslagen marginella. Inte ens i vänsterpartiet kommunisternas motion har man gjort några större invändningar. Att man i utskottets betänkande sedan har yrkat avslag på propositionen återkommer jag till.

De viktigaste ändringarna innebär i korthet följande:

Utlänningar som inte kan betraktas som politiska flyktingar enligt nu gällande definition kan, om den nya lagen antas, beredas fristad i vårt land om de på grund av politiska förhållanden i hemlandet inte vill återvända dit. Endast om det föreligger särskilda skäl skall de vägras uppehållstillstånd. Detta gäller också utländska krigsvägrare. Man kan säga att genom lagändringen stadfäster man nu gällande praxis.

Möjligheterna för utlänning att överklaga beslut om avlägsnande ur riket förbättras väsentligt, och sådana beslut skall dessutom kunna preskriberas. Reglerna om frihetsberövande ändras till utlänningens fördel.

Efter ansökan kan utlänning få bosättningsstillstånd, sedan han vistats i Sverige i två år. Detta innebär en ökad trygghet när det gäller risken att bli avlägsnad ur landet och likställer honom i många avseenden med svensk medborgare.

Bosättningsstillståndet föreslås bli ersatt med permanent uppehållstillstånd, som skall kunna beviljas efter i regel ett års vistelse här.

Den s. k. terroristlagen föreslås i modifierad form bli införd i utlänningslagen och permanentad. Som fru Kristensson sade har justitieutskottet på den punkten avgivit ett yttrande, som har legat till grund för inrikesutskottets förslag. Även andra ändringar har föreslagits, men jag nöjer mig med att nämna dessa.

Låt mig nu, herr talman, direkt gå över till de reservationer som är fogade till inrikesutskottets betänkande och som också finns med i justitieutskottets betänkande.

Den första reservationen är avgiven av herr Hallgren, som ansluter sig till sin partiväns, herr Lövenborgs, reservation i justitieutskottets betänkande.

Motion 71 som väckts av ledamöter av vänsterpartiet kommunisterna till pågående riksmöte har undertecknats av både nuvarande och förutvarande partiledare och av Jörn Svensson; den skall tydligen betraktas

som en partimotion, att döma också av övriga namn. I denna motion framförs inte den uppfattning som hävdas i reservationen. Visst kritiserar man terroristbestämmelserna, men motionen mynnar ut i de mera begränsade kraven att de särskilda spaningsåtgärderna mot misstänkta terrorister som beviljats asyl skall slopas och att man inte kritiklöst skall godta uppgifter från utländsk polismakt. Det senaste kravet kan man instämma i, och efter vad jag inhämtat prövar man redan sådana uppgifter kritiskt och godtar dem icke utan vidare.

Dessa motionskrav innebär att vänsterpartiet kommunisterna accepterar att utlänningslagen förses med instrument för att kunna avlägsna misstänkta terrorister. Ja, man ger t. o. m. propositionen en vänlig klapp för att tillämpningsområdet blivit klarare belyst och de rättsliga betänkligheterna därigenom reducerade. Det ansåg också herr Svensson i sitt anförande här.

Vad som har hänt under utskottsbehandlingen som gjort att vpk ändrat uppfattning vet inte jag. Vpk yrkar nu emellertid avslag på propositionen. De händelser som utspelats och utspelas ute i världen, bl. a. f. n. i Holland, kan väl inte ha inverkat på detta sätt, lika litet som de händelser som inträffade i april i år i vårt land – ambassaddramat – bör ha gjort det. De visar i stället att vi behöver det skydd som terroristlagen ger genom den avskräckande effekt den har.

Det finns ytterligare en aspekt på denna fråga. I dagens nyhetsutskickningar har man refererat debatten i engelska underhuset om återinförande av dödsstraff för terrorister. Att föreslå det är en klart reaktionär viljeyttring. Själv tycker jag att det gamla ordspråket att det är bättre att stämma i bäcken än i ån här har giltighet. Låt oss handla så att vi inte riskerar att det i Sverige inträffar händelser som kan få en debatt att blossa upp om att även här införa dödsstraff. Jag tycker att det är viktigt att vi har terroristlagen som ett medel att klara dessa problem.

De ändringar som nu föreslås i terroristlagen genom inarbetande i utlänningslagen är bl. a. följande.

I fortsättningen skall inte bara medlemskap krävas vid en eventuell utvisning; det skall också prövas att den misstänkte vid en individuell prövning bedöms som en säkerhetsrisk. Inrikesutskottet instämmer med såväl föredragande statsrådet som justitieutskottet i att detta är en klar förbättring. Frågan om avlägsnande av utlänningslag skall alltså prövas inte enbart med utgångspunkt i hans anknytning till viss organisation utan också på grundval av en bedömning av hans farlighet.

Justitieutskottet gör i detta sammanhang en rad klarläggande uttalanden som inrikesutskottet instämmer i. Vi hävdar att asylrätten inte får inskränkas. Fru Kristensson läste in en del av detta i protokollet. Jag tycker att man borde ta med en passus före den hon citerade. Utskottet skriver: "Det anförda leder utskottet till den uppfattningen att terrorister inte generellt bör undantas från tillämpningsområdet för de nya reglerna om asyl och verkställighetshinder." Vi tycker detta är viktigt, och det är vad vi menar med vårt tillägg.

Justitiekommitténs uttalande utmynnar i att propositionens förslag godtas. Utskottet anser att det i propositionen görs en rimlig avvägning mellan effektivitets- och rättssäkerhetssynpunkter.

Ett yrkande om viss skärpning av lagreglerna framställs i herr Nyquists motion nr 73. Det yrkandet har i utskottet biträts av folkpartiledamöterna och följts upp i reservation nr 2 till inrikesutskottets betänkande nr 24. Enligt den föreslagna lagtexten skall utlänningsfarlighet ha kommit fram genom vad som är känt om hans föregående verksamhet eller det "eljest" föreligger fara att han här i riket medverkar till handling som kan anses vara farlig. Det är ordet eljest som man vill ha bort. Reservanterna och motionären befarar att man här öppnar för en alltför vidsträckt tillämpning och urholkar det personliga rekvisitet. Man godtar lagtexten temporärt men vill att regeringen inom en snar framtid i lämpligt sammanhang skall lägga fram förslag till precisering av lagtexten.

Samma bedömning som gjordes beträffande det snarast motsatta yrkandet i herr Lidgards och herr Winbergs motion blir även här aktuell. Man får försöka göra en såvitt möjligt rimlig avvägning mellan effektivitets- och rättssäkerhetssynpunkter. Det bör understrykas att den kritiserade bestämmelsen klart avser att det är den individuella bedömningen av utlänningsfarlighet som skall vara underlag för om ingripande skall ske eller inte. Det övervägande flertalet ledamöter i både justitiekommittén och inrikesutskottet anser att propositionens förslag innebär en godtagbar intresseavvägning och avvisar därför motionens och reservationens förslag.

Terroristbestämmelserna gör att man kan begränsa rekvisiten för nuvarande möjlighet till s. k. politisk utvisning av utlänning som vistas i landet. Sådan utvisning av utlänning kan efter beslut av regeringen göras av hänsyn till rikets säkerhet, och den möjligheten kommer att finnas kvar. Någon politisk utvisning har dock inte förekommit i landet, i vart fall inte under de senaste decennierna. Men politisk utvisning skall också kunna göras om det, som det heter i 34 § utlänningslagen, "eljest är påkallat i statens intresse". Den möjligheten föreslås nu slopad.

Det föreliggande förslaget innebär stora ingrepp i nuvarande utlänningslag. När den infördes 1954 var den komplicerad, och sedan har den ändrats och kompletterats t. ex. 1968, och nu står vi inför ett nytt beslut. Erfarenheten i lagstiftningsfrågor säger att alltför många stora revideringar av en lag gör att den blir svåröverskådlig och inte alltid så lätt att tillämpa. Risken finns att enbart ett fåtal experter till slut behärskar hela lagstiftningen. Det är därför mycket tillfredsställande att regeringen har bestämt att göra en ny översyn av hela lagstiftningen och att direktiv för utredningen redan föreligger. Till följd därav har en del motioner kunnat avstyrkas med hänvisning till att de blir beaktade av utredningen. De nu föreliggande förslagen innebär förbättringar för att utlänning skall få ett bättre rättsskydd i vårt land. På många punkter har vi en bättre lagstiftning än många andra länder när det gäller utlänningsrättigheter. Men bra kan bli bättre. Låt oss aldrig stanna upp

Fredagen den
12 december 1975

Ändring i ut-
länningslagen

Om grunderna för
tillämpning av den
s. k. terroristlagen

i vårt reformarbete på detta område!

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till inrikesutskottets hemställan, vilket innebär bifall till propositionens förslag med vissa kompletteringar och följdändringar och ett avstyrkande av samtliga motioner och reservationer.

Fru statsrådet LEIJON, som meddelat att hon i samband med behandlingen av inrikesutskottets betänkande 1975/76:24 och justitieutskottets betänkande 1975/76:15 ämnade besvara herr *Svenssons* i Malmö (vpk) den 20 november anmälda interpellation, 1975/76:60, om grunderna för tillämpning av den s. k. terroristlagen, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till vad tidigare talare har anfört kan jag fatta mig relativt kort. Jag skall bara ta upp några frågor som jag finner särskilt väsentliga. Dessutom skall jag besvara Jörn *Svenssons* interpellation om tillämpningen av den s. k. terroristlagen.

De ändringar av utlänningslagen som regeringen föreslår är omfattande. De kunde i och för sig ha motiverat en helt ny utlänningslag. Men att vi inte redan nu har valt den vägen beror på att viktiga frågor på detta område ännu återstår att utreda. Det gäller t. ex. frågan om hur vi skall kunna påskynda beslutsfattandet i utlänningsärenden och hur de olika avlägsnandeformerna skall se ut i framtiden, framför allt i vilka situationer en förvisning skall kunna ske. Vi har därför ansett det lämpligast att avvakta resultaten av en kommande utredning innan vi helt omarbetar utlänningslagen.

Målet för vår invandrapolitik, som lades fast av riksdagen i våras, brukar sammanfattas i orden "jämlighet, valfrihet, samverkan".

Det är sedan länge vår strävan att försöka jämställa utlänningar som bor här med svenska medborgare när det gäller rättigheter och skyldigheter. Det har varit utmärkande för alla de praktiska insatser som gjorts under senare år för att förbättra invandrarnas situation, deras materiella villkor, deras möjlighet att tillvarata sina rättigheter, deras möjligheter att göra sig förstådda. Det har också varit utmärkande för lagstiftningen på skilda områden. Denna vecka har riksdagen beslutat om kommunal rösträtt och valbarhet för invandrare. Denna grundsyn – att jämställa svenska och utländska medborgare här i landet – präglar också den proposition som vi diskuterar i dag. Där finns flera förslag som just syftar till att stärka utlänningars rättsställning.

Sedan länge lämnar Sverige skydd åt personer som har politiska skäl mot att återvända till sina hemländer, även om skälen inte är så starka att personerna kan betraktas som politiska flyktingar i utlänningslagens eller flyktingkonventionens bemärkelse. Samma sak gäller dem som riskerar att sändas till krigsskådeplats. För dessa grupper föreslås nu ett förstärkt skydd genom uttryckliga lagbestämmelser vid sidan av asylreglerna. Man tillmötesgår därmed önskemål som länge framförts just från dessa grupper själva.

Besvärsmöjligheterna för utlänningar som har avvisats eller förpassats

är f. n. starkt begränsade. Invandrarverket och utlänningsnämnden måste ha olika mening för att man skall ha rätt att besvära sig hos regeringen, och besvärstiden är bara en vecka. Dessa bestämmelser är oförmånligare än vad som är vanligt när det gäller myndighetsbeslut här i landet. Utlänningar behandlas alltså här ojämnt, och ojämligheten är allvarlig därför att det rör sig om beslut som griper in djupt i den enskildes personliga liv. I propositionen föreslås därför att de nuvarande begränsningarna i besvärsrätten över invandrarverkets beslut om bl. a. avvisning och förpassning tas bort. Utlänningars rättstrygghet förstärks också genom att avvisnings-, förpassnings- och utvisningsbeslut som inte verkställs skall kunna preskriberas efter två år.

Förslaget ger också uttryckliga regler för under vilka förutsättningar en utlänning får tas i förvar. Sådana regler har vi saknat tidigare. Besluten måste omprövas med korta intervaller, och utlänningen får besvärsrätt även här.

Vi föreslår vidare i propositionen att det nuvarande bosättningstillståndet ersätts med ett permanent uppehållstillstånd. Eftersom innebörden av detta förslag, att döma av bl. a. artiklar i pressen, har missförstått vill jag betona att det permanenta uppehållstillståndet gäller, liksom bosättningstillståndet, för all framtid. Endast om utlänningen flyttar härifrån kan tillståndet återkallas.

Det permanenta uppehållstillståndet ger innehavaren samma rättigheter som bosättningstillståndet. Han eller hon får resa in och vistas här utan tidsbegränsning, behöver inte arbetstillstånd och inte pass. Upppehållstillståndet blir t. o. m. förmånligare än bosättningstillståndet; man får det i allmänhet efter ett år, och ansökningsformalitetserna blir enklare.

Det som har orsakat osäkerhet och missförstånd är säkert att själva bevisen, dvs. papperet med uppgiften om uppehållstillståndet, blir tidsbegränsat. Det tidsbegränsade beviset skall tas in i invandrarens pass eller, om han inte har något sådant, i en annan handling. Förnyelsen av beviset får inte innefatta någon ny prövning av själva tillståndet – det är ju permanent. Hanteringen av det här kommer att ske helt automatiskt. Vi funderar nu på hur lång giltighetstid det här papperet skall ha och vi skall försöka komma fram till en så praktisk rutin som möjligt för förnyandet av det. Jag vill alltså betona än en gång att det permanenta uppehållstillståndet bara skall kunna återkallas om invandraren flyttar från Sverige och bosätter sig någon annanstans. Samma sak har f. ö. gällt för det nuvarande bosättningstillståndet.

Genom den föreslagna lagstiftningen ändrar vi också 34 § i utlänningslagen. Det är en paragraf som gjort det möjligt för regeringen att utvisa utlänning när, som det heter, det är påkallat av hänsyn till rikets säkerhet eller eljest i statens intresse. Det här är en från rätts-säkerhetssynpunkt föga acceptabel formulering och det är glädjande att den nu kan ändras så att det enbart blir fråga om rikets säkerhet. Jag är glad över att den moderatmotion som i sak ville behålla den gamla paragrafen inte vunnit något gensvar. Jag är också glad över att vpk,

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Ändring i ut- länningslagen

*Om grunderna för
tillämpning av den
s. k. terroristlagen*

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i ut-
länningslagen*

*Om grunderna för
tillämpning av den
s. k. terroristlagen*

som i våras inte tycktes vara riktigt på det klara med hur den här paragrafen egentligen skulle kunna fungera, nu har kommit på andra tankar; även om jag blev litet förvånad och undrande över Jörn Svenssons inlägg tidigare. Jag förstod kanske inte riktigt om han menade att vi borde använda 34 §. Man kunde i varje fall tolka honom på det sättet. Den här paragrafen har inte använts på 20 år och det vore mycket olyckligt om vi inte, när vi nu gör om utlänningslagen, tog bort en formulering som verkligen är kautschukbetonad.

Så till de s. k. terroristbestämmelserna. När terroristlagen kom till var det meningen att den skulle bli temporär. Tyvärr har situationen i Sverige och i vår omvärld sedan dess inte utvecklats till det bättre. Vi måste konstatera att vi för överskådlig tid har behov av ett medel, som är ofullkomligt, som kan hjälpa till att skydda oss mot terroristhotet. Låt mig erinra om allvaret i situationen genom att redovisa terrordåd som utförts av Japanska röda armén, enskilt eller i förening med andra terrororganisationer.

Våren 1970: JRA-medlemmar kapade ett japanskt flygplan, som fördes till Nordkorea.

I maj 1972 dödades 26 personer och sårades mer än 70 vid ett angrepp med kulsprutepistoler och handgranater mot Tel Avivs flygplats. Två terrorister dödades vid angreppet och en tredje greps.

I juli 1973 kapade JRA-medlemmar bl. a. ett JAL-plan på linjen Paris-Tokyo och gav order om att flygplanet skulle flyga till Libyen. En terrorist dödades i samband med att passagerarna befriades.

I januari 1974 angrep JRA-medlemmar ett oljeraffineri i Singapore. Besättningen på en färja togs som gisslan under en vecka i Singapores hamn. Efter det att de palestinska gerillamän, som var med här, ockuperat den japanska ambassaden i Kuwait så lämnade den japanska regeringen gruppen i Singapore fri lejd till Kuwait.

I maj 1974 exploderade en hemmagjord bomb i flygbolaget JAL:s lokaler i Västberlin. Omfattande materiella skador uppstod.

I september 1974 hölls elva personer som gisslan på franska ambassaden i Haag för att befria en JRA-medlem som fängslats i Paris. I inledningsskedet till den ockupationen sårades två polismän.

I augusti 1975 ockuperades det amerikanska konsulatet och den svenska ambassaden i Kuala Lumpur. 53 personer hölls som gisslan i 79 timmar. En polisman skadades av en pistolkula.

Jag går nu över till att besvara herr Jörn Svenssons interpellation.

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har frågat mig dels vilken typ av bevisning som ligger till grund för utvisning enligt terroristlagen, dels vilka förhållanden som räknas som så belastande att en person anses böra utvisas, dels ock vilka länders polismakt som förser de svenska myndigheterna med uppgifter i dessa ärenden.

Terroristlagens syfte är att minska riskerna för att vårt land blir skådeplatsen för internationella terroristdåd. Den ger under vissa speciella förutsättningar möjligheter att ingripa med särskilda åtgärder. Den tar

sikte *enbart* på sådana utläningar som tillhör eller verkar för grupper och organisationer som hänsynslöst använder våld för politiska syften även mot oskyldiga människor i främmande land och därför kan befaras göra detta också i Sverige.

Frågan om förutsättningarna för ingripande med stöd av terroristlagen stod i centrum för diskussionen vid lagens tillkomst. Det gällde å ena sidan att få en så effektiv lagstiftning som möjligt och å den andra att tillgodose rimliga rättssäkerhetskrav. Med hänsyn till de faror som hotar från den internationella terrorismen ansåg regeringen att en utläanning inte rimligen bör få vistas inom våra gränser om han tillhör eller verkar för en terroristorganisation. I fråga om kravet på bevisning för att någon hör hemma i en sådan grupp eller organisation, ansåg regeringen att de uppgifter som läggs till grund för ett avlägsnandebeslut naturligtvis måste vara kontrollerade. Riksdagen delade regeringens uppfattning om kravet på bevisning. När ett ärende om utvisning enligt terroristlagen aktualiseras förordnas alltid ett offentligt biträde för utläanningen. Därefter hålls alltid förhör, varvid biträdet får vara med. Vid förhöret och i övrigt genom biträdet får utläanningen del av alla uppgifter som finns i ärendet, men det kan inte alltid avslöjas varifrån uppgifterna kommer. Utläanningen får på så sätt möjlighet att bemöta de misstankar som finns mot honom. Regeringen gör därefter en bedömning av hela det material som på detta sätt har tillförts ärendet.

De krav som ställdes upp som förutsättning för ingripande mot en utläanning ansågs nödvändiga mot bakgrund av de utomordentligt allvarliga förhållanden som föranledde lagens tillkomst. Hittills har emellertid lagen tillämpats endast på utläanning som vid en individuell prövning har bedömts vara beredd att medverka till terroristhandlingar. Därmed har i praxis införts ett personligt rekvisit. Detta föreslås nu bli infört som en ytterligare förutsättning för ingripande enligt terroristlagen.

Det personliga rekvisitet får anses vara uppfyllt om utläanningen tidigare har medverkat i terroristhandlingar eller är misstänkt för sådana. Det samma gäller om någon har en ledande ställning i en terroristorganisation eller om han deltar mera aktivt i dess verksamhet. Fall kan dock tänkas där enbart medlemskap i en organisation måste bedömas vara tillräckligt för att ett ingripande bör ske enligt lagen. Detta är fallet om organisationen ålägger medlemmen att medverka i terroristhandlingar.

Terroristorganisationerna arbetar internationellt. Baader-Meinhof har utfört terroraktioner förutom i Västtyskland i Sverige och Frankrike. Japanska röda armén har utfört dåd i många länder, bl. a. Israel, Libyen, Kuwait, Västtyskland, Frankrike och Holland. Det finns vidare oroande uppgifter om att terroristorganisationerna har börjat samarbeta. Det är därför nödvändigt med ett intensivt samarbete mellan länderna för att söka förhindra nya terroristdåd. Ett fortlöpande utbyte av informationer sker direkt mellan myndigheter i olika länder. Självfallet lämnas upplysningar också inom ramen för det internationella polisarbete som huvudsakligen bedrivs inom ramen för Interpol.

Ändring i utlänningslagen

Om grunderna för tillämpning av den s. k. terroristlagen

*Ändring i ut-
länningslagen*

*Om grunderna för
tillämpning av den
s. k. terroristlagen*

Herr talman! Till målen för vår invandrapolitik hör också att vi skall verka för samverkan, solidaritet, mellan majoritetsbefolkningen och minoritetsgrupperna i Sverige. Det målet kommer att ställa stora krav på oss alla i det offentliga livet, på arbetsplatserna, i skolorna och bostadsområdena. Vi kan se av ockupationerna i Holland just nu hur några få terrorister, som hänsynslöst angriper oskyldiga människor, också medverkar till att framkalla hat mot en hel befolkningsgrupp. Vi måste med all kraft hindra de fåtaliga extremisterna från att sabotera en framåt-syftande invandrapolitik. Vi måste hindra de fåtaliga extremisterna från att lägga bränsle på reaktionärernas eld. Vi måste med all kraft värna människornas trygghet mot terroristorganisationernas hänsynslöshet och förakt för människovärdet.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Artigheten bjuder ju att jag skall tacka statsrådet för interpellationssvaret. Dock är min tacksamhet något begränsad av att svaret har mycket litet samband med de frågor jag har ställt och i stället karakteriseras av att statsrådet har svarat på helt andra saker – som jag förstår för att komma ifrån en del kinkiga frågeställningar.

Statsrådet gör först en politisk plädering för terroristlagens allmänna nödvändighet, något som inte alls står i samband med de av mig ställda frågorna. Därefter ingår hon något på den formella proceduren, vilket är tacknämligt i och för sig men som jag heller inte har ställt någon fråga om.

Sedan ingår statsrådet på en redogörelse för rekvisitet. Det är i och för sig intressant, men är något som jag också kan läsa mig till i texterna och i och för sig inte behöver besvara ett statsråd med. Jag noterar bara att statsrådet byter ut terroristlagens terminologi i sin redogörelse. Hon säger att det personliga rekvisitet är uppfyllt om utlänningsmedverkat i terroristiska handlingar eller är misstänkt för sådana. Det sista ledet ger ett helt felaktigt intryck. Som bekant kräver inte rekvisitet misstanke i kriminallagstiftningens klassiska mening. Det kräver endast att grundad anledning finns till antagande. Det är alltså en lägre form av misstanke. Att terroristlagen tillåter denna form av okvalificerat misstänkande är en av dess allvarligaste brister, betecknande just för dess karaktär av undantagslag. Statsrådet använder mot den bakgrunden ett vilseledande uttrycksätt, som får rekvisitet att framstå som mer kvalificerat och bättre än det i verkligheten är.

Hur som helst har statsrådet kanske med sin redogörelse för rekvisitet nödtorfligt besvarat min fråga nr 2 i interpellationen.

Den egentliga kärnfrågan ligger emellertid i min fråga nr 1: Vilken typ av bevisning ligger till grund för utvisning enligt terroristlagen? Den frågan har statsrådet inte alls berört i svaret.

Här ligger ju den avgörande punkten. Lagen tillåter en indiciebevisning, som är långt slappare än i alla andra rättsliga sammanhang. Den tillåter att man använder uppgifter, som *kan* tolkas som fullständigt harmlösa

men som också *kan* tolkas som en möjlig belastning. Såvitt jag förstår har man ingen logisk princip för att fastställa om en frambragt omständighet med övervägande sannolikhet är belastande eller om den med övervägande sannolikhet är harmlös och saknar bevisvärde och relevans.

Såvitt jag förstår framkommer också en annan risk med lösliga och odefinierade indicier av den här typen. Genom att man inte gör någon på fasta kriterier grundad värdering av varje indicium för sig kan alltså flera oriktiga eller flera harmlösa uppgifter få allvarliga konsekvenser för den anklagade. En anhopning av i sig själv harmlösa uppgifter eller dubbelbottnade rykten har inte större beviskraft i verkligheten än vad varje sådan uppgift har för sig. Men praxis vid tillämpningen av terroristlagen tillåter utan svårighet detta skenbara sätt att stärka bevisningen. Här ligger som var och en ser en klar frestelse att fabricera rykten eller att ge harmlösa omständigheter en medvetet subjektiv framställning.

Herr talman! Vi får här i kammaren enligt reglerna inte diskutera enskilda domar eller förvaltningsbeslut. När jag nu ingår på några konkreta illustrationer av hur det går till i praktiken sker det därför uteslutande för att belysa en viss praxis allmänt och i princip. Jag ingår här inte på själva de beslut som togs i de fall från vilka faktaillustrationerna är hämtade och bedömer sålunda inte dem såsom ämbetshandlingar.

Vad var det som ansågs vara tillräcklig bevisning i de här praktiska fallen?

För det första: En misstänkt påstods ha besökt staden Bagdad vid en viss tidpunkt. Man frågar sig vad det egentligen skulle tyda på. Var det misstänkt bara därför att han besökt ett arabiskt land? Om han nu misstänktes besöka ett arabiskt land för att träffa terrorister – något som aldrig kunde visas i det konkreta fallet – hade det då inte varit mycket mer praktiskt om denna kontakt hade etablerats på något mindre omständligt sätt än genom denna resa? Nu lyckades den misstänkte påvisa att han inte hade befunnit sig i Bagdad vid den uppgivna tidpunkten, och därmed var detta s. k. bevis ur världen.

För det andra: Om en annan misstänkt påstods att han hade haft besök av en ledande person från den japanska Röda armén. Det påståendet kunde inte av uppgiftslämnarna preciseras i tid och rum. Man nöjde sig med att hävda att besöket skulle ha skett under maj månad. Det är klart för var och en att ett påstående av denna opreciserade art blir för en misstänkt ytterst svårt att komma åt. För utan preciseringar av det slag jag nämnde kan man i de flesta fall aldrig frambringa någon tillstymmelse till alibibevisning.

För det tredje: Det gjordes gällande att tre japaner skulle ha kommit till Stockholm för att etablera kontakt med en misstänkt. De tre utpekade japanerna hade uppenbarligen någon form av beröring med Röda armén. Men just därför greps de vid inresan och avvisades omedelbart. Man frågar sig: Hur kan det då finnas någon grund för påståendet att deras avsikt var att ta kontakt med de misstänkta i Sverige? Mig veterligt

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i ut-
länningslagen*

*Om grunderna för
tillämpning av den
s. k. terroristlagen*

*Ändring i ut-
lämningslagen*

*Om grunderna för
tillämpning av den
s. k. terroristlagen*

gjordes aldrig gällande att de hade haft någon brev- eller telefonkontakt med de misstänkta. Det gjordes heller inget försök att låta dem passera in i landet under hemlig bevakning, i avsikt att eventuellt avslöja om de tog kontakt med de misstänkta eller med vem de tog kontakt. Vad som kvarstår av detta s. k. indicium tycks alltså bara vara att terroristerna sökte ta sig in via Stockholm och att de misstänkta råkade vara bosatta i samma storstad, som har ca en miljon invånare. Fru Leijon, vad är det för sorts bevisföring?

För det fjärde: Mot en misstänkt anfördes att han utvisats från ett annat land tidigare. Han uppgavs där ha haft kontakt med en annan japan, en kontakt med vilken utvisningen från det landet alltså motiverades. Det anmärkningsvärda var emellertid att den utpekade kontakten var en professor, aktiv i den japanska Vietnamrörelsen, som över huvud taget aldrig haft något att göra med någon terroristisk organisation. Han är f. ö. en i japanska sammanhang såvitt jag känner till tämligen välkänd vietnamaktivist. Men detta oriktigt grundade beslut i ett annat land togs alltså upp i materialet mot de båda misstänkta i Sverige.

För det femte: Det gjordes gällande att den ene misstänkte hjälpt en landsman på sätt som stred mot gällande passbestämmelser. Den som mottog hjälpen var en person som påstods ha beröring med Röda armén, men detta förhållande kunde utöver det raka påståendet icke bestyrkas med några som helst särskilda indicier. Källan varifrån detta påstående härrörde redovisades icke för den misstänkte, som dessutom helt förnekade att han skulle ha förhjulpt någon medlem av Röda armén på det angivna sättet. I vederbörlig mening är alltså endast styrkt ett brott mot passbestämmelserna, som den misstänkte f. ö. också i det här fallet öppet vidgick att han hade begått. Men det kan inte grunda utvisningsbeslut enligt någon svensk lag.

Detta, herr talman, är alltså det skäligen ynkliga underlag som i praxis kan leda till utvisning enligt terroristlagen! Jag ber kammaren jämföra detta underlag med vad statsrådet har anfört om rekvisiten för utvisning. Enligt rekvisiten skall den misstänkte tidigare ha medverkat i terroristiska handlingar eller vara misstänkt för sådana eller ha en ledande ställning i en terroristisk organisation eller vara medlem i en sådan, i fall där detta innebär åläggande för medlemmen att medverka i terroristiska handlingar.

Det är den bild som redovisas utåt. Av mig anförda exempel på praxis visar att utvisning uppenbart kan företas utan att någon enda av dessa delar i rekvisitetet behöver vara uppfylld.

Jag frågar: Anser statsrådet att denna praxis stämmer med lagstiftarens uttalade avsikter och med rättsstatens principer?

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Jag kan hålla med herr Svensson på en punkt: att vi inte helt har följt den nuvarande terroristlagens bestämmelser. Men vad vi har gjort är, som jag har sagt tidigare i dag, att vi har tillämpat den

mera restriktivt än vad vi skulle ha kunnat göra. Vi har alltså tillfört – i praxis! – ett personligt rekvisit som vi nu föreslår också skall komma in i själva lagstiftningen.

Herr Svensson i Malmö gjorde gällande att jag vill vilseleda folk genom att använda ordet "misstänkt" här. Som herr Svensson själv sade alldeles i slutet på sitt anförande räknade jag upp en rad olika fall då det personliga rekvisitet får anses vara uppfyllt.

Herr Svenssons hjärta blöder tydligen för två personer som två olika regeringar, oberoende av varandra, har funnit tillhöra en terroristorganisation. Herr Svensson använder sig av en debatteknik som är helt omöjlig i den här kammaren. Jag har ingen möjlighet att här redovisa handlingar som är hemligstämpade – detta har jag förklarat många gånger tidigare. Det är inte någon särskilt angenäm uppgift att inte kunna lägga alla papper på bordet. Att vi inte kan göra det beror på att vi inte vill skapa underlag för nya terroristhandlingar. Var herr Svensson har fått sina uppgifter ifrån om vilket material som ligger till grund för olika beslut som har fattats enligt terroristlagen vet jag inte, men jag kan i alla händelser inte diskutera de besluten eller dessa olika uppgifter.

Det finns ingen som helst grund för att vi skulle behöva ändra vår uppfattning efter det som har hänt sedan dessa två japaner – som det uppenbarligen talas om här hela tiden – utvisade från Sverige. När vi har bedömt de båda fallen har vi använt oss av en mycket restriktiv prövning, och vi har hela tiden sett till individerna själva.

Jag skulle avslutningsvis vilja beröra en sak, eftersom den tillhör ärendet och fru Kristensson tog upp den förut. När vi diskuterade en av dessa utvisningar i våras – det gällde bara *ett* fall, eftersom vi inte hade behandlat mer än ett fall då – låg Baader-Meinhof-aktionen precis bakom oss. Men det är inte på grund därav som vi sedan har ändrat uppfattning i det här fallet. Fru Kristensson ville att vi mot bakgrund av en annan terroristorganisations aktiviteter helt allmänt skulle bli mera restriktiva, vilket jag motsatte mig. Men det har under mellantiden kommit fram nya saker som har gjort att vi har ändrat uppfattning från hösten 1974 till hösten 1975 beträffande en av dessa båda personer.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingenting emot att någon skarpt angriper mig i sak eller mot att någon är spydig eller elak personligen – det hör till det som man får acceptera i debatten, och det är ofta det som ger den dess krydda. Jag måste erkänna att jag inte heller själv känner några restriktioner i det avseendet. Men nog må väl ändå statsrådet Leijon begränsa sig litet grand när hon börjar sin vinkling av detta rättsproblem med att insinuant låta påskina att mitt hjärta skulle blöda för terrorister och försöka göra gällande att jag skulle ha någon välvillig inställning till eller skulle önska ett allmänt slappt förfarande mot personersom bedriver sådan kvalificerad kriminell verksamhet. Jag reagerar skarpt mot det. Jag har icke tagit upp frågan från den utgångspunkten utan sett

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i ut-
länningslagen*

*Om grunderna för
tillämpning av den
s. k. terroristlagen*

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i ut-
lämningslagen*

*Om grunderna för
tillämpning av den
s. k. terroristlagen*

den som ett rent rättsfall, oavsett om personerna i fråga är sympatiska eller osympatiska.

Jag har tagit upp detta som en illustration till en teknisk praxis och ställt frågor i anslutning till det. Är denna tekniska praxis tillfredsställande ur allmän rättssäkerhetssynpunkt och stämmer den överens med de avsikter som regeringen själv och lagstiftaren, riksdagen, har angett för vad som skall krävas innan en person blir föremål för så pass vittgående åtgärder som det är fråga om här?

Det är inte så att hjärtat skall blöda för dem som rättmätigt kan drabbas av repressalier, utan sinnet skall i stället vara uppmärksam på den marginal av godtycke som kan ligga i att rättspraxis eventuellt är slappare än vad som har föreskrivits av lagstiftaren. Det är detta principproblem vi diskuterar, och jag undanber mig alla insinuationer om att jag skulle sympatisera med personer som bedriver terrorism.

Låt mig för att underlätta för statsrådet Leijon att föra den rent rättsliga diskussionen säga så här. Låt oss helt bortse från verklighetsförankringen, det förhållandet att jag har hämtat principiella exempel från vissa praktiska rättsfall. Det är något som man naturligtvis måste göra. Låt oss betrakta frågan som rent principiellt juridisk-teoretisk utan att ingå på dessa uppgifter och säga: Om de uppgifter jag här anförde vore riktiga i det hypotetiska fall som statsrådet Leijon och jag diskuterar, och om detta i stort sett vore det enda man hade att anföra, skulle det i ett sådant fall vara korrekt och med rättssäkerheten förenligt att skrida till utvisning av de misstänkta? Jag ställer alltså frågan rent i princip, och vi behöver inte nämna Kitagawa, Shimada eller något annat namn i sammanhanget.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är medveten om att det tillkommit någon ny upplysning som gjorde att regeringen verkligen fann anledning att verkställa beslutet om utvisning av den japanske terroristen. Vad jag allmänt ville säga var att jag inte tycker att regeringens hållning i dessa utvisningsfrågor varit särskilt bestämd. Man har i vissa fall beslutat om utvisning men samtidigt också att denna inte skulle verkställas. Jag hyser den förhoppningen att man efter det klara uttalande som justitieutskottet har gjort och som inrikesutskottet har ställt sig bakom i fortsättningen skall visa restriktivitet när det gäller att behålla terrorister i vårt land. Det tycker jag skulle vara en stor fördel.

Jag ställde vidare en fråga till statsrådet om den konstitutionella nödrätten, som jag inte fått något svar på.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Frågan om konstitutionell nödrätt ligger inte i första hand på mitt bord, men såvitt jag är underrättad pågår ingen översyn av det problemkomplexet. Låt mig sedan säga att jag verkligen hoppas att fru Kristensson inte menar att vi när det gäller terroristlagstiftningen i fram-

tiden inte skall ta några som helst hänsyn till om människor av politiska skäl måste stanna i vårt land.

Självfallet är de ärenden som gällt terroristlagen och där vi inte har verkställt beslutet relativt många i förhållande till det totala antalet fall. Där har personerna i fråga varit att betrakta som politiska flyktingar, och det kan aldrig bli fråga om att dessa personer, även om de har begått avskyrda terroristdåd, skall skickas tillbaka till sina hemländer.

Herr Svenssons fråga är formulerad på ett sådant sätt att jag inte tänker besvara den.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det senaste beslutet var kanske klokt ur statsrådets synpunkt.

Jag skall inte ta upp till diskussion vad fru Kristensson här sade. Hennes benägenhet att hellre fälla än fria är alltför väl dokumenterad här i kammaren i en mängd debatter om rättsförhållanden.

Jag vill ställa den frågan till kammarens ledamöter: Vore icke de förhållanden som jag här har berört och de reaktioner som från de ansvarigas sida har blivit bemötande därav, de undanlidningar som gjorts i interpellationssvaret och i debatten och de allvarliga misstankar som numera måste hysas om att man beträffande terroristlagens tillämpning visar ett korrekt ansikte utåt men har en helt annan praxis inåt, motiv nog för att i lämpligt sammanhang inskränka den hemligstämpel som uppenbarligen är ett hinder för en offentlig och parlamentarisk kontroll?

Låt mig så gå över till en annan fråga, som jag hoppas att statsrådet Leijon visar något större benägenhet att svara på. Det är en fråga som jag ställde i samband med interpellationen och som inte är direkt upptagen i svaret; den är besvarad i mycket allmän form. Frågan gäller tillförlitligheten av uppgifter från främmande länders polismakter.

Är statsrådet Leijon medveten om faran i sammanhanget och görs en gradering och en analys av uppgifterna från främmande länders polismakter i, för att ta några exempel, följande fall:

uppgifter från de italienska säkerhetspolitiska organen, vilka är mer eller mindre överbevisade om att ha deltagit i förberedelser till en statskupp mot det parlamentariska styrelseskicket i Italien,

uppgifter från de säkerhetspolitiska organen i Förbundsrepubliken Tyskland, som på goda grunder misstänks för att ha medverkat i samma typ av förberedelser i form av samarbete med den italienska polisen,

uppgifter från de israeliska säkerhetsorganen, som ju själva har visat att de är ganska fördomsfria i sina metoder i Lillehammer och på annat håll,

och uppgifter från den brasilianska polisen – vi har ju inte så få brasilianer här i Sverige – som också med tanke på de politiska förhållanden som råder i Brasilien kan misstänkas för att lämna uppgifter som inte är särdeles trovärdiga?

Jag vill ha litet mera preciserade kommentarer till frågan om denna

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i ut-
länningslagen*

*Om grunderna för
tillämpning av den
s. k. terroristlagen*

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i ut-
länningslagen*

*Om grunderna för
tillämpning av den
s. k. terroristlagen*

polisiära upplysningsverksamhet, som spelar så stor roll när det gäller både japaner och andra.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle till statsrådet Leijon vilja säga att vi i utskottet självfallet har menat att det ankommer på regeringen att i varje särskilt fall göra en bedömning av om en presumtiv terrorist bör få stanna i vårt land. Naturligtvis avsåg jag med mitt inlägg inte att säga att varje terrorist skall utvisas ur landet; man måste ju hela tiden pröva.

Vad vi emellertid har velat understryka är att man måste iaktta stor restriktivitet när det gäller att behålla terrorister här i landet, så att det inte uppfattas som en fristad för dessa personer. Vi skall ändå komma ihåg att det ofta är fråga om kallhamrade människor som inte skyr några medel, inte ens när det gäller att mörda helt oskyldiga personer för att uppnå vissa politiska syften.

Det hade kanske varit lämpligt om herr Svensson i Malmö, när han gjorde sin grava beskyllning mot mig att jag hellre brukar fälla än fria, åtminstone hade besvärat sig med att ge något exempel på detta.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Det förslag till utlänningslag som nu behandlas innehåller i vissa avseenden mycket grannliga och principiellt känsliga frågor.

De ändringar i den befintliga utlänningslagen som nu föreläggs riksdagen och som inte har anknytning till terroristlagen har genomgående den inriktningen att de ökar rättssäkerheten för och fastlägger en humanare syn på invandraren. Det gäller inte minst skyddet för flyktingar. Lagförslaget utvidgar kretsen av invandrare som får skydd i Sverige. Det gäller människor som på grund av politiska förhållanden i hemlandet inte vill återvända. Statsrådet Leijon har utvecklat detta ytterligare, och jag kan instämma i vad hon sade i detta avsnitt av sitt anförande.

Tillåt mig nämna några punkter som har varit grundläggande för centerpartiets inställning att helt ansluta sig till den föreliggande propositionen.

Besvärsordningen görs mycket förmånligare för invandrare. Preskriptionsrätt införs beträffande beslut om avlägsnande m. m. Förutsättningarna för användande av tvångsmedel preciseras i lagen. Tidsbegränsning av förvarstagande är en annan viktig förbättring av rättsskyddet för berörd utlänningslag.

Vi arbetar nu, herr talman, under tidspress, och därför skall jag inte vidare utveckla min syn på dessa och andra punkter. Statsrådet Leijon har också varit inne på detta område och utvecklade resonemanget, som jag tyckte, mycket bra. Jag kan instämma i vad hon sade även i detta avseende.

Den fråga som föranlett delade meningar i utskottet och här i kamraren gäller att den s. k. terroristlagen inarbetats i utlänningslagen, att utländska terrorister förs in under en speciell lag och att det finns risk

för en för vidsträckt tillämpning av denna lag. Fru Kristensson betecknade dessa problem som ett juridiskt dilemma. Jag tycker att det är en mycket välfunnen formulering. Terroristlagen, som vi från centerns sida anser vara befogad i nuvarande situation både här hemma och utomlands, berör endast utlännningar som kommer in i vårt land för att begå svåra våldsbrott, riktade mot såväl svenska medborgare som invandrare.

Fru Kristensson hade ett resonémang om skälen för och emot att lagen skulle infogas i utlänningslagen. Hon kom till sist fram till att skälen för ett infogande av terroristlagen i utlänningslagen övervägde. Vi har funnit detsamma, och vi finner också att det är ett nära samband mellan utlänningslagen och det syfte som terroristlagen djupast har, nämligen att skydda människor för våld. Den omständigheten att terroristlagen infogats i utlänningslagen innebär inte att den humana synen och tillämpningen av lagen påverkas negativt. Jag tycker att det är viktigt att slå fast detta.

Händelser ute i världen och även i vårt land visar att vi under över-skådlig tid kommer att behöva skydd mot våldshandlingar, riktade mot både svenskar och invandrare, av terroristgrupper och världsomspännande terroristorganisationer. Sprängningen och mordet på tyska ambassaden här i Stockholm i våras samt tågkapningen och ambassadockupationen i Holland just nu är varnande exempel. Statsrådet Leijon räknade upp en rad andra exempel. Med hänsyn till åtgärder mot terrorister i andra stater och med hänsyn till våra internationella förpliktelser framstår det enligt min mening som en skyldighet också för Sverige att se till att vårt land inte blir en tillflyktsort och ett aktionsområde för terrorister.

De särskilda tvångsmedel som enligt terroristlagen kan tillgripas mot en presumtiv terrorist om han beviljas asyl i vårt land behålles i en särskild tidsbegränsad lag. De viktiga besluten om terrorister ankommer också i fortsättningen på regeringen. Statsrådet Leijon redovisade handläggningsordningen och utlänningsars möjligheter att tillvarata sin rätt. Den beskrivningen tycker jag är rimlig intill dess vi närmare har utrett frågorna genom den utredning som skall komma till stånd. Ändå måste man på detta område vara mycket aktsam vid handläggningen och bedömningen av de enskilda fallen.

Den parlamentariska kontrollen är viktig i dessa sammanhang. Det innebär inte att man behöver misstänka en regering för felaktig handläggning – det är en grundläggande principfråga. För att garantera parlamentarisk insyn och kontroll skall regeringen årligen i skrivelse till riksdagen redovisa hur terroristlagen tillämpas. De farhågor för risken av en alltför vidsträckt tillämpning av tillägget "eller eljest", som uttalats i folkpartireservationen och av herr Nyquist tidigare här i dag, bör bl. a. genom denna parlamentariska kontroll kunna undanröjas.

Lagrådet har lämnat den föreslagna lagen utan erinran. Den parlamentariska kontrollen av terroristlagen, det föreslagna tillämpningsområdet för lagen och den omständigheten att besluten ligger hos regeringen innebär enligt vår mening en rimlig avvägning mellan effektivitets- och

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i ut-
länningslagen*

rättssynpunkter.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Fru DIESEN (m):

Herr talman! Anledningen till att jag tar till orda i det här ärendet är dels att jag har väckt en motion tillsammans med ett par andra moderater, dels att jag i invandrarverkets styrelse har deltagit i den praktiska tillämpningen av den lag som vi nu behandlar. Det gäller ju ändringar i utlänningslagen, ändringar som enligt utskottet är så omfattande att det kan ifrågasättas om inte den nuvarande lagen borde ha ersatts med en helt ny. Utskottet anför att regeringen har varit medveten om detta och i oktober utfärdat direktiv för en översyn som skall leda fram till en helt ny utlänningslag.

Jag tycker det hade varit riktigare att säga att regeringen har *blivit* medveten. I januari i år väckte vi en motion i vilken vi bl. a. hävdade att lagen borde bli föremål för en samlad översyn med sikte på förslag till en ny lag. En ändrad praxis har nämligen medfört att lagen i dag inte uttrycker de handlingslinjer som gäller för vår invandrings- och flyktingpolitik. Detta borde också regeringen för länge sedan ha insett och tidigare ha beslutat om en omarbetning.

Motionen föranleder inte nu någon åtgärd, säger utskottet, men den har självfallet ändå fyllt en uppgift.

Det är emellertid inte nog med att det finns en lag, det måste också finnas möjligheter att tillämpa den i praktiken. Jag tänker då framför allt på tillståndsfrågor av olika slag. Tillståndsbyrån på statens invandrarverk handlade under budgetåret 1974/75 omkring 94 000 ärenden. Det innebär någon minskning i jämförelse med året förut, men i stället har antalet arbetskrävande ärenden ökat betydligt. Ärendebalansen uppgår till ca 8 000. Detta, säger verket i sin anslagsframställning för nästa år, är inte acceptabelt och innebär i sig en betydande extra arbetsbelastning genom att folk i stor utsträckning ringer och frågar angående icke avgjorda ärenden. Balansen av kvalificerade ärenden, dvs. sådana ärenden som gäller avlägsnande samt remisser från regeringen, var den 1 juli 1974 till antalet 493, ett år senare 100 fler och i november i år 940, alltså en fördubbling på drygt ett år.

Att balansen ökar på det här sättet beror ju inte bara på att ärendena blir fler och svårare. Personalomsättningen på tillståndsbyrån har medfört och kommer att medföra stora svårigheter. Det tar ungefär ett år att lära upp en handläggare av sådana här ärenden. Väl upplärda slutar många, nya måste anställas och upplärning stjälar mycket tid från erfarna handläggare. Verket anför att av byråns 30 handläggare kommer minst 20 att ha en anställningstid understigande två år vid utflyttningen till

Norrköping.

Den här utflyttningen medför hart när oöverstigliga svårigheter för verket. Det är väl en sak att förlägga nya statliga verk till landsorten, men att flytta ut ett verk som befinner sig i ett uppbyggnadsskede och som dessutom har fått sig pålagt mängder av nya uppgifter är minst sagt oansvarigt. Jag tycker att det skulle vara klädsamt om man från regeringens sida erkände sitt misstag åtminstone när det gäller invandrarverket.

Men inte bara invandrarverket har svårigheter och brist på personal. En hel del utredningsarbete faller på polisen. Här i Stockholmstrakten tycks just nu Huddingepolisen ha de flesta utlänningsärendena, och där har man bara halv styrka. Detta medför att man inte kan ta itu med ett ärende förrän fyra månader efter det att ärendet har kommit in. Utredningen tar sedan en rundlig tid, och därefter går ärendet till invandrarverket, där det också tar tid. Stockholmspolisen har vidare personalproblem. För att få en utredning kompletterad med vissa uppgifter är det nu tre månaders väntetid. Och eftersom de flesta avslag redan överklagas och offentligt biträde utses går ytterligare några månader vid behandlingen av dessa tillståndsärenden, som det är så viktigt att få avklarade så snabbt som möjligt.

Anser verkligen det ansvariga statsrådet att detta är en tillfredsställande ordning? Kan inte statsrådet tala med justitieministern, så att han ser till att polisen får betydligt bättre utredningsresurser?

I vår moderatmotion som jag tidigare nämnde begärde vi också att regeringen skulle lägga fram förslag om att inrätta ett samrådsorgan i flyktingfrågor. Vi pekade på att flyktingfrågornas ändrade karaktär motiverar en översyn av myndigheters och andra instansers handlingsberedskap, eftersom samma mönster för handläggningen av frågor om uttagning, överföring och mottagande av flyktingar har gällt ända sedan början av 1950-talet.

Jag har senare från statsrådet Leijon som svar på en framställd fråga fått veta att man i departementet överväger de här frågorna, och utskottet utgår därför ifrån att också frågan om inrättande av ett särskilt samarbetsorgan kommer att prövas. Jag är naturligtvis glad över att det så småningom kommer att hända något även på detta område, även om man inte vet hur länge det kommer att dröja. Men motionen har kanske ändå hjälpt till att skynda på ärendet.

I propositionen behandlas också framställningar från Socialdemokratiska kvinnoförbundet och Solidaritetskommittén för politiska flyktingar, vilka önskar att en civilt tillsatt nämnd skall handha förhör och undersökning av flyktingar samt frågor om politisk asyl. Föredragande statsrådet är klok nog att inte ansluta sig till den uppfattningen utan har där lyssnat på de synpunkter som framförts av rikspolisstyrelsen och invandrarverket.

Däremot nämns inte i propositionen den skrivelse som Landsorganisationen har tillställt arbetsmarknadsdepartementet och följaktligen

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Ändring i ut-
länningslagen

inte heller invandrarverkets remissvar. Den skrivelsen väckte på sin tid, dvs. förra hösten, ett visst uppscende till följd av sitt innehåll. LO skrev bl. a.:

”I första hand har yrkanden framställts om att de fackliga organisationerna blir hörda vid prövning av frågor rörande politisk asyl. Bakgrunden till detta krav står att finna i det förhållandet, att utlänningar som ansökt om arbetstillstånd men fått en sådan ansökan avstyrkt av den fackliga organisationen och avslagen av den centrala utlänningsmyndigheten ändock kunnat erhålla arbete utan att bryta mot gällande regler. I de fall en ansökan om ordinärt arbetstillstånd avslagits har i flera fall berörda utlänningar hos myndigheterna anmält behov av asyl av politiska skäl. Den stora ökningen av dylika ärenden på senare tid har medfört att centrala utlänningsmyndigheten har iakttagit en ytterst generös tillämpning av bestämmelserna om asyl för att därigenom undgå att dels insätta onödigt stora utredningsinsatser, dels förhindra risken av att verkliga politiska flyktingar avlägsnas ur landet.”

Det är tydligen LO:s mening att verkliga politiska flyktingar skall avlägsnas ur landet. Är det också statsrådets Leijons uppfattning?

Det skulle vara intressant att höra varför skrivelsen inte finns upptagen i propositionen och vad statsrådet har för synpunkter på den.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Inrikesutskottets betänkande nr 24

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

*Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 298

Nej – 16

Mom. 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Jonsson i Mora och Carlström i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nyquist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Jonsson i Mora och Carlström i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nyquist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 275
Nej - 28
Avstår - 12

Mom. 8-15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Justitieutskottets betänkande nr 15*Mom. 1*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Lövenborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 16
Avstår - 1

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i ut-
länningslagen*

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Nyquist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nyquist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Nyquist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nyquist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 28
Avstår - 15

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Nyquist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nyquist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Nyquist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nyquist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 29
Avstår - 14

Mom. 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 11 Meddelande om extra arbetsplenium lördagen den 13 december

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Enligt vad som under hand meddelats kan det bli nödvändigt att i morgon bordlägga ytterligare ett betänkande från jordbruksutskottet. Då det är angeläget att kammaren får möjlighet att behandla detta betänkande samma dag kommer i så fall *dels* det arbetsplenium som utsatts till kl. 09.00 lördagen den 13 december att efter avslutad ärendebehandling ajourneras en timme för att bereda jordbruksutskottet tillfälle att sammanträda, *dels* ytterligare ett arbetsplenium att anordnas på lördagen. Sistnämnda sammanträde tar sin början fem minuter efter det att det ajournerade sammanträdet avslutats.

*Meddelande om
extra arbetsple-
nium lördagen den
13 december*

*Ändring i byggnads-
lagen*

§ 12 Ändring i byggnadslagen

Föredrogs civilutskottets betänkande 1975/76:8 med anledning av dels propositionen 1975/76:1 i vad den inte behandlats i utskottets betänkande CU 1975/76:1, dels propositionen 1975/76:56 om ändring i byggnadslagen (1947:385) jämte med anledning därav väckta motioner.

Regeringen hade i propositionen 1975/76:1 (bostadsdepartementet) såvitt nu var i fråga berett riksdagen tillfälle att yttra sig över i regeringsprotokollet lämnad redovisning beträffande handläggningen av ärenden enligt 136 a § byggnadslagen (BL).

I propositionen 1975/76:56 (bostadsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen anta det i regeringsprotokollet upptagna förslaget till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385). Förslaget omfattade ändringar i 136 a § och 147 § BL jämte ikraftträdandebestämmelser.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975/76:56 anfördes följande:

”I propositionen uttalas att det redan nu – innan riktlinjerna för en framtida skogspolitik har lagts fast – är nödvändigt att hålla tillbaka åtgärder som innebär ökad förbrukning av skogsråvara. Vidare påpekas att en omfattande utbyggnad av skogsindustrin, som i ett långsiktigt perspektiv inte kan förses med råvara i tillräcklig omfattning, kan komma att medföra betydande strukturella problem och problem för sysselsättningen. Det framhålls att det krävs en långsiktig planering av hela skogsnäringen för att en från samhälleliga utgångspunkter rimlig utveckling skall komma till stånd.

I propositionen läggs fram förslag till ändring av 136 a § byggnadslagen (1947:385). Ändringen syftar till att redan nu förbättra samhällets möjligheter att kontrollera och pröva åtgärder inom skogsindustrin som kan innebära ökad förbrukning av svensk träfiberråvara. Den föreslagna ändringen av 136 a § byggnadslagen innebär att tillkomsten och lokalise-

ringen av industriell eller liknande verksamhet skall kunna prövas med utgångspunkt i hushållningen med träfiberråvara.

Vissa följändringar av ansvars- och påföljdsbestämmelserna i 147 § byggnadslagen föreslås också.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen 1975/76:56 väckta motionerna

1975/76:136 av herr Åkerfeldt m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att de föreslagna ändringarna icke skulle gälla för anläggning som påbörjats före den 1 januari 1976 och då inte omfattades av provningsreglerna i BL 136 a § i dess dåvarande lydelse,

2. att tillstånd skulle lämnas även i dessa fall då väsentliga förbedelser för anläggningens utförande vidtagits före den 1 december 1975,

1975/76:137 av herr Antonsson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975/76:56 beslutade att i avvaktan på de resultat som 1973 års skogsutredning kom att redovisa och med beaktande av den frivilliga överenskommelse som träffats inom skogsindustrin beträffande råvaruförbrukningen fram till 1978-01-01 den i propositionen föreslagna detaljregleringen av skogsindustrins råvaruförbrukning avvisades och att propositionen skulle avslås,

1975/76:138 av herr Enlund m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1975/76:56,

1975/76:139 av herr Krönmark m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1975/76:56, och

1975/76:140 av herr Olsson i Edane m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:1 i vad den inte behandlats i betänkandet CU 1975/76:1 som sitt yttrande gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. att riksdagen skulle

a. med anledning av propositionen 1975/76:56 och motionen 1975/76:136 samt med avslag på motionerna 1975/76:137, 138, 139 och 140 anta det till propositionen fogade förslaget till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385) med den ändrade lydelse av 136 a § tredje stycket, 147 § andra stycket 3 samt övergångsbestämmelserna som utskottet föreslagit i förtydligande syfte,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om ytterligare överväganden i anslutning till utformningen av 136 a § tredje stycket byggnadslagen i paragrafens av utskottet föreslagna lydelse.

Reservationer hade avgivits

beträffande ändring i byggnadslagen

1. av herrar Åkerfeldt (c) och Mattsson i Skee (c), fru Ingvar-Svensson (c), herr Ullsten (fp) samt fru Andersson i Hjärtum (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:56 och motionerna 1975/76:137, 138 och 139 samt med avslag på motionerna 1975/76:136 och 140 skulle anta det till propositionen fogade förslaget till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385) med den ändrade lydelse som reservanterna föreslagit, innebärande bl. a. att lagförslaget i vad gällde det föreslagna tredje stycket i 136 a § (rörande prövning av utvidgning av industriell verksamhet med utgångspunkt i hushållningen med träfiberråvara) samt det föreslagna femte stycket i 136 a § (rörande anmälningsplikt vid planerad utvidgning av sågverk) inte skulle antas av riksdagen.

2. av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:137, 138 och 139 skulle avslå propositionen 1975/76:56 samt motionerna 1975/76:136 och 140.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande handläggningen av ärenden om industrilokalisering av herrar Adolfsson (m) och Danell (m).

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! De föreslagna ändringarna i byggnadslagen syftar till att i avvaktan på ett aviserat näringspolitiskt program för skogsnäringen skapa regler som hindrar att anspråken på skogsråvara ökar i sådan utsträckning att förutsättningarna för att arbeta fram ett sådant program rubbas.

Även om de beräkningar som i dag finns över den totala virkestillgången är preliminära, pekar de på att tillgången på skogsråvara från ett uthålligt bedrivet skogsbruk blir den begränsande faktorn för skogsindustrins expansion.

Skogen och skogsindustrin intar en nyckelställning i vårt näringsliv, och därför är det ett nationellt intresse att vi hushållar med denna tillgång på ett sådant sätt att näringsen och därmed landets långsiktiga intressen tillvaratas.

I propositionen föreslås för att nå detta syfte några ändringar i byggnadslagens 136 a §. Denna paragraf tillkom ursprungligen som ett medel att pröva lokaliseringen av viss miljöförstörande industri i samband med att man 1972 angav riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen. Vid behandlingen av energipropositionen i år har denna paragraf ändrats till att avse även prövning ur energisynpunkt plus tillkomsten av prövningen som sådan. Nu föreslås att även hushållningen med träfiberråvara skall vara prövningsgrund för tillkomst och lokalisering. Den föreslagna prövningsgrunden är liksom hela prövningssystemet provisorisk i avvaktan på 1973 års skogsutrednings slutliga redovisning av sina virkesbalanser och därpå grundade förslag till ett mera långsiktigt program för skogsnäringen. Prövningssystemet skall omfattas av en aviserad reformering av byggnadslagstiftningen.

Den nuvarande 136 a § har när det gäller skogsnäringen tillämpats på ett sätt som ligger den nu föreslagna paragrafen mycket nära. Lagrummets

användbarhet har emellertid haft begränsningar. Förutsättningen är att företaget är av väsentlig betydelse för hushållningen med mark och vatten samt energi, vilket i praktiken torde ha inneburit att utbyggnader utanför de områden som omfattas av den fysiska riksplaneringens riktlinjer inte kunnat prövas med stöd av detta lagrum.

Den nu föreslagna lagtexten reglerar prövning dels av nyanläggning, dels av ökning av råvaruförbrukningen i pågående verksamhet oberoende av anledningen till ökningen.

I propositionen nämns – och under utskottsbehandlingen har ytterligare redovisning härom lämnats – att skogsindustrins samarbetsutskott träffat en frivillig överenskommelse som även redovisats för industriministern. Överenskommelsen innebär i korthet att parterna förbinder sig att inte genom utbyggnad eller på annat sätt öka sin råvaruförbrukning över 1973 eller 1974 års nivå. Detta skall gälla under tiden fram till den 1 januari 1978, dvs. den tidpunkt då ett samlat skogspolitiskt program skall redovisas.

Skogsindustrins initiativ dokumenterar en vilja att medverka till en ur samhällssynpunkt både lämplig och önskvärd hushållning med skogens och skogsindustrins resurser.

Utskottet har dock, i denna del, enats om att prövning av nyanläggning genom ett frivilligt åtagande inte helt kan ersätta en prövning enligt lagstiftningens enhetliga regler. Dessutom kan redan nu, som jag tidigare nämnde, lagprövning avse en avsevärd del av utbyggnaderna. I syfte att erhålla för alla företag likformiga regler och möjliggöra ur samhällssynpunkt önskvärda översiktliga bedömningar, har man stannat för att i lagparagrafen införa träfiberråvara som prövningsgrund.

Även sänkningen av gränsen för den generella prövningen när det gäller sågverkens årsproduktion från 50 000 m³ till 5 000 m³ mätt i sågade trävaror har man i enighet godtagit, främst med tanke på dessa enheters regionalpolitiska betydelse. Det bör i det här sammanhanget nämnas att 85 % av landets sågverk har en produktion som faller under denna gräns, medan 90 % av virkesförbrukningen sker i större sågverk och följaktligen kommer att omfattas av prövningstvånget.

När det gäller förslaget andra del, ökning av råvaruförbrukningen, har utskottet emellertid inte kunnat enas. Även här biträder utskottets majoritet, visserligen med marginella ändringar, propositionens förslag om en generell prövningsplikt för förhållandevis små ökning av råvaruförbrukningen, oberoende av orsaken. Reserverter från centerpartiet och folkpartiet har i stället valt att ta fasta på den samlade skogsnäringens erbjudande att frivilligt begränsa råvaruförbrukningen till något av årsförbrukningsnivån 1973–1974 under en tid av två år.

Denna överenskommelse har samma syfte som lagförslaget. Insikten om begränsningens nödvändighet finns i mycket hög grad hos den berörda industrin. Vad det ytterst gäller är ju att på lång sikt trygga förutsättningarna att hävda sig på den internationella marknaden, och det gör man inte genom att bygga ut en dyrbar överkapacitet eller genom

uttag ur skogen som skulle innebära att man "sågar av den pinne man sitter på".

Det främsta skälet att avslå regeringens förslag i denna del är av principiell natur. Det kan inte vara rimligt, det är rent av stötande att införa en detaljreglering med så här långtgående styrning.

Utöver det principiella skälet finns en rad sakliga skäl som skulle medföra betydande svårigheter för industrins drift, planering och även för dess marknadsföring.

Det "spelrum" för ökning av råvaruförbrukningen som tillåts är satt till 10 000 m³, eller med den ändring som utskottsmajoriteten gjort till 1 % upp till 20 000 m³ för anläggningar som konsumerar över 1 000 000 m³ om året. Den kvantitet som har lämnats utanför det generella prövningstvånget motsvarar för massaindustrins del 2 000 ton massa. Det är 1 % av vad ett av våra större bruk producerar per år, eller tre dagars produktion, och det är den råvarumängd som hela massaindustrin konsumerar på en dryg driftimme.

Förslaget avser den enskilda virkeskonsumtionsenheten. För ett företag med flera enheter innebär detta, för att hålla sig under den angivna prövningsgränsen, att man inte kan differentiera driften med hänsyn till sådana faktorer som översynsbehov, haverier och den aktuella virkesfångstens lokalisering eller av marknadsläget ändrad fördelning mellan massa-ved och sågtimmer. Majoriteten har även påpekat detta missförhållande, men har inte föreslagit någon ändring – inom parentes kan väl sägas att det med den tid utskottet haft till förfogande inte heller har varit möjligt. Av det följer att lagen om den i dag antas kommer att ha denna brist. Det är visserligen en god illustration till lagens otymplighet, men, onekligen ett svårt hinder för rationell drift vid berörda företag.

Vad händer t. ex. vid en fabrik där man i december månad kan räkna med risken att till årsskiftet överskrida prövningsgränsen? Ett prövningsförfarande är inte en så snabb affär att den kan klaras på några dagar, som i en sådan situation kan tänkas stå till buds. Följden måste bli störningar i produktionen och de närmast drabbade blir de anställda. En annan följd kan bli att man för att gardera sig för en sådan situation söker tillstånd i "överkant". Men hur skall regeringen behandla sådana ansökningar om en meningsfull hushållning skall åstadkommas? Och man bör hålla i minnet att de ansvariga i företagen skall göra sina överväganden under hotet av frihetsstraff i dess yttersta konsekvens.

Det är förvånande att utskottsmajoriteten är beredd att biträda ett förslag som i så hög grad försvårar verksamheten för landets, främst ur valutasynpunkt, viktigaste näringsgren. Det hade varit förståeligt om man hade varit i en tvångssituation och inte haft något annat alternativ. Men här har vi alternativ. Det föreligger, som jag sade, ett frivilligt åtagande från industrins sida även på den här punkten. Det frivilliga åtagandets effekter går dessutom längre än lagförslagets. I överenskommelsen utlovar man en förbrukning som inte överstiger den jämförelsenivå jag tidigare angav, och det utan "spelrum".

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

Ändring i byggnads-
lagen

Hittills har samråd mellan skogsindustrins företrädare och regeringen skett på ett förtroendefullt sätt. I samma anda har det frivilliga samverkansavtalet utarbetats och redovisats för regeringen redan i maj 1975. Industriministerns reaktion på avtalet har vid flera tillfällen varit positiv. Därför kom förslaget i denna del minst sagt överraskande.

Vad har hänt som gör att skogsindustrin, trots redovisade höga ambitioner, inte längre är betrodd att kunna klara av råvaruproblemen under en övergångstid av endast två år? Det får betraktas som unikt att en lagstiftning, som dessutom är av provisorisk karaktär och vars uppenbara nackdelar genom krångel och byråkratisering inte står i rimlig proportion till syftet, vilket är att bevara handlingsfriheten, inför ett långsiktigare avgörande om vars utgångspunkter det i dag inte finns några säkra besked.

Herr talman! Slutsatsen för reservanternas del blir att yrka bifall till reservationen I. Vid bifall till den avvisas en detaljreglering av råvaruförbrukningen, men skapas striktare regler för prövning av utbyggnader genom införande av hushållning med träfiberråvara som grund för prövning av tillkomst och lokalisering.

Herr DANELL (m):

Herr talman! 136 a § byggnadslagen som medger etableringskontroll och utvidgningskontroll av energislukande industri m. m., är ett lagutrymme som nu återigen kommer till riksdagens bord för att utvidgas och för att ge myndigheterna större möjligheter att nagelfara industrins framtidsplaner. Det kan synas vara naturligt med hänsyn till den energisituation vi nu har, vilken sedan bara några år till viss del karakteriseras av knapphet men också av problem som rör samhällsekonomin. Syftet bakom 136 a §, med den utformning som gäller sedan riksdagsbeslutet i våras, är angeläget vad avser strävan att vid etablering av stora industrier ta hänsyn till hushållningen med våra mark- och vattentillgångar samt tillgången på energi. Det var det senare kriteriet som tillkom i samband med energibeslutet i våras.

I samband med det beslutet, vilket också innebar att regeringen skulle kunna inte bara påverka lokaliseringen av berörd industri utan också pröva tillkomsten över huvud av viss industri, anförde moderata samlingspartiet i sin motion 1975:2029 att det inte fanns anledning att avvisa tanken på att lokaliseringen av energikrävande verksamhet skulle kunna prövas. Vi ansåg dock att den metod som regeringen valt och som sedan utskottsmajoriteten tillstyrkte gav regeringen alltför omfattande befogenheter att styra utvecklingen inom stora delar av det svenska näringslivet.

Vi moderater föreslog en utredning som skulle ge bättre beslutsunderlag än vad propositionen då gav. I synnerhet gällde detta frågan om vilka kriterier som borde väljas för att möjliggöra en prövning. I motionen framfördes bl. a. att "en lagstiftning i detta hänseende bör få en sådan utformning, att det är möjligt för ett företag, som överväger en energikrävande etablering, att med utgångspunkt i lagtexten bilda sig en uppfattning om sannolikheten för att etableringen skall medges".

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i byggnads-
lagen*

Dessa i våras av oss framförda principiella skäl mot en förändring av etableringskontrollen är en utgångspunkt också i dag då riksdagen ånyo skall behandla ett ändringsförslag till den nämnda paragrafen. Någon ytterligare studie av kriterier vid prövning enligt lagutrymmet har inte skett, men det verkar helt klart att i alla fall bostadsdepartementet, som är huvudansvarigt för regeringsförslaget, nu bara efter att paragrafen i sin senaste lydelse varit i bruk fyra månader vill få än större möjligheter att nagelfara skogsindustrin.

I sammanhanget kan jag inte underlåta att konstatera att det på grund av många viktiga propositioner i slutskedet av höstriksdagens arbete inte varit möjligt att ge denna fråga en ingående behandling. Faktum är att tiden endast medgett ett enda reellt utskottssammanträde, där propositionen kunnat behandlas. Detta bäddar verkligen inte för att vi på sådana här viktiga områden skall kunna få klara och väl grundade regler för näringslivet. Skall vi i framtiden, trots hushållning av mark och vatten och trots på vissa områden en begränsad tillgång på energi, ändå kunna ha en hög sysselsättning och positiv ekonomisk utveckling krävs det att samhällets spelregler för det faktiskt utvecklingsdynamiska näringslivet är klara och ligger fast under en längre tid.

Bakgrunden till propositionen, som ju syftar till att förbättra samhällets möjligheter att kontrollera och pröva åtgärder inom skogsindustrin, som kan innebära ökad förbrukning av svensk träfiberråvara, är självfallet omsorgen om en framtida rimlig virkesbalans så att vi skall kunna ha en jämn utveckling av produktion och sysselsättning utan att tillintetgöra våra råvarutillgångar. Det är i detta sammanhang angeläget att göra en allmän näringspolitisk bedömning, där också de mindre industrierna och sågverken skall ha sin givna plats.

Om detta är alla överens, men det är sedan en annan fråga om regeringens metoder enligt propositionen verkligen är de rätta och särskilt välmotiverade. Jag har en känsla av att regeringen visat en nästan desperat reaktion på den väldiga överhettning som skogsindustrin uppvisade 1973 och 1974 och den då för tillfället intensivt debatterade skeva virkesbalansen. I sammanhanget bör man dock komma ihåg att så sent som 1973 läxades skogsindustrin upp av den socialdemokratiskt dominerade skogspolitiska utredningen för att den avverkade för litet skog. År 1975 angrips samma industri för att den avverkar för mycket. Man får tacka högre väsen för att vi i alla fall inte ännu har planhushållning i vårt land. Allt talar för att det inte är statsråd och höga myndighetspersoner som vet bäst i sådana här för samhället centrala frågor.

Förutom de tidigare nämnda principiella betänkligheterna, som vi moderater har emot propositionen, är det framför allt på två punkter som vi redovisar avgörande invändningar mot regeringens och utskottsmajoritetens snarlika förslag.

För det första anser vi att det är fel att hals över huvud störta ut med en så långtgående lagtext som förändringen av 136 a § innebär när det trots allt mycket snart – redan 1977 – från 1973 års skogsutredning

kommer att framläggas ett förhoppningsvis bra beslutsunderlag i frågan. I den utredningen studerar man just virkesbalansfrågor, och allt tyder på att vi i framtiden kommer att kunna ha tillgång till rullande virkesbalanser, så att politiker och myndigheter och näringsliv väl känner tillgången på virke inför framtida expansioner. Det vore djupt olyckligt om man, såsom regeringen och utskottsmajoriteten vill, inför en detaljerad reglering av bl. a. skogsindustrins arbete med en omfattande byråkrati som följd, strax innan vi skall få det beslutsunderlag som alla efterfrågar.

För det andra är ju det viktigaste skälet mot att nu i detalj lagstifta i frågan att skogsindustrin själv visat sitt ansvar och sin vilja att metodiskt få till stånd en planerad expansion allt efter vad virkestillgången medger, genom att man i en frivillig överenskommelse lyckats åstadkomma ett brett samarbete mellan näringsliv och myndigheter. Överenskommelsen utgår, som herr Åkerfeldt tidigare nämnt, från att 1973 och 1974 givit, till skillnad mot tidigare år, en negativ virkesbalans. Man konstaterar att tillgång till virkesråvara är en förstarangsangelägenhet för både industrin och samhället i övrigt, vilket innebär att överavverkning inte kan accepteras om den skulle inträffa under en längre tidsperiod. I samband med överenskommelsen understryks också vikten av att intensifiera arbetet med att öka det svenska skogsbrukets produktionsförmåga. Intensifierade återväxtåtgärder i samband med avverkning och med utnyttjande av bättre för- och planmaterial, effektivare beskogning av nu förbuskad areal m. m. samt också en ökad forskning om snabbväxande trädslag är några av ambitionerna. Vidare har nämnts vikten av att försöka öka produktmängden ur den givna råvarutillgången samt strävan att kunna utnyttja returpapper maximalt.

Själva överenskommelsen går ut på att man arbetar i tre regionala virkesråd, bestående av representanter för massa- och pappersindustrin, sågverksindustrin, wallboard- och spånskiveindustrierna, domänverket samt skogsägareföreningar, skogsvårdsstyrelser och representanter för de anställda. Virkesråden skall insamla och registrera uppgifter samt informera om produktionsvolymerna och råvaruförbrukning för industrienheter. På grundval av detta arbete skall man sedan föreslå åtgärder i syfte att med hänsyn till sysselsättningen anpassa skogsindustrins struktur till rådande virkestillgångar. Den viktigaste passusen i överenskommelsen är dock att deltagande parter förklarar att de inte ämnar öka sin förbrukning fram till 1978 av svensk råvara utöver årsförbrukningen 1973, alternativt 1974, i större utsträckning än vad som betingas av före den 1 mars 1975 genomförda eller igångsatta kapacitetsutbyggnader resp. projekt inom ramen för redan givna tillstånd.

Herr talman! Jag har valt att tämligen ingående redovisa innehållet i den nämnda överenskommelsen för att något uppväga den alltför kortfattade beskrivningen av saken i utskottsmajoritetens betänkande. Anledningarna till att utskottet inte tror på den här överenskommelsen utan bifaller lagförslaget är dunkla.

Utskottet är således tveksamt till avtalets giltighet och anslutningen till det. Då skall man veta att hela skogsindustrin utom plywoodindustrin och de mindre köpsågverken är med i avtalet trots att det knappt hunnit börja fungera. I de två redan avhållna mötena med virkesråd har dock även köpsågverken, trots allt, deltagit.

Vidare anser utskottet att det är tveksamheter kring avtalets funktion och betydelse med hänsyn till att redan tillåtna projekt inte kommer att på nytt kunna prövas i virkesråden och att det dessutom saknas påföljdssystem i avtalet. Detta senare är naturligtvis alltid skillnaden mellan frivilliga avtal och lagar. Att man bör kunna sätta sin tillit till detta avtal hänger samman med den uppriktiga vilja som skogsindustrin har visat att bemästra virkesfrågan som vi också vet att den på lång sikt är helt beroende av. Det finns skäl att understryka att det inte finns någon anledning att tro att industrin medvetet skulle förstöra sina framtida förutsättningar för produktion. Till sist måste det också konstateras att det, när det gäller en för landet så känslig bransch, som visat så mycket kunnande och framtidstänkande, borde vara avsevärt mer praktiskt om näringslivet i samarbete med myndigheter fick chansen att klara sina problem i stället för att mötas med stelbenta lagregler.

Den mest uppenbara bristen på verklighetsförankring som visas i propositionen är det centrala stycket i 136 a § om att även utvidgning av en utomordentligt måttlig omfattning måste prövas av regeringen. Det behövs ingen utbyggnad av ett driftställe, ingen ny maskin utan bara en omläggning av produktionen – en s. k. vardagsrationalisering – för att ett företag skall riskera bötesstraff om det inte har frågat regeringen om lov. Avståndstagandet från denna viktiga del av propositionen är alla tre icke-socialistiska partier överens om, och våra värderingar i övrigt ligger så pass nära varandra att vi moderater avser att i huvudvoteringen, om vår reservation nr 2 faller, stödja reservationen 1.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag fästa uppmärksamheten på ett i denna fråga märkligt förfaringsätt som de berörda statsråden använt sig av. Efter det att virkesråden började få sin eftersträfvade anslutning i våras har industriministern utbytt information med skogsindustrin på olika sätt, enligt vad utskottet erfarit. Så sent som den 6 oktober 1975 – alltså en månad innan bostadsministern avlämnade sin proposition till regeringen – skriver också industriministern till skogsindustriernas samarbetsutskott en skrivelse, som också nämns i utskottsbetänkandet men ändå inte återfinns som bilaga. I den skrivelse står det bl. a.:

”En frivilligt baserad återhållsamhet i råvarukrävande utbyggnad av den svenska skogsindustrin är ett positivt steg. Regeringens bedömning är emellertid att den s. k. frivilliga överenskommelsen i första hand måste betraktas som en temporär lösning som kan medverka till att skapa nödvändigt rådrum. Målsättningen måste vara att nå fram till en samlad näringspolitisk syn på hela skogsnäringen, dvs. innefattande såväl skogsbruket som skogsindustrin.”

Vidare skriver man: ”Det är regeringens målsättning att kunna pre-

sentera ett samlat näringspolitiskt program för skogsnäringen under år 1977, förhoppningsvis med ikraftträdande redan från den 1 januari 1978." Industriministern skriver vidare:

"I fråga om åtgärder vilka inte kommer ifråga för regeringens prövning önskar regeringen att branschen frivilligt medverkar till att sådana utvidgningar som innebär att den årsförbrukning av virke som jag förut har nämnt överskrids, inte under tiden fram till dess ett näringspolitiskt program kan träda i kraft, igångsättes."

Brevet slutar på följande sätt:

"Jag vill avslutningsvis nämna att regeringen överväger att redan i år föreslå riksdagen vissa ändringar av 136 a § byggnadslagen innebärande att prövningsordningen enligt lagrummet skall kunna tillämpas även på den grunden att en verksamhet är av betydelse för hushållningen med fiberråvara."

Således nämns inget om en så långtgående proposition, med exempelvis ett helt nytt stycke om regler vid utvidgningar, som vi nu fått på riksdagens bord. Tvärtom uttrycker ministern sin uppskattning över industrins positiva åtgärder och hoppas uppenbarligen på fortsatt samarbete i frivillighetens anda. Man frågar sig då: Har bostadsministern och industriministern så dålig kontakt med varandra att regeringsförslaget kanske rent av skall betraktas som ett misstag i arbetet? Om det inte är så, måste man kanske säga att näringslivet i sitt fortsatta samarbete med industriministern inte kan påräkna, att överenskommelser står sig utan att verkligheten kan förändras över en natt, allt beroende på statsrådets lynne.

Herr talman! Efter denna avslutande fråga vill jag bara till slut yrka bifall till reservationen 2 vid civilutskottets betänkande nr 8.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Den svenska skogsindustrins utbyggnad bör anpassas till de svenska skogarnas produktionsförmåga. På den punkten råder knappast några delade meningar. Skulle de beräkningar som 1973 års skogsutredning lagt fram vara riktiga, så uppstår fram på 1980-talet ett årligt underskott på 15–20 miljoner skogskubikmeter om skogsindustrin bibehåller 1973 års konsumtionsnivå av råvara och om man inte kan öka virkesproduktionen i våra skogar, ta till vara en större andel än nu av virket eller på annat sätt täcka underskottet.

Mot denna bakgrund råder enighet om att man tills vidare bör vara återhållsam med utbyggnaden av den svenska skogsindustrin. Men från folkpartiets håll kan vi ändå inte komma fram till de slutsatser som regeringen dragit i propositionen 56. Vi har i motionen 138 yrkat avslag på propositionen, och folkpartiets företrädare i civilutskottet, herr Ullsten, har i huvudsak intagit samma ståndpunkt.

Som framgår av betänkandet – och herr Åkerfeldt har redan nämnt det – föreligger det enighet inom utskottet med undantag för moderata samlingspartiets ledamöter beträffande den föreslagna ändringen av

136 a § första och andra stycket. Detta innebär en förändring i förhållande till yrkandena i vår motion, där vi hemställt om avslag även på dessa punkter. För min del kan jag dock godta dessa förändringar, som innebär att kriteriet tillgången på träfiberråvara tas med i det första stycket och att man i andra stycket sänker prövningsgränsen från 50 000 m³ till 5 000 m³. I övriga delar innebär reservationen avslag på propositionen i enlighet med yrkandena i vår motion.

Jag vill, herr talman, i korthet ange tre skäl för vår hållning. Det första och viktigaste är att vi inte kan godta att regeringen får fullmakt att i detalj styra investeringar, rationaliseringar och förändringar i driften inom en hel industrisektor. Folkpartiet har vid flera tillfällen uttalat sig emot en etableringskontroll, som det här är fråga om. De små förändringar som utskottsmajoriteten har föreslagit i förhållande till propositionen gör inte förslaget särskilt mycket smakligare. Att begränsa regeringsfullmakten när det gäller förändringar som ligger under 1 % av råvaruförbrukningen ställer snarare lagförslagets innebörd i blyxtbelysning. Hur skall ett företag i förväg kunna bedöma och hos regeringen anhålla om tillstånd att få öka sin råvaruförbrukning med låt oss säga 1,5 %? För att klara sådana kalkyler måste man ha gott om tid och lika gott om folk som man i en del fall tycks ha i den statliga byråkratiapparaten. Men det har man inte i de privata företagen – de må vara små eller stora. Och för min del tror jag inte att de någonsin får det. För då skulle de försumma jakten på meningslösa kostnader för meningslösa sysselsättningar.

Jag skulle gärna vilja ha svar från någon företrädare för utskottsmajoriteten på följande två frågor:

1. Tror utskottsmajoriteten att ett företag i förväg kan upprätta en råvarubudget som inte slår fel på mer än ± 1 %?

2. Om man nu räknar fel på låt oss säga 1/4 %, skall företaget då drabbas av böter enligt bestämmelserna i 147 §?

Går vi till sågverkens virkesproduktion, vet vi att enbart sågutbytet kan svänga på mer än 1 %. Men jag är som sagt närmast tacksam för att utskottsmajoriteten har ägnat sig åt denna procenträkning, eftersom det tilltänkta kineseriet därmed har avslöjats i all sin prydno.

Det andra skälet till vårt avslagsyrkande är att vi inte funnit regeringens brådska med detta lagförslag väl underbyggd. I maj i år redovisades för regeringen skogsindustrins frivilliga överenskommelse – tidigare talare har redan nämnt om den. Överenskommelsen innebär att man fram till den 1 januari 1978 inte ökar sitt råvaruuttag i förhållande till 1973 och 1974 med mer än vad som följer av utbyggnadsprojekt genomförda eller påbörjade före den 1 mars i år.

I ett brev – som herr Danell redan har citerat valda delar ur – daterat den 6 oktober i år uttalade industriministern sin uppskattning av denna frivilliga återhållsamhet. Samtidigt säger han dock att han betraktar överenskommelsen som en temporär lösning. I samma brev föreslår han att "skogsindustrins branschorganisationer verkar för att företagen till regeringen på ett tidigt stadium i planeringen anmäler sådana utbyggnadsprojekt eller andra kapacitetshöjande åtgärder, vilka beräknas medföra

Fredagen den
12 december 1975

*Ändring i byggnads-
lagen*

ett väsentligt ökat årligt behov av svensk fiberråvara".

I samma brev – i slutet av det – förekommer den mening som herr Danell redan har citerat, nämligen att "regeringen överväger att redan i år föreslå riksdagen vissa förändringar av 136 a § byggnadslagen". Detta måste såvitt jag kan förstå betyda att regeringen för ungefär två månader sedan ännu inte bestämt sig för om man skulle lägga fram det här lagförslaget. Det ger mig anledning att fråga: Varför denna brådska? Kan det möjligen vara så att regeringen inte vill invänta resultatet av skogsindustrins frivilliga åtaganden, att man inte vill invänta 1973 års skogsutrednings slutgiltiga beräkningar och ställningstaganden? Kan regeringen möjligen vara rädd för att dessa resultat skulle beröva regeringen de skäl som man nu har anfört för att detaljreglera en hel svensk industribransch?

Om utskottsmajoriteten inte vill svara på de här frågorna, måste den rimligtvis anföra några andra skäl för den hastigt påkomna brådskan.

De remissutlåtanden som redovisas i propositionen gäller skogsutredningens delbetänkande, som avlämnades i februari i år. Det gäller virkesbehov och virkestillgång. Utredningen anser att man snarast möjligt bör sätta i gång fortlöpande, metodiska studier av skogsproduktion och virkeskonsumtion. Men det lagförslag som regeringen snickrat ihop sedan mitten av oktober har skogsutredningen såvitt jag förstår varken skisserat eller yttrat sig om. Det är alltså inte heller remissbehandlat i vanlig ordning. Regeringen vill i det här fallet lagstifta först och utreda sedan. Den ordningen kan vi för vår del inte godkänna. – Detta är alltså det andra huvudmotivet till vårt avslagsyrkande.

Det tredje skälet är att man med den föreslagna lagen enligt vår mening inte når det syfte som man påstår sig uppnå, nämligen att få balans mellan råvarutillgång och industrikapacitet. Syftet kan i vart fall inte nås enbart med de föreslagna åtgärderna. Vill man garantera den svenska skogsindustrin en säker tillgång på råvaror, räcker det uppenbarligen inte med den föreslagna detaljregleringen.

I ett läge med knapphet på fiberråvaror och med goda konjunkturer på världsmarknaden för t. ex. timmer och massaved får man också begränsa exporten på något sätt eller införa något slag av leveranstvång till de svenska industrierna. Det är nämligen ganska betydande mängder skogsråvaror som f. n. går på export – jag har siffrorna för 1974. Då exporterades 308 000 m³ fast mått sågtimmer, 1 686 000 m³ massaved och 427 000 m³ flis – det är en mängd som motsvarar sammanlagt 2 421 000 m³ fast mått, dvs. en sjundedel eller en åttondel av det årliga underskott som det är risk för att vi får under 1980-talet. Det är alltså troligt att den föreslagna detaljregleringen i detta fall – som i så många andra – kommer att föda nya regleringar.

Enligt min mening bör man avvakta resultatet av 1973 års skogsutredning och dess slutgiltiga bedömningar och förslag. Det är också rimligt att skogsindustrin själv får visa vad den frivilliga överenskommelsen om att begränsa råvaruuttaget kommer att leda till. När det gäller våra

möjligheter att i framtiden garantera en jämn produktion i våra skogar är jag övertygad om att det målet knappast kan uppnås genom en detaljreglering av skogsindustrin. Här gäller skogsvårdslagens bestämmelser om skogsvård, föryngringsåtgärder och välplanerad avverkning. Av stor betydelse är också ökade insatser på skogsforskningens område – både när det är fråga om att upprätthålla och öka markens produktionsförmåga och när det rör sig om att bättre utnyttja råvarorna vid förädlingen.

Vad slutligen gäller hänsyn till natur- och miljövård föreligger naturligtvis en risk att dessa intressen får stå tillbaka, om virkestillgången tryter och frestelsen att överavverka ökar. Men jag är övertygad om att gällande naturvårds- och skogsvårdslag är ett betydligt bättre skydd även för dessa intressen än en etableringskontroll och en detaljstyrning av skogsindustrin.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen I vid civilutskottets betänkande nr 8.

I detta anförande instämde herrar Eriksson i Arvika, Jonsson i Mora och Sellgren (samtliga fp).

Herr ANDERSSON i Gamleby (s):

Herr talman! Civilutskottets majoritet har i huvudsak godtagit regeringsförslaget om en provisorisk tillståndsprövning för den industri som förbrukar skogsråvaror. Moderaterna yrkar avslag på hela propositionen. De centerpartister och den folkpartist som deltog i justeringen av betänkandet godtar principen om en statlig tillståndsprövning, men de vill inte vara med på en punkt: hur man skall pröva utvidgning av en pågående verksamhet. Regeringsförslaget innebär i den delen att riksdagen genom lagstiftning får möjlighet att säga vilka slags åtgärder som skall prövas generellt och vilka slags åtgärder där regeringen från fall till fall skall fatta beslut om att frågan skall prövas. Jag tycker det är viktigt att kammarans ledamöter redan från början noterar vad reservationen I egentligen gäller.

Men, herr talman, låt mig innan jag går närmare in på reservationerna lämna en mycket kort översikt av de nuvarande prövningsreglerna i 136 a § byggnadslagen och vad regeringens ändringsförslag i sak innebär. Under utskottsbehandlingen har det kommit fram att det i de här avseendena tycks föreligga en del missuppfattningar.

Det nu gällande prövningsförfarandet kom till i samband med beslutet 1972 om den fysiska riksplaneringen. Vi hade innan dess fått insikt om hur svårt det var att hålla ihop olika synpunkter och få en samordnad bedömning. Den 136 a § byggnadslagen som riksdagen godkände gav regeringen möjlighet att samordnat bedöma en lokaliseringsfråga. Det man vann var att inte få en serie beslut på t. ex. plansidan och koncessionssidan eller i frågor om arbetsmarknadsåtgärder eller regionalpolitik. Grundfrågan om lokaliseringen kunde lösas i ett sammanhang.

I lagtexten uttryckte man detta så, att förutsättningen för en rege-

*Ändring i byggnads-
lagen*

ringsprövning var att det gällde lokaliseringen av en industriell eller liknande verksamhet som var av avgörande betydelse för hushållningen med landets samlade mark- och vattentillgångar. Detta är vad man här kallar prövningsgrunden.

I våras fattade riksdagen beslut om energipolitiken. I det paketet ingick också en ändring av 136 a § byggnadslagen. Den ändringen innebar att vi fick en andra prövningsgrund. Det uttrycktes så att tillståndsprövning skulle ske också då verksamheten var av väsentlig betydelse för hushållningen med energi. I det sammanhanget gjordes den ytterligare lagändringen att prövningen inte som förut skulle gälla endast lokaliseringen av en industri. Den skulle också kunna gälla frågan om själva tillkomsten av den. Detta var en självklarhet, eftersom man nu skulle slå vakt om landets samlade energikapacitet – och den tär man ju på var förbrukningen än sker.

Så har vi det förslag som nu behandlas. Här föreslår regeringen att vi skall lägga till en tredje prövningsgrund. Det uttrycks så att tillkomsten och lokaliseringen skall prövas när industrin är av väsentlig betydelse för hushållningen med träfiberråvara. Begreppet träfiberråvara definieras i propositionen som både rundvirke och råvara som kan vara alternativ till rundvirke. Denna nya prövningsgrund är själva kärnan i lagförslaget. Regeringen får alltså pröva om en viss verksamhet kan tillåtas eller om den ställer så stora anspråk på skogsavkastningen att den inte kan tillåtas.

Jag vill redan här slå fast att utskottets betänkande innebär att ledamöter från alla partier utom moderata samlingspartiet ställt sig bakom regeringsförslaget i huvudfrågan. Moderaternas blanka avslagsyrkande grundar sig på yrkandena i motionerna 137 med herr Antonsson som första namn, 138 med herr Enlund som första namn och 139 med herr Krönmark som första namn. Detta innebär bl. a. att de invändningar som förts fram i folkparti- och moderatmotionerna inte fått annat än moderat stöd.

Den här bedömningen innebär också att samma breda majoritet i utskottet inte ansett att skogsindustrins egna inbördes åtaganden är tillräckliga. Socialdemokraterna och vpk-aren i utskottet redovisar i betänkandet på s. 3 och 4 en utförlig genomgång av vad åtagandena innebär i jämförelse med propositionen. Centerledamöterna och folkpartisten däremot redovisar bara en allmän motivering i det första avsnittet av reservationen 1. Nu har ju reservanterna i alla fall kommit till ungefär samma slutsats som utskottsmajoriteten. Jag skall därför inte närmare utveckla dessa i och för sig mycket intressanta bedömningsskillnader.

Detta om de – enligt majoriteten – tre prövningsgrunderna och deras bakgrund. Paragrafen innehåller också regler om vilka företagstyper man alltid skall pröva och vilka man får pröva efter ett urval från fall till fall.

Huvudprincipen i dessa regler är att man räknar upp särskilda industrityper där regeringen generellt skall pröva tillståndsfrågan. I paragrafens andra stycke anges en sorts katalog över industrityper där regeringen

alltid måste ge tillstånd för nyanläggning. Finns en industrityp inte med i den katalogen, så måste regeringen från fall till fall bestämma om prövning skall ske eller inte. Det jag nyss talat om gäller alltså nyanläggning. Alla utom moderaterna är också ense om hur katalogen skall se ut.

När det är fråga om att utvidga en befintlig verksamhet gäller nu att om industrin omfattas av den nämnda katalogen, skall regeringen från fall till fall avgöra om den skall förbehålla sig prövningsrätten. Förslaget i propositionen innebär att riksdagen skall sortera upp utvidgningsfallen på skogssidan i två delar genom att sätta upp en viss gräns. Den gränsen sätts efter hur stor virkesförbrukningen är utöver en viss tidigare nivå. Om ökningen gör att förbrukningen når över denna nivå skall regeringen generellt pröva tillståndsfrågan. Ligger förbrukningen trots ökningen under gränsen får regeringen göra en prövning från fall till fall.

Huvudinriktningen i center- och folkpartireservationen är att man inte vill att riksdagen skall sätta den här gränsen. Man vill att regeringen – oberoende av till vilken nivå förbrukningen ökar – från fall till fall skall besluta om tillstånd behövs eller inte.

Nu finns det förstas en hake i det här resonemanget. Vad är det reservanternas egentligen är ute efter? Innebär reservationen att det inte behövs någon reglering i utvidgningsfallen? Det vågar man väl knappast säga – i alla fall inte i den här offentliga debatten. Om nu inte detta sägs skulle inställningen kunna innebära två saker: antingen att man avser att gå ifrån hushållningstänkandet eller att man vill påstå att skogsindustrin klarar det här själv. Reservanternas har själva anfört skäl mot att lita för starkt på överenskommelsen – t. ex. hur viktigt det är att kunna föreskriva villkor ur allmän synpunkt. Det måste ju gälla också i detta sammanhang. Då blir slutsatsen den att reservanternas är på väg bort från sitt tidigare stöd för en effektiv resurshushållning. Eller är det så att man stöder tanken i ord men i praktiken vill ha undantag? På det sättet kan man på sikt göra ännu värre skada än vad ett bifall till reservationen innebär.

Näväl, summan av det hela är att man vill avstå från att i riksdagen dra en gräns mellan viktigare och mindre viktiga anspråk på skogsråvaran och lägga avgörandet i regeringens hand. Och jag kan då peka på ytterligare en hake i resonemanget. Eftersom reservanternas varit med om utskottsbehandlingen vet de också att regeringen – enligt regeringsformen – inte nu som förut kan utfärda en kungörelse och göra den här uppdelningen. I stället för att veta i förväg om man skall söka tillstånd eller inte skulle det enligt reservationen bli så att man inom industrin fick sitta och vänta på ett eventuellt besked om prövning eller inte.

En helt annan sak är ju om man skulle diskutera t. ex. på vilken nivå förbrukningsgränsen skall sättas och hur man skall göra beräkningarna inom företaget med flera tillverkningsställen. Det har majoriteten gjort. Där gäller det ju att göra skälighetsbedömningar. Majoriteten har också i fråga om gränsdragningen kommit fram till ett annat resultat än enligt propositionen. I frågan om hur man bestämmer redovisningsenheten har

vi också försökt formulera en lösning som skulle kunna tillgodose de här företagstyperna. Nu visade det sig att det inte var så enkelt som man kunde tro. Inte minst regionalpolitiska intressen kan ju komma på mellanhand i ett sådant sammanhang. Det är därför som utskottet föreslår att regeringen skall se på den frågan en gång till och kanske – om det finns skäl för det – komma igen med ett förslag. Vi får också komma ihåg att riksdagen om ett par år får ett nytt tillfälle att se på de här frågorna.

Reservanterna har inte gett några praktiska bidrag till diskussionen. Inte heller har man tagit upp någon sakdiskussion i fråga om anmälningsplikten vid projektering av vissa sågverk – något som reservationen också gäller. Jag är inte helt främmande för att vi kunnat hitta en lösning där också om det bara hade tagits upp i sak. Men som reservationsyrkandet är formulerat är reservanterna tydligen inte intresserade av de här praktiska frågeställningarna, och jag skall därför inte orda mer om detta.

I motionen 140 med herr Olsson i Edane som första namn föreslås vissa tillämpningsregler till förmån för sågverksindustrin i inlandsregioner med sysselsättningsproblem. Utskottet påpekar att de synpunkter som motionärerna för fram ingår redan i förarbetena till 1972 års beslut. Sedan regeringen väl konstaterat att det finns en prövningsgrund skall den i sakprövningen inte ta hänsyn bara till denna. Det gäller fortfarande – också i fråga om de senare till energi- och skogshushållningen anknutna prövningsgrunderna. Regeringen skall i en samordnad prövning ta hänsyn till både arbetsmarknadsskäl och regionalpolitiska riktlinjer – och det är just det motionärerna vill. När utskottet avstyrker motionen sker det mot bakgrund av detta; det har inte ansetts lämpligt att binda regeringens samordnande prövoväg till ett så specifikt uttalande som finns i motionens kläm.

Jag skall inte – i varje fall inte nu – ytterligare kommentera den moderata reservationen. Men det ställningstagande som moderaterna här gjort innebär att man inte visar något intresse för en vettig planering inom ett område av vital betydelse för bl. a. den totala samhällsekonomin i vårt land.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter i civilutskottets betänkande nr 8.

Herr ÅKERFELDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Gamleby visade i sitt anförande en nära nog obegränsad välvilja när det gäller skogsindustrins möjligheter att öka sin virkesförbrukning. I varje fall föreföll det så, när han framställde reservanternas förslag som betydligt mera restriktiva. Det är riktigt endast i en punkt, som jag berörde i mitt anförande, nämligen den att vi grundade vårt förslag på frivilliga överenskommelser, som innebär att man begränsar förbrukningen till en angiven nivå och utan det spelrum som anges i tredje stycket i den föreslagna lagparagrafen. Men det vä-

sentliga för reservanterna är att vi inte får en generell prövningsplikt utan kan agera i företagen på det sätt som hittills har varit brukligt för att värna om näringsens och de anställdas intressen.

Sedan kunde man väl nästan tolka herr Anderssons inlägg som ett hot om att när vi nu får denna frivillighet så innebär vårt ställningstagande att vi konserverar fjärde stycket i den gamla 136 a §, som handlar om när regeringen i visst fall kan ingripa. Men då vi fortfarande har det stycket kvar och regeringen ingriper, förmodar jag att regeringen i viss mån kommer att vara bunden av sin proposition och av de förslag och gränser som där har angivits. I varje fall bör det vara en likare för handlandet. Därför behöver vi väl inte ta hotet på den punkten så särskilt hårt.

Beträffande paragrafens befintlighet över huvud taget kan jag nämna att den har funnits i tidigare skede, och såvitt jag kan bedöma har regeringen inte misskött tillämpningen av den. Och då finns det väl heller ingen anledning tro att så skall bli fallet i fortsättningen.

Slutligen antydde herr Andersson att vi skulle ha gjort ytterligare en blunder vid skrivningen av vår reservation, när vi har tagit bort detta med planerad utvidgning av sågverk, där det möjligen hade gått att få en ändring. Men till det är bara att säga, att med vårt alternativ med frivillighet behövs det ingen anmälningsplikt.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är tre skäl som gör att vi moderater går emot propositionen. Det första är att vi inte tror på detaljregleringar av den här typen, det andra är att vi tycker att man skall avvakta 1973 års skogsutredning, och det tredje är att vi tycker att den överenskommelse som finns innehåller så mycket positivt och äger sådan styrka att vi skulle kunna nöja oss med den.

Beträffande de två första punkterna är det kanske inte särskilt givande att föra någon mera inträngande debatt, eftersom vi vet att socialisterna i denna kammar gärna föregriper kommande utredningar och dessutom har en förkärlek för sådana här detaljregleringar. Jag lämnar därför de båda punkterna därhän för att inte upprepa de vanliga näringspolitiska argumenten.

Men beträffande den tredje punkten, alltså den om överenskommelsen, är det inte bara vi som tror på sådana överenskommelser. Jag vill här citera vad som står i nr 50 av tidningen Land, där landshövding Bengt Lyberg i Västerbotten säger så här:

”I dag, när tron på näringsens framtid är starkare än på länge, kan man vänta att skogsägarens intresse för återväxtåtgärder skall växa i styrka och ta sig uttryck i egna initiativ och insatser.

– Den övertygelsens väg för att locka till insatser av den självägande bonden tror jag till sist kommer att betyda mer än tvångsföreskrifter och de stimulansåtgärder som – i kombination – kommer att framträda ur de pågående diskussionerna och utredningarna om det svenska skogs-

brukets framtid ---.”

Dessutom kan man fråga: När regeringen har sett denna överenskommelse och tidigare understrukit att man bör gå på frivillighetens väg, varför har regeringen då inte tagit kontakt med skogsindustrin och försökt få en bättre överenskommelse, om man inte gillade den som redan fanns? Den synpunkten har framförts på sina håll. Dess värre har den inte givit resultat i några som helst kommentarer.

Jag vill ställa följande frågor till herr Andersson i Gamleby: Kan herr Andersson ytterligare precisera varför man inte kan lita på överenskommelsen? Varför kunde man inte låta överenskommelsen vara i kraft ett tag så att man kunde få erfarenhet av den innan man vidtog ytterligare åtgärder? Tycker inte herr Andersson att det är märkligt att statsrådet Rune Johansson den 6 oktober 1975 skrev ett brev till skogsindustrin och underströk värdet av den träffade överenskommelsen och värdet av att fortsätta på frivillighetens väg och därvid undanhöll alla väsentliga uppgifter och informationer om den proposition som skulle framläggas en månad senare?

Herr ENLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara kommentera anförandet av herr Andersson i Gamleby på en enda punkt. Han sade att det ställningstagande som reservanterna gör i reservationen I innebär antingen att man går ifrån önskemålet om en balans mellan å ena sidan virkestillgång och å andra sidan industrikapacitet eller att man tror att skogsutredningens frivilliga överenskommelse är fullt tillräcklig. Det är en alternativbeskrivning som faktiskt får stå för herr Andersson egen räkning.

Vi har klart uttalat att vi anser det nödvändigt att man iakttar återhållsamhet med utbyggnaden av skogsindustrikapaciteten. Men vi anser det inte rimligt att gå in med en detaljstyrning som sträcker sig till så små förändringar som exempelvis ökning av drifttiden eller övergång till flera skift. Ännu mindre anser vi detta rimligt när en utredning tillsatts som har i uppdrag att försöka få fram ett fastare underlag för bedömningarna.

Den socialdemokratiska motionen i detta ärende tyder väl på att även socialdemokrater kan tänka sig att den föreslagna regeringsfullmakten kan få icke önskvärda resultat.

Slutligen vill jag framhålla att herr Andersson inte svarade på frågan, om det över huvud taget är möjligt för en industri att få fram en råvarubudget som är så säker att den inte slår fel på mer än $\pm 1\%$.

Herr ANDERSSON i Gamleby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det är angeläget att man jämför den frivilliga överenskommelsen – om den nu är frivillig, om den är formellt giltig och om den är praktiskt genomförbar – med propositionen och med utskottets betänkande. Man kan då konstatera att överenskommelsen gäller förbrukningen av råvara t. o. m. år 1977. Den gäller inte utbyggnad under

denna tid. Överenskommelsen som sådan hindrar alltså ingen från att den 1 januari 1978 stå där med en ny industri som kräver virkesleveranser.

Nåväl, säger reservanterna. Vi har ju i alla fall den nuvarande regleringen under tiden. Ja visst, det har vi, men utan den ändring som utskottet föreslår slinker en hel del åtgärder förbi. Vi vet alla vilken kö det är av industrier som väntar på att få utveckla sina enheter i dessa avseenden.

Den aktuella s. k. frivilliga överenskommelsen är naturligtvis i och för sig bra. Men man kan liksom inte lita till den när det gäller att se till att de befintliga industrienheterna kan försä sig med råvaruunderlag, och det är ett mycket angeläget avsnitt. Just för dagen har väl skogsindustrin inte den kapaciteten eller utnyttjandegraden att man kan göra jämförelser med 1973 och 1974. Man har således en hygglig marginal. Jag menar att det med hänsyn till den kapacitetsnivå som industrin i dag har är onödigt att ta upp resonemangen om vad som skall ske när lagen träder i kraft den 1 januari. Men vi vet också hur världsmarknaden ser ut och vad som kan tänkas hända. Förmodligen kommer vi inom en inte allför avlägsen framtid att få uppleva ett uppsving av den nivån, som vi fick 1973–1974.

Herr ÅKERFELDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att herr Andersson i Gamleby i sin argumentering använder sig av den första delen i förslaget, där vi är överens. Han säger att ingenting hindrar en frivillig överenskommelse, att företagen planerar och gör sig klara att köra i gång när den här tvåårsperioden är slut. Vi är ju med på att beträffande lokalisering och tillkomst ha ett prövningsförfarande med träfiberråvaran i botten.

Sedan uttalar herr Andersson tvivel på värdet av den frivilliga överenskommelsen. Frågan är om den är formellt bindande och hur frivillig den har varit, sade han bl. a. Jag vill erinra om att i utskottsmajoritetens skrivning konstateras lakoniskt att den frivilliga överenskommelsen saknar sanktioner. Jag vet inte om man avser att det i överenskommelsen skulle ha funnits med strafföresättningar. Men, herr Andersson, det är en frivillig överenskommelse vi diskuterar och den skall behandlas som en sådan. Se i stället på vilka konsekvenserna skulle bli om den inte når åsyftat resultat! Då har skogsindustrin avsevärt försämrat sitt utgångsläge när det gäller att vara med och påverka den framtida skogspolitiken, som skall börja bedrivas 1978. Jag tror att det är så värdefullt för skogsindustrin att få fortsätta det förtroendefulla samarbetet med myndigheterna att man nog är väldigt angelägen att uppfylla det här kravet.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte på det sätt som herr Andersson i Gamleby tror: att det finns någon sorts illvilja, någon underlig självändamålsmål-sättning hos skogsindustrin i vilken form den än uppenbarar sig – att

man skulle förbygga sig – att man inte tänkte längre än näsan räckte. Som jag tidigare sade är det självklart att skogsindustrin liksom vi här i riksdagen måste ta hänsyn till de råvaror som finns, och den tillgången skall ligga till grund för den fortsatta planeringen. Så kommer också att ske. Jag tror därför att överenskommelsen kommer att utgöra ett gott underlag härför.

Herr Andersson frågade mig tidigare: Vill inte moderaterna vara med och planera för hur vi skall ta hand om våra råvaruresurser i framtiden, eftersom ni säger nej till propositionen? Självklart vill vi det. Men vi tror inte på en planhushållning och en detaljreglering, som detta är ett typexempel på. Man skall inte tro att staten är bäst. Som jag tidigare sade ansåg socialdemokraterna 1973 att vi avverkade för litet här i landet, nu menar de att vi avverkar för mycket. I skogsstyrelsens yttrande över domänverkets femårsplan för 1975–1979 kritiserar domänverket skarpt för att det avverkar alldeles för mycket. I kraftiga ordalag tar skogsstyrelsen avstånd från den verksamhet som bedrivs i synnerhet norrut i Sverige.

Till skillnad mot utskottet har jag tillsammans med herr Enlund försökt ge information om vad den frivilliga överenskommelsen i realiteten innebär. Jag skall inte närmare gå in på det. Jag tycker att överenskommelsen med all tänkbar styrka visar att den är någonting att ta fasta på, en god grund för det fortsatta arbetet.

Jag skall bara avsluta resonemanget om den underliga skrivelsen från industriministern till skogsindustrin en månad innan propositionen kom. Herr Andersson ville inte svara på hur det kunde komma sig att man gör en sådan här helomvändning. Det kan naturligtvis vara taktiska skäl som ligger bakom att man håller tyst, men försök då i stället att ge en saklig motivering till att industriministern den 6 oktober tyckte att den frivilliga överenskommelsen innebar en positiv utveckling, att han såg fram mot ytterligare frivilliga överenskommelser och samarbete mellan myndigheter, regering och skogsindustri, och att vi en månad senare fick en proposition från bostadsministern där det är helt tvärtom. Man tror nu inte alls på frivilliga överenskommelser, man har ingen respekt för den kunskap som faktiskt finns inom skogsindustrin. Vad beror detta på?

Herr ANDERSSON i Gamleby (s) kort genmäle:

Herr talman! Först till herr Danell: Jag sade tidigare – och det har också sagts från andra håll – att det är värdefullt att man inom skogsindustrin tar initiativ till en samverkan. Om man gjort det i ett tidigare skede och redovisat vad detta ger, hade man möjligen kunnat undvika den här regleringen, som herr Danell nu kallar det för. Den överenskommelsen kan vid sidan av kompletteringen av 136 a § visa vad det kan bli av det hela. Men hittills har ju inte underlaget för överenskommelsen visat sig vara helt tillförlitligt. Jag tänker närmast på tidpunkten för konstituering av virkesförråden och en rad andra avsnitt.

Självfallet är det på det sättet att om någon av de i sammanhanget engagerade skulle finna skäl att inte respektera överenskommelsen, så står det honom fritt. Vi vet ju vad som ibland kan ske när vinstintressena tränger på. Det känner naturligtvis herr Danell till.

Jag tror i och för sig inte att det här skulle ha löst problemen i den situation som vi befinner oss i när det gäller våra virkestillgångar. Sedan må man resonera hur man vill om möjligheterna att utöka underlagen osv.

Jag återkommer till det resonemang om råvarubudgeten som herr Enlund var inne på. Den har för ögonblicket i och för sig ingen större betydelse med hänsyn till att de nivåer man här resonerar om utgår från förbrukningsnivån 1973 och 1974. Den nivån har vi inte i dag inom skogsindustrin.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Danell anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 13 Anmäldes och bordlades

Proposition

1975/76:88 om åtgärder inom skärgårdsområdena

§ 4 Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkande

1975/76:17 angående tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret
1975/76

§ 15 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 12 december

1975/76:74 av fru Oskarsson (c) till herr handelsministern om återbesättningen av lediga hemkonsulenttjänster:

Den konsumentverksamhet som bedrivs på regional nivå av hemkonsulenterna är mycket värdefull. Detta underströks i debatten med anledning av förslaget om kommunal konsumentpolitisk verksamhet våren 1975. Ett enigt näringsutskott skrev i sitt betänkande nr 26: "Den verksamhet som bedrivs på regional nivå genom hemkonsulenterna fyl-

Fredagen den
12 december 1975

*Meddelande om
fråga*

ler för närvarande en viktig funktion." Man betonade också vikten av att den bibehållna regionala verksamheten garanteras stöd från centralt håll. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Även när kommunerna har byggt ut sin konsumentverksamhet kommer den regionala verksamheten att ha en viktig funktion.

Under året har en förändring inträtt när det gäller tjänstetillsättning av hemkonsulent. Länsstyrelserna, som tidigare har haft möjlighet att utannonsera tjänsterna så snart någon blivit ledig, har numera inte den möjligheten. Regeringen har lämnat besked till länsstyrelserna att ingen tjänst får utannonseras utan dess tillstånd. I samband med att hemkonsulent avgått ur tjänst har tillstånd bara lämnats för återbesättning under mycket begränsad tid. Dessutom har tjänster i avvaktan på besked hållits vakanta under anmärkningsvärt lång tid.

Det finns risk att man genom detta förfarande inte får kvalificerade sökande. En tjänst av detta slag som endast gäller för kort tid är inte särskilt attraktiv och är dessutom genom sin otrygga anställningsform svår att besätta.

I beslutet om kommunal konsumentpolitisk verksamhet betonades också vikten av en anpassning av den regionala verksamheten till den kommunala i takt med att densamma byggs ut. Riksdagen slog emellertid fast att regeringen vid en organisatorisk förändring skall lägga förslag till riksdagen när utvecklingen på det kommunala planet föranleder detta.

Enligt mitt förmenande har under den korta tid som förflutit sedan beslutet togs några avsevärda förändringar inte skett. Det är anmärkningsvärt att regeringen genom sitt handlande försämrar möjligheterna för den regionala verksamhetens bedrivande.

Med anledning av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr handelsministern ställa följande fråga:

Anser statsrådet att regeringens åtgärder när det gäller återbesättning av lediga hemkonsulenttjänster är förenliga med riksdagens beslut?

§ 16 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 12 december

1975/76:156 av herr *Karlsson* i Malung (s) till herr socialministern om åtgärder för att stimulera samåkning med bil till läkare och tandläkare:

Är statsrådet beredd att medverka till sådana ändringar i tillämpningsföreskrifterna till sjukreseförordningen enligt 2 kap. lagen om allmän försäkring att endast ett karensbelopp dras vid samåkning med bil till läkare och tandläkare, för att på så sätt stimulera till samåkning?

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 18.07.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 44

Fredagen den
12 december 1975
